

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

**TERİTORYAL ÇATIŞMA VE ÇÖZÜM
DİNAMİKLERİ: GÜRCİSTAN ÖRNEĞİ**

Doktora tezi

INDIRA PHUTKARADZE

İstanbul, 2017

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

**TERİTORYAL ÇATIŞMA VE ÇÖZÜM
DİNAMİKLERİ: GÜRCİSTAN ÖRNEĞİ**

Doktora tezi

INDIRA PHUTKARADZE

Danışman: DOÇ. DR. ERHAN DOĞAN

İstanbul, 2017

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

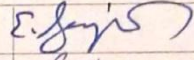
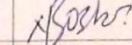
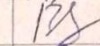
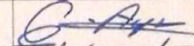
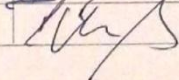
TEZ ONAY BELGESİ

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER Anabilim Dalı
ULUSLARARASI İLİŞKİLER Bilim Dalı DOKTORA öğrencisi INDIRA
PHUTKARADZE'nin TERİTORYAL ÇATIŞMA VE ÇÖZÜM DİNAMİKLERİ :
GÜRCİSTAN ÖRNEĞİ adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 5.07.2017 tarih ve
2017-15/23 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile Doktora Tezi
olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 22.07.2017

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

1. Tez Danışmanı	Doç. Dr. ERHAN DOĞAN	
2. Jüri Üyesi	Prof. Dr. NURAY BOZBORA	
3. Jüri Üyesi	Yrd. Doç. Dr. VÜGAR İMANBEYLİ	
4. Jüri Üyesi	Prof. Dr. GÜLDEN AYMAN	
5. Jüri Üyesi	Yrd. Doç. Dr. İBRAHİM MAZLUM	

ÖZET

1991 yılında SSCB'nin dağılması hem dünya siyasi tarihi hem de Avrasya siyasi coğrafyası bakımından yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. SSCB'nin dağılması sonucunda önceden uluslararası politikanın bağımsız aktörü olmayan on beş yeni devlet ortaya çıkmıştır. Bağımsızlığını kazanan ülkelerden biri olan Gürcistan yeni bir döneme girmiştir. Bağımsızlığı takiben Gürcü hükümetler ülkede mevcut etnik çatışmaları çözme çabasına girmiş ve Rusya karşıtı, Batı yanlısı bir politika izlemeye çalışmıştır.

Bu çalışma Gürcistan'ın bağımsızlık sonrası dönemden Ağustos 2008 Rusya-Gürcistan savaşı dahil olmak üzere bir süreci kapsamaktadır. Bu süre kapsamında Gürcistan'ın etnik yapısı, ülkede mevcut olan etnik çatışmalar, iktidarda olmuş yönetimlerin bu sorunlara bakış açıları, çatışma çözme yöntemleri ve yaptıkları yanlışlar, izledikleri iç ve dış politika incelenmiştir. Çatışmanın uluslararası boyutları ve küresel güçlerin (RF, ABD, NATO ve AB) yansımaları analiz edilerek, çatışma çözümünde iç faktörlerin yanı sıra dış faktörlerin etkisinin altı çizilmiş, iç çabalarla teritoryal çatışmaya çözüm bulunmasının zor olduğu ve bölgede Rusya gibi büyük bir gücün varlığının çatışmanın çözüme kavuşmasına engel oluşturduğuna vurgu yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Gürcistan, Etnik Çatışma, Abhazya, Samaçablo (Güney Osetya), Çatışma Çözümleri, Rusya, ABD, AB, NATO.

ABSTRACT

The fall of the USSR in 1991 was the beginning of a new era in terms of world political history and Eurasian political geography. As a result of the disintegration of the USSR, fifteen new states have emerged as actors of international politics. Georgia, one of the countries that have gained independence, has entered a new period. Following independence, Georgian governments tried to resolve ethnic conflicts existing in the country and tried to follow a pro-Western policy against Russia.

This study covers a post-independence period of Georgia including 2008 Russia-Georgia war. This thesis examines the ethnic structure of Georgia, the ethnic conflicts that exist in the country, the perspectives of the ruling administrations on these issues, the methods of conflict resolution and the mistakes of government and the internal and external policies they have pursued. The effects of external factors as well as internal factors in conflict resolution are underlined by analyzing the international dimensions of the conflict and the role of global powers (RF, US, NATO and EU). In this study, it was emphasized that the existence of a great power like Russia in the region constitutes an obstacle to conflict resolution and it is difficult to find a solution to the territorial conflict only with inner efforts.

Keywords: Georgia, Ethnic Conflict, Abkhazya, Samacablo (South Ossetia), Conflict Resolution, Russia, USA, EU, NATO.

Önsöz

Doktora tez çalışmamın başlangıcından tamamlanmasına kadar her konuda bana yardım eden ve moral desteği ile yanımda olan, fikirleriyle yol gösteren, danışmanıma değerli hocam Doç. Dr. Erhan Doğan'a çok teşekkür ediyorum.

Tezimi çalıştığım süreçte bana zaman ayıran, hatalarımı sabırla düzelten, her aradığımda içimi mutlulukla dolduran sevgili hocam Prof. Dr. Gülden Ayman'a teşekkürü bir borç bilirim.

Yıllar boyunca tez izleme jürime gelerek mesai harcayan, değerli fikirleri ile tez sürecinde desteğini esirgemeyen değerli hocam hocam Prof. Dr. Nuray Bozbora'ya saygılarımı ve sevgilerimi sunuyorum.

Tez savunmamda ilgilerini eksik etmeyen, hocalarım Yrd. Doç. Dr. Vügar İmanbeyli'ye ve Yrd. Doç. Dr. İbrahim Mazlum'a tezime yaptıkları katkılardan dolayı çok teşekkür ediyorum.

Bu zorlu süreçte bana desteğini ve gücü veren oğluma, eşime, anneme, ablama ve arkadaşlarıma, özellikle Lamia Mammadova'ya çok teşekkür ediyorum.

İstanbul, 2017

INDIRA PHUTKARADZE

İÇİNDEKİLER

İçindekiler	i
Kısaltmalar.....	iv
Haritalar Dizini.....	v
Kronoloji	vi
GİRİŞ	1
I.BÖLÜM: ETNİK KİMLİK VE ETNİK ÇATIŞMA KAVRAMI	
1.1 ETNİK KİMLİĞE YÖNELİK KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR.....	8
1.2 ÇATIŞMA OLGUSU GENEL OLARAK	11
1.3 ETNİK ÇATIŞMA.....	13
1.3.1 ETNİK ÇATIŞMAYI ETKİLEYEN FAKTÖRLER	21
1.3.2 ETNİK ÇATIŞMANIN ORTAYA ÇIKIŞ NEDENLERİ	23
1.3.2.1 PSİKOLOJİK NEDENİ: TARİHSEL TRAMVALAR.....	25
1.3.2.2 POLİTİK NEDENİ: AYRIMCILIK.....	27
1.3.3 EKONOMİK NEDENİ.....	29
1.3.4 MERKEZİ OTORİTERİN ÇÖKMESİ.....	30
1.4 AZINLIK KAVRAMI VE KENDİ KADERİNİ TAYİN HAKKI	31
1.5 ETNİK SORUNLARA YABANCI AKTÖRLERİN ETKİSİ	38

İKİNCİ BÖLÜM: GÜRCİSTAN'IN TERİTORYAL SORUNLARININ NİTELİĞİ

2.1 GÜRCİSTAN'IN TARİHSEL ARKA PLANI VE JEOPOLİTİK ÖNEMİ	43
2.2 GÜRCİSTAN'DA ETNİK UYUŞMAZLIĞI HAZIRLAYAN SİYASAL GELİŞMELER	47
2.3 SOVYET GÜRCİSTAN'INDA ETNİK HAREKETLENME	48
2.4 SAMAÇABLO “GÜNEY OSETYA” ÇATIŞMASI	51
2.4.1 OSETLER'İN KİMLİĞİ	52
2.4.2 SAMAÇABLO SORUNUN ORTAYA ÇIKIŞI.....	58
2.4.3 SAMAÇABLO SORUNUNDA ÇATIŞAN TARAFLARIN TUTUMLARI A. GÜRCİSTAN MERKEZİ YÖNETİMİ.....	61
B. SAMAÇABLO ÖZERK BÖLGESİ.....	72
2.4.4 SAMAÇABLO SORUNUNA ÇÖZÜM ARAYIŞI: AĞUSTOS 2008 SAVAŞI	80
2.4.5 SAMAÇABLO BÖLGESİNİN KENDİ KADERİNİ TAYİN HAKKI.....	86
2.5 ABHAZYA ÇATIŞMASI.....	88
2.5.1 ABHAZLAR'IN KİMLİĞİ	89
2.5.2 ABHAZYA SORUNUN ORTAYA ÇIKIŞI.....	92
2.5.3 ABHAZYA SORUNUNDA ÇATIŞAN TARAFLARIN TUTUMLARI A. GÜRCİSTAN MERKEZİ YÖNETİMİ.....	99
B. ABHAZYA ÖZERK CUMHURİYETİ.....	101
2.5.4 ABHAZYA SORUNUNA ÇÖZÜM ARAYIŞI.....	103
2.5.5. ABHAZYA'NIN KENDİ KADERİNİ TAYİN HAKKI.....	107
2.6 ACARA ÖZERK CUMHURİYETİ.....	109

2.7. JAVAKHETİ SORUNU.....	111
2.8. PANKİSİ VADİSİ.....	113

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: SORUNLARIN ÇÖZÜMÜNÜ ZORLAŞTIRAN FAKTÖRLER

3.1. İÇ ÇABALARIN TERİTORYAL SORUNLARI ÇÖZMEDE YETERSİZLİĞİ	114
3.2 DIŞ AKTÖRÜN ETKİSİ.....	116
3.2.1 GÜRCİSTAN’DA ETNİK ÇATIŞMALARININ ÇÖZÜME KAVUŞMASINA DIŞ ENGEL: RUSYA FAKTÖRÜ	116
3.2.1.1 RUSYA’NIN “YAKIN ÇEVRE” POLİTİKASI.....	119
3.2.1.2 RUSYA’NIN GÜRCİSTAN’A ASKERİ MÜDAHALESİ.....	124
3.2.2 GÜRCİSTAN’IN ETNİK SORUNLARINA İLİŞKİN ABD’NİN TUTUMU.....	127
3.2.3 GÜRCİSTAN –NATO İLİŞKİLERİ.....	134
3.2.4 GÜRCİSTAN’DAKİ ETNİK ÇATIŞMALARDA AB’NİN YAKLAŞIMI.....	138

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: GÜRCİSTAN ÖRNEĞİNDE TERİTORYAL SORUNLARI ÇÖZÜM ÇABALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1 ETNİK ÇATIŞMALARIN FEDERALİZM ALTINDA ÇÖZÜMÜ MÜMKÜN MÜ?.....	145
4.1.1 ÖZERKLİKTEN FEDERALİZME GEÇİŞ SÜRECİ.....	149
4.2 ÇATIŞMA ÇÖZÜMÜ VE ÖNERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	152
4.2.1 GÜRCİSTAN’DAKİ ETNİK SORUNLARIN GELECEĞİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ.....	157

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	163
------------------------------------	------------

KISALTMALAR

- AB: Avrupa Birliği
- ABD: Amerika Birleşik Devletleri
- AGİT: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
- Bkz: Bakınız
- BDT: Bağımsız Devletler Topluluğu
- BM: Birleşmiş Milletler
- BTC: Bakü – Tiflis – Ceyhan
- C: Cilt
- Çev: Çeviren
- GMSK: Gürcistan Merkezi Seçim Komitesi
- GKP: Gürcistan Komünist Partisi
- IMF: International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
- IPAP: Individual Partnership Action Plan- Bireysel Ortaklık Eylem Planı
- M.S.: Milattan Sonra
- NATO: North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Paktı)
- SD: Self-determinasyon kendi kaderini tayin hakkı
- SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
- S: Sayfa
- USD: United States Dollar
- USAID: United States Agency for International Development – (ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı)
- USDA: United States Department of Agriculture – (ABD Tarım Bakanlığı)
- UAD: Uluslararası Adalet Divanı
- UNDP: United Nations Development Program (BM Kalkınma Programı)
- Y.y: Yüzyıl
- Yay: Yayınları

HARİTALAR DİZİNİ

Harita No:1 - Gürcistan (iki özerk Cumhuriyeti ve bir özerk bölgesi gösteren) haritası, s.50

Harita No:2- Yüzyıllara göre Osetlerin Kuzey Kafkasya'ya ve Gürcistan'a göç süreci, s. 57

Harita No:3 - Samaçablo özerk bölgesi, s. 60

Harita No:4 - Ergneti pazarı, s.78

Harita No:5 - Abhazya Özerk Cumhuriyeti, s. 89

KRONOLOJİ

- 29 Mayıs 1555 - Osmanlı ve Safevi İran devletlerarasında imzalanan Amasya Anlaşması ile Gürcistan'ın doğusu büyük kısmı Safevi devletinin, Gürcistan'ın güney ve güneybatı bölgeleri ise Osmanlı egemenliğine geçmiştir.
- 24 Temmuz 1783 - Gergiyeysk Antlaşmasıyla Gürcistan, Rusya'nın koruması altına girmiştir;
- 1801 - Gürcistan Rusya tarafından ihlak edilmiştir;
- 1877-1878 - Osmanlı-Rus savaş sonrasında Gürcistan, tamamen Çarlık Rusya'sının bir parçası durumuna gelmiştir;
- 1918-1921 - Gürcistan'da ilk Demokratik Cumhuriyetin kurulması
- 21 Şubat 1921 – Gürcistan Demokratik Cumhuriyetin ilk Anayasası
- 25 Şubat 1921- Kızıl Ordu'nun Gürcistan Demokratik Cumhuriyetini işgali
- 1922 - 1936 Gürcistan, Azerbaycan ve Ermenistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetlerin birleşmesiyle Güney Kafkasya Federatif Cumhuriyeti oluşturmuştur. Başkenti Tiflis'ti.
- 1936 - Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti kurulup Sovyetler Birliği'nin 15 cumhuriyetinden biri olmuştur.
- 1922, 1923, 1924, 1956, 1978, 1989 Gürcistan'ın toprak bütünlüğü ve bağımsızlığı için Sovyet yönetimine karşı isyanların Ruslar tarafından kanlı bir şekilde bastırılması;
- 26 Aralık 1991 Sovyetler Birliği'nin dağılması
- 26 Mayıs 1991 Gürcistan'ın bağımsızlığını ilan etmesi
- 1991- 1992 Gürcistan'ın I. Cumhurbaşkanı Gamsakhurdiya dönemi
- 1992 -1993 Gürcistan'da “Zviadist” direnişi ve başarısız darbe girişimi
- 1991 - 1993 Gürcistan'da iç çatışmaları, sıcak etnik çatışmalar
- 1992 - 1995 Gürcistan Meclis Başkanı olan Shevardnadze'nin görev süresi
- 23 Aralık 1993- Gürcistan'ın BDT'ye katılması
- Şubat 1994 - Rusya Devlet Başkanı Boris Yeltsin'in Gürcistan'a yapılan ilk ziyaret ve Gürcistan ile “Dostluk, İyi Komşuluk ve İşbirliği “ adıyla bir anlaşma imzalanmıştır.
- Mart 1994 - NATO ile Gürcistan arasında “Barış İçin Ortaklık“ anlaşması imzalanmıştır.
- 5 Aralık 1995 - NATO-Gürcistan İşbirliği Anlaşması imzalanmıştır.
- 25 ağustos 1995- Gürcistan Demokratik Cumhuriyetin ikinci Anayasası

- 27 Ocak 1999 - Gürcistan Avrupa Konseyine katılmıştır.
- 1995-2003 Gürcistan'ın II. Cumhurbaşkanı olan Shevardnadze dönemi
- 23 Kasım 2003 - Gürcistan'da "Gül Devrimi"
- 2004-2007; 2008-2013 Gürcistan'ın III. Cumhurbaşkanı Saakashvili dönemi
- Ağustos 2008 - Rusya-Gürcistan arasında "5 Gün Savaşı"

ABHAZYA VE SAMAÇABLO

- 1922 - Abhazya Gürcistan ile bir birlik olarak Güney Kafkasya Federatif Cumhuriyeti içinde yer almıştır.
- 1922 - Samaçablo özerk bölge olarak Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği yönetimindeki Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne bağlanmıştır.
- 1931- Abhazya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Abhazya Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti adı altında Gürcistan'a bağlanmıştır.
- 1936'da Güney Kafkasya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti olan Gürcistan'ın sınırları içinde kalmıştır.
- 25 Ağustos 1990 Abhazya Bağımsızlık Deklarasyonu
- 9 Nisan 1991 Abhazya'nın Gürcistan'dan bağımsızlık ilanı.
- 27 Eylül 1993 Gürcü-Abhazya sıcak çatışması sonucunda Abhazya'nın başkenti Sohum Abhazya yönetiminin eline geçmiştir.
- 1988 - Oset Halk Cephesi; "Ademon Nikhası" kurulmuştur.
- 1989 "Güney Osetya" Konseyi, Gürcistan Yüksek Konseyi'nden "Özerk Bölge" olan statüsünün "Özerk Cumhuriyet" seviyesine yükseltilmesini istemiştir.
- 28 Kasım 1991 - Güney Osetya cumhuriyetin kuruluş ilanı.
- 8-13 Ağustos 2008 Güney Osetya "5 günlük" Savaşı: Samaçablo - Rusya - Gürcistan aralarında gerçekleşen gerilim ve çatışmalarla başlayan savaştır.
- 13 Ağustos 2008 Avrupa Birliği Dönem Başkanı ve Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy'nin Rusya Devlet Başkanı Dimitri Medvedev'le imzaladığı ateşkes anlaşması
- 26 Ağustos 2008 RF tarafından Abhazya ile "Güney Osetya'nın" bağımsızlığının tanınması

GİRİŞ

Soğuk Savaş sonrasında ortaya çıkan etnik ayrılıkçı hareketler ve bu bağlamda patlak veren şiddetli etnik çatışmalar uluslararası sistemde güvenlik ve istikrar sorunların doğmasına neden olmuştur. Her ülkede mevcut etnik grupların ayrılma arzusu ile ayrılıkçı harekete geçmesi sonuçta birçok siyasal sınırın değişmesine yol açabilmektedir. Bu çerçevede etnik ayrılma hareketi bir “devlet “ten oluşan yapının binlerce “etnik-devlet “ten oluşan bir yapıya dönüşmesi ihtimali ve tehlikesini doğabilmektedir. Genellikle iç politikanın parçası olan etnik çatışmalar kısa zaman içerisinde uluslararası politikanın bir parçası haline gelmektedirler. Dolayısıyla uluslararası topluluk öncelikle kendi çıkarlara dayanarak etnik sorunlara yoğun ilgi göstermektedir.

Günümüzde devletlerde etnik temelli teritoryal talepler devletin toprak bütünlüğünü tehdit eden ayrılıkçı hareketlere, şiddetli etnik çatışmalara neden olabilmektedir. Bundan dolayı son zamanda etnik çatışma endişesi artmıştır. Bu artışın paralel olarak “etnik kimlik”, “etnik grup” “etnik azınlık”, “etnik çatışma” kavramlarının dayandığı “etnisite” olgusu, güncel bir araştırma konusu haline gelmiştir.

Etnisite olgusu, etnik çatışma, etnik çatışmayı etkileyen faktörler ve etnik çatışmaya neden olan psikolojik (tarihsel travmalar), politik (ayrımcılık), ekonomik ve merkezi otorite çökmesi gibi nedenler çalışmanın birinci bölümünde “temel” inceleme konusunu olmuştur. Literatürde var olan bütün etnisite teorilerinin ele alınması çok zordur. Bundan dolayı bu çalışmada, hem devlet, siyasi iktidar ve ekonomik yapı ile bağlantılı olan hem de etnisitenin değişik boyutlarını ele alan teorilerine önem verilmiştir. Bu çerçevede “primordialist”, “araçsalcı”, “konstruktivist” teoriler ele alınacaktır. Ancak bu teorilere geçmeden önce, etnisite ve etnik çatışma olgusunun klasik anlamlandırılması üzerinde durulacaktır. Etnik çatışmalar, her devlette aynı değildir. Çeşitli ülkelerde birbirinden farklı nedenlere dayanan etnik çatışmalar ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla etnik çatışmalar, azınlıklar sorunu, teritoryal sorunlar, demokrasi sorunu, ayrılıkçılık gibi mesellerle iç içe geçmektedir. Kısaca etnik çatışma, kendi içinde belli özgün verileri taşıyan ve her etnik çatışma ayrı ayrı tespit edilmesi gereken uyumsuzluklar bütünüdür.

Günümüzde birçok devlet kendi sınırları içerisinde etnik çatışmaları yaşamaktadır. Her devlette ayrı bir inceleme konusu olan etnik çatışmalar, çatışmaların nedenleri ve çözüm dinamikleri son yıllardaki önemli araştırma konusu oluşturmaktadır. Etnik çatışmalar tarihsel bir sürecin ardından yaşanan haksızlıkların sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle çatışmaların başarılı bir şekilde sona ermesi için uzun bir zaman ve çok çaba gerekmektedir. Devlet sınırları içerisinde etnik gruplara kültürel hakların (temel hak ve özgürlükler)

verilmemesi, çoğunluk tarafından azınlık etnik grubun dışlanması gibi sorunlara karşılık azınlık etnik grubun itiraz etmesi ve bu itirazların şiddetle dönüşmesiyle çatışmalar ortaya çıkabilmektedir. Etnik çatışmalar iki veya daha fazla etnik grup arasında bazen ise devlet ile etnik grup(lar) arasında olabilmektedir. Bu durumda etnik çatışma farklı bir boyutu kazanmaktadır. Örneğin, Gürcistan'da etnik çatışma etnik gruplar arasında değil, etnik Abhazlar ve Osetlerden oluşan gruplar ile Gürcistan'ın merkezi yönetimi arasında mevcut olan bir çatışmasıdır.

Birinci bölümde genel olarak “azınlık” kavramının tanımı, azınlık gruplara tanınan hakların kapsamı, tanınan hakların siyasi-hukuki sınırları, bu bağlamda zaman zaman ortaya çıkan ayrılıkçı talep ve hareketlerin azınlıklara tanınması öngörülen haklarla olan ilişkisi ve kendi kaderini tayin hakkı ilkesi üzerinde durulmuştur. Kendi kaderini tayin hakkı uluslararası hukuk sisteminin en tartışmalı ilkesidir. Günümüzde dünyanın çeşitli bölgesinde yaşayan kültürel, dilsel, dinsel, teritoryal talebi açısından farklı topluluklar kendi kaderini tayin hakkını kullanarak bağımsızlık talep etmektedirler.¹ Kendi kaderini tayin hakkı ilkesi uluslararası ilişkilerde kullanılmaya başladığından beri, değişik şekillerde yorumlanmış ve her zaman tartışma konusu olmuştur. Devletler bu ilkeyi kendi çıkarlara uygun olarak yorumlamaktadırlar. Dolayısıyla kendi kaderini tayin hakkı ilkesi kavramsal belirsizliğine uğramıştır. Kendi kaderini tayin hakkı devletlerarası ilişkilerde zaman zaman güç mücadelesinin aracı olarak da kullanılmıştır. Ancak yorumlar ve yaklaşımlar farklı olsa da kendi kaderini tayin hakkı konusundaki tartışmalarda ülke bütünlüğü, uluslararası istikrar gibi kavramlar ön plana çıkmaktadır. Kendi kaderini tayin hakkı etnik grup haklarını savunanlara etnik grupların bulundukları devletten ayrılma, o devletin sınırlarını değiştirme hakkını vermemektedir. Aksi durumda, devlet ve toplumun parçalanması kaçınılmaz olacaktır.² Örneğin, Gürcistan'da etnik ayrılıkçı Abhaz ve Oset gruplar kendi kaderini tayin hakkı ilkesini kullanarak Gürcistan'dan ayrılmayı talep etmişlerdir.

Tierney kendi kaderini tayin hakkını “bir halkın coğrafi sınırlarını, politik durumunu veya kendi geleceğini diğer devletlerden bağımsız olarak özgürce belirlemesi” olarak tanımlamıştır.³ Kendi kaderini tayin hakkı ilkesinin paralel olarak “azınlık” kavramsal tanımı öne çıkmaktadır. Azınlıklar tanımı 1978 yılında BM raportörü Francesco Capotorti'nin önerdiği tanımdır. Bu tanıma göre: “*sayısal olarak bir devletin nüfusunun geri kalanına göre*

¹Tamçelik S., **Değişen Dünya Düzeninde Kıbrıs'ın Yeri Ve Self-Determinasyon İlkesinin Yeniden Değerlendirmesi**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C. XII, Sayı1-2, Ankara, 2008, s. 295.

² Hazır H., **Demokrasilerde Etniklik Sorunu ve Türkiye Açısından Tartışılması**, C.3, 1996, s. 271.

³ Tierney St., **The Search for a New Normativity: Thomas Franck, Post-Modern Tribalism and The Law of Self-Determination**, EJIL Vol.13, No.4, 2002, s. 941.

Bknz: <http://www.ejil.org/pdfs/13/4/1571.pdf>

*az olan, egemen konumda bulunmayan, o devletin vatandaşı olan üyeleri, nüfusun geri kalanından farklı etnik, dinsel ya da dilsel özelliklere sahip olan ve kültürlerini, geleneklerini, dinlerini ya da dillerini korumak amacıyla üstü örtülü bir dayanışma duygusu gösteren gruptur”.*⁴ Bu çalışmada, Kendi kaderini tayin hakkı ilkesi azınlık hakları açısından değerlendirilmiştir.

Birinci bölümde etnik çatışma ve dış politika ilişkisini ortaya koyan kuramsal çerçeve, etnik sorunların devletlerin dış politikalarındaki yeri, söz konusu sorunlara yabancı aktörlerin etkileri ve dış destek gibi unsur üzerinde durulmuştur.

Tezin ikinci bölümünde, Gürcistan ile ilgili genel bilgiler, tarihsel arka plan, etnik yapı, etnik sorunlar ve Sovyetler Birliği’nin yıkılmasından sonra Ağustos 2008 Rusya - Gürcistan Savaşı dahil olmak üzere hükümetin başında olan Cumhurbaşkanı - Zviad Gamsakhurdia, Eduard Shevardnadze ve Micheil Saakashvili’nin iktidar dönemlerinde izledikleri çatışma çözme yöntemleri, çatışmanın önlenmesi için seçtikleri yollar, yaptıkları yanlışlar ele alınacaktır.

Altın çağını XII. yüzyılda Kraliçe Tamar yönetiminde⁵ yaşayan Gürcü Krallığı, XVI-XVII yüzyıllarda İran ile Osmanlı Devletleri arasında rekabet sahası haline gelmiş ve birçok kez el değiştirmiştir.⁶ 1783 yılında Çarlık Rusya ile Gürcü kralların imzaladığı Georgievsk Anlaşması ile Gürcistan Rus Çarlığının koruması altına girmiştir, 1800 yılında ise ülke toprakları Rus Çarı I. Pavel tarafından ilhak edilmiştir.⁷ 1917 Bolşevik Devrimi sırasında Rusya’da çıkan karışıklıklardan faydalanarak Mayıs 1918’de bağımsızlığını ilan eden ilk Güney Kafkasya ülkesi olan Gürcistan’ın bu bağımsızlığı çok fazla sürmemiştir. Mart 1921’de Kızıl Ordu tarafından işgal edilen Gürcistan, Güney Kafkasya ülkeleri arasında Sovyetler Birliği’ne en son teslim olan ülke olmuştur.⁸ Bu tarihten itibaren 1991’de Sovyetler Birliği dağılana kadar Birliğin içinde bir Sovyet Cumhuriyeti olarak yer almıştır. 1991’de Sovyetler Birliği’nin dağılması ile bağımsızlığına tekrar kavuşan Gürcistan, Sovyet sonrası dönemde iç karışıklıklar, etnik çatışmalar, darbeler, ekonomik krizlerle boğuşmanın yanı sıra büyük güçlerin politikalarına da konu olmuştur.⁹

⁴ Pazarcı H., **Uluslararası Hukuk**, 15. Bası, Ankara, turhankitabevi yay. 2016, s. 211.

⁵ Ayr.bilgi için bkz: Metreveli R., **Tamar mefe 1184-1213, Kraliçe Tamar 1184-1213**, Tiflis, Gulani yay., 1992.

⁶ **Saqartvelos istoria, Gürcistan Tarihi**, Cilt III, Tiflis, Palitra yay., s. 119-123.

⁷ Guruli V., **Georgievskis traqtati 1783, Georgievs Anlaşması 1783**, Tiflis, Universali yay., 2013, s.57-59

⁸ Bendianishvili A., “**saqartvelos pirveli respublika 1918-1921**”, **Gürcistanın ilk Cumhuriyeti 1918-1921 yy.** Tiflis, Mematiane yay., 2001, s. 340.

Arşiv bilgileri için bkz. <http://www.archives.gov.ge/uploads/other/2/2784.pdf>

⁹ Natmeladze M., Daushvili A., **saqartvelos uaxlesi istoria, Gürcistan’ın Çağdaş Tarihi**, Tiflis, Mematiane yay., 2004, s.409.

Soğuk Savaş boyunca tamamen Moskova kontrolü altında olan Gürcistan Sovyetlerin dağılması ile Rusya'nın kontrolü dışına çıkmıştır ve 1990'ların ortalarına doğru ise Batı ve özellikle ABD etkisine açık hale gelmiştir. Bölge devletleri içinde Gürcistan, Sovyet kontrolünden en çok rahatsız olan Sovyet Cumhuriyeti'dir. Gürcistan, SSCB'nin dağılmasının ardından RF'nin (Rusya Federasyonu) bölge üzerindeki en önemli politik kontrol aracı olarak meydana getirdiği Bağımsız Devletler Topluluğu'na (BDT) üye olmayı reddetmiştir. SSCB'nin dağılması ile Rus etkisinden çıkan Gürcistan, tekrar aynı etki sahasına girmemek için oldukça büyük çaba göstermiştir.¹⁰

Bu çalışmada bağımsızlığı takiben Gürcistan'da başa geçen Gamsakhurdiya, Shevardnadze ve Saakashvili yönetimleri esnasında ülkede mevcut etnik sorunlara ilişkin yaşanan gelişmeler, çatışan tarafların tutumları (Gürcistan merkez yönetimi ve etnik azınlık gruplar, taraflar arkasında büyük güçler ABD ve Rusya), etnik soruna askeri ve siyasi çözüm arayışları sırasıyla çalışmıştır. Ülkede yaşanan sıcak çatışmalar ve imzalanan anlaşmalar geniş bir biçimde ele alınmıştır. Etnik çatışmadan savaşa giden sürecin başlangıcını getiren değişim, Gürcistan'da gerçekleşen "Gül Devrimi" ile iktidara gelen Saakashvili'nin aşırı derece Batı yanlısı politikasıdır. Devrim sonrası ABD yanlısı siyasi elitin iktidara gelmesi, Rusya-Gürcistan ilişkilerinde gerginliğe yol açmıştır. Bu bağlamda, Rusya, Gürcistan'da olan etnik çatışmaları alevlendirerek ülkedeki etnik temelli teritoryal çatışma savaşa döndürülmüştür. Aynı bölümde Gürcistan'da mevcut etnik çatışmaların sadece Samaçablo (Güney Osetya) ve Abhazya ile sınırlı kalmadığını ve Acara, Javakheti ve Pankisi vadisini üzerinde de durulmuştur. Acara, Javakheti ve Pankisi vadisi gibi sorunlu bölgelerin daha derin incelenmemesinin nedeni günümüzde bu sorunların aktüel olmamasıdır. Aslında bahsedilen bu sorunlar RF'nin "rezervesi" olarak değerlendirebilir ve gelecekte bu sorunların patlak verme olasılığı yüksektir.

Tezin üçüncü bölümünde Gürcistan'da etnik (Samaçablo ve Abhazya) çatışma çözümüne iç ve dış faktörlerin etkisi, iç çabalarla etnik çatışmaya çözüm neden bulunmadığı ve çatışmanın çözüme kavuşmasına engel olan Rusya faktörü incelemeye çalışmıştır. Ayrıca etnik çatışmanın uluslararası boyutların ve küresel güçlerin (Rusya, ABD NATO, AB,) yansımalarının analizi bu çalışmanın önemli kısmıdır.

Gürcistan'daki etnik çatışmada tarafların soruna yönelik stratejilerinin ele alındığı bu bölümde Samaçablo, Abhazya ve Gürcistan yönetimi dışında Rusya ve ABD'nin soruna

¹⁰ Demirağ Y., **Bağımsızlıktan Kadife Devrime Türkiye-Gürcistan İlişkileri**, Uluslararası İlişkiler Dergisi, 2 (7), Ankara, Başkent Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, 2005, s.133.

ilişkin yaklaşımları incelenmiştir. Her ne kadar sorunun tarafları Tiflis yönetimi ile Samaçablo ve Abhazya olarak görülse de, Rusya ve ABD'nin de soruna etkili bir şekilde katıldıkları çalışmada ortaya konulmuştur. Etkisi güçlü ve yeterli olmasa da NATO, Avrupa Birliği (AB) ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) aracılığıyla sorunlu bölgede çeşitli girişimlerde bulunan Avrupa devletlerinin yaklaşımı da ele alınmıştır. Çalışmada Sovyet sonrası dönemde Gürcistan'da yaşanan etnik çatışmalarda ABD ve RF arasında yaşanan rekabet de çalışılmıştır. Per Gahrton "Georgia: Pawn in the New Great Game" adlı kitabında, bağımsızlık sonrası dönemde ABD ve RF arasında yaşanan "Büyük Oyun"da "Gürcistan büyük güçler tarafından bir tampon bölgesi olarak" algılandığını belirtmiştir.¹¹

Son kısımda Gürcistan'da etnik sorunların çözüm çabalarının değerlendirilmesi, ülkede var olan özerk yapıdan federalizme geçiş süreciyle çözüm olasılığı, Rusya ile iyi komşuluk ilişkisi altında etnik çatışma çözüm çerçevesi ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

Ayrıca Gürcistan'da etnik çatışma kaynakları, türleri, nedenleri ve kökenlerini incelenerek, çatışma çözümü uygulamasında tarafların birbirlerine karşı konumları, çatışmaları çözmede alternatif yolların bulunması, çatışma çözme tekliflerinin ve deneyimlerin önerilmesi sonrasında çatışmanın sonuç analizi gerçekleştirilmektedir. Uluslararası ilişkilerde çatışma çözümü dinamikleri önerileriyle Gürcistan'daki etnik sorunların geleceği üzerinde durulmuştur.

Çalışma toplam dört bölümden oluşmaktadır ve Gürcüce, Rusça, Türkçe ve İngilizce kaynakları kullanılmıştır.

Tezin hazırlanma sürecinde konunun daha iyi anlaşılabilmesi için aşağıdaki sorulara yanıt bulunmaya çalışılmıştır:

1. Gürcistan'da etnik çatışmaların ortaya çıkış nedenleri nelerdir? Çatışan taraflarının talepleri nelerdir? Çatışan taraflarının ortak bir yolu bulma olasılıkları var mıdır?
2. Uluslararası hukuk belgelerinde "azınlık" kavramına getirilen bir tanım var mıdır ve bu Gürcistan örneğine uygulanabilir mi? Azınlık gruplara tanınan hakları kendi kaderini tayin etme (self-determinasyon) çerçevesinde değerlendirmek ne derece mümkündür?
3. Gürcistan'da çatışmaları çözmenin alternatif yolları ve yöntemleri nelerdir? Karar alıcıların çatışma çözme sürecinde yaptıkları yanlışlar nelerdir?
4. Gürcistan'daki çatışmaları çözmek için iç çabalar yeterli midir?

¹¹ Gahrton P., **Georgia: Pawn in the New Great Game**, New York, Pluto Press, 2010, s. 65.

5. Bu çatışma çözümünde dış faktörler ne kadar etkilidir? Büyük güçler Gürcistan'daki çatışmaların çözülmesinde etkili midir ve etkili değilse çıkarları nelerdir?
6. Etnik çatışmalar Gürcistan'ın iç ve dış politikasını nasıl etkilemektedir? Çatışmanın uluslararası boyutları ve küresel güçlerin yansımaları ne derecede önemlidir?

Bu araştırmanın amacı bağımsızlık sonrasında Gürcistan'da patlak veren etnik temelli teritoryal çatışmaların ortaya çıkma nedenlerini incelemektir. Bu doğrultuda, 1991 sonrasında iktidarda olmuş Gürcü hükümetlerinin izledikleri politikalar ve bu politikaların çatışma çözümünde ne kadar başarılı olup olmadığı analiz edilmiştir. Bu araştırma kapsamında Gürcü karar alıcıların etnik çatışmaları çözme girişimlerinin yanı sıra, Rusya Federasyonu'nun bu çatışmaları alevlendiren sert politikasının nedenleri ve küresel güçlerin çıkarları incelenmiştir. Gürcistan'ın çatışma çözme yollarından savaş yolunu seçmesinin bir başarı olup olmadığı ve istediği sonuca ulaşıp ulaşmadığı araştırmamız açısından önem taşımaktadır.

Araştırma önemi

1. RF, SSCB'nin çöküşünü takiben kıtasal güç olma konumundan uzak kalmanın ardından bölgesel güç olma yönünde çabalarını artırmaya çalışmıştır. Güney Kafkasya'yı "arka bahçesi" olarak gören RF bölgedeki stratejisini güçlendirmeye ve bu yönde sert politikalar izlemeye başlamıştır.
2. Sovyet sonrası dönemde Gürcistan'da etnik çatışmaları çözme çabalarına engel olan Rusya faktörünün varlığı, etnik çatışmaları çözmede yanlış yöntemin- savaşın seçilmesi (Ağustos 2008 Gürcistan-RF arasındaki savaş) ve uluslararası güçlerin (ABD ve AB) yetersiz olan yardımları Gürcistan'da toprak bütünlüğünün bozulmasına neden olmuştur.

Araştırmanın varsayımları

1. Gürcistan'da etnik çatışmaların ne iç çabalarla ne de küresel güçlerin yardımıyla çözülmediği, dolayısıyla RF'nin Güney Kafkasya'da tek etkin güç olma hedefine ulaştığı varsayılmıştır.

2. Bağımsızlık sonrası Gürcistan ve RF arasında etnik sorunlara ilişkin tüm uyuşmazlıklar konusunda, savaş dahil olmak üzere, net bir uzlaşa sağlanmadığı ve yakın bir zamanda da sağlanamayacağı varsayılmaktadır.
3. Gürcistan'daki etnik çatışmalarda Gürcü hükümetinin yaptığı en büyük yanlışlık savaş yolunu seçmesi olmuştur. Ağustos 2008'de RF ile Gürcistan arasındaki 5 günlük savaşın sonucu olarak RF'nın sadece Samaçablo'da değil, Gürcistan'ın daha derine girdiği ve bu durumun kısa bir sürede değişmeyeceği varsayılmaktadır.
4. Gürcistan'da etnik çatışmaların çözülmesinde dış faktörlerin (ABD ve AB) kayda değer bir etkisi bulunmamaktadır.

1.BÖLÜM: ETNİK KİMLİK VE ETNİK ÇATIŞMA KAVRAMI

1.1. ETNİK KİMLİĞE YÖNELİK KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR

Günümüzde etnik kimlik, etnik grup, etnik azınlık, etnik çatışma gibi kavramları oldukça ilgi çekmektedir. Son zamanlarda birçok ülkede mevcut etnik grupların ayrılma arzusu ile ayrılıkçı harekete geçmesi sonuçta birçok siyasi sınırın değişmesine yol açabilmektedir. Ortaya çıkan bu gelişmelerle birlikte “etnik çatışma” kavramının dayandığı “etnisite” olgusu çok sık bir şekilde kullanılmaya ve tartışmalara konu olmaya başlamıştır.¹²

Etnik ve etnisite gibi kavramların kökeni eski Yunanca’da, “ethnos”¹³ (ulus) sözcüğünden gelmektedir.¹⁴ “Ethnos” kelimenin ilk açıklamasına Homeros’un eserleri içerisinde rastlanmaktadır. Homeros’a göre “*ethnos, toplu şekilde hareket eden, şekilsiz hayvan ya da insan grupları*” anlamına gelmektedir. Sophocles de kendi eserlerinde aynı şekilde “*ethnos*” kelimesi “*vahşi hayvan kümelerini*” tasvir etmek için kullanmıştır.¹⁵

“Biz-öteki” içerisinde farklılık ve ayrım, Antik Yunan’da toplumsal yaşamın önemli bir ikilemini oluşturmuştur. Toplumsal yapı içerisinde yer alan bu ikilem, “Hellenon” temelinde şekillenmiştir¹⁶. Yunanlılar kendilerini “Hellenon”, “öteki”leri, yani “Helenon” dışında kalanları, onlarla anlaşılabilir bir dile konuşmayan, uygarlaşmamış “barbarlar”, yabancıları periferlerde yaşayan insan grupları için ise “ethnea” kavramını kullanmışlardır.¹⁷ Vurgulanan bu insan grupları “Helenon” un dışına itilmiş olan ve onlarla yaşamı mümkün olmayan topluluklar olmuştur. Böyle bir yaklaşım Helenler arasında bu topluluklara karşı büyük bir “nefreti” yaratmıştır.¹⁸ Dolayısıyla “ethnos” kelimedenden türetilmiş etnik ve etnisite kavramı antik dönemde aşağılayıcı ve dışlayıcı terim olmuştur.¹⁹

¹² Aşkın M., **Kimlik ve Giydirilmiş Kimlikler**, Samsun, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10(2), 2007, s. 214-215.

¹³ Burduli G, **Mravaletnikuri da mravalkulturuli sakartvelo, Çok etnikli ve çok kültürlü Gürcistan**, Tiflis, Multi Kültürlü Eğitim ve Kültür Çeşitlilik Modelin geliştirme Projesi, 2015, s. 5-6.

¹⁴ Sağır, Ö., M., Akıllı, H. S., **Etnisite Kuramları ve Eleştirisi**, Adana, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 28 No1, Mayıs 2004, s.7.

¹⁵ Tonkin E., McDonald M., Chapman M., **History and Ethnicity, Ethnicity**, Eds. Hutchinson J. - Smith A., Newyork, Oxford University Press, 1996, s.4.

¹⁶ Finley, Y. M., **The Ancient Greeks and their Nation, Ethnicity**, Eds. Hutchinson J., - Smith Anthony A., 1996, s. 112.

¹⁷ Tonkin, McDonald, Champan, s. 20.

¹⁸ Connor W., **A Nation is a Nation, is a State, is an Ethnic Group**, Oxford, Oxford University Press, 1994, s. 209.

¹⁹ Ateş D., **Etnisiteden Ulusa, Ulustan Etnisiteye: Kültürel, Siyasi ve İktisadi Çerçeveseler**, Doğu Batı Düşünce Dergisi, Sayı 44, Ankara, Doğu Batı Yay., 2008, s.115.

Etnik kavramının zaman içerisinde Hristiyan ya da Yahudi olmayanları, ötekileri işaret etme kullanıldığı görülmüştür. Kavram XIV. - XIX. yy. da ise ırksal özellikleri ifade etmeye başlamıştır. XIX. yüzyıldan itibaren ırksal anlamda kullanılan etnik/etnisite sözcüğü, siyasal bir bilince sahip olmayan topluluk anlamında kullanılmıştır.²⁰ Etnik veya etnisite, kabile, ırk, din, dil gibi toplumsal kategorilerden biridir. Etnik grup ise ortak din ve dile, ortak soya, ortak geçmişe, ortak kültüre, belli toprağa karşı tarihsel bağa sahip olan büyük bir insan topluluğudur.²¹

M.S. IV. yüzyılda Hristiyanlığın Roma İmparatorluğu'nun resmi dini olarak ilan edilmesinden sonra etnik/etnisite kavramı daha geniş bir şekilde kullanmaya başlamıştır. Dolayısıyla kavramın anlamı de değişime uğramıştır.²² Daha önce kavramın temelinde yer alan özelliklere artık dinsel özeliğini de eklenmiştir. Böylece “ötekiler” artık dinsel açıdan da dışlanmıştır. Böylelikle, Hristiyan Roma döneminde etnik kavramı, antik çağdan kalma “Hellenon” yani Yunan ulusu tarafından hor görülen barbar toplulukları ifade etmektedir.²³

Etnik/etnisite kavramı XIX. yüzyılın sonuna kadar yukarıdaki verilen anlamını korumuştur. Rönesans, Reform, Aydınlanma gibi dönemleri yaşamış olması bile, kavramın anlamında herhangi bir değişim olmamıştır.²⁴ XIX. yüzyılın ortalarına doğru kavram bilimsel incelemelerinde farklı, fakat esas anlamı yine eski anlama bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede etnik/etnisite kavramı, genel olarak “belli bir grup içerisinde grup üyeleri arasında hakim olan birtakım karakteristik özellikleri” betimleyen bir kavram olarak kullanılmıştır.²⁵

XIV.- XIX. yy. da etnik/etnisite kavram anlamı değişime uğramış ve ırksal özellikleri ifade etmiştir. Etnisite kelimesi, 1950’de BM alt komisyonunda ırk kelimesi ile yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bunun nedeni “ırk kelimesinin genetik fiziki özelliklerin yanı sıra “etnik” kelimesinin tüm biyolojik, kültürel ve tarihi özelliklerin kapsamasıdır.”²⁶ Günümüzde “etnik/etnisite”, “etnik grup” ve “etnik çatışma” gibi kelimeler, oldukça sık kullanılır hale gelmiştir.²⁷ Daha sonra Amerikalı sosyolog David Riesman etnisite siyasi bir kavram olarak

²⁰Aktürk Ş., **Etnik Kategori ve Milliyetçilik: Tek-Etnili, Çok-Etnili ve Gayri-Etnik Rejimler**, Doğu Batı dergisi, 9 -38, İstanbul, doğu batı yay., 2006, s.25.

²¹Oberschall A., **Conflict and Peace Building in Divided Society**, New York, Routledge Press, 2007,s.3

²² Tonkın, Mcdonald, Champan, **History and Ethnicity, Ethnicity**, s. 21.

²³Sağır ve Akıllı, s. 3.

²⁴Warner, L.W., Lunt P. S., **Ethnicity, Theories of Ethnicity: A Classical Reader**, Ed. Werner J., New York, New York University Press, 1996, s. 2-12.

²⁵ Erisken, s. 4.

²⁶Arsava F., **Azınlık Kavramı ve Azınlık Haklarının Uluslararası Belgeler ve Özellikle Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesinin 27. Maddesi Işığında İncelenmesi**, Ankara, Ankara Üniversitesi SBF Basımevi, 1993, s. 54.

²⁷ Say Ö., **XXI Yüzyılda Ulus, Çok kültürlülük ve Etnisite**, İstanbul, Kaknüs Yayınları, 2013, s. 15.

kullanmıştır.²⁸ Bunun yanı sıra terimin kullanımında farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Karl Cordell'in²⁹ tanımlamasına göre, “*etnisite bir insan grubuna ortak bir bağlılık duygusu veren, ortak geçmiş, kültür, dil, din ve bir toprak parçası üzerindeki egemenlik gibi özelliklerdir*”. Anthony Smith'e³⁰ göre ise “*ortak soy, tarih ve kültürü taşıyan ortak toprak parçası üzerinde yaşayan insanlar dayanışma duygusundan etnisite ortaya çıkacaktır*”. Lloyd Warner, Paul Lunt,³¹ etnisite kavramını “*sosyal sistemi değiştiren veya sosyal sistem tarafından değişime uğrayan birkaç nitelikten (Bu özellikler, esasen “bireyi diğer bazı gruplardan ayırıp, diğerleriyle özdeşleştiren özelliklerdir) bir tanesi*” olarak görmektedir. Clifford Geertz³² “*bir etnik grup için doğuştan gelen değiştirilemez özelliklerin: dil, din ve kan bağının gerekli olduğunu*” vurgulamaktadır. Ernest Gellner³³ etnik grubu “*ortak kültürel özelliklere*” göre tanımlamıştır. Crawford Young³⁴ “*etnik gruplara ait ölçütleri dil, toprak, politik birlik veya kültürel değerler/semboller olarak açıklamaktadır. Raoul Narrol³⁵ etnik grubu, “biyolojik olarak kendi varlığını sürdürebilen (biyolojik); temel kültürel değerlere sahip olan, karşılıklı etkileşim ve iletişimin olduğu bir alan yaratan, kendisi ve diğer etnik gruplara ait bireyler tarafından bir etnik gruba aidiyetle tanımlanan insanlardan oluşan toplumsal kategoriler*” olarak nitelemektedir. Max Weber “*etnisitede nesnel bir kan bağının olup olmaması önemli değildir, aynı kökten gelme inancına sahip olmak yeterli*” olduğunu ifade etmektedir. Weber, etnisiteyi “*ortak soya olan öznel inanç*” olarak tanımlamıştır.³⁶

Etnisite ve etnik grup kavramını incelerken “etnik sorun” kavramına da bakmamız gerekmektedir. Erol Kurubaş'a göre etnik sorun: “*kendilerini ve ötekilerini ortak köken, tarih, dil, kültür gibi etnik niteliklerle tanımlayan gruplar arasında, rekabetten savaşa kadar uzanabilen sosyopolitik anlaşmazlıktır. Bu sorunlar ülkedeki etnik gruplar arasında olabileceği gibi, devlet ile bir etnik grup arasında da olabilir. Etnik sorunlar bir yönüyle yasal, kültürel veya ekonomik ayrımcılık ya da ulusal kimliğin baskın etnik grubun*

²⁸ Yıldız, s. 39.

²⁹ Cordell K., **Introduction: Aims and objectives, Ethnicity and Democratisation in the New Europe**, New York, Routledge press, 1999, s. 4-5.

³⁰ Sağır ve Akıllı **Etnisite Kuramları ve Eleştirisi**, s. 26.

³¹ Warner and Lunt, **Ethnicity, Theories of Ethnicity: A Classical Reader**, s.13.

³² Clifford Geertz ABD'li antropolog. Kültürel antropolojide yorumsal yöntemi uygulamış ve kültür kuramını geliştirmiştir. Ayr., blg. Bkn. <http://www.2023turkiye.net/clifford-geertz-kimdir/>

³³ Ernest Andre Gellner İngiliz filozof ve sosyal antropoloji profesörü.

bknz:<http://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780195123715.001.0001/acref-9780195123715-e-675>

³⁴ Young C., **The Dialectics of Cultural Pluralism: Concept and Reality, The Rising Tide of Cultural Pluralism**, England, The University of Wisconsin Press, 1993, s. 18.

³⁵ Narrol R.I., **Ethnic Unit Classification, Current Anthropology**, aktaran: Tuğçe Poyraz, **Etnik Sosyoloji Açısından Kosova Türkleri: Prizren ve Mamuşa Örneği**, Ankara, 2007, s. 29.

³⁶ Bknz: Weber M., **What is an Ethnic Group?, Ethnicity: Nationalism, Multiculturalism and Migration**, Cambridge, Polity Press, 1997.

soyuna/kültürüne dayandırılma çabalarının, öteki yönüyle de etnik grubun fiziksel varlığını koruma, kültürel kimliğini ifade etme, geliştirme veya belli bir toprak üzerinde özerk yönetim kurma veya ayrılma taleplerinin bir uzantısı olarak doğabilir. Etnik sorunlar etnik kimliğin tanınmasına, bu kimliğe dair hakların yasal statüye kavuşturulmasına, etnik grubun iktidarı paylaşmasına ve sosyoekonomik şartlarının düzeltilmesine ilişkin sorunların bir fonksiyonudur”.³⁷

Montserrat Guibernau, “Nationalisms: The Nation-State and Nationalism in the Twentieth Century” isimli kitabında etnik grubu “bir topluluk oluşturmak bilincine sahip, ortak bir kültürü paylaşan, belli bir toprak üzerinde yerleşik, ortak bir geçmişe ve gelecek planlara sahip ve kendi kendini yönetme hakkına sahip olan bir insan grubu” olarak tanımlamaktadır.³⁸

1. 2. ÇATIŞMA OLGUSU GENEL OLARAK

Georg Simmel’e göre “çatışma, mücadele edenlerin karşılıklı yok etmeye dayalı bir ilişki ağıdır, Rekabet ise taraflar arasında eşsiz bir etkileşim sağlayarak, değerlerini artırma çabasıdır.”³⁹ Dolayısıyla Donald Horowitz çatışma olgusunu, “hem hedefleri gerçekleştiren, hem de “rakip” tarafı kullanım dışı bırakma, yok etme amaçlayan bir mücadelerin bütünü” olarak nitelendirmektedir.⁴⁰ Bu bütün, rakip taraflar arası düşünce ve amaçları arasında ayrılık, uyuşmazlıkları ve anlaşmazlıkları kapsamaktadır.

Simmel, çatışma olgusunun grupların bütünleşmesi açısından önemli olduğunu vurgulamaktadır. Ona göre “çatışma grup içi değerler arasında sürekli bir etkileşimin yaşanmasını gerektirmektedir ki oluşan bu etkileşim içerisinde, kolektif bağlılıklar canlı tutularak, grup üzerinde bütünsel bir bağın oluşması sağlanmaktadır”. Neticede çatışma olgusu, parçalamayan birliğin bir şekli olarak ortaya çıkmaktadır. Simmel, bu noktada “çatışma sürecinde rekabet ortamı oluşturduğunu ve bu rekabet sonrasında ulaşılan “uzlaşının” toplumlaşmanın tüm olumsuzluklarını etkisiz hale getirdiğini” belirtmiştir.⁴¹

³⁷Kurubaş E., **Etnik Sorun – Dış Politika Bağlamında Kürt Sorununun Türk Dış Politikasına Etkileri**, Avrupa Çalışmaları Dergisi 8, Ankara, 2009,s. 42.

³⁸ Guibernau M., **Milliyetçilikler**, Çev. Ayşe Nur Domaniç, İstanbul, Sarmak Yayınevi, 1997, s.92.

³⁹Simmel G., **Çatışma Fikri ve Modern Kültürde Çatışma**, çev. Tanıl Bora, Kalaycı Nazile, Elçin Gen, İstanbul, İletişim yay. 2015, s. 80.

⁴⁰Horowitz D. L., **Ethnic Groups in Conflict** , Berkeley, London, Los Angeles, University of California Press, 2000, s. 95.

⁴¹ Simmel, s. 34.

Etnik çatışma kavramı, genel olarak devlet sınırları içerisinde ortaya çıkan çatışmaları kapsamaktadır. Michael Brown, etnik çatışma olgusunu “*bir veya birden fazla etnik grup arasında çeşitli siyasal, ekonomik, kültürel, sosyal ve teritoryal nedenlerin ortaya çıkan uyuşmazlıkları*” olarak belirtmektedir.⁴² Rodolfo Stavenhagen’e göre etnik çatışma, “*kendi*”lerini ve “*öteki*”leri etnik niteliklerle köken, dil, din, ırk ve çeşitli kültürel verilerle tanımlayan gruplar arasında ortaya çıkan sosyopolitik uyuşmazlıklar bütünüdür”. Bundan dolayı herhangi bir toplumdan belirli etnik özelliklere göre farklı olan insan grupları, potansiyel “düşman” olarak algılanmaktadır. Bu tür dışlama politikası, kısa sürede ülke içerisinde “etnik” ayrımcı hareketlere neden olabilmektedir.⁴³

Günümüzde etnik çatışma siyasi şiddet olarak kendini göstermektedir. Tüm dünyada yaşanan çatışmalar çeşitli şekillerde meydana gelmektedir. Stephan Ryan’a göre “*modern Batı’da çatışmalar, ulusal sınırlar içerisinde etnik uyanışın sonucunda ortaya çıkan bir uyuşmazlıklar*” olarak görülmektedir.⁴⁴ Devletin homojenleştirme politikaları çerçevesinde egemen kimliğin etnik grupların kültürüne baskı çabaları, çatışmaları oluşturmaktadır. Zaman içerisinde bu tür baskı çabaları, etnik gruplar arası ayrımcılığı çatışma seviyesine çıkarmaktadır. Ancak bu çatışmalar, sadece devletin baskılarından gelmemektedir. Aynı sorunlar devlet sınırlar içerisinde yaşayan etnik topluluğun varlığını sürdürme, kültürel kimliğini koruma, daha ileri giderek devletten ayrı özerk bir yönetime ulaşma taleplerinden de kaynaklanabilmektedir. Tüm bu çatışmaların temelinde etnik kimliğin tanınması, koruması, sürdürmesi, etnik kimliğe dair hakların yasal statüye çevirmesi, etnik topluluğun merkezi yönetime bir şekilde katılması ve sosyo-ekonomik, kültürel şartların yeniden denetlenmesine ilişkin mücadeleler bulunmaktadır.⁴⁵

Etnik çatışma, sadece devlet sınırlar içerisinde çatışan taraflar arasındaki yaşayan bir “iç çatışma”, değildir, o uluslararası barışı ve güvenliği tehdit eden bir seviyeye kadar çıkabilmektedir. Dolayısıyla devlet içi çatışma, küresel krizler ve devletlerarası çatışmalar gibi uluslararası siyasi sahneye de ulaşabilmektedir. Etnik çatışmaların uluslararası siyasi üzerinde çeşitli etkilere sahip olmaktadır. Bundan ilki, etnik çatışmalarda ayrılıkçı hareketler, devletin varlığının en önemli unsurun egemenlik kavramının eleştirilmesinden başlayarak devletlerin parçalanmasına neden olmaktadır. Bu durum ise, bölgedeki diğer devletlere

⁴² Brown E. M., **Nationalism and Ethnic Conflict**, Cambridge, MIT Press, 2001s. 4.

⁴³ Stavenhager R., **Ethnic Conflicts and The Nation-State**, London, Macmillan Press, 1996, s. 284.

⁴⁴ Ryan St., **Ethnic Conflict and International Relations**, 2nd Education, Aldershot, Sydney, Dartmouth, 1995, s. 151-184.

⁴⁵ Coakley J., **The Resolution of Ethnic Conflict: Towards a Typology**, International Political Review, Vol. 13, No. 4., 1992, s. 344.

yansımadır.⁴⁶ İkinci etkisi etnik çatışmaların küresel krizlere ve devletlerarası çatışmalara dönüşme ihtimalidir. Çoğu zaman iç çatışmalar, devletlerarası ilişkilerde “güvenlik sorunu” haline dönüşebilmektedirler, çünkü bir devlette yaşanan etnik çatışmalar, diğer devletlerin iştahını gebertmekte ve siyasi zayıflıklarından yararlanarak “kurtarıcı”(Gürcistan’da etnik çatışmada gibi, Gürcistan’da iç sorunu olan etnik çatışmada Rusya’nın “kurtarıcı” rolüne soyunması sonucunda sorun iki devlet arasında Rusya-Gürcistan arası savaşa dönüşmüştür) rolüne soyunabilmektedirler. Dolayısıyla, etnik çatışmalar, çözüme kavuşmamış sınır anlaşmazlıkları ve ülkesel sorunların tekrarlama riskini taşımaktadır. Etnik grupların devletlerin sınırları üzerinde karışık ve düzensiz bir şekilde bulunduğu, toplumsal tehditler, gerilimler, uyuşmazlıklar ve anlaşmazlıklar doğurabilmektedirler.⁴⁷ Etnik çatışmaların bir diğer etkisi ise, soykırım hareketleri, etnik temizlik ve mülteci sorunları gibi insan hakları ihlalleri ile uluslararası siyasete konu olmasıdır. Etnik çatışmaların bu etkilerinden çıkarak diyebiliriz ki devlet içi ve uluslararası çatışmalar arasındaki ayrım ortadan kaybolmaktadır. Emilie Kaufmann’a göre, “*Askeri koşullar altında ortaya çıkan şiddetli iç çatışma durumları, iç göçlere, mülteci akımlarına, insani acil durumlara ve silah, insan ve uyuşturucu kaçakçılığı ve terörizm gibi bölgesel ve uluslararası istikrarı tehdit başka sorunlara neden olabilmektedir.*”⁴⁸

1.3. ETNİK ÇATIŞMA

Günümüzde devlet içi etnik gruplar arasındaki silahlı çatışmalar uluslararası toplumun temel sorunlardan biri olmuştur. Devletler arasındaki şiddetli çatışmaların ortaya çıkmasında etnik grupların büyük bir rol oynadığı görülmektedir. Soğuk Savaşı sona erdikten sonra, 1991’den itibaren devletler arasındaki savaşları azalmıştır, fakat mevcut devletler içindeki etnik grupların arasındaki silahlı çatışmaları iyice artmıştır.⁴⁹

Stefan Wolff, etnik çatışma kavramıyla, “*çatışan taraflardan birinin etnik kimliğe (köken, dil, din, ırk, teritoryal unsurlar gibi) bağlı ayrımlar üzerinden geliştiği uyuşmazlığı*” ifade etmektedir.⁵⁰ Ercan Yılmaz, etnik çatışmalar, “*bir ülke içinde bir ya da birden fazla*

⁴⁶Kaufman E., **Possible and Impossible Solutions to Ethnic Civil Wars**, International Security, C.20, Sayı, 4, ilkbahar, 1996, s. 163.

⁴⁷ Kaufmann, s.163-168.

⁴⁸ Kaufmann, s. 169-170.

⁴⁹Yılmaz M. E., **Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Etnik Çatışmalar, Etnik Çatışmaların Nedenleri ve Etnik Barışın Tesisi**, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2007, s. 1.

⁵⁰ Wolff St., **Ethnic Conflict A Global Perspective**, New York, Oxford University Press, 2006, s. 2.

etnik grubun, diğer etnik gruplara veya bu grupların baskın konumda bulunan devlet otoritesine karşı geniş ölçekli başkaldırısı” olduğunu vurgulamaktadır. Ona göre, “etnik grup ortak soy, ortak tarihsel geçmiş veya ortak dil ve kültür gibi temellerde bir araya gelen ya da örgütlenen bireyler topluluğuna işaret etmektedir”.⁵¹ Kurubaş’a göre, “Teritoryal, maddi, dil, din ve diğer unsurlar etnik çatışmaların ortaya çıkmasında önemli rol oynamaktadırlar. Bu sorunlar sadece etnik ayrımcılıktan ya da ulusal kimliğin baskın etnik grubun soyuna veya kültürüne dayandırılma çabalarından değil, aynı zamanda etnik grubun fiziksel varlığını koruma, kültürel kimliğini ifade etme, geliştirme ya da özerk yönetim veya ayrılma taleplerinden de kaynaklanabilmektedir”.⁵²

Etnik/etnisite tanımı ve etnik çatışmaların daha iyi anlayabilme konusunda primordial (Primordial yaklaşım, Türkçe kaynaklarda “ilkçi” yaklaşım olarak da kullanılmaktadır), araçsal (instrumental) ve konstrüktivizm yaklaşımları önemli rol taşımaktadırlar.

Primordialist kuramcılara göre etnik/etnisite kavramı ırk, akrabalık, gelenek, görenek, kültür, doğum yeri, din ve dil gibi standart unsurlardan oluşan sosyal dayanışma ve toplumsal yardımlaşma hissidir.⁵³ Ünlü sosyolog Edward Shils ve antropolog Geertz’in tarafından geliştirilen primordialist yaklaşım, daha sonra güçlü bir “etnisite” kuramı olarak ortaya çıkmıştır. Shils, “*etnik ve ırksal bağlılıkların, toplumsal yapı içerisindeki diğer bireysel bağlılıklardan daha fazla primordial niteliğe sahip olduklarını ve bunun temelinde de “kan” bağların yaratmış olduğu duygunun yer aldığını*” savunmaktadır. Shils bu oluşumlar dışında kalanların ise “çıkar” temelli olduğunu belirtmiştir. Shils’e göre “*kana bağlı olmayan bu tür oluşumlar, primordial gereksinimlerin karşılanmasında yeterli bir güce sahip olmamaktadırlar*”.⁵⁴

Doğumla belirlenmiş ve kan birliğine önem veren primordialistler etnik bağların kolektif bağlılıklar olduğunu ileri sürmektedirler. Harold Isaacs, “*etnik grup temelinde var olan kimlik olgusu, doğuştan gelen belirli verileri kendi içeriğinde bütünleşerek kolektif bir oluşumdur. Her birey, belli bir yerde belli bir zaman içerisinde doğmakla birlikte tarihsel koşulların şekillendirdiği bir bütünün parçası haline*” gelmektedir. Bu kolektif⁵⁵ bütünün

⁵¹Yılmaz M. E., **Soğuk Savaş Sonrası Dönemde "Sınır İçi" Etnik Çatışmalar**, Uluslararası Hukuk Dergisi, 2 (6),2006, s.3.

⁵² Kurubaş E., **Etnik Sorunlar: Ulus-Devlet ve Etnik Gruplar Arasındaki Varoluşsal İlişki**, Doğu Batı Düşünce Dergisi., Yıl 11, Sayı: 44, Doğu Batı Yay, Şubat-Mart 2008, s.16.

⁵³ Kurubaş, s 13-14.

⁵⁴ Hutchinson- Smith, 3-104.

⁵⁵ Isaacs’e göre “grup kimliği, fiziksel görünüm, tarihsel geçmiş, dil, din, kültür, doğumuzda coğrafik alan, grupsal bağlılıklar şeklinde formüle edilen verilerin bir araya gelmesiyle oluşan kolektif bir oluşumdur”. Isaacs

ayrılmaz bir parçası olarak her birey, hayatının ilk yıllarından itibaren yoğun bir sosyalleşme süreci yaşamaktadır. Bu süreç içerisinde “öteki” ile sürekli çatışarak, doğumla kazanmış olduğu grup kimliğine yeni veriler eklemektedir. Dolayısıyla birey yaşam boyunca toplumsal yapı içerisindeki diğer kimliklerle bütünleşme olasılığı taşımaktadır, ancak bütünleşme sürecinde kan birliğine dayanmadığı bu verilerin daha sonra kazanıldığı ve “ikincil” kimliklere ait olduğu için, söz konusu veriler bireyin yaşamında yönlendirici bir etkiye sahip olmadıklarını” belirtmiştir.⁵⁶

Diğer bir ünlü primordialist teorisyen olan Geertz etnik bağılıklar, “*belirli bir dinsel topluluk içinde doğmuş olmak, belirli bir dili ve hatta bir dilin diyalektini konuşmak ve belirli sosyal uygulamaları takip etmekten dolayı oluşan sosyal varoluşun verilerinden kaynaklanan bağılıklar*” olarak nitelendirilmiştir.⁵⁷ Geertz’e göre “*primordial bağlar, (kan, ırk, akrabalık, gelenek, görenek, kültür, doğum yeri, din ve dil) topluluk içerisinde “ortak bir duygu” yaratmaktadır. Her devlet bu “ortak duygu” üzerine kurulmaktadır. “Ortak duygu”, kısaca aynı soydan geldiğine inanların yaratmış olduğu kolektif duygusudur. Çift taraflı bu duygu, yanı “ortak duygu” bir yandan “biz”leri aynılaştırmakta, öte yandan ise bunlar dışında kalan “öteki”leri dışlamaktadır.*” Ayrıca demokratik ve istikrarlı devlet yapısının temeli “ortak duygu” olgusunun varlığıdır.⁵⁸

Primordialistlerden bir diğer düşünür Piere Berghe ise “*etnik grupları, geçmişten gelen tarihsel köklere bağlı oluşumlar*” olarak tanımlamaktadır. Tarih içerisinde etnik gruplar, efsane yaratıcı tanrıların birleştirici gücüyle, birkaç kişiden oluşan küçük topluluk olarak ortaya çıkmıştır. Bu topluluklar, “öteki” topluluklara karşı varlık kazanması için, etnik bağılıkları güçlendirerek “bütünün birliği” haline gelmişlerdir.⁵⁹ Berghe, etnik grup bağılıklarında sadakat duygusunun çok büyük rol oynadığını vurgulanmaktadır. Vurgulanan bu duygu ise etnik grup üyeleri arasında “işbirliğinin” güçlendirilmesidir. Etnik grup üyeleri arasındaki bu işbirliği, enik gruplar arasında “rekabet” ve “çatışma” olasılığın geçerli olduğu göstermektedir.⁶⁰

H. R., **Basic Group Identity: The Idols of the Tribe, Ethnicity: Theory and Experience**, Cambridge, Harvard University Press, 1975,s. 34.

⁵⁶ Isaacs, s. 34.

⁵⁷ Geertz C., **The Interpretation of Cultures**, London, Fontana Press, 1993, s. 259.

⁵⁸ Geertz, s. 260

⁵⁹ Berghe P., **A Socio-Biological Perspective, içinde Nationalism**, ed. Hutchinson and Smith, New York, Oxford University Press, 1994, s. 102-103.

⁶⁰Berghe P.,**The Ethnic Phenomenon**, New York, prager yay., 1987,s. 35.

Primordiyalist yaklaşım etnisiteyi sabit ve somut olgusu olarak kan bağı algısına dayanan toplumsal bir kategori olduğunu belirtmektedir. Etnik kimliği diğer toplumsal kategorilerden ayıran en temel özelliği zaman ve mekandan bağımsız olan “kan bağı” algısıdır.⁶¹ Etnisitenin ortaya çıkabilmesi için, grupların birbirleriyle iletişime geçmeleri gerekmektedir ki etnisite, bir grubun özelliklerinin değil, temas etmelerinin sonucudur.⁶²

Etnisitenin nereden geldiğine dair farklı görüşler vardır. Primordialistler etnik kimliğin neredeyse değiştirilemeyecek bir niteliği taşıyan çok uzun bir geçmişe sahip olduğunu savunmaktadırlar. Bireyler, aileleri tarafından edindikleri kimliklerine bağlı olup grup kimliklerini kalıcı kılmak için çok ciddi çaba vermektedirler. Bu açıklama etnik çatışmanın, kaynağını eski nefretlerde, eski düşmanlıklarda olduğunu göstermektedir. Bu nedenle bunların kökünü ortadan yok etme olasılığı yoktur, hatta imkansızdır.⁶³ Etnik gruplar hakkında primordialistlerin görüşü “*Fakir doğup zengin ölebilirsin, ancak etnik kimliğin hiçbir zaman değişmez*” ifadesi ile özetlemek mümkündür. Etnik kimlikler değişmez, çünkü kendisi kan-soy, konuşma-dil ve kültür-gelenekten gelmektedir.⁶⁴

Bireyler, belli bir kültürü, dini ve dile sahip olan topluluğun içerisinde doğmaktadırlar. Kimliği de doğal olarak aynı topluluktan almaktadırlar. Bu doğal yakınlık etnik çatışmanın temeli olarak görülmektedirler. Bireylerin hayat tarzı ve kültürü savunmaya, propagandasını yapmaya ve devam ettirmeye yönelik etnik ve ırksal nedenlerle siyasi hareketlenmeler başı göstermektedir. Bundan dolayı etnik çatışma kaçınılmaz bir hale gelmektedir.⁶⁵

Etnik çatışmaları araştıran, etnisite olgusunun durumsal olduğunu ileri süren ve “durumsal yaklaşım” olarak nitelendiren kuramlardan biri “araçsalcı” yaklaşımdır. “Araçsalcı” yaklaşım etnik aidiyetin, duruma göre değişen ve duygularla bütünleşen bir olgusu olduğunu savunmaktadır. Bireyin durumu değiştikçe, grup aidiyeti de değişime uğramaktadır. Bu durum ise, rekabeti halinde bireysel ve kolektif çıkarları gerçekleştirmek için etnisitenin “araçsal” olarak kullanılmasını mümkün etmektedir. Bundan dolayı Young, “*ulusal gruplar ve etnik arasındaki güç kazanma rekabetinde kitleleri harekete geçirmek için etkili araçlar sağlama konusunda sınıflara göre daha üstün olduğunu*” vurgulamaktadır.

⁶¹ Aktürk, s. 24-25.

⁶² Eriksen, s. 27.

⁶³ Kaufman, S., **Ethnicity as a Generator of Conflict, Handbook of Ethnic Conflict**, Routledge, 2010, s.92.

⁶⁴ Smith A., **Milli Kimlik**, Çev. Bahadır Sina Şener, İstanbul, İletişim Yayınları, 1994, s.12.

⁶⁵ Green D. P., ve Seher, R. L., **What Role Does Prejudice Play in Ethnic Conflict?**, England, Yale University press, 2003, s. 521.

Dolayısıyla siyasi ve sosyal rekabetinde etnik/etnisite olgusu, etkili bir “araç” olarak öne çıkmaktadır.⁶⁶

Araçsalcı yaklaşım etnisitenin “a posteriori” (aposteriori “sonradan gelen” anlamındaki Latince, felsefi kavramıdır) boyutu üzerinde durup etnisitenin doğuştan kazanılmadığını, daha sonra, belli bir zaman içerisinde ve sosyo-politik etkisi ile inşa edilmiş toplumsal tasarım olgusu olarak nitelendirmektedir.⁶⁷ Araçsalcılara göre “*etnik kimlikler; döneme, kültürlere, ekonomik ve siyasal koşullara, grup üyelerinin algılamalarına, bireylerin tutum, ihtiyaç ve önceliklerine göre değişim-dönüşüm içerisinde.*” Dolayısıyla etnisitede bir öz aranmasına gerek olmadığını savunan araçsalcılar primordiyalistlere karşı çıkıp etnik kimliklerin esnek ve dinamik olduğunu ileri sürmektedirler. Araçsalcılara göre etnisitenin “konjonktürel⁶⁸ doğası, iktidar mücadelesinde siyasal çıkar ve amaçlarını gerçekleştirmek isteyen siyasi elitlerin bireyleri harekete geçirmede etnisiteyi bir araç olarak kullanmasına olanak sağlamaktadır”.⁶⁹ Bundan dolayı etnik kimlik siyasal ve toplumsal bir kimlik olarak sembolik veya sosyal bir tasarımdır.⁷⁰

Araçsalcı yaklaşım primordialistlere karşı olarak, etnisiteyi kesinlikle tarihten geldiği bir gerçek olarak görmemektedir. Tam tersi onlar etnisiteyi, siyasi ve ekonomik çıkarların elde edilmesi amacıyla liderler tarafından kendisini takip eden kişileri hareketlendirmek için kullanılmış bir araç olarak kabul etmektedirler.⁷¹ Bu bağlamda araçsalcı yaklaşım “etnik kimlikleri ve buna bağlı olarak ortaya çıkan etnik çatışmayı mantıksal karar vermenin bir sonucu olarak görmektedirler. Diğer bir deyişle etnik kimliklerin stratejik olarak seçildiğini belirten araçsalcılar, etnik gruplar toplumsal veya dilsel bir yapının içerisinde olmalarına rağmen, “birliğin” doğal ya da verilen bir şey olduğunu kabul etmezler. Etnik grup bağının

⁶⁶ Young, s. 22.

⁶⁷ Smith, s. 41.

⁶⁸ Konjonktür: (toplum durum) Fransızca “conjoncture” kelimesidir ve “rastlaşma; fırsat; elverişli durum; toplu durum” gibi anlamlar taşımaktadır. Ekonomik, toplumsal, siyasal alanlarda istatistiklerden, olgulardan, nesnel durumlardan yararlanarak olayların gelecekteki gelişmeleriyle ilgili kestirim 1. bir ülkenin ekonomik hayatının yükselme ve alçalma yönünde gösterdiği inişli çıkışlı, dalgalı hareketlerinin bütünüdür. Bir ülkenin ekonomik durumunu etkileyen, birbiriyle etkileşerek oluşturan öğelerin tümüdür. 2. her türlü durum ve şartın ortaya çıkardığı sonuç anlamlarında kullanılmaktadır. Sosyolojik açıdan ise insan topluluklarının, belli bir olaya veya eyleme karşı belli bir zaman diliminde verdikleri örtüşen ya da zıtlaşan tepkileriyle şekillendirdikleri ortamdır. Ayr. Bilg için bkz: http://www.edebiyatdergisi.hacettepe.edu.tr/index.php/EFD/article/view/1009/pdf_113

⁶⁹ Smith, **Milli Kimlik**, s. 40-41.

⁷⁰ Kalaycı H., **Etnisite ve Ulus Karşılaştırması**, Doğu Batı Düşünce Dergisi, sayı 44, İstanbul, doğu batı yay., 2008, s.105.

⁷¹ Young, s. 449.

değişmez olmasının aksine genel çıkarlara göre kolayca değişebileceğini belirtirler. Böylece çatışmanın da bireylerin kendi çıkarlarını elde etmenin sonucunda oluştuğunu ifade ederler”.⁷²

Araçsalcılar etnik hareketlenmelerde daha çok elitlerin etkisine önem vermektedirler. Elitler, yaşadığı bölgede, gruplar arasındaki dilsel, dinsel, fiziksel görünüş ve bakış açısı farklı olduğundan faydalanmaktadır. Bu üstünlüğü kullanarak bölgenin siyasi ve ekonomik gelişmesini amaçlayan siyasi hareketler kurmayı hedeflenmektedirler.⁷³

Primordiyal yaklaşım etnik bağların rolünün çok önemli olduğunu savunurken, araçsalcı yaklaşım ise konu dışı bırakmıştır.⁷⁴ Primordial yaklaşıma göre “*etnisite doğuştan edinilen, sosyal pratiklerden kaynaklanan, doğal ve değiştirilemez bir bağlılık duygusunu ifade etmektedir. Araçsal yaklaşıma göre ise etnisite sosyopolitik koşulların inşa ettiği bir yapıdır*”.⁷⁵

Bu iki yaklaşım üzerinde çalışan Anthony Smith’a göre etnik grup, “*soya ait mitlerin rolünü ve tarihi anıları vurgulayan, din, gelenek, dil ya da kurumlar gibi bir ya da birden fazla kültürel farklılığa göre tanınan ve ayırt edilen bir kültürel kolektif tiptir*”. Smith kendi araştırmalarında “etnisite/etnik kimlik” etnik grup ya da etnik topluluk olarak kullanmaktadır ve “*ortak bir isim, soy, tarih, kültür ve bir toprakla özdeşleşen halk kategorisi, belirli bir kimlik ve dayanışma duygusu gibi bileşenlerden meydana gelen bir topluluk*” olarak tanımlanmaktadır.⁷⁶ Smith’e göre, etnik kimlik “*esnetilebilir ve dönüştürülebilir, ancak sabit olan kan bağı ya da kültürel ortaklık değil, böylesine bir bağ ve ortaklık olduğuna dair algıdır. Bu iki olgu etnik kimliğin sabit özünü oluşturmaktadır*”.⁷⁷ Dolayısıyla diyebiliriz ki toplumsal bir insanın ürünü olan etnik gruplar, değişebilmektedirler. Devlet ve etnik grup aynı değişimi yaşamaktadır; Smith’e göre “*tüm uluslar etnik gruplardan doğmaktadırlar. Bu nedenle dönüşüm konusu öne çıkmaktadır. Bunun nedeni siyasal örgütlenmeyi tamamlamış olmasıdır. Bu kapsamda kendi devletini edinmiş olmak ya da en azından kendini yöneten veya yönetmiş olan etnik grup olmak esastır*”.⁷⁸

Etnik çatışmalar açısından önemli olan diğer bir yaklaşım” konstrüktivist” kuramdır. Konstrüktivist yaklaşım etnisite ve etnik gruplarla ilişkin önceki iki teorilerin görüşlerine

⁷² Smith, s. 40-41.

⁷³ Green ve Seher, s.521.

⁷⁴ Kurubaş, **Etnik Sorunlar: Ulus-Devlet ve Etnik Gruplar Arasındaki Varoluşsal İlişki**, s. 14.

⁷⁵ Kurubaş, s.13-14.

⁷⁶ Smith A., **Küresel Çağda Milletler ve Milliyetçilik**, Çev. D. Kömürcü, İstanbul, Everest Yayınları, 2002, s.55.

⁷⁷ Smith **Milli Kimlik**, s. 41,

⁷⁸ Smith **Küresel Çağda Milletler ve Milliyetçilik**, s. 67-73.

dayanarak etnisite, ekonomi ve siyasi arasındaki ilişkileri farklı taraflardan açıklanmıştır. Konstrüktivizm uluslararası alanda insan hakları, uluslararası örgütler, etnik kimlik, dış ve güvenlik politika gibi yeni çalışma konuları ortaya koymuştur.⁷⁹

Konstrüktivizm sosyal gerçekliğin inşasına bağlıdır. Sosyal gerçeklik ise insanların tanımlanmasında etkili olan kültür ögesi, sahip oldukları siyasal sistemleri ve sosyal oluşumlarından meydana gelmektedir. Sosyal gerçekleri yeniden üretme eğiliminde olan Konstrüktivistler, bu yeniden üretme sürecinin genellikle gelenek, görenek, dil, din, felsefe, kültür ve zaman içinde dönüşüm gösteren düşünce biçimleri aracılığıyla yapıldığını vurgulanmaktadır. Alexsander Wendt kimlikleri dört sınıf olarak ayırmıştır. Bundan ilki şahsi kimliklerdir. Kendi kendine örgütlenen ve istikrarlı yapılar oluşturan bu kimlikler, devletler için örgüt kimliği olarak tanımlanmaktadır. İkincisi sosyal niteliği taşıyan ideoloji, dış görünüş, değer, ortak tarihi gibi özel ya da tüzel kişileri betimleyen kimliklerdir. Aktör birden fazla tür kimliğe sahip olabilir. Yeni düşünce yapıları ve sosyal özellikleri içeren bu kimlikleri dönüşüme açıktır. Wendt'ın üçüncü kimliği rol kimliklerdir. Rol kimlik aktörün sosyal yapı içinde nerede durduğunu ve Öteki tarafından nasıl görüldüğünü içermektedir. Dördüncü kimlik ise kolektif kimliktir. Bu kimlik Ben ve Ötekinin orta noktada bulunduğu ve eşit bir hale gelmeye başladığı bir kimlik türüdür. Konstrüktivizme göre aktörlerin davranışı “Ben” ve “Öteki”nin üretilmesi ve süreklilik kazanmasına neden olmaktadır. Bu şekilde de kimlik ve çıkarlar sürekli olarak yeniden belirlenmektedir. Wendt *“aktörlerin paylaşılan beklentilere göre hareket ettiklerini ve bu durumun beklentilerin yeniden üretilmesine neden olduğunu”* söylemektedir. Bu yeniden üretim, dönüşüme açık olduğu anlamı taşımaktadır. Yeniden üretim adı verilen bu durum da süreç içinde belli koşulların gerçekleşmesiyle yapısal değişime sebep olabilmektedir.⁸⁰

Konstrüktivsler tarihsel süreçlerin ürünü olan etnik çatışmaların etnik kimliklere bağlı olduğunu savunmaktadırlar. Dolayısıyla etnisitenin ne değişmez ne de tamamen değişken olduğunu belirtmektedirler. Onlara göre etnik kimlikleri toplumsallaşma ve çevreye uyum sağlama süreç içerisinde oluşmuşlardır. Ortak çıkarlar etnik grupları bir araya getiren nokta değildir, etnik gruplar belli tarihsel süreç içerisinde oluşan sosyal yapılardır. Başka bir deyişle

⁷⁹A.Wendt'in Konstrüktivizmin temel bakışı şu şekildedir: 1.Devletler uluslararası politikanın başlıca aktörleridir. 2. Devletler sistemindeki anahtar yapılar maddi olmaktan ziyade sosyaldır. 3.Devletlerin kimlikleri ve çıkarlarının önemli bir bölümü insan doğası ya da iç siyaset tarafından dışsal olarak sisteme verilmekten ziyade, sosyal yapılar tarafından inşa edilmiştir. Wendt, 1994, s.385; Konstrüktivist düşüncenin uluslararası teorideki en can alıcı vurgusu, devletleri sosyal bir varlık, uluslararası ilişkileri ise sosyal bir alan olarak kabul etmesidir.

⁸⁰Wendt, s. 225-229

etnik gruplar, bireysel tutumun, davranımın, muamelenin, hareketin ötesinde sosyal bir olaydır.⁸¹ Konstrüktivistler bireyin herhangi bir etnik kimlikle dünyaya gelmediğini savunmaktadırlar. Bu bağlamda bireyin etnik kimliği doğumundan itibaren etkilendiği sosyalleşme sürecinin bir sonucudur. Bu süreçte etnik kimliğin oluşmasına etkileyen faktörler değişmektedirler. Örneğin bazı sosyal ortamda soy, kan gibi unsurlara çok fazla önem vermektedirler, bazılarında dil, din, kültür, tarih gibi unsurlar daha önemlidir.⁸²

Konstrüktivistler etnik kimliklerin oluşumunda dış sürecin büyük rol olduğunu belirtmektedirler. Dolayısıyla etnik hareketinin artma ve azaltma olasılığı dış unsurlara bağlamaktadır. Bu yaklaşım genel olarak modernleşmeye, kolonizasyona, dekolonizasyona ve merkez siyasi kurumların güç kaybetmesine dayanmaktadır.⁸³ Konstrüktivist yaklaşım “çatışmanın” bireyler tarafından kontrol edilmeyen, tamamen patolojik sosyal sistemden oluşuşunu vurgulanmaktadır. Bundan dolayı etnisiteyi çatışmacı olarak görmemektedirler, aksine şiddetli etnik çatışmaların bireylerden değil sosyal sistemlerden doğduğunu ileri sürmektedir. Brown “ *etnik çatışmanın en büyük etkilerinden birinin etnik gruba ait olan bütün üyelerin savaşçı olmamalarına rağmen doğrudan savaşçı ilan edilmeleridir*” olduğunu söylemektedir. Dolayısıyla etnik gruptaki bazı kişiler arasındaki başlayan çatışmanın toplumsal çatışmaya dönüşebilme olasılığı büyüktür.⁸⁴

Temel olarak ortak tarih, kültür, gelenek ve görenek, dil, din gibi etnik kimliğin genel unsurları konusunda her üç yaklaşım (primordiyal, araçsal ve konstrüktivist) aynı fikirdedirler. Bunlar bireysel kimliğin unsurları olmakla beraber aynı gruba ait olan ya da olmayanlar arasındaki çizgiyi çizmek için önemlidir. Başka bir deyişle etnik kimliğin bu unsurlar sadece bireyler arasında değil aynı zamanda gruplar arasındaki farklılıkları gösterebilmektedirler. Tüm etnik çatışmalar birbirinden farklıdır, bazı etnik çatışmalar belli bir grubun fiziksel varlığına, bazıları belli bir toprak parçası üzerinde barış ve özgürlük içerisinde yaşamasına, bazıları çatışma ise belli bir grubun kendi dilini rahat bir şekilde konuşabilmesine ve dini özgürlüğü huzurlu bir şekilde ibadet edebilmesine bağlıdır.⁸⁵

İki veya daha fazla rakip etnik grup arasındaki mücadele, yani etnik çatışma çözümü kolay değildir. Genel olarak, etnik sorunların çözümünün değerlendirilmesinde ilk olarak devletin etnik sorunların çözme yöntemleri, yönetim biçimi ve rejimi ele alınmaktadır. Etnik

⁸¹ Chandra K., **Constructivist Theories of Ethnic Politics**, England, Oxford University Press, 2012, s.5-20.

⁸² Green and Seher, s.521.

⁸³ Green and Seher, **What Role Does Prejudice Play in Ethnic Conflict** s. 522.

⁸⁴ Brown E. M., **Ethnic Conflict and International Security**, England, Princeton University Press, 1993, s. 239-240.

⁸⁵ Wolff St., **Ethnic Conflict A Global Perspective**, New York, Oxford University Press, 2006, s 38-66.

sorunların ne derecede şiddeti içermektedir, etnik çatışmanın tarafları (merkezi yönetim - etnik grup), etnik grubun niteliği (azınlık, yerli, göçmen), etnik grubun kendi kaderini tayin hakkı, uluslararası örgütlerin etkisi ve dış faktörü gibi unsurlardan çıkarak etnik çatışma ve çatışma çözme yöntemlerin incelenmesini gerektirmektedir.⁸⁶

1.3.1. ETNİK ÇATIŞMAYI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Devlet ve etnik grup arasında ilişkilerini etkileyen faktörleri üç genel yaklaşım olarak ayrılabilir. Bunlardan ilki, merkezi yönetimin tarafından etnik gruplara yönelik asimilasyon politikasının uygulaması, ikincisi dışlama politikası (soykırım, etnik temizlik, baskı) ve üçüncü çoğulculuktur (azınlık statüsü, özerklik, federalizm sistemi, ortak toplumluluk vs.).⁸⁷ Bundan çıkarak etnik azınlık da devlet politikalarına şu taleplerde bulunabilir: birleştirme, ayrılma, merkezi yönetime karşı çıkarak özel haklara ve azınlık statüye kavuşma, devlet içinde ayrı yönetim sisteminin oluşturması (özerklik, federasyon sistemi) vs. Dolayısıyla devlet ile etnik gruplar arasındaki ilişkileri üçe bölünebilir. Birincisi, Etnik grubun tarafından ulusal kimliği hem benimseyerek, hem de üstünlüğü kabul ederek, “gönüllü asimilasyonun gerçekleşmesidir”. İkincisi Etnik grubun ulusal kimliği reddederek kabul etmemesi sonucunda “devletin sert politikalar” uygulamasıdır. Üçüncü ise şiddet ve baskı politikası sonucunda etnik grubun tarafından kendi kimliği savunmakla birlikte ulusal kimliği kabul etmesidir, Devletin ya asimilasyon ya da etnik kimliği tanıma politikasıdır ki ortaya ya uyumluluk ya da etnik çatışma çıkmaktadır.⁸⁸

Kurubaş’a⁸⁹ göre etnik çatışma çeşitli faktörlerin etkisi altında şekillenebilmektedir: Birinci etkisi, uluslaşma modelidir. Uluslaşma, yurttaş ulus modeli ve etnik-ulus modelini olarak ikiye ayırmaktadır. Yurttaş ulus modeli Fransız ve Anglo-Sakson modelini kapsamaktadır. Fransız yurttaş-ulus modelinde ulusal kimlik vatan düşüncesini taşıyan, yasalarla tek siyasi iradeye bağlı topluluk bireylerin yasal eşitliği gibi unsurlara dayanan, ortak değerleri, duyguyu ve kültürü paylaşan, aynı topraklarda ikamet eden yurttaşların bütününe karşılık gelmektedir. Smith’e göre “*bu tip uluslaşma özünde etno-kültürel farklılıkları yadsımakta, “kültürel türdeşliği” esas almakta ve bu model, etnik grupların fiziksel varlığı açısından dışlayıcı olmasa da kültürel kimliğine ilişkin sorunlara neden olabilmektedir*”.⁹⁰ Anglo-Sakson yurttaş-ulus modelinin temelini yurttaşlık ve ülkesellik

⁸⁶ Kurubaş, **Etnik Sorunlar: Ulus-Devlet ve Etnik Gruplar Arasındaki Varoluşsal İlişki**, s.10-11.

⁸⁷ Stavenhager, s. 295-297.

⁸⁸ Oran B., **Türkiye’de Azınlıklar**, Ankara, İletişim yay., 2004, s. 29.

⁸⁹ Kurubaş, s.11-12.

⁹⁰ Smith A., **Küresel Çağda Milletler ve Milliyetçilik**, s.112-113.

unsurları oluşturmaktadır. Smith'e göre bu model, ulusu birlik ve bütünlükten doğan tekli değil, farklılıkların birlikteliği olarak kabul ederek alt kimlikleri üst kimliklerden ayırıp, sadakat ve aidiyet biçimlerini yeniden tanımlamaktadır. Yani, yurttaş bireyler siyasal otoritenin tanımladığı, temeli kültürel değil, hukuksal ve siyasal olan üst kimliğe "sadakat"la bağlanırken kültürel var olma hakkı tanınan alt kimliklerine aidiyeti sürdürmektedir. Neticede etno-kültürel farklılıklar nispeten sorun olmaktan çıkmaktadır."⁹¹

Alman romantik milliyetçiliğinden gelen ve ulusu "tarihsel/doğal, etnik ve organik bütünlük" olarak tanımlayan model ise etnik-ulus modelidir. Ulusun bireylerinin aynı kökenden geldiğini vurguladığı bu modelde halk siyasi topluluk niteliği taşımaktadır. Hukuktan daha çok yerel kültürün üstünlüğü din, adalet ve ortak soy, bu modelin genel unsurlarıdır. Etnik gruplardan en sorunlu model olan Etnik-ulus modelinde uluslar "etnik türdeşlik" istemektedirler.⁹²

Etnik çatışmaları etkileyen ikinci faktör Uluslaşma sürecinin gerçekleştiği konjonktürdür. Burada en önemli olan etnik grubun kimlik tanımına ne zaman ulaştığını değerlendirmesidir. Kentleşme, sanayileşme gibi süreçlerden önce doğmuş bir kimlik tanıma sahip olan etnik grubu gücünü artırmaya çabalanmaktadır ve asimilasyonu nerdeyse imkansızdır. Yoksa ortak değerler üreten ticaret, ortak pazar gibi mekanizmalar etnik grupları zayıflatarak asimile edebilmektedir.⁹³

Üçüncü faktör uluslaşma sürecinde mekan unsurudur. Bununla ülke ile toplumun tarihsel ilişkisi kastedilmektedir. Burada yerlilik ve göçmenlik ayrımı önemlidir. Yerli etnik azınlığın kimlik tanımı güçlüdür, dolayısıyla bu grupların asimilasyonu çok zordur, artı ayrılıkçı hareketlenme ihtimali büyüktür. Göçmen etnik grubunun halı daha zordur, bu grupların asimilasyonu kolaydır, hatta ayrılıkçı hareketlenme mümkün değildir.⁹⁴

Etnik çatışmayı etkileyen diğer faktörler ise: belli bir grubun etnik kimlik kazanması ile bu kimliğin güçlenmesidir. Bu da diğer grupların etnik kimliklerinin gelişmesine neden olmaktadır. Buna ilaveten sömürgeci ülkenin etnik aidiyet duygularını güçlendirme politikası etnik tanımın geliştirilmesi sağlamaktadır. Örnek olarak, Gürcistan'da, Rusya Federasyonu tarafından Samaçablo ve Abhazya bölgesinde etnik tanımın kışkırtmalarının geliştirmesi,

⁹¹ Smith, s. 25-27.

⁹² Stavenhagen, s. 3

⁹³ Oran, 2004, s. 32.

⁹⁴ Oran, **Türkiye'de Azınlıklar** s. 31.

etnik çatışmaya yol açmıştır. Bu faktör Gürcistan’da Samaçablo ve Abhazya’da etnik kimliğin güçlenmesine ve giderek etnik çatışmaya dönüşmesine hız kazandırmıştır.

Modernleşme ve demokratikleşme sürecinde bir etnik grupta başlayan siyasi talepler diğer gruplar tarafından kendi varlıklarına tehdit olarak algılanması da söz konusudur. Dolayısıyla bu süreç etnik çatışmaları alevlendirebilmektedir. Demografik süreç - yani nüfus artışı etnik çatışma dinamiklerini hızlandırabilmektedir ki etnik gruplar arasında nüfusun dağılımının eşit olmaması bir grubun diğer gruptan fazla çoğalması, diğer gruplar tarafından tehdit olarak algılanabilmektedir. Coğrafi faktörler de etnik çatışmalara yol açabilmektedir. Çatışma olasılığı etnik grupların karmaşık bir şekilde ikamet ettiği bölgelerde, etnik grupların homojen olarak ikamet ettiği bölgelerden daha büyüktür.⁹⁵

1.3.2. ETNİK ÇATIŞMANIN ORTAYA ÇIKIŞ NEDENLERİ

Genellikle etnik çatışmalar tek bir nedenle değil, çok faktörün bir araya gelmesiyle birlikte ortaya çıkmaktadır. Etnik çatışmalar ve çatışmaları yaratan sorunlar farklılık ve benzerlik özellikleri taşımaktadır. Farklı etnik çatışmaların nedenleri koşullara göre farklılık ve benzerlik gösterebilmektedir. Bir bölgede yaşanan etnik çatışma bir temel nedene dayanabilirken, başka bir bölgede yaşanan etnik çatışmada bu temel neden başka bir takım nedenlerden daha önemsizdir. Bazen de farklı bölgelerde ortaya çıkan etnik çatışmalar benzer nedenlerden kaynaklanabilmektedir.⁹⁶

Günümüzde etnik gruplar arasındaki çatışmalar çok yoğun bir şekilde yayılmaya başlamıştır. Etnik sorunların boyutu ve önemi ülkelere göre değişebilmektedir. Bazı ülkelerde etnik uzlaşmazlıklar çok ciddi bir sorun olurken, bazı ülkede bu sorun daha alt düzeylerde seyretmektedir. Ancak hangi ülkede olursa olsun, hemen hemen her ülkede etnik yapı sosyal ve politik güç unsuru olarak nitelendirilmektedir. Bugün dünyadaki birçok devlette çoğulcu yapı, kültürel bütünleşme, etnik düşmanlık gibi politikaları modern dünyada etnisitenin rolünün artmasına yol açmıştır, artan rolü ise etnik çatışmaların yoğunlaşmasında gösterilmiştir.⁹⁷

Günümüzde etnik çatışmalar iç savaşın temel kaynağı olarak algılanmaya başlamıştır. Stuart Kaufman etnik savaşı “*çatışan tarafların kendilerini etnik niteliklerle göre tanımladığı*

⁹⁵ Simmel, s. 34-35.

⁹⁶ Yılmaz, s. 7.

⁹⁷ Smith, **Milî Kimlik**, s. 12-13.

geniş çaplı ve organize olmuş bir olay” olarak nitelendirmektedir. Kaufmana göre, “şiddetli etnik çatışmaların nedeni etnik gruplar arası düşmanlık ve yok olma korkusu” politikasıdır.⁹⁸ Stavenhagen, “kendilerini ve ötekileri etnik kriterler çerçevesinde (dil, din, gelenek, görenek, köken, ırk vs unsurlar) tanımlayan gruplar arasındaki sosyo-politik anlaşmazlık ve uyumsuzluğu etnik sorun” olarak adlandırılmaktadır.⁹⁹ Etnik sorunlar sadece ulusal kimliğe yönelik baskı ve şiddetin uygulamasından değil, aynı zamanda etnik grubun fiziksel varlığını sürdürme, kültürel kimliğini koruma, özerk yönetim, azınlık hakların yasal statüye kavuşturulma taleplerinden, iktidar paylaşımı mücadelelerinden kaynaklanmaktadır.¹⁰⁰

Etnik çatışma nedenleri açıklamadan önce etnik çatışma ortam hazırlayan olgulardan söz etmek gerekmektedir. Brown’a göre, bu olgular “iki veya daha fazla etnik grubun birbirine yakın yaşaması, merkezi yönetimin zayıflaması, bölgesel veya uluslararası otoritelerin güvenlik sağlamasının zayıf olması, devletin azınlık haklarını yeterince korumaması, demokratikleşme sürecinin sağlanmaması, milliyetçi politikasının uygulanması, etnik grupların kendi tarihsel bilgiye doğru doğru olmaması” gibidir.¹⁰¹ David Lake ve Donald Rothchild ise, “etnik çatışma nedenlerinin en önemli unsuru olarak çatışmanın doğru değerlendirilmemesi” göstermektedir. Etnik gruplar arası paradoksu, tarihi süreç içerisinde gelişen düşmanlık, etnik kimlik koruma/sürdürme gücü, etnik kimliğin yeterince ifade edilememesi, küresel ekonominin yarattığı sıkıntılar, komünist rejimler altında yaklaşık yetmiş sene devam eden baskı ortamı, gibi olaylar çatışma sebepleri arasında yer almaktadırlar.¹⁰²

Etnik çatışmanın temel nedeni farklı kültürel grupların tek bir etnik kimliği esas alan ulus devlet içinde yaşamasıdır. Genel olarak etnik çatışma nedenleri iç ve dış nedenler şeklinde ikiye ayrılmaktadır. İç çatışma nedenleri etnik grupların yapısal, (rejimin otoriterleşmesi devlet yapısının zayıflaması, böyle bir zayıflık halinde bireylerin kendilerini güvende hissetmemeleri)¹⁰³ siyasal, ekonomik, kültürel faktörlere, eylem ve etkinlik düzeye, devlet ya da diğer gruplarla ilişkilere dayanmaktadır. Diğer iç nedenler etnik kimliği ifade arzusu,

⁹⁸ Kaufman, s. 47.

⁹⁹ Stavenhagen, s. 284.

¹⁰⁰ Stanovic V., **Problems and Options in Institutionalizing Ethnic Relations**, International Political Science Review, Vol. 13, No. 4, 1992, s. 363

¹⁰¹ Brown E. M., **Causes and Implications of Ethnic Conflict, Ethnic Conflict and International Security**, Princeton, Princeton University Press, 1993, s.6-7.

¹⁰² Lake D. And Rothchild D., **Containing Fear: The Origins and Management of Ethnic Conflict, International Security**, vol. 21, no.2, 1996, s.41.

¹⁰³ Efegil E., **Türkiye Kürt Sorununa Çözüm Bulabilir mi?** Karar Vericilerin Önerilerinin Karşılaştırmalı Analizi, <http://www.setav.org.tr/Yayinlar>, 2008, arsiv.setav.org/ups/dosya/27874.pdf

fiziksel varlığın koruması, ayrımcılık, dışlayıcı ulusal ideolojiler, kötü ekonomik koşullar, tarihsel travmalar gibi unsurlardır. Dış nedenler ise etnik grupların ülke dışında kurduğu ittifaklar ve bunların içe yansımaları ile uluslararası desteği olarak nitelendirilmektedir.¹⁰⁴

Etnik çatışmanın nasıl ortaya çıktığının anlaşılması için öncelikle etnik çatışma nedenleri üzerinde durulması gerekmektedir.

1.3.2.1. PSİKOLOJİK NEDENİ: TARİHSEL TRAMVALAR

“Kitle mağduriyeti” olarak adlandırılan etnik çatışmaların psikolojik nedenlerin temelinde kimlik, meşruiyet ve adalet gibi olgular yer almaktadır. Nefret ve intikam duygusunu öne çıkartan bu durum barışın ya da müzakerenin inşasında önemli bir engel olabilmektedir. Nefret ve intikam duygusu bireyin aklı üzerinde büyük bir etkiye ve baskıya sahiptir, dolayısıyla bireyin fikrini, görüşünü yönetmektedir. Bu durum gelecekte etnik çatışmaların daha yoğun yaşanmasına neden olabilmektedir.¹⁰⁵

Etnik çatışmaların psikolojik nedeninin en önemli boyutu tarihsel travmalardır. Tarih süreci içerisinde fiziksel varlığının şiddete maruz kalması, kendi kimliğini koruma/sürdürmesine tehditler algılama, yok edilme korkusu, çaresizlik ve dehşet hissetme, bir etnik grubun tarihsel travmasından kaynaklanabilir.¹⁰⁶ Tarihi travmalar farklı yollarla ortaya çıkmaktadır. Doğa yoluyla deprem, nükleer ve volkan patlama gibi, kaza yoluyla, bir kişinin ya da küçük bir grubun hatasıyla, savaş, etnik, milliyetçi ya da dini çatışmalar yoluyla, etnik farklılıklardan ya da siyasi, ekonomik gibi amaçlardan kaynaklı olaylarla meydana gelmektedir.¹⁰⁷

Weber, toplumsal yapıda gruplar arası mücadelede tarihsel faktörlerin büyük rol oynadığını işaret etmektedir. Kültürel açısından farklı olan grupların aynı toplumsal yapı içerisinde birlikte yaşamasını zorlaştıran en önemli faktör tarihsel süreçte yaşanan olaylardır. Zamanla bazı gruplar sahip oldukları ayrıcalıkları koruyarak, ekonomik, kültürel ve siyasi

¹⁰⁴ Çelik A. B., **Travmaların aşılmasında toplumsal mutabakat, Barış Kitabı: Bireyden Topluma Savaşın ve Barışın Ruh Hali**, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2009, s.166.

¹⁰⁵ Lake ve Rotchild, s. 8.

¹⁰⁶ Vamik V., Itzkowitz N., **Turks and Greeks: Neighbours in Conflict**, England, The Eothen Press, 1994, s. 9.

¹⁰⁷ Volkan V., **Traumatized Societies and Psychological Care: Expanding The Concept Of Preventive Medicine, Mind and Human Interaction**, 11(3), 2000, s 178.

olumsallıklara vurgu yaparak diğer gruplarla mücadeleye girip ön plana çıkmaya çalışmaktadırlar.¹⁰⁸

Gruplar arasındaki sıcak çatışmanın sadece görünür nedenlerden ötürü değil, temelinde tarihsel bir içerikten de kaynaklandığı söylemek mümkündür. Dolayısıyla etnik uyuşmazlığın tırmanmasının ve gruplar arasında barış sürecinin zorluklarla karşılaşmasının önemli nedeni tarihsel travmadır. Fakat tarihsel travmalar her zaman etnik çatışmaların nedeni değildir. Eğer böyle olsaydı, tarih süreci içerisinde büyük travmalar yaşamış tüm etnik grupların arasındaki sürekli mücadele ve çatışma olabilirdi, Oysa tarihsel verilerden böyle olmadığı görülmektedir.¹⁰⁹ Örneğin, günümüzde Gürcü -Abhazya ve Gürcü-Samaçablo çatışması olsa bile, tarihsel verilere baktığımızda geçmişte bu bahsedilen gruplar arasında mücadele ve çatışma yaşanmadığını görülmektedir. Aksine eski kaynaklar bu üç grup arasındaki ilişkileri çok iyi olduğunu belirtmektedir.

Vamık Volkan, “Kimlik Adına Öldürmek: Kanlı Çatışmalar Üzerine Bir İnceleme” isimli kitabında tarihsel travmaların nesilden nesille şarkılarla, şiirlerle geçtiğini vurgulamaktadır. Volkan’a göre “*Yeni nesil, geçmişte yaşanan bu travmatik olayları kendileri yaşamış gibi hissederek intikam almak istemektedir*”. Tarihsel travmalar her zaman etnik çatışmaların nedeni değildir. Tarih sürecinde büyük travmalar yaşamış tüm etnik grupların ile egemen grupların sürekli mücadelede bulundukları işaret etmek gerekmektedir ki, tarihsel verilerden bunun yaşanmadığı görülmektedir. Volkan’a göre “*Yeni kuşaklar, atalarının yaşamış travmatik olayları kendileri yaşamamışlar bile, bunun psikolojik ağırlığını hissetmekte ve intikam almak istemektedirler.*” Oysa zaman geçtikçe toplumsal yapının değişmesi kaçınılmaz bir olaydır.¹¹⁰

Etnik kimliğini kaybedeceğini veya varlıklarının tehdit altında olduğunu algılayan etnik grup kendi haklarını elde etmek için çabalayabilmektedir. Kurubaş’a göre “*etnik grubun fiziksel varlığının ya da kültürel kimliğinin zarar görme veya yok olma, etnik grupların varlıklarının ve kimliklerinin herhangi bir nedenle tehdit altına girmesi, etnik gruplarda kimliğin kaybı, etnik kimliğin çökmesi ya da parçalanması psikolojik ölüm korkusudur*”.¹¹¹

¹⁰⁸Weber, s. 17-18.

¹⁰⁹ Vamık V., Kimlik Adına Öldürmek: Kanlı Çatışmalar Üzerine Bir İnceleme, İstanbul, everest yay., 2009, s. 121.

¹¹⁰ Vamık, s 120.

¹¹¹ Kurubaş, **Etnik Sorunlar: Ulus-Devlet ve Etnik Gruplar Arasındaki Varoluşsal İlişki**, s. 23.

Kimlik kaybı korkusu ise etnik uyarılmaya neden olmaktadır, dolayısıyla etnik grup etnik kimliğin korunması, tanınması ve sürdürmesi talebiyle harekete geçmektedir.¹¹²

1.3.2.2. POLİTİK NEDENİ: AYRIMCILIK

Günümüzde birçok devletin içerisinde birden fazla farklı etnik, ırksal, dilsel, dinsel ve kültürel gruplar yaşamaktadır. Çoğu zamanda toplumdan dışlanmış olan bu gruplar devletin ya da ulusun bir üyesi olarak görülmemektedir. Etnik çatışmalardaki etnik gruplar devlet tarafından öncelik verilen ve devletin yönetiminde bulunan çoğunluk tarafından yönetilmektedir. Dolayısıyla etnik grup hak talep ettiğinde egemen taraf bu hakkın verilmesine karşı çıkmaktadır.¹¹³

Etnik çatışmalara yol açan önemli unsurlardan biri devletin meşruiyetinin sorgulamasına yol açan ayrımcı siyasi kurumların (mahkemeler, askeri, polis, siyasi partiler) varlığıdır. Ayrıca dışlayıcı ulusal ideolojiler (milliyetçilik ve vatandaşlık gibi), siyasi elitlerin politikaları (etnik çatışmanın, iç sorunların gerekli önem vermeme amacıyla elitler tarafından kısıktırılması) ve azınlık gruplar arası siyaset (ideolojik, dini veya etnik anlayışı, güçlü kimlik vurgusu veya çatışmacı stratejiler gibi).¹¹⁴

Azınlık etnik grup üyeleri egemen grup tarafından dışlandıkları, siyasi iktidara ya da siyasi yapıya dahil edilmediği ve haklarının kısıtlandığı durumlar etnik çatışmalara sebep olabilmektedir. Bu durumda azınlık etnik gruplar asimile edilmekten kurtulmanın yollarını aramakta, reformlar, eşitlik, kendi kaderini tayin hakkı için harekete geçmektedirler.¹¹⁵ Egemen grupların reformları sadece kendi çıkarlarına göre yapması azınlık etnik grupların kendi varlıklarına yönelik tehdit algılamaya başlamasına neden olup barışçıl değişimlere olan inancın kaybolmasına yol açmaktadır, dolayısıyla azınlık etnik grupların barışçıl yollardan harekete geçerek başlattıkları faaliyetler (protesto ve gösteri gibi) egemen grupların direnişiyle karşılaşp şiddete dönüşmektedir.¹¹⁶

Etnik çatışmaların temel çıkış nedeni ayrımcılıktır. Ayrımcılık: ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi gibi görüşler, bütün hak ve özgürlüklerin eşit ölçüde bütün bireyler tarafından tanınmasını, kullanılmasını veya yararlanılmasını kaldırma veya zayıflatma amacına sahip, herhangi bir ayırma, dışlama, kısıtlama veya üstünlük tanımadır. Ayrımcılık, hukuk önünde azınlıklara eşit hakkı ve imkanların sağlanmamasını göstermektedir. Seçme ve seçilme

¹¹² Kurubaş, s. 22.

¹¹³ Oberschall, s.4.

¹¹⁴ Yılmaz, *Soğuk Savaş Sonrası Dönemde "Sınır İçi" Etnik Çatışmalar*, s.20.

¹¹⁵ Yılmaz, s. 20.

¹¹⁶ Demir A. F., *SSCB Sonrası Dönemde Türkiye-Ermenistan İlişkileri*, Ankara, Uluslararası İlişkiler Dergisi, Cilt:2, Sayı:5, 2005, s. 45.

hakkının azınlıklara karşı sınırlanması ve kamusal alanlarda azınlıkların “eşit yurttaş” statüsüne sahip olmamaları biçimde kendini göstermektedir.¹¹⁷

Ayrımcılık çeşitli şekilde gerçekleşebilmektedir. Yılmaz, ayrımcılığı -Yasal, kültürel ve ekonomik olarak sınıflandırmaktadır. Yılmaz, yasal ayrımcılık “*kamu hizmetlerine alınmada konulan kısıtlamalar, seçme ve seçilme hakkının sınırlanması ve kamusal alanda eşit yurttaş statüsüne sahip olamama ve hukuk önünde ya da siyasal sistem içinde azınlık gruplarının eşit hak ve olanaklardan yararlanamaması şekli*” olarak nitelendirmektedir.¹¹⁸

Kültürel ayrımcılık ise yasal ayrımcılık kadar göze çarpıcı değildir, ancak gizlice şiddet içermektedir. Egemen grup tarafından etnik bir gruba yönelik aşağılayıcı davranış, görsel medyada belli bir etnik gruplara ilişkin olumsuz bir algı, televizyon programlarında, azınlık grubu üyelerinin aldatan, şiddet kullanan, hırsızlık yapan, hain, kısacası “kötü adamlar” olarak gösterilmeleri, azınlık gruplarının yerel dillerinin, şivelerinin alay konusu edilmesi kültürel ayrımcılığa işaret etmektedir. Devlet tarafından belli bir etnik gruba yönelik olarak uygulanan ayrımcılık politikası (azınlık dilinin öğrenilmesine ve kullanılmasına ilişkin sınırlamalar, ibadet etmesine ilişkin özgürlüklerin kısıtlanması gibi) kültürel ayrımcılığın siyasi boyutun örneğidir.¹¹⁹ Kültürel ayrımcılık, etnik gruplar arasındaki psikolojik sınırlamalar koymaktadır, dolayısıyla farklı grupların uyum içinde yaşama olasılığı azdır. Buna ilaveten kültürel ayrımcılık devam ettiği sürecinde farklı etnik gruplar arasında tam bir barıştan söz etmek nerdeyse imkansızdır. Çünkü barış, sadece fiziksel şiddetin ortadan kaldırması konusu değildir. Barış, aynı zamanda farklı etnik grupların birbirlerini kardeş olarak algılamaları ve ona uygun olarak davranmaları demektir. Ciddi bir şekilde kültürel ayrımcılığa maruz kalan etnik azınlık gruplar, egemen gruplara veya onların yöneten sisteme karşı protesto, saldırgan hareketlerin başlatması kaçınılmaz olabilmektedir.¹²⁰

Yılmaz’a göre ekonomik ayrımcılık “*azınlıkların ulusal gelir dağılımında dezavantajlı konumda olmaları, ulusal gelirden daha az pay almaları, sistemsal olarak yoğun işlerde çalışmaya zorlanmaları, ekonomik açıdan ilerlemeleri için gerekli koşulların sağlanmamış olması ve bölgesel kaynaklarının egemen grupların egemenliğinde ulusal kaynaklara aktarılması*” şeklinde gerçekleşebilmektedir.¹²¹

¹¹⁷Yılmaz, *Soğuk Savaş Sonrası Dönemde "Sınır İçi" Etnik Çatışmalar*, s. 20.

¹¹⁸Yılmaz M., *Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Etnik Çatışmalar, Etnik Çatışmaların Nedenleri ve Etnik Barışın Tesisi*, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2007, s.11.

¹¹⁹Efegil, s. 3-4.

¹²⁰Yılmaz, s. 20.

¹²¹Yılmaz, *Soğuk Savaş Sonrası Dönemde "Sınır İçi" Etnik Çatışmalar*, s.21.

Genel olarak ayrımcılık, azınlık gruplarının egemen gruplara göre dezavantajlı bir durumda olduğunu işaret etmektedir. Egemen gruplar veya devlet tarafından uygulanan ayrımcılık politikaları azınlık etnik gruplarını fiziksel varlığını yok edilmesi veya asimile edilmesini hedeflemektedir. Bazı azınlık grup üyeleri etnik kimliklerini korusalar bile sisteme adapte olabilmektedir, bazıları ise egemen gruplara ve devlet normlara karşı çıkarak harekete geçmektedirler. Bu hareket zamanla isyana, şiddetli silahlı çatışmaya ve hatta savaşa dönüşmektedir.

1.3.3. EKONOMİK NEDENİ

Etnik çatışmaların diğer bir nedeni ekonomik sorunlardır. Devlette ulusal kaynakların egemen grupların ellinde olması, azınlık etnik grupların ulusal gelir dağılımında dezavantajlı pozisyonunda bulunmaları, ulusal gelirden daha az pay almaları, en yoğun ve en zor işlerde çalışmaları ekonomik sorunlar olarak nitelenebilmektedir.¹²²

Amerikalı sosyolog Horowitz, “Ethnic Groups in Conflict” isimli çalışmasında, ekonomik açıdan elverişli ve elverişsiz koşullar ile etnik çatışmalar arasında bir bağ olduğunu vurgulamaktadır. Horowitz, “*gruplar arası etnik uyumsuzluk çözümünde önemli bir yolun etnik azınlık grupların mevcut sistemde ekonomik açısından rahat ve elverişli bir biçimde yaşamaları*” olduğunu ifade etmektedir.¹²³

Ertan Efegil’e göre etnik gruplar arasında yaşanan ekonomik eşitsizlik, işsizlik, enflasyon, ekonomik eşitliğin sağlanamaması, ekonomik kaynaklarının kullanımında farklılık siyasi çatışmalara yol açabilmektedir.¹²⁴

Azınlık etnik grupların ekonomik hayatta düşük bir statüde bulunması, devletin dayandığı siyasi istikrar veya istikrarsızlık durumunda gruplar hak ettiklerini düşündükleri ekonomik güç konusunda eşitliğe ulaşmaması zamanla etnik çatışmaya dönmesine neden olmaktadır.¹²⁵ Ancak, Ted Gurr’a göre “*etnik çatışmaları sadece elverişsiz ekonomik koşullara bağlamak etnik çatışmaların yanlış analiz edilmelerine yol açan bir yaklaşımdır ki, etnik çatışmalar sadece bir nedenden değil, bir dizi nedenden ötürü ortaya çıkmaktadır*”.¹²⁶

¹²²Yılmaz, Soğuk Savaş Sonrası Dönemde "Sınır İçi" Etnik Çatışmalar, s. 22.

¹²³ Demir A., s. 47, Bknz: Horowitz D., L., **Ethnic Groups in Conflict**, California, University of California Press, 2001.

¹²⁴Efegil, s. 4.

¹²⁵Saqartveloshı momkhdar konflikttan dakavshirebulı faktebis damdgenı saertashorisı mısıa, Gürcistan'da yaşanan çatışma olaylara dair uluslararası misyonun raporu, cilt II, Tiflis, 2009, s.

<http://smr.gov.ge/Uploads/66c4e7.pdf>

¹²⁶ Gurr T. R., **Minorities, Nationalists, and Ethnopolitical Conflict, Managing Global Chaos: Sources of and Responses to International Conflict**, Washington DC: US Institute of Peace, 1996, s.126.

1.3.4. MERKEZİ OTORİTERİN ÇÖKMESİ

Etnik çatışmalara yol açan başka bir nedeni merkezi devlet otoritesinin çökmesi ya da zayıflamasıdır. XVII. yüzyılda İngiliz tarihçi ve düşünür Thomas Hobbes, Leviathan adlı eserinde “merkezi bir otoritenin olmadığı yerde insanoğlunun mücadele içinde olduğunu” belirtmiştir. *“Büyük bir zarara uğrayan ve çok sayıda can kayıpları veren, hiçbir şekilde bitmeyen bu mücadelede insanoğlu, güvenliğini sağlamak amacıyla devleti kurmuştur”*. Hobbes’a göre *“devletin varlığının nedeni devletin gücüdür, devletin gücü ise insan ırkını sınırlayıcı en etkin güçtür”*.¹²⁷

Devlet otoritesinin çökmesi ya da zayıflaması ile birlikte anarşi ortamı ve güven krizi ortaya çıkmaktadır. Etnik gruplar için güvenlik en temel ihtiyaçlardan biridir. Merkezi güç tarafından güvenlik ihtiyacının karşılanamaması durumunda etnik gruplar kendi güvenliklerini sağlamak için kendi başlarına çare aramaktadırlar. Çare araması ise gruplar arası uyuşmazlık, gerginlik ve çatışmaları yaratabilmektedir. Buna ilaveten ederek güvenlik endişesi yani güvenliğin bir merkezi otorite tarafından sağlanamaması halinde, etnik grup üyeleri aralarında daha sıkı ilişkiler kurarak grup içi dayanışma artmaktadır. Etnik grup üyeleri aralarındaki ilişkileri güçlendirerek yabancı grupları dışlamaktadırlar, hatta onları düşmanlar olarak görmektedirler. Bu durumda ise potansiyel düşman gruplar arası çatışma riskini artmaktadır.¹²⁸

Devlet otoritesinin çökmesi ya da zayıflaması ile birlikte farklı etnik gruplar arasındaki iktidar ve güç mücadelesi de ortaya çıkmaktadır. Her etnik grup egemen gruplar gibi ayrıcalıklı bir statüye sahip olmak, iktidara, devlet yönetim sistemine katılmak istemektedir ve bunun için çaba vermektedirler. Çoğu zaman bu çabalar egemen grup ve etnik gruplar arası çatışmalara dönmektedir. Devlet otoritesinin çökmesi ya da zayıflaması ile birlikte iç ve dış yatırımlar azalmakta, dolayısıyla mevcut ülkede birtakım ekonomik, sosyal, siyasi sorunlar başlamaktadır. Yoksulluk, kültürel varlığın yok etme korkusu, güvenlik endişesi gibi unsurlar etnik çatışmaya neden olabilmektedirler.¹²⁹

Devlet otoritesinin çökmesi ya da zayıflaması etnik çatışmaların önemli bir nedeni oluşturabilmektedir. Örneğin, merkezi otoritenin çöküşü Sovyetler Birliği’nin dağılışının ardından patlak veren ve günümüzde dahi aralıklı olarak devam eden etnik çatışmaların temel nedeni olmuştur. Ancak her devlet içi etnik çatışmalar farklı nedenlerden kaynaklanmaktadır.

¹²⁷Hobbes Th., **Leviathan**, Oxford, Oxford University Press, 1996, s. 21.

¹²⁸Brewer B. and Pierce K. P., **Social Identity Complexity and Outgroup Tolerance**, Personality and Social Psychology Bulletin, 31, 2005, s. 428–437.

¹²⁹Brown E. M., **Nationalism and Ethnic Conflict**, Cambridge, MIT Press, 2001, s. 54.

Ayrıca her devlet kendi etnik sorunlarını farklı uygulamalarla çözmeye çalışmaktadır. Devletler etnik grupların taleplerinin birçoğunu göz ardı bile bazı talepleri olumlu karşılamaktadır. Özetle, her etnik çatışmanın nedenleri farklıdır. Ancak temel nedenleri siyasi, kültürel ya da ekonomik eşitsizliktir. Egemen grupların azınlık etnik grupların diline, dinine, kültürüne, gelenek ve göreneğine yönelik siyasi, sosyal ve ekonomik alanda dışlayıcı politikaların uygulaması etnik çatışmaların temelini oluşturmaktadır.¹³⁰ Devlet içi çatışmaların nedenlerini konunun uygulamada daha iyi anlaşılması açısından Gürcistan’da yaşanan Samaçablo ve Abhazya etnik sorunu çerçevesinde değerlendirmeye çalışacağız.

1.4. AZINLIK KAVRAMI VE KENDİ KADERİNİ TAYİN HAKKI

Günümüzde azınlık kavramına ilişkin anlaşılmış bir tanım bulunmamaktadır. Azınlık, bir devlette yerleşmiş bulunan, sayısal açıdan az olan, çoğunluktan farklı özelliklere sahip olan, ayrı bir ırk, dil ya da dilinden oluşan toplumsal gruptur. Türkçe sözlükte kavram, “bir toplulukta herhangi bir nitelik bakımından ayrı ve ötekilerden sayıca az olanlar ya da bunların bu durumu, çoğunluk karşıtı, ekalliyet, bir ülkede egemen ulusa göre ayrı soydan ve sayıca az olan topluluk” şeklinde tanımlanmıştır.¹³¹

Azınlık kavramının hukuksal ve sosyolojik açısından incelenmesi mümkündür. Uluslararası hukukta azınlık kavramına dair üzerinde uzlaşılmış bir tanım yoktur. Uluslararası hukuki belgeler, içerikte belirlenen hakların ulusal boyut konusunda bazı somut ve soyut ölçütler ortaya koymuştur. Uluslararası hukuk, bu ölçütlerin etnik köken, dini, dilsel ve kültürel açısından farklı olmasına rağmen, azınlık kavramın genel bir tanımı vermektedir.¹³²

1928’de Uluslararası Adalet Divanı’nda hukukçu Mello Toscana azınlık tanımı: “*Bir devletin nüfusunun, toprakların belirli bir bölümüyle tarihsel olarak bağlı, kendine özgü bir kültüre sahip, ırk, dil ve din farklılığı nedeniyle devletin diğer uyruklarının çoğunluğuyla karşılaştırılması imkansız kalıcı parçası*” olarak nitelendirilmiştir.¹³³

1930’da Uluslararası Adalet Divanı’nın tarafından önerilmiş tanıma göre, azınlık “*Tarihsel olarak belirli bir ülkede ve ya bölgede yaşayan aynı ırka dine, dile, kendine özgü*

¹³⁰ Brown, s 54-55

¹³¹ Azınlık kavramı üzerine tartışmalar için Çavuşoğlu N., **Azınlık Nedir?** Azınlık kavramı üzerine tartışmalar için, İnsan Hakları Yıllığı, Cilt 19-20, Ankara, Todaie, 1998, s.93-101.

¹³² Ramaga Ph. V., **The Basis of Minority Identity**, Human Rights Quarterly, Vol. 14, 1992, s. 409-428.

¹³³ Kurubaş E., **Asimilasyondan Tanınmaya: Uluslararası Alanda Azınlıkların Korunması ve Avrupa Yaklaşımı**, Ankara, Asil Yayın Dağıtım, 2004, s.15.

*geleneklere sahip olan, ortak dil, din, gelenek ve ırk kimliğiyle dayanışma duygularıyla birbirlerine bağlı, geleneklerini koruma, inançlarını ve ibadet etme biçimlerini sürdürme, aynı soydan olma ruhu ve geleneğine uyumlu olarak çocuklarını eğitme ve yetiştirme haklarını güvence altına almak isteyen, karşılıklı yardımlaşma ruhuna sahip bir topluluktur”.*¹³⁴

BM azınlık kavramına genel geçerliliği olabilecek bir tanımın yapılmasına çok çaba sarf edilmiştir. BM belgelerinde en çok kullanılan “azınlık” tanımı BM raportörü Francesco Capotorti’nin 1978 yılında önerdiği tanımdır. Bu azınlık tanıma şöyledir: *“sayısal olarak bir devletin nüfusunun geri kalanına göre az olan, egemen konumda bulunmayan, o devletin vatandaşı olan üyeleri, nüfusun geri kalanından farklı etnik, dinsel ya da dilsel özelliklere sahip olan ve kültürlerini, geleneklerini, dinlerini ya da dillerini korumak amacıyla üstü örtülü bir dayanışma duygusu gösteren gruptur”.*¹³⁵

1986’da azınlık kavramı BM alt Komisyonun diğer raportörü Jules Deschenes tarafından geliştirilmiştir. Deschenes’in yaptığı tanıma göre: *“Azınlık, bir devletin, sayısal olarak azınlık oluşturan ve o devlette egemen konumda bulunmayan, nüfusun çoğunluğundan farklı etnik, dinsel ya da dilsel özelliklere sahip birbirleriyle dayanışma duygusu içinde, üstü örtülü de olsa, varlıklarını sürdürmek için ortak bir istekle yönelmiş ve amacı çoğunlukla ile fiili ve hukuki eşitlik elde etmek olan bir grup vatandaştır.”*¹³⁶

Capotorti’nin 1978 ve Deschenes’in 1986 yılında önerdiği bu azınlık tanımları büyük ölçüde benimsemekle birlikte, gerek BM’de gerek Avrupa Konseyi’nde azınlıkların korunmasına ilişkin devletlerin kabulü sağlanamamıştır. BM Genel Kurulunun 18.12.1992 tarihli ve 47/135sayılı kararıyla kabul ettiği Ulusal ya da Etnik, Dinsel ve Dilsel Azınlıklar Haklarına dair Bildiride herhangi bir azınlık tanımı bulunmamaktadır. Buna benzer bir şekilde Avrupa Konseyi çerçevesinde 01.02.1995 tarihli Ulusak Azınlıkların korumasına dair Sözleşmede de herhangi bir azınlık tanımı yer almamaktadır. Dolayısıyla günümüzde uluslararası hukukta azınlık kavramına ilişkin genel geçerliliği olabilecek bir tanım yoktur.¹³⁷

Hukuki açıdan azınlık kavramına yönelik net bir tanımın olmamasından dolayı sosyolojik anlamdaki azınlık tartışmaları daha yoğun olmuştur. Tarihsel süreç içerisinde

¹³⁴ Kurubaş, s.16.

¹³⁵ Pazarcı H., **Uluslararası Hukuk**, 15. Bası, Ankara, turhankitabevi, 2016, s. 211.

¹³⁶ Çavuşoğlu N., **Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Azınlık Hakları**, 2. Baskı, İstanbul, Su Yayınları, 2001, s.95.

¹³⁷ Pazarcı, s. 211-212.

azınlık kavramı önemi artan, hukuki ve sosyal ve siyasi açıdan farklı anlamlar kapsayan bir kavram olmuştur.¹³⁸ Sosyolojik açıdan azınlık “bir toplulukta çoğunluktan farklı niteliklere sahip olan, çoğunluk tarafından ezildiği, sayısal olarak az olan, egemen güce olmayan, bir gruptur.”¹³⁹ Azınlık kavramı sadece etnik, dinsel, dilsel ve kültürel toplulukları değil, birçok durumda “ezilmiş” olan eşcinselleri, transseksüelleri, ve travestileri özür, yabancı işçileri, hatta kadınları vs. içine alan geniş bir tanım haline gelmiştir. Bunun temel nedeni devletin “biz ve öteki” politikasıdır.¹⁴⁰

Azınlık statüsünü elde etmek için sayı, yerlilik, etniklik, dilsel, dinsel, cinsel tercih, renk, göçmenlik, doğum yeri, gibi unsurlardan faydalanmak olabilmektedir. Fakat bu unsurların sadece bir tanesi ile azınlık statüsüne ulaşmak mümkün değildir.¹⁴¹ Azınlığın sayısal açıdan bir grup amaçlarına ulaşabilmesi ima edilmektedir, fakat çoğunluğa yakın bir miktara ulaşılma olasılığı azdır. Egemen pozisyonda olmayan, kendi kültürü, dili ve dinlerini, gelenek, görenek, fiziksel varlığını korumaya ve sürdürmeye yönelik ciddi bir grubun azınlık statüsünü kazanabilmesi için yaşadıkları ülkenin uyruğunda bulunmaları şarttır. Azınlığı “yabancı”dan ayıran temel unsur yaşadıkları devletin uyruğunda bulunmalarıdır.¹⁴² Örneğin, başka bir ülkenin vatandaşı olan işçiler azınlık değil, yabancı statüsünü taşımaktadırlar.¹⁴³

Kurubaş’a göre bir toplumun azınlık olarak kabul edilebilmesi için: 1. Belli bir toplumda çoğunluktan farklı niteliklere (ırk, din ve dil) sahip olan bir grubun varlığı gerekmektedir. 2. Çoğunluktan ayrılan azınlık gruplarının sayısal boyut çok önemlidir. 3. Azınlık grubun egemen pozisyonda olmaması şarttır ki bazı durumlarda azınlık grupların egemen konumda olduğu görülmektedir. 4. Ülke vatandaşlarının kendi devletlerine karşı sadakatle davranmaması, yaşadıkları devleti parçalayacak ayrılma arzusuyla, yeni devlet kurma, ya da başka devlete kaçma gibi faaliyetlerde bulunması gerekmektedir. 5. Öznel bir ölçüt, yani azınlık bilincinin olması gerekmektedir. Ortak ayırıcı niteliklere (din, dil, gelenek, kültür) sahip olan ve sayısal açısından az olan bir grup, ancak bu niteliklerini korumak ve sürdürmek arzusu varsa azınlık olarak görülebilmektedir. Son olarak, azınlığın kendileri

¹³⁸Güler A., **Lozan’da Azınlıklar ile ilgili Oluşturulan Statü ve Bunun Türkiye’nin Milli Birlik ve Bütünlüğü Açısından Önemi**, 2002, <http://www.eurasianet.org>.

¹³⁹Oran B., **Küreselleşme ve Azınlıklar**, 4.Basım, Ankara, İmaj Yayınevi, 2001, s. 67.

¹⁴⁰Üstel F., **Yurttaşlık ve Demokrasi**, Ankara, Dost Yayınları, 1999, s.37.

¹⁴¹Tendre G., **The Problem of Minority Education in an International Perspective**, International Journal of Educational Research, 2000, s. 577-578.

¹⁴²Güler, s.1.

¹⁴³Oran, s.42.

azınlık olarak görmesi şarttır, yoksa kendisi azınlık olarak görmesinin yetmeyeceğini, çoğunluğun tarafından görülmektedir ve buna uygun olarak davranmaktadır.¹⁴⁴

Etnik azınlık, belirli bir siyasal gücü olmayan, ortak bir kökeni paylaşan, çeşitli kültürel, tarihsel ve topraksal bağlardan oluşan kimliklerin niteliklerine sahip olan bir gruptur. Etnik kelimesi sadece soya dayanmamaktadır. Dil, din ve kültürel farklılaşmanın sonucudur. Bazı yazarlar tarafından etnik kelimesi azınlık kelimesi olarak kullanmaya başlanmıştır.¹⁴⁵

Etnik azınlıklara göre “tarihsel olaylar nedeniyle sınırın yanlış tarafında” kalmışlardır. Dolayısıyla etnik azınlıklar için üç seçenek söz konusudur: 1. Sınırların değiştirilmesi, 2. göç ve 3.yerel özerklik. Fakat bu seçenekler aynı bölgede yaşayan azınlıklar açısından geçerli olarak öngörülebilmektedir. Bir bölgede etnik azınlığın üyeleri toplu ve çok dağınık bir halde ikamet edebilmektedirler. Bundan dolayı aynı bölgede yaşama, etnik azınlığın niteliği gösteren temel bir unsur değildir. Burada önemli olan unsur farklı bir etnik kimliğe sahip olmasıdır.¹⁴⁶

Genelde etnik azınlık, kimlik vurgusu ve aynı bölgede uzun süredir yaşama özellikleriyle tanımlanmaktadır. Bu tanım yerli halkların yanı sıra göçmen toplulukları da kapsamaktadır.¹⁴⁷ Devlet tarafından göçmen topluluklara yönelik dayanışma hissi etnik azınlığın temel niteliği olan kimlik vurgusunu öne çıkarabilmektedir.¹⁴⁸

Azınlığın varlığı çoğunluğun varlığını demektir.¹⁴⁹ Göç, Sınır değişiklikleri ve demografik süreçler gibi olaylar azınlık gruplarını çoğunluk durumuna getirmektedir.¹⁵⁰ Azınlık ve halk arasında ayrımın yapılması önemlidir. Jordan Crawford’a göre “*halk bir ulusun taşıdığı bütün soyut ve somut ölçütlere sahiptir, fakat azınlık işgal veya sömürgeleştirme politikası ile egemenliği zorla elinden almış ve güç kullanılarak yönetilen bir toplumdur*”.¹⁵¹ Uluslararası hukuka göre, kendi siyasi statülerini özgürce belirleme, ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimini kendi denetimleri altına alabilme hakkına sahip olan

¹⁴⁴ Kurubaş, s.17-19.

¹⁴⁵ Güler A., **Osmanlıdan Cumhuriyete Azınlıklar**, Ankara, Türkar, Türk Metal İş Sendikası Araştırma Bürosu, 2003, s.105.

¹⁴⁶ Walzer M., **Yeni Kabile Varlığı**, İstanbul, Birikim, N:45-46,1992, s. 63.

¹⁴⁷ Rex J. **Ethnic Minorities in the Modern Nation State**, London, MacMillan Press Ltd, 1996, s.89.

¹⁴⁸ Singh B. R., **Responses of Liberal Democratic Societies to Claims from Ethnic Minorities to Community Rights**, Educational Studies, 25/2, 1999, s. 187.

¹⁴⁹ Burduli G., **Mravaletnikuri da mravalkulturuli sakartvelo, Çok etnikli ve çok kültürlü Gürcistan**, Multi Kültürlü Eğitim ve Kültür Çeşitlilik Modelin geliştirme Projesi, Tiflis 2015, s.6-7.

¹⁵⁰ Ramaga, s. 409-428.

¹⁵¹ Crawford J., **The Creation of States in International Law**, Second Edition, Oxford, Clarendon Press, 2006, s. 60-61

toplumlar “halk” olarak tanımlanabilmektedir.¹⁵² Halklara tanınan hakların ve “farklı vatandaşların hakları” olarak formüle edilen azınlık hakları ile karıştırılmaması özellikle vurgulanmaktadır ki azınlık hakları devletlerin toprak bütünlüğünü ve bağımsızlıklarını tehdit eden önemli niteliğidir.¹⁵³

XX. yüzyıldan günümüze kadar yeni devletlerin oluşumunda temel unsurlardan biri olan kendi kaderini tayin hakkı (halkların geleceklerini kendilerinin saptaması) uluslararası alanda çok önemli ve etkili olmuştur. Kavram ortaya çıktığı dönemden bugüne kadar uluslararası dengelerin değişmesinden dolayı uluslararası alanda mevcut sorunların çözülebilmesi genel bir görüş taşımamaktadır. Kendi kaderini tayin hakkın tanımlanması çeşitli şekillerde ortaya çıkmıştır. Özellikle devletlerin toprak bütünlüğü konusunda tanımlamadan uygulamaya kadar her alanda sınırlandırılmıştır. Genel olarak ise, *“bir halkın bağımsız bir şekilde siyasi durumunu, coğrafi sınırlarını, kendi kaderini kendisinin belirlemesi, bir egemen devlet içerisinde yaşayan etnik, dilsel veya dini grubun, kendi kendilerine egemen bir devlet oluşturmaksızın daha geniş bir otonomi, dil ya da dini hakları elde etme hakkı”* olarak tanımlanmaktadır.¹⁵⁴

Kendi kaderini tayin hakkı iki boyutta “içsel ve dışsal” olarak tanımlanabilir. İçsel boyutu devletlerin iç örgütlenmelerine ilişkilidir ve herhangi bir dış baskı olmadan bir halkın istediği yönetim biçimini seçebilme hakkını ifade eder. Dışsal boyutu ise, bir halkın yabancı bir yönetim olmaksızın kendi siyasi, ekonomik ve kültürel isteklerini uygulama,¹⁵⁵ bağımsız bir devlet kurmak dahil, dilediği devlete bağlı olmayı seçme hakkıdır.¹⁵⁶ Uluslararası hukukta, kendi kaderini tayin hakkını halkların bağımsızlıklarını kazanmaları konusunda dünyanın siyasi ve toplumsal gerçeklerine dayandırılarak kullanmaktadır.¹⁵⁷

Birinci Dünya Savaşı ve Milletler Cemiyeti döneminde ABD Başkanı Thomas W. Wilson tarafından sunulmuş ve daha sonra içeriğini güçlendiren kendi kaderini tayin hakkı, XX. yüzyıldan itibaren devletler hukuku sahasında aktif olarak görülmektedir.¹⁵⁸ Kavram İkinci Dünya Savaşı sonrasında değişen uluslararası dengelerden dolayı Birleşmiş Milletler

¹⁵² Tomuschat Ch., “*Secession and Self-Determination*”, in Marcelo G. Kohen (ed.), **Secession, International Law Perspectives**, , Cambridge, Cambridge University Press 2006, s. 23-45.

¹⁵³ Wolfrum R., “*The Emergence of ‘New Minorities’ as a Result of Migration*”, Brölmann C., and Lefeber R., Zieck M. (Ed.), **Peoples and Minorities in International Law**, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht, Boston, London,. 1993, s. 93.

¹⁵⁴ Kütükçü M. A., **Uluslararası Hukukta Self-Determinasyon Hakkı ve Türk Cumhuriyetleri**, Konya, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, N:12, 2004, s.262.

¹⁵⁵ Kılıç D., **Self-Determinasyon ilkesinin Azınlıklar Açısından Değerlendirilmesi**, Ankara, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 12(1-2), 2008, s. 955.

¹⁵⁶ Kılıç, s. 957.

¹⁵⁷ Pazarcı H., **Uluslararası Hukuk**, 8. Bası, Ankara, Turhan Kitabevi, 2009, s.142.

¹⁵⁸ Arsava, s. 55-67.

tarafından geliştirmiştir. Ancak, BM Sözleşmesi kendi kaderini tayin hakkını doğrudan bağlayıcı bir yasal ilke olarak değil daha çok siyasi bir ilkenin söylemini olarak oluşturmaktadır.¹⁵⁹

BM Sözleşmesi'nin madde 1. (2) sine göre: “Uluslararasıda, halkların hak eşitliğı ve kendi geleceklerini kendilerinin belirlemesi ilkesine saygı üzerine kurulmuş dostça ilişkiler geliştirmek ve dünya barışını güçlendirmek için diğeri uygun önlemleri almak” kendi kaderini tayin hakkı açısından büyük önem taşımaktadır. Bunun yanı sıra 55. ve 76. maddeler de kendi kaderini tayin hakkı üzerinden durmuştur. Madde 55. de Uluslar arasında halkların hak eşitliğı ve kendi kaderlerini kendilerinin belirlemesi ilkesine saygı üzerine kurulmuş barışçı ve dostça ilişkiler sağlanması gösterilmiştir. Madde 76 (b)'da “*vesayet altındaki bölgelerde yaşayan insanların siyasal, ekonomik ve sosyal bakımdan ilerlemelerini ve eğitim alanında gelişmelerini kolaylaştırmak, her bölge ve halkına özgü koşullarla ilgili halkların özgürce dile getirdiğı özelemleri ve her vesayet anlaşmasında öngörülebilecek hükümleri de göz önünde tutarak, bu bölge halklarının kendi kendilerini yönetmelerini ya da bağımsızlığa doğru giderek gelişmelerini kolaylaştırmaktan*” bahsedilmiştir. Bu kuralları dengeleyici nitelikte olarak düşünölen BM Sözleşmesi'nin 51.maddesinde devletlere kendi varlıklarına yönelen saldırılara karşı korunma (meşru müdafaada) bulunma hakkı tanınarak üye devletlerin toprak bütönlüklerini koruma amaçlı düzenleme ile bir sınır getirilmektedir.¹⁶⁰

Kendi kaderini tayin hakkı, BM tarafından tanınmasına rağmen 1960'lara kadar hukuki boyutu kazanmamış ve siyasi bir ilke olarak kalmıştır. Bunun önemli bir nedeni bu hakkın devlet egemenliğini, toprak bütönlüğünü ihlal edici sonuçlarının ortaya çıkabilmesidir. 14 Aralık 1960'ta BM Genel Kurulu'nda kabul edilen 1514 (XV.) sayılı kararda, - “*istikrar ve refahın ve bütün halkların eşit haklara ve kendi kaderini tayin etme hakkına ve ırk, cinsiyet, dil veya din ayırımı yapmadan, herkes için insan haklarına ve temel hürriyetlerine evrensel saygı ve riayet ilkelerine dayalı olarak. 2. maddede bütün halkların kendi kaderini tayin etme hakkı*” yazılmıştır. Ayrıca madde 1'de, “*halkların yabancı baskı, egemenlik ve sömüröye tabi olmalarının temel insan haklarına, Birleşmiş Milletler Şartı'na ve uluslararası barış ve işbirliğine aykırı olacağını vurgulanmakla - yabancılık unsurunu da kendi kaderini tayin hakkını*” bir koşulu haline getirilmiştir.¹⁶¹

¹⁵⁹ Uz A., **Teori ve Uygulamada Self- Determinasyon Hakkı**, Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi, Cilt:3, N: 9, Ankara, Uşak yay., 2007, s.6.

¹⁶⁰ Doğan İ., **Siyasal Bir İlke Olarak Halkların Kendi Geleceğini Belirleme İlkesine Devletler Hukuku Açısından Bakış**, Kamu Hukuku Arşivi Dergisi, Cilt: 9, Sayı:1, İstanbul, Adalet yay., 2006, s. 3.

¹⁶¹ Akçay D., **Self-determinasyon: Bir ilkenin Önlenebilir Nötralizasyonu**, İstanbul, Aybay Yayınları, 1988, s.30.

1976 yılında yürürlüğe giren Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nde aynı olarak ortak birinci maddeleri kendi kaderini tayin hakkı ile ilgilidir. Her iki sözleşmede halkların kendi kaderini tayin hakkı başlıklı olan ortak madde 1 (1) şu şekildedir: *“bütün halklar kendi kaderlerini tayin hakkına sahiptir. Bu hak vasıtasıyla halklar kendi siyasal statülerini serbestçe tayin edebilir ve ekonomik, sosyal ve siyasal gelişmelerini serbestçe sürdürebilirler”*. Aynı Sözleşme'nin 1. maddesi 3. fıkrasında belirtilen “Kendini yönetemeyen ve vesayet altındaki ülkelerden sorumlu olan devletler de dahil bu sözleşmeye taraf bütün devletler, kendi kaderini tayin hakkının gerçekleştirilmesi için çaba gösterir ve Birleşmiş Milletler şartının hükümlerine uygun olarak bu hakka saygı gösterir” ilkeleri kendi kaderini tayin hakkı açısından önemlidir. Bu sözleşmelerle birlikte kendi kaderini tayin hakkının içsel yönü vurgulanmıştır. 1966 tarihli bu iki sözleşmenin de, 1. maddelerinde bahsi geçen kendi kaderini tayin hakkı devletler hukuku seviyesinde temin edilmesiyle evrensel bir anlama dönmüştür.¹⁶²

24 Ekim 1970 yılında BM Genel Kurulu'nda kabul edilen 2625 (XXV.) sayılı kararda belirtilen ilkelerden biri de, halkların kendi kaderini tayin hakkı ve eşit haklara ilgilidir. Bu ilkede, Birleşmiş Milletler Antlaşması ile saklı tutulan, *“halkların eşit hakları ve kendi geleceğini tayin etmesi ilkesi nedeniyle bütün halklar, dış müdahalesi olmadan, özgürce, kendi siyasal statülerini tayin etme ve kendi ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmelerini sağlamaya çalışma hakkına sahiptir ve bütün devletlerin bu hakka saygı gösterme yükümlülüğü”* belirtilmiştir. Ayrıca, - *“egemen ve bağımsız bir devlet kurma, bağımsız bir devletle serbest birleşme ya da bütünleşme ya da bir halk tarafından özgürce belirlenmiş herhangi başka bir siyasal statüye sahip olma o halkın kendi geleceğini tayin etme hakkını kullanmasının şekillerini oluştursa da bu hakkın kullanımında toprak bütünlüğüne”* verilen önemde de vurgulanmıştır. BM Genel Kurulu'nda 18 Eylül 2000 yılında kabul edilen BM Deklarasyonu'nda kendi kaderini tayin hakkına topraksal bütünlük ve siyasi bağımsızlıklara saygı çerçevesinde vurgu yapılmıştır. Ancak kendi kaderini tayin hakkı ve egemenlik/toprak bütünlüğü ilkeleri çatıştığı için, yaygın uluslararası tutum, kendi kaderini tayin hakkını, devletler içinde iktidarın demokratik olarak paylaşımı yönünde uygulamaları teşvik eden bir ilke olarak nitelendirilmiştir.¹⁶³

¹⁶² Arsava F., **Self-Determinasyon Hakkı ve Kosova**, Uluslararası Hukuk ve Politika, 5(17). 2009, s.3-4.

¹⁶³ Polat N., **Ahlak, Siyaset, şiddet Bir Kuram Olarak Uluslararası Hukuk**, İstanbul, Kızılelma Yayıncılık, 1999, s.115.

Uluslararası Adalet Divanı kendi kaderini tayin hakkı ilkesinin sadece sömürge altındaki halkların bağımsızlıklarını kazanmaları konusunda geçerli olduğunu belirtmiştir. 1990' yıllara kadar sömürge altında yaşayan halklar kapsamında değerlendirilen kendi kaderini tayin hakkı ilkesine bu tarihten sonra farklı yorumlamalar görülmüştür. 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin çökmesini takiben ortaya çıkan devletler, kendi kaderini tayin hakkına dayanarak devlet olmuşlardır. Dolayısıyla bu durum kendi kaderini tayin hakkının sadece sömürgeler e değil başka bir şekilde de uygulanabilirliğini ortaya çıkarmıştır. Necati Polat'a göre *"bu durumun nedeni olarak, bu devletlerin zaten federe bir yapı içinde olmaları gösterilmekte, bir devletten ayrılmanın her halkın kolay bir şekilde elde edebileceği bir hak olmadığı kabul edilmektedir. Özellikle Batı dışında kalan toplumlarda bu durum daha da zor bir hal almaktadır."*¹⁶⁴

Azınlık haklarının temel hedefi devlette var olan kimlik farklılıklarının korunması ve geliştirilmesi olmuştur. Kendi kaderini tayin hakkı ilkesi ise bireylerin kendi kaderleri üzerinde söz sahibi olabilme sürecidir. Farklı kimliklerin çoğulcu siyasal sistem içinde korunup geliştirilebileceği siyasi-hukuki ortam yoksa ve azınlık grupların "farklı fakat eşit" yaklaşımın olmaması ayrılıkçı faaliyetlere yol açabilmektedir. Kısaca söylemek gerekirse herhangi bir devletin kendi içerisinde yaşayan bireylerin ya da toplumsal grupların fiziksel varlığını yok etme politikasının izlenmesi, siyasi ve coğrafi ayrılmanın nedeni olabilmektedir.¹⁶⁵

Coğrafi özerkliğe dayalı federal yapı azınlık grubun ulusal kimliğini güçlendirmektedir ve azınlık gruplarının ayrılıkçı faaliyetlere geçmelerini cesaretlendirmektedir. Bu nedenle azınlık farklılıkları barındıran toplumlarda federal siyasi yapıları istikrarın değil, istikrarlı bir istikrarsızlığın kaynağın olabileceği bellidir.¹⁶⁶ Örneğin, istikrarsızlığın kaynağın olan federal siyasi yapısına geçmesi Gürcistan merkezi yönetimi tarafından kabul edilmemiştir.

1.5. ETNİK SORUNLARA YABANCI AKTÖRLERİN ETKİSİ

Etnik sorun, kendilerini ve ötekilerini ayıran, etnik niteliklere (ortak köken, tarih, dil, kültür gibi) göre farklı olan gruplar arası rekabetten savaşa kadar uzanabilen anlaşmazlık ve

¹⁶⁴ Polat, s.116.

¹⁶⁵ Tomuschat, s.1-10.

¹⁶⁶ Kymlicka W., **Is Federalism a Viable Alternative to Secession?**, Lehning, P. B. (Ed.), Theories of Secession, New York, Routledge press, 1998, s 115-120.

uyuşmazlıktır.¹⁶⁷ Herhangi bir ÷lkede etnik sorunlar iki şekilde: gruplar arası ve devlet ile bir etnik grup arası olarak ortaya çıkmaktadır. Etnik sorunlar egemen gruplar tarafından etnik gruplara yönelik asimilasyon politikasına karşı etnik grubun fiziksel varlığını koruma/sürdürme, kültürel kimliğini ifade etme, siyasi, kültürel veya ekonomik ayrımcılık, etnik kimliğin tanınması, kendi hakların yasal statüye kavuşturulması, etnik grubun iktidarı bir biçimde paylaşması gibi taleplere dayanmaktadır.¹⁶⁸

Etnik çatışmalar birçok nedenlerden doğmaktadır, fakat burada milliyetçilik rolü da çok önemlidir. Stavenhagen'e göre *“etnik çatışmada devletler ÷lkesel bütünlüğü korumak ve güvenlik ihtiyacını sağlamak için teritoryal milliyetçiliğe başvurumaktadırlar. Etnik gruplar da etnik kimlik ihtiyacını garanti etmek için kendi kaderini tayin hakkı ilkesine dayanarak etnik milliyetçiliği kullanmaktadırlar.”*¹⁶⁹ Dolayısıyla etnik sorunların temelinde iç siyasal niteliğin olduğunu bellidir, fakat bu sorunların ÷lkesel bütünlüğü tehdit etmesi, uluslararası düzeyde yabancı aktörlerin ilgisi ve karışması, göç, mültecilik ve terör gibi sınır ötesi sorunlara yol açmaktadır. Dolayısıyla çoğu zamanda sınır içi sorunlar sınır dışı yanı uluslararası politikanın konusu haline gelebilmektedir.¹⁷⁰

Etnik çatışmaların uluslararası boyut kazanması iki yolla olabilmektedir. Birincisi, etnik çatışma taraflarının uluslararası düzeyde hareket etmeye başlamasıyla sorun uluslararası boyutu kazanmaktadır. Uluslararası düzeyde hareket etmeye başlama süreci ise etnik ayrılıkçıların ve devletin diplomatik etkinlikleri, etnik çatışmalara yabancı aktörlerin ilgisi, karışması ve müdahalesi, göç, mültecilik ve grupların uluslararası terörizme başvurmaları gibi sorunları kapsamaktadır. İkincisi, genellikle uluslararası sistemde olan gelişmeleri devlet sınır içi çatışmaları etkilenmektedir. Zamanla bu etkileşim etnik sorunlara uluslararası niteliği kazandırmaktadır.¹⁷¹

Etnik çatışmalar çoğu kez devlet sınırları içinde başlasa bile çok nadiren bu sınırlar içerisinde kalmaktadır. Pek çok etnik çatışma yayılma etkisiyle yakınlarındaki coğrafi bölgelere sıçramakta, hızla uluslararası bir düzeye tırmanabilmektedir. Dolayısıyla sınır içi etnik çatışmaların uluslararası boyutu yayılması ile kendini gösterebilmektedir. Yayılma, bir

¹⁶⁷ Smith, **Milli Kimlik**, 40-73.

¹⁶⁸ Yılmaz, **Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Etnik Çatışmalar, Etnik Çatışmaların Nedenleri ve Etnik Barışın Tesisi**, s. 7-43.

¹⁶⁹ Stavenhagen, s. 3.

¹⁷⁰ Ryan St., **Ethnic Conflict and International Relations**, 2nd Edition, Aldershot, Sydney, Dartmouth, 1995, ss. 6-15.

¹⁷¹ Ganguly R. And Taras, R.C., **Understanding Ethnic Conflict: The International Dimension**, Newyork, Longman yay., 2002, s. 68-91.

bölgede başlayan etnik çatışmaların, benzer siyasal yapı ve nüfus bileşimine sahip olan diğer yakın bölgelere geçirmesidir.¹⁷² Örneğin; 1990'ların başlarında Sovyetler Birliği'nin dağılmasının hemen ardından Kafkasya bölgesinde peş peşe birkaç etnik çatışma patlak vermiştir. Gürcistan'da merkezi otoriteye karşı başlayan çatışmalar, Osetleri, Abhazları ve diğer azınlıkları aynı şekilde etkilemiştir. Dolayısıyla bir etnik grubun başlattığı bir siyasal mücadele, onlara coğrafi açıdan yakın ve benzer konumda bulunan diğer azınlıkları çatışma bağlamında cesaretlendirebilmektedir.

Uluslararası topluluğun etnik savaşa önem verilmesi gerekmektedir. Bunun en büyük ve birinci nedeni etnik savaşlarda sivil kayıptır. Yüksek teknolojinin kullanmaması ve çatışan tarafların askeri açıdan zayıf olduğu durumlarda etnik savaşlar partizan savaşa ve terörist saldırılara girmektedirler. Ayrıca etnik savaşların esas nedeni belli toprak parçalarının ele geçirilmesidir, dolayısıyla sivillerin ölmesi kaçınılmaz olabilmektedir. Bu durum ise uluslararası topluluğun harekete geçmesine neden olmaktadır. İkinci nedeni etnik savaşlar mülteci sorunlarıdır. Mülteciler ülkelerinden kaçarak komşu ülkelere sığınmaktadırlar. Mülteci sorunu büyük bir ekonomik maliyeti yaratmaktadır. Buna ilaveten savaşanların mülteci kamplarına geçmelerine ve bu yolla savaşın yayılmasına neden olmaktadır. Komşu ülkelere kaçan mülteciler yeni ev sahibi ülkeye potansiyel bir kültürel, siyasal ve ekonomik tehdit olabilmektedir. Dolayısıyla mülteci sorunu uluslararası barışı ve güvenliği tehdit edebilmektedir. Üçüncü olarak, etnik savaşlar “kitle imha” silahlarının kullanılmasına zemin hazırlayabilir. Dördüncüsü etnik savaşlar komşu ülkelere de sıçrayabilmektedir, çünkü komşu ülkeler kendi stratejik ve siyasal amaçlarına ulaşmak için savaşan etnik gruplara destek vermektedir (Rusya'nın Gürcistan'da etnik çatışmalara açıkça katılması gibi). Son olarak, etnik çatışmalar uluslararası sistemi kontrol eden devletlerin çıkarlarını etkilediği için onların etnik soruna katılmasına neden olabilmektedir. Buna ilaveten bölgesel ve uluslararası örgütler uluslararası normları (insan hakları, azınlık hakları, kendi kaderini tayin hakkı gibi) koruma ve kötüye kullanmamasına yönelik etnik sorunlara ilgi gösterebilmektedirler.¹⁷³

Uluslararası aktörler etnik çatışmalardan üç farklı biçimde etkilenmektedir. Birinci cesaretlendirme, yani zayıf grubu destekleyerek etnik çatışmaların artması ve uluslararası boyuta çevirmesi. İkinci, Uzlaştırma, yani işbirliği yaparak çatışmaya barışçıl bir yolla çözüm arayışı. Üçüncü, bastırma/izole etme, yani çatışmaya karışmamak onu izole etmek veya

¹⁷² Yılmaz E., **UN Peacekeeping in the Post Cold-War Era**, International Journal on World Peace, Vol. 12, No. 2, 2005, s. 15–16.

¹⁷³ Brown E. M., **Causes and Impliations of Ethnic Conflict, Ethnic Conflict and International Security**, Princeton, Princeton University Press, 1993, s. 16-22.

devletin yanında yer alarak ona her türlü desteğin verilmesi. Dolayısıyla üçüncü tarafların bunlardan hangisini seçeceklerini çatışmanın doğası, aşaması (tırmanma, başlama, sona erme, kriz, uzlaşma, savaş) ve şiddetin düzeyi sağlamaktadır.¹⁷⁴

Çoğu zamanda uluslararası hukukta en önemli olan “devlet ülkesinin bütünlüğü” ilkesine dayanarak yabancı aktörler etnik çatışmada devletin yanında yer alarak grupların ayrılıkçılığına, kendi kaderini tayin hakkı iddialarına karşı çıkmaktadırlar. Bir devletin ülkesel bütünlüğü sadece o devletin istemesiyle değişebilmektedir. Bundan dolayı farklı etnik özelliklere sahip olduğu için herhangi bir etnik topluluğun devlet ülkesini parçalamalarına izin verilmemektedir.¹⁷⁵ Başka bir ifadeyle, uluslararası topluluk, devletin ülkesel bütünlüğü ilkesini bir halkın kendi kaderini tayin hakkı ilkesine feda etmek istememektedir.¹⁷⁶ Kurubaş’a göre bunun birinci nedeni “demokrasinin yerleşmediği çok etnili devletlerde parçalanma süreci, ekonomik ve siyasi gücü olmayan devletlerin doğacağı ve bunların uluslararası istikrarsızlığa neden olacağı korkusudur. İkinci nedeni ise, yeni doğan devlet içinde yeniden bir başka etnik grupların ayrılma hareketleri en türdeş birim ortaya çıkana kadar devam etme sürecidir.”¹⁷⁷

Genelde etnik çatışmalar iç dinamiklere dayanmaktadır, fakat çoğu kez dış desteğe ve yabancı güçlerin karışmasına bağlıdır. Etnik çatışmalarda dış desteğin yolları, seviye ve şekli çatışma mevcut devletlere göre fark göstermektedir. Örneğin: dış destek - tarafsız, açık, kapalı, arabulucu, diplomatik, askeri destekçi vs. olabilmektedir. Alexis Herakles’e göre “devlette etnik çatışmalara dış destek, moral destekçi, yaygın, çok sınırlı, pasif, yüksek, orta veya düşük seviyede somut (maddi, tıp, silah, ulaşım ve iletişim, ordu eğitimi, kamp, danışmanlık) veya siyasi (diplomatik, uluslararası örgütlerde destek olma, barış çağrıları) şeklinde” olarak ortaya çıkmaktadır. Diplomatik desteğin düzeyi ayrılıkçı hareketin ulusal kurtuluş hareketi olarak nitelenmesi ya da ayrılıkçı birimin de facto ya da de jure tanınmasına kadar tırmanabilir. Dış desteğin siyasal ve ekonomik sınırlılıkları olduğu için etnik çatışmadaki dış desteğin rolü faydalı, önemli ve önemsiz olabilmektedir.¹⁷⁸ Bir etnik çatışma ortaya çıktığında rakip gruplar zafer kazanmak ve gücü artırmak için dış desteğe ve diğer uluslararası aktörlere başvurumaktadırlar. Ancak uluslararası aktörlerin desteğinin nedenleri ve

¹⁷⁴Rumelili B. and Çelik A., **Necessary but not Sufficient: The Role of EU in Resolving Turkey’s Kurdish Question and Greek-Turkish Conflicts**, European Foreign Affairs Review, N:11, 2006, s. 203.

¹⁷⁵Pazarcı H., **Uluslararası Hukuk I**, Ankara, Turhan Kitabevi, 1993, ss. 9-10.

¹⁷⁶Chipman J., **Managing the Politics of Parochialism, Ethnic Conflict and International Security**, Ed. by Brown, M. E., Princeton, Princeton University Press, 1993, s. 245.

¹⁷⁷Kurubaş, s.20

¹⁷⁸Heraclides A., **Secessionist Minorities and External Involvement, International Organizations**, Vol 44, No. 3, Summer 1990, s. 356-370.

motifleri çeşitlidir. Örneğin herhangi bir devlette etnik çatışmada etnik grubun arkasında yer alan devletle hesaplaşması ve onun zayıflaması verilen desteğin esas nedeni olabilmektedir. Burada büyük güçlerin çatışması ve güç mücadeleleri söz konusudur.¹⁷⁹

Dış destek, etnik çatışmanın uluslararasılaştırması açısından çok önemlidir. Özellikle şiddet içeren ve bir ülkenin açıkça toprak bütünlüğünü tehdit eden bir dış destek varsa sorunun uluslararası düzeyde ele alınması gerekmektedir (Gürcistan’da etnik çatışmalarda Rusya faktörü, Rusya’nın Gürcistan’da etnik azınlıklara dış desteği gibi). Etnik çatışmalarda dış destek devletlerarası bir savaşa neden olabilmektedir. Kurubaş’a göre *“dış destek nedeniyle etnik çatışmanın devletlerarası bir savaşa dönüşmesinin üç şartı vardır: Tehlike altında bir etnik azınlık, etnik grubun iki veya daha çok devlet sınırına yayılmış olması ve etnik grup ile komşu devlet arasında etnik akrabalık olması. Bu durumda ya ittifak ya da irredentist faktörler rol oynayacak ve sonuçta devletlerarası savaş çıkabilecektir.”*¹⁸⁰

Uluslararası topluluk, özellikle şiddet içeren etnik çatışmaların çözülmesine çaba göstermektedir. Uluslararası topluluk etnik çatışmaların çözülmesinin diplomatik yollara başvurabilmekle, arabuluculuk rolüne soyunabilmekle veya askeri müdahaleye başvurabilmektedir. Rajat Ganguly ve Ray Taras’a göre, *“uluslararası topluluğun çatışma çözme çabası üç temel esasa dayanmaktadır: Çatışmaların sona etmesi ve barışın sağlanması ve çatışmaların yeniden başlamaması için barışın korunması ve kalıcı barışın kurulması.”*¹⁸¹

¹⁷⁹ Heraclides, s. 71-73.

¹⁸⁰ Kurubaş E., **Etnik Sorun – Dış Politika Bağlamında Kürt Sorununun Türk Dış Politikasına Etkileri**, Avrupa Çalışmaları Dergisi 8, Ankara, 2009, s 47.

¹⁸¹ Ganguly and Taras, s. 96-122.

İKİNCİ BÖLÜM: GÜRCİSTAN'IN TERİTORYAL SORUNLARININ NİTELİĞİ

2.1. GÜRCİSTAN'IN TARİHSEL ARKA PLANI VE JEOPOLİTİK ÖNEMİ

Kafkasya bölgesi tarihin tüm dönemlerinde jeopolitik konumu açısından dünyanın dikkatini çekmiştir. Bölge, Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının buluşma noktasıdır. Kafkasya, Karadeniz yolu ile Avrupa'ya, Hazar Denizi yolu ile Asya'ya ulaşması sağlamaktadır. Dolayısıyla Kafkasya, jeopolitik önemini her dönemde korumuştur.¹⁸²

Kafkasya bölgesi, büyük Kafkas dağlarıyla Kuzey Kafkasya ve Güney Kafkasya olarak ikiye bölünmektedir. Kafkasya coğrafyasının kuzey kısmı Rusya sınırları içinde kalmaktadır, güney kısmı ise Gürcistan, Azerbaycan ve Ermenistan'dan oluşmaktadır. Ruslar, Güney Kafkasya'ya Kafkasya arkası anlamına gelen “Za Kavkazya” demektedirler. Bu, Rusya'nın Kafkasya'ya göre bulunduğu konumun bir sonucudur. Batılı kaynaklarda ise Güney Kafkasya genelde “Trans Kafkasya” olarak adlandırılmaktadır.¹⁸³

Kafkasya bölgesinde Güney Kafkasya (yüzölçümü 186.100 km².) cumhuriyetlerinin (Gürcistan, Azerbaycan ve Ermenistan) yanı sıra Kuzey Kafkasya'yı oluşturan ve Rusya Federasyonu'na bağlı yedi Cumhuriyet (Adige, Kabarday-Balkar, Karaçay-Çerkez, Çeçenistan, İnguşetiya, “Kuzey Osetya” ve Dağıstan) bulunmaktadır. Ayrıca Gürcistan'a bağlı Acara ve Abhazya özerk cumhuriyeti ve Samaçablo özerk bölgesi, Azerbaycan'a bağlı Nahçıvan özerk cumhuriyeti ve Yukarı Karabağ özerk bölgesi yer almaktadır. Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının buluşma alanını oluşturan Kafkasya coğrafi özelliklerden dolayı siyasi, ekonomik, kültürel ve etnik bakımdan dünyanın en karmaşık bölgesidir.¹⁸⁴

Gürcistan Güney Karadeniz'in doğusunda, Güney Kafkasya bölgede yer alan demokratik cumhuriyettir. Başkenti Tiflis, konuşulan resmi dil Gürcücedir. Ülkenin yüzölçümü 69.700 km². Komşu ülkeleri: kuzeyde Rusya Federasyonu, güney-doğu tarafında Azerbaycan, güney tarafında Ermenistan ve güney-batı tarafında Türkiye Cumhuriyetidir. Üç özerk ve on idari bölgeden oluşan ülkenin toplam nüfuzu yaklaşık olarak 5 milyondur.¹⁸⁵

¹⁸²Kantarıcı H., **Gürcistan'ın Güney Osetya'ya Yönelik Stratejik Hamlesinin Kafkasya Jeopolitiğine Yansımaları**, 2023 dergisi, Sayı 89, 15 Eylül 2008, s. 31.

¹⁸³Çelikipala M., **Kuzey Kafkasya'da Anlaşmazlıklar, Çatışmalar ve Türkiye**, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2006, s. 64.

¹⁸⁴Yalçınkaya A., **Kafkasya'da Siyasi Gelişmeler**, Ankara, Lalezar Kitabevi, 2006, s. 1.

¹⁸⁵Gürcistan İstatistik Kurumu, Gürcistan Nüfus Sayımı, <http://www.geostat.ge/index.php?action=0&lang=eng>, 09 Şubat 2016

Gürcüler, Kafkasya'nın yerli halk ve eski milletidir. Gürcistan değişik toplumlarca farklı isimlerde ifade edilmektedir. Avrupalılar Georgia, Ruslar Gruzia, Müslüman milletler ise Gürcistan demektedirler. Ülkenin Gürcüce ismi Sakartvelo'dur. Gürcistan üç büyük imparatorluğun, Rusya, Osmanlı ve Safevi (Iran) devletleri arasında her zaman savaş sahnesi olmuştur.¹⁸⁶ Kısaca Gürcü tarihine bakarsak bir zamanlar bu toprakların doğusunda Kartli ve İberya, batısında ise Kolhis krallıkları yer alınmıştır. Kartli, Kralı Mirian döneminde çok tanrılı inancı terk ederek IV yüzyılda (M.S.326y.) Hristiyanlığı kabul etmiştir ve ülkenin resmi dinini Hristiyanlık olarak ilan edilmiştir.¹⁸⁷ Bu tarihlerden itibaren kilise, Gürcistan'ın ekonomik ve politik yaşamında, yönlendirici bir rol üstlenmiştir.

M.S. X. yüzyılda (975yy.) Bagration hanedanından III. Bagrat, Doğu ve Batı Gürcistan'daki prenslikleri bir devlet çatısı altında birleştirilmiştir. Bu tarihten itibaren Gürcülerin yaşadığı topraklara "Gürcistan" ismi kullanmaya başlamıştır.¹⁸⁸ Gürcistan tarihinde en güçlü Kral Davit Agmashenebeli ülke bütünlüğünü sağlamıştır. Gürcistan kraliçe Tamar döneminde ise en parlak çağlarını yaşamıştır. XV. yüzyılda, merkezi bir yönetimin zayıfladığı dönemde ülke içinde bulunduğu feodal savaşlar yüzünden Gürcistan "Kartli", "Kaheti" ve "İmereti" krallıklar olarak üçe bölünmüştür.¹⁸⁹ Gürcistan XVI.-XVII. yüzyıllarda Osmanlı imparatorluğu ve Safevi İran devleti ile arasında rekabet sahası haline gelmiş ve birçok kez el değiştirilmiştir. 29 Mayıs 1555 yılında Osmanlı ve Safevi İran devletleri arasında imzalanan Amasya anlaşması ile Gürcistan'ın doğusunun büyük kısmı Safevi devletinin, Gürcistan'ın güney ve güneybatı bölgeleri ise Osmanlı egemenliğine geçmiştir. Yaklaşık 300 yıl boyunca batı Gürcistan'ın güneybatı kısmında yer alan Acara bölgesi (Günümüzde Müslüman Gürcülerin yaşadığı bölge) Osmanlı imparatorluğun topraklarına katılmıştır.¹⁹⁰

Osmanlı ve Safevi devletlerine karşı tek başında kalan Gürcü Krallığı yardım amacıyla Çarlık Rusya'ya başvurmuştur.¹⁹¹ 1783 yılında Gürcü Kral II. Erekle ve Rus Çariçesi II.

¹⁸⁶Surguladze A., *saqartvelos istoriis nakvevevbi, Gürcistan'ın tarihi araştırmaları*, cilt.6, tbilisi, Sabchota saqartvelos yayınları, 1972, s. 34.

¹⁸⁷Javakhishvili İv. *Qartveli eris isitoria, saqartvelos tskhovreba da tavgadasavali I saukunidan VII saukunis pirvel nakhevrarde*, "Gürcü Milletinin Tarihi, Gürcistan'ın Hayatı I. Yüzyıldan VI yüzyılın Birinci Yarısına kadar", Cilt I, III Bölüm, Tiflis, s. 460-480.

¹⁸⁸Berdzenishvili N., Canashia S., *Gürcistan Tarihi*, İstanbul, Sorun yay., 1987, s.136.

¹⁸⁹Çiloğlu F., *Gürcülerin Tarihi*, Kafkas araştırmaları III, İstanbul, 1993.

¹⁹⁰Shengelia N., *Gürcistan'da Osmanlı Çalışmaları*, Chvaneburi Kültürel Dergisi, say.41, İstanbul, 2001, s.10

¹⁹¹Gürcistan ve Rusya arasındaki ilk diplomatik ilişkiler XV yüzyılda özellikle 1483 yılında kurulmuştur. Gürcistan kralı I Aleksandre Moskova'nın büyük prensi III İvan'a yardım ve Müslüman işgalcilere karşı ortak mücadeleyi teklifte bulunmuştur. Fakat III İvan bu teklifi reddetmiştir. Dolayısıyla Rusya ile Gürcistan arasında ilişkileri 1550 yılına kadar kesilmiştir. 1550 yılında diplomatik ilişkileri yeniden başlamıştır. Gürcistan kralı Levan Rus Çarı IV İvan'a yine Müslüman işgalcilere karşı ortak mücadeleyi teklif etmiştir. Bu sefer Gürcistan'ın bu teklifi kabul edilmiştir. İki ülke arasında diplomatik ilişkiler Levan halefi II Aleksandre döneminde daha yoğun haline gelmiştir. 1589 yılında Rus Çarı Askeri yardım karşılığında Gürcistan kralından

Katerina arasında Georgievsk Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma ile Gürcistan'ın siyasi bağımsızlığı tanınması şartı ile ülke Rus Çarlığının koruması altına girmiştir. Ancak 1800 yılında ülke toprakları Rus Çarı I. Pavel tarafından ihlal edilmiştir. Rusya Gürcistan'ın devlet yapısını hiçe sayarak ülkeyi Rusya'nın bir eyaleti haline getirmiştir. Gürcü prens ve soyluları, Gürcistan krallığını tekrar kurmaya çalışmalarına rağmen bu çabaları başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Rusya hükümeti Gürcistan'ı tamamen kontrolü altına almak için Gürcü hanedan üyelerinin bir kısmını Rusya'nın çeşitli bölgelerine sürdürmüş ve bir kısmını da idam ettirmiştir.¹⁹²

Gürcistan XVIII. ve XIX. yüzyıl boyunca Çarlık Rusya ve Osmanlı İmparatorluğu mücadelelerine sahne olmuştur. Osmanlı Devleti ile Ruslar arasında yaşanan 1828–29 savaşı sonrasında Edirne Antlaşması ile Batum'a kadar olan Gürcistan ve Kafkasya bölgeleri Rusların eline geçmiştir. 1877-1878 Osmanlı-Rus harbi sonrasında ise 3 Mart 1878 yılında imzalan Sanstefanos Antlaşması ile Osmanlı devleti savaş tazminatı olarak Kars, Ardahan, Batum şehirlerini Ruslara bırakmıştır. Yaklaşık 300 yıl boyunca Osmanlı egemenliğe giren Acara bölgesi Gürcistan'a birleşerek tamamen Rusya'ya girmiştir.¹⁹³

1917 Bolşevik Devrimi sırasında Rusya'da olan olumsuz durumundan faydalanarak Gürcistan 26 Mayıs 1918'de bağımsızlığını ilan etmiştir. Bağımsızlığını ilan eden ilk Güney Kafkasya ülkesi olmuştur. Fakat bu bağımsızlığı fazla sürmemiştir. Mart 1921'de Kızıl Ordu tarafından işgal edilen Gürcistan, Güney Kafkasya ülkeleri arasında Sovyetlere en son teslim olan ülke olmuştur.¹⁹⁴ 1921 yılından itibaren 1991'de Sovyetler Birliği dağılana kadar Sovyetler Birliği içinde bir Sovyet Cumhuriyeti olarak yer almıştır. 1991'de Sovyetlerin dağılması ile bağımsızlığına tekrar kavuşan Gürcistan, Sovyet sonrası dönemde iç karışıklıklar, etnik çatışmalar, darbeler, ekonomik krizlerle boğuşmanın yanında aynı zamanda büyük güçlerin politikalarına da konu olmuştur.¹⁹⁵

Günümüzde Gürcistan Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi, Dünya Ticaret Örgütü, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı gibi birçok

“Sadakat Yemini” talep etmiştir. Ancak Gürcistan kralının “Sadakat Yeminine” rağmen Rusya'dan hiçbir yardım alamamıştır. XVII-XVIII yüzyıllarda Rusya'nın belirgin bir güçlendirilmesi Gürcistan ve Rusya arasında diplomatik ilişkileri yoğunlaşmasına neden olmuştur. İki ülke arasındaki diplomatik ilişkilerin temel nedeni Müslüman işgalcilere karşı ortak mücadelesi olmuştur. 1783 yılında imzalanan Georgievsk Anlaşması de onun en güzel örneğidir. Kiknadze V., **Saqartvelo-rusetis urtiertobebi XVIII-XXI saukuneebshi, XVIII- XXI yozlarında Gürcistan-Rusya İlişkileri**, Cilt I. Tiflis, 2016, s.9-63, 63-71.

¹⁹² Cumburidze D., **Saqartvelo-rusetis urtiertobebi XVIII-XXI saukuneebshi, XVIII- XXI yüzyıllarda Gürcistan-Rusya İlişkileri**, Cild I., Tiflis, 2016, s. 206-246.

¹⁹³ Svanidze M., **Türkiye Tarihi 1299–2000**, Tbilisi, Artanujı Yayınları, 2007.

¹⁹⁴ Beniashvili A., **saqartvelos pirveli respublika1918-1921, Gürcistan'ın ilk cumhuriyeti 1918-1921**, Tiflis, 2000, s 17.

¹⁹⁵ Çolakoğlu, S., **Türkiye'nin Gürcistan politikası**, Chveneburi Kültürel Dergi, sy. 36, İstanbul, 2000,s.5.

uluslararası kuruluşta yer almaktadır. Ayrıca, NATO ve Avrupa Birliği üyeliği için de girişimlerini sürdürmektedir.¹⁹⁶ 27 Şubat 2017 tarihinde Avrupa Parlamentosu Gürcistan vatandaşlarının Schengen bölgesine yapacakları seyahatlerde vizelerin kaldırılması kararını almış ve bu karar 28 Mart 2017 tarihinde yürürlüğe girmiştir.¹⁹⁷ Gürcistan, 25 Ağustos 1995'te kabul edilen Anayasaya göre, 31 Mart 1991'da yapılan referandum ve 9 Nisan 1991'da kabul edilen bağımsızlık yasası ile bağımsız, birleşmiş ve bölünmez bir devlet olarak kurulmuş olup, yönetim şekli demokratik cumhuriyettir.¹⁹⁸

Gürcistan Karadeniz'e, Türkiye'ye, Rusya ve Azerbaycan ile Ermenistan'a sınırları olması nedeniyle doğu-batı arasında köprü özelliği taşıyan önemli bir ülke konumundadır. Ayrıca Gürcistan, Kafkasya bölgesinde denize bağlantısı olan tek bir ülkedir. Batı dünyası için çok önemli olan petrol ve doğalgaz boru hatları ve tarihi İpek Yolu'nun canlandırılması projesinde transit ülke rolü oynayan Gürcistan, büyük güçlerin dikkatini çekmiştir. Dolayısıyla Batı dünyası Gürcistan'ın bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü her zaman savunmuştur ve siyasi, ekonomik ve askeri desteği gibi her türlü yardımda bulunmuştur.¹⁹⁹

Çarlık Rusya'sı, Sovyet Rusya ve Rusya Federasyonu Gürcistan'a her zaman Karadeniz'e, Türkiye'ye ve İran'a ulaşma yolu ve bu bölgeler üzerinden de Orta Doğu, Orta Asya ve Akdeniz'e açılan bir kapı olması nedeniyle stratejik önemini taşıyan ülke olarak bakmıştır. Çarlık Rusya döneminde uygulanan "Böl ve Yönet" politikası, Sovyet Rusya'nın "Milliyetler Politikası" ve Rusya Federasyonun "Yakın Çevre" politikası Gürcistan'ın etnik yapısını çok bozmuştur. 1991 yılında bağımsızlığını kazandıktan sonra Gürcistan Batı Dünyasına yaklaşmaya çalışmıştır. Bu faaliyetler ise Rusya'yı oldukça rahatsız etmiştir. Güney Kafkasya'da var olan enerji potansiyelini Batı ile paylaşmak istemeyen Rusya Federasyonu, Gürcistan ve diğer bölge devletlerinin Batı'ya yaklaşma isteklerine karşı çıkmaktadır. Ayrıca Ruslar Güney Kafkasya'da yaşamış olan etnik grupları kullanarak Gürcistan başta olmak üzere bölgenin iç işlerine müdahale ederek kendi çıkarlarını gözetmektedir.²⁰⁰

¹⁹⁶Gvenetadze E., **saertashoriso urtiertobebshi NATO, NATO uluslararası ilişkilerde**, Tiflis,Gürcistan teknik üniversitesi yay, 2009, s. 23.

¹⁹⁷ <http://www.mfa.gov.ge/News/evrokavshiris-sabchom-saqartvelostan-savizo-rejimi.aspx>

¹⁹⁸ Gürcistan Anayasası, <https://emis.ge/acts/saqartvelos20konstitucia.pdf>

¹⁹⁹ Demirağ, s. 133.

²⁰⁰ Demirağ, s. 134.

2.2. GÜRCİSTAN’DA ETNİK UYUŞMAZLIĞI HAZIRLAYAN SİYASAL GELİŞMELER

Gürcistan 1921 yılında kaybedilen bağımsızlığını 1991 yılında SSCB’nin dağılması ile tekrar kazanmıştır. Bağımsızlık Gürcistan’a uluslararası arenaya çıkma imkan vermiştir. Ancak 1990’lı yıllar Gürcistan için kolay olmamıştır.²⁰¹ Bağımsızlık sonrasında Gürcistan’ın yaşamış olduğu etnik çatışmalar ve toprak bütünlüğünü tehdidi hem Çarlık Rusya döneminde uygulanan “Böl ve Yönet” politikasından, hem de Sovyet Rusya’nın “etno-federal” prensibe dayanan yönetim politikasından kaynaklanmaktadır. Bu prensibe göre, “federal bir yapıda olan Sovyetler Birliği’nin altında birleşik cumhuriyetler ve aynı şekilde federe birimler olan bu cumhuriyetlerin de içinde özerk cumhuriyet ve bölgeler” yer almışlardır.²⁰² Bir Sovyet Cumhuriyeti olarak Gürcistan iki Abhazya ve Acara Özerk Cumhuriyetleri ve bir Samaçablo özerk bölgesi kapsamıştır.

Abhazya özerk Cumhuriyeti ve Samaçablo özerk bölgesi Gürcistan-RF sınırları üzerinde bulunmaktadır. Dolayısıyla bu iki bölgede yaşayan halklar RF içerisinde yer alan Kuzey Kafkasya’da yaşayan halklar ile akrabalık bir durumdadırlar. Bu bağlamda akraba topluluklar olmaları bölgelerde yaşanan çatışma ve sorunlara RF’nin müdahalesine imkan vermektedir. 1991 yılında bağımsızlığını kazanan genç Gürcistan devleti içinde oluşan etnik çatışmalarda RF’nin büyük pay olduğunu bellidir. RF, her fırsatta Gürcistan’ın iç içlerine müdahale etmiş ve Gürcü merkezi yönetimiyle silahlı çatışmaya giren etnik gruplara her türlü destek vermiştir.²⁰³ Gürcistan’da etnik çatışmaların daha iyi anlayabilmek için Gürcistan’ın bağımsızlık sonrası 1991 yılından Ağustos 2008 Rusya-Gürcistan savaşı dahil olmak üzere söz konusu sorunlara damga vuran Gürcü liderlerin Gamsahurdiya, Shevardnadze ve Saakashvili dönemlerini ele almak faydalı olacaktır

²⁰¹Saralidze L., *damoukidebeli saqartvelos dapyroba rusetis geostrategiuli amocana, Bağımsız Gürcistan’ın İlhakı Rusya’nın Stratejik Görevidir, XVIII-XXI yüzyıllarda Gürcistan-Rusya İlişkileri*, Cilt II, Tiflis, 2016 s. 232-235.

²⁰²Tsiurikhi Q., *sabchota etnofederalizmis meqanizmi, Sovyet Etnopederalizmin Mekanizması, Devlet ve Güvenlik, II Bölüm, Barış, Demokrasi ve Kalkınma*, Tiflis, Kafkas enstitüsü yay. 2006, s. 131-134; ayr. Bknz: Wheatley J., *Managing Ethnic Diversity in Georgia: One Step Forward, Two Steps Back*, Central Asian Survey 28 (2), 2009, s.120.

²⁰³ Tellal E., Zümrüdüanka: *Rusya Federasyonu’nun Dış Politikası*, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 65 (3), 2010, s. 208.

2.3. SOVYET GÜRCİSTANIN'DA ETNİK HAREKETLENME

Gürcistan, nüfus açısından karmaşık bir ülkedir. Gürcistan nüfus sayımı ilk kez 1987 yılında ve en son 2014 yılın Kasım ayında gerçekleştirilmiştir.²⁰⁴ Gürcü nüfusun 86,8'ini yerli halk olan Gürcülerden oluşturmaktadır. Gürcülerin yanı sıra çeşitli etnik gruplar şunlardır: Abhazlar, Osetler, Ermeniler, Azeriler, Yahudiler, Yunanlar, Ruslar, Çeçenler, Çinliler, Kürtler, Tatarlar, Türkler, Zazalar ve Ukraynalılar gibi.²⁰⁵

Milliyet	Bin kişi	Yüzde oranı
Toplam nüfusu	3 713,8	100,0
Gürcü	3 224,6	86,8
Azeri	233,0	6,3
Ermeni	168,1	4,5
Rus	26,5	0,7
Oset	14,4	0,4
Yezit	12,2	0,3
Ukraynalı	6,0	0,2
Kist	5,7	0,2
Yunanlı	5,5	0,1
Asuri	2,4	0,1
Diğer	14,3	0,4
Cevap çekimser	0,6	0
Bilinmiyor	0,5	0

Harita N: 1.Kaynak: Gürcistan İstatistik Kurumu:
http://census.ge/files/results/Census%20Release_GEO.pdf

Gürcistan nüfusu, dilsel dağılım açısından da çok çeşitlilik göstermektedir. Gürcistan'ın resmi dili Gürcücedir. Gürcücenin yanı sıra Megrelice, Svanca ve Lazca Gürcülerin bir lehçesidir. Megrellerin, Svanların ve Lazların kullandığı bu lehçesi diğer Gürcülerin anlamadığı bir lehçesidir. Megrel, Svan ve Lazların yanı sıra, Gürcü olmayan nüfus da kendi dillerinin yanı sıra Gürcüce konuşmaktadırlar.²⁰⁶ Gürcistan sadece etnik açısından değil din açısından da karmaşıktır. 2002 yılında Gürcistan'da ilk defa nüfusun dini yapı araştırması gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmaya göre Gürcistan'da nüfusun büyük çoğunluğu yüzde 83,4'u Ortodoks Hristiyan'dır ve Ortodoks Kilisesi'ne bağlıdır. Katolikler

²⁰⁴ Burduli G., s.46.

²⁰⁵ Gürcistan İstatistik Kurumu http://census.ge/files/results/Census%20Release_GEO.pdf

www.geostat.ge, www.census.ge info@geostat.ge

²⁰⁶ Jorbenadze B., **qartuli dialektologia, Gürcü Dialektoloji**, Tiflis, mecnierba yay. 1989, s. 636.

yüzde 0,3'u, Müslümanlar yüzde 10,7'e gelmektedir. 28 bin kişi herhangi bir dini benimsememiş gözükmektedir.²⁰⁷

Gürcistan'da Sovyetler Birliği döneminde üç gruba bölgesel özerklik verilmiştir. Acara ve Abhazya'ya özerk cumhuriyet ve Samaçablo'ya özerk bölge statüsü verilmiştir.²⁰⁸ (Bknz: Harita No:1) Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte Güney Kafkasya'da özgürlük ortamının yanı sıra etnik azınlıkların bağımsızlık faaliyetleri de ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla Gürcistan'da mevcut etnik gruplar da harekete geçmişlerdir. Kafkasya'daki etnik çatışmaların en büyük sebebi hem Çarlık Rusya döneminde uygulanan "Böl ve Yönet" politikası, hem de Sovyet Rusya'nın "Milliyetler Politikasıdır." Günümüzde Rusya Federasyonu bölgedeki etkisini sürdürebilmek için bölgedeki etnik grupları kullanmaktadır. Yaklaşık 70 sene boyunca Sovyet hegemonyasında kalan egemen ve etnik gruplar, merkezi yönetimin baskı politikasıyla dondurulmuş bir birlik içine yaşamışlardır.²⁰⁹ Ancak Sovyetlerin Birliği'nin dağılmasıyla beraber ortaya çıkan özgürlük ortamında egemen ve etnik azınlık gruplar arasında uzun süre içerisinde saklı olan düşmanlık hemen ortaya çıkmıştır. Güney Kafkasya'da yaşayan etnik azınlık gruplar arasında milliyetçi düşünceleri kuvvetlendirilmesi bölgedeki etnik çatışmalarına neden olmuştur.²¹⁰

²⁰⁷ Gürcistan İstatistik Bürosü, http://census.ge/files/results/Census%20Release_GEO.pdf

Ayr. Bknz Papuashvili N., **msofflio religiebi saqartveloshi, Gürcistan'da Dünya Dinleri**, Özgür Üniversitesi, Tiflis, Gürcistan Soviyet Cumhuriyeti Bilimler Akademisi Matba yay. 2002,s. 146, ve Şahin M., **Transkafkasya Siyasi Coğrafyasından Etnik Dağılımın Etkileri**, Avrasya Dergisi, sayı 19, 2001, s. 40-41.

²⁰⁸ Çiloğlu F., **Rusya Federasyonu'nda ve Trans Kafkasya'da Etnik Çatışmalar**, İstanbul, Sinatle Yay. 1998, s. 177.

²⁰⁹ Öztürk A., **Rusya-Gürcistan Krizi: Yerel Bir Çatışma, Küresel Yansımalar**, OrtaAsya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi, 4 (7), 2009, s. 8, bknz: <http://docplayer.biz.tr/9607763-Rusya-gurcistan-krizi-yerel-bir-catisma-kuresel-yansimalar.html>

²¹⁰ Tsiurikhi Q., **1989-1993 wlebi sidzneleebis xana saqartvelos istoriashi, 1989-1993 yılları - Gürcistan Tarihinin Zor Dönemi, Devlet ve Güvenlik**, II Bölüm, Tiflis, Barış, Demokrasi ve Kalkınma Kafkas enstitüsü yay. 2006, s. 110-112.

izlemeye başlamıştır. 31 Mart 1991’de Gürcistan’ın bağımsızlığa dair yapılan referandumda Gürcü halkının %98 Gürcistan’ın bağımsızlığını istemiştir. Referandumdan çıkan bu sonuçları Gürcü Yüksek Sovyet’i tarafından 9 Nisan tarihinde onaylamıştır. 26 Mayıs 1991 yılında Gürcistan’ın bağımsızlığını ilan edilmiştir. SSCB içinde Baltık ülkelerinden sonra ilk bağımsızlığını alan ülke Gürcistan olmuştur.²¹²

Bağımsız Gürcistan’ın esas amacı toprak bütünlüğünün koruması ve ülkede siyasal istikrarı sağlanması olmuştur. Ancak SSCB’nin “milliyetler politikası” birlik altındaki cumhuriyetler içindeki etnik grupları etkilemiştir. Dolayısıyla Gürcistan içerisindeki Abhazya ve Samaçablo özerk idari bölgelerinde bağımsızlık faaliyetleri başlamıştır. Buna ilaveten. Gamsahurdiya’nın tek ve bölünmez Gürcistan düşüncesi ile milliyetçi politikasının izlenmesi Gürcistan’da etnik çatışma olayların büyümesine ve etnik grupların ayrılıkçı hareketlerin patlak vermesine neden olmuştur. Rusya Federasyonu “böl ve yönet” politikasının çerçevesinde bu etnik gruplara her türlü destek vermiştir. SSCB döneminde Sovyet Gürcistan Abhazya ve Acara özerk cumhuriyetleriyle Samaçablo özerk bölgesinden oluşuyordu. Gürcistan’da 1989 yılında ortaya çıkan milliyetçi akımlar ve etnik çatışmalar SSCB’den Gürcistan’a önemli bir miras olarak kalmıştır. 1989’da Samaçablo’da başlayan ayrılıkçı harekete 1991 yılında Abhazya da katılmıştır. Etnik çatışmalar karşısında çaresiz kalan ve Rusya’nın yardımını isteyen Gürcistan, her iki bölgede ateşkesin sağlanması karşılığında 23 Aralık 1993 yılında BDT’ye katılmıştır. BDT üyeliği, ülkedeki Rus askeri varlığı demektir. BDT’ye katılmasıyla Tiflis yönetimi, Rus askeri birliklerinin bölgeye girmelerine izin vermek zorunda kalmıştır.²¹³

2.4 SAMAÇABLO “GÜNEY OSETYA” ÇATIŞMASI

Samaçablo²¹⁴ özerk bölgesi, Gürcistan’da en sorunlu bölgesidir. SSCB döneminde Gürcülerle birlikte rahat bir şekilde yaşayan Osetler SSCB’nin dağılma sürecine girmesinin ardından bağımsızlık hareketlere geçmişler. Genel olarak Samaçablo sorunu Gürcistan’a bağlı bir sorundur, fakat soruna bölgesel ve küresel güçlerin katılmasından sonra sorun

²¹² Tsiurikhi, s. 123-124.

²¹³ Tellal, s. 95.

²¹⁴ Samaçablo veya Tshinvali bölgesi (Gürcüce სამაჩაბლო), Gürcistan’ın kuzeyinde tarihsel bölgenin ve prensliğin adıdır. Samaçablo Bölgesi Osetler’in (Alanlar) tarihsel toprağı olmamasına rağmen Sovyetler Birliği döneminde bu bölgeye özerklik verilmesi Rusya’nın Böl-Yönet politikasının ürünüdür. 1921’de Gürcistan’ın bağımsızlığına son veren Bolşevik yönetimi, yaklaşık olarak bu bölgenin sınırları içinde Güney Osetya özerk bölgesini kurmuştur. Samaçablo’da yaşayan 30 bin Oset konu mankeni yapılarak Güney Osetya’nın bağımsızlık ilanı ile kıskırılmasının sebebi Gürcistan’ın batıya yönelmesine, NATO ve AB ye girmesine Rusya’nın Gürcistan’a verdiği cezalardan biridir. (www.turkgurcu.com)

uluslararası bir çatışma haline gelmiştir. Samaçablo sorunu, ilk etapta kendi bağımsızlığını ilan eden Samaçablo bölgesinin Gürcistan'dan ayrılarak bağımsızlığa kavuşması ve ikinci etapta Rusya Federasyonu'na bağlı “Kuzey Osetya” Özerk Cumhuriyeti ile birleşme ve Oset birliğini kurması anlamına gelmektedir. Osetlerin Gürcistan'dan ayrılma isteğinde bulunmaları Gürcistan tarafından, kendi toprak bütünlüklerinin ihlal edileceği gerekçesiyle reddedilmiştir. 1989 yılından Samaçablo'da patlak veren ilk çatışmadan Ağustos 2008 Rus-Gürcü savaşı dahil olmak üzere tüm gelişmelerin sonucunda Samaçablo sorunu donmuş bir çatışma haline gelmiştir.

2.4.1. OSETLER'İN KİMLİĞİ

Osetler tarihi belgelerde çeşitli adla adlandırılmaktadır. Arapça, Yunanca, Farsça, Ermenice ve bazı Avrupalı kaynaklarda Osetler, “Alan”, “İskit”, “Ovsi” veya “Oset” olarak karşımıza çıkmaktadır. Rusça kaynaklarda “Yası” (ясы), Gürcü kaynaklarda ise “Ovsi” veya “Osi” olarak yer almaktadırlar. Osetler kendilerini “İron”, kendi yaşadıkları toprakları ise “İriston” diye tanımlamaktadırlar. Osetlerin konuştuğu osetçe dili Hint -Avrupa dil ailesinin İran grubuna aittir. Osetçe , “İron” ve “Digor” lehçesi olarak ikiye bölünmektedir.²¹⁵

Günümüzde Orta Kafkasya'da, Kafkas dağlarının kuzey ve güney yamaçlarında yaşamakta olan Osetler etnik köken olarak Gürcü olmayıp, Hint-Avrupa ırkına mensup İran kökenli halktır ve İran dil²¹⁶ grubunun doğu lehçesini konuşmaktadırlar. Osetlerin en yakın atalarının İran kökenli bir göçebe halk olan Alanlar olduğu kanıtlanmıştır.²¹⁷ M.Ö. III yüzyılda Orta Asya'dan Ural dağlarına kadar göçebe olarak yaşayan “İskit”lerin yerini Urallardan gelen ve “İskit”lere akraba olarak bilinen “Sarmat”lar ele geçirmişlerdir. “Sarmat” kabilesi temel olarak üç ana kabileyi kapsamıştır: Alanlar, Roksalanlar ve Yazsaglar. Alanlar Don Nehri ve Volga Nehri arasında kalan ve Kuzey Kafkasya'yı da kapsayan bir bölgede egemenliği kurmuş; Roksalanlar ise Don nehrinden Orta Avrupa'ya kadar olan bir alanda yaşamış; Yazsaglar ise bugün Macaristan olan Pannonia bölgesini kaplamışlardır.²¹⁸

Hint-Avrupa halkı olan Oset'lerin pek azı kumral-sarı veya kestane rengi saçlara, gri ya da mavi gözlere sahiptir. Kafkasya'da yerli halk olmayan dünyanın çeşitli bölgelerine dağılan

²¹⁵ Topchishvili, R., **kavkasiis khalkhta etnografia, Kafkas Halkın Etnografını**, Tiflis, 2007, s. 85-86.

²¹⁶ Ancak Rusya İmparatorluğu sınırları içerisinde yaşayan toplumların bu süreçte hangi dili konuştuklarının pek önemi yoktu. Kafkas toplumlarının tamamı Rusya'nın toplama kampında yaşadıkları için birbirlerine karşı ileri sürebilecekleri etnik ve dini ayırım gibi sorunları için zemin ve koşullar elverişli değildi. Kaynaklarda %30'unun Müslüman, %40'ının Ortodoks Hristiyan ve %30'unun da pagan olduğu belirtilmektedir. Hafkin, 2010, s. 222.

²¹⁷ Tavkul U., **Etnik Çatışmaların Gölgesinde Kafkasya**, İstanbul, Ötüken Yayınları, 2002.s. 77.

²¹⁸ Songulashvili A., **samkhret oseti saqartveloshi ?!, Gürcistan'da Güney Osetya mı?!**, Tiflis, 2009, s.9-14.

Alanlar (Osetlerin ataları) gittikleri birçok bölgede yerli halklar içerisinde varlıklarını uzun süre devam ettirmişlerdir. Bazı eski tarihsel kaynaklar, Alanları “İskit Kavmi” olarak kabul etmektedir. Bazı araştırmacılara göre Alanlar Sarmat kabilesine ait olan halktır ve M.Ö VI-IV yüzyıllar arasında Kuzey Hazar ve Ural bölgelerinde ortaya çıkmışlardır. Ünlü yazar Joseph Flavious, “Alan”ları Tanais (don) Nehri ve Azov Denizi etrafında yaşayan halk olarak tanımlamıştır.²¹⁹

Eski Yunan tarihçisi ve coğrafyacısı Strabon (M.Ö.66 – M.S.24) osetleri “İberya bölgesinde yaşayan, Ermeniler gibi giyinen, genellikle çiftçilikle uğraşan barışçıl bir halk” olarak nitelendirilmiştir. İberya bölgesi bugünkü Gürcistan’ın doğusunda yer almaktadır. Şöyle ki, antik çağlarda Eski Yunanlar ve Romalılar tarafından Gürcistan’ın doğusunu İberia, batısını Kolhis (Gürcüce: Kolheti) olarak adlandırılmıştır.²²⁰

Oset dili ve tarihini araştırmış V. Miller, A. Shegren, H. Hufshman, G. Akhvediani Osetlerin İran kökenli halk olduğunu kabul etmektedirler. Oset kelimesinin Doni- su anlamı taşıdığı da iddia edilmektedir. Doni nehrinin isminin de burdan kaynaklandığı tahmin edilmektedir. Bunun yanı sıra Osetlerin tarihi anavatanında (Don nehri civarı) “Alan”ların nehirlerin isimleri Gizel-don, Fiag-don ve Ar-don olarak bilinmektedir. Dolayısıyla, Oset halkının Don ve Volga nehirlerine yakın olan topraklardan gelme olasılığı büyüktür.²²¹

Ünlü Oset tarihçisi Vasil Abaev’a göre, Oset halkı Hint-Avrupa ailesinin İran dalına ait olan halktır, fakat onlar direk İran’dan gelmemişlerdir. Onlar, Ural ve Don bölgelerinde yaşamış, oradan batı ve kuzey Kafkasya’ya gelmiş, sonra ise Güney Kafkasya’da yerleşmişlerdir. Yine V. Abaev uzun süredir bilim insanları tarafından Oset halkının Kafkas halklarına ait olmasını reddetmiş “ Oset halkın Kafkas halklarına ait olmadığını, Kafkasya’ya kuzeyden, özellikle, Güney Rusya’nın vadilerinden geldiklerini ve geçmişte onlara “Alanlar” denildiğini” belirtmiştir. Tarihçi Josephus Flavius Josephus (M.S. I yy.), “Alan”ların “Skvit” kabilesi olduğunu ve onların yaşadığı yerin Azak Denizi ve Doni nehri civarında olduğunu ifade etmiştir.²²² Bazı kaynaklara göre III-V yüzyıllarda Osetlerin büyük kısmı Azak Denizin kuzey-doğu ve Don nehrinin civarında (bugünkü Krasnodar ve Rostov bölgelerinde)

²¹⁹ Songulashvili, s. 13-14.

²²⁰ Lortqifanidze O., **antikuri samyaro da qartlis samefo iberia, Antik Dünyası ve Kartli Krallığı (İberiya)**, Tiflis, 1968, s. 12-16, Kupreishvili H., **iberia tu iveria? İberya yoksa İveriya?**, Rezonans Gazetesi, N 003, 11.01.2007

²²¹ Totadze A., **Osetini v Gruzii, Osetler Gürcistan’da**, Tiflis, 1994, s. 56.

²²² Songulashvili, s. 14-15

yaşamışlardır. Bizans kaynaklarına göre ise Alanların ikamet ettiği yer Karaçay (Kuzey Kafkasya) olmuştur.²²³

Bazı Oset tarihçiler, Osetlerin eski zamanlardan beri Shida Kartli bölgesinde (bugünkü “Güney Osetya” bölgesi) yaşadıklarını savunmaktadırlar. Eğer bu doğruysa, o zaman bu topraklarda Oset kültürüne ait herhangi bir iz olması gerekmektedir. Fakat Gürcü ve yabancı (alman) arkeologlar tarafından yapılan kazılar sırasında bu topraklarda onlara ait hiçbir iz bulunmamıştır. Toprak altında veya üstünde yapılan çalışmaların sonucunda bu bölgenin Gürcü kültürüne ait olduğunu belirlenmiştir.²²⁴ Gürcistan’da IV yüzyılda Hristiyanlığın kabul edilmesinden (M.S.301yy.) sonra bugünkü Samaçablo bölgesinde birçok kilise inşa edilmiştir. Örnek olarak: Armazi (864 y.), Tsirkoli (IV yy.) Kabenı kanchaeti (X-XIII yy), Tigva (1152 y.) Ikorta (1172 y.), Hopa (XIII yy.) Kiliseleri ve Tiri manastır(XIVyy.) v.b. En eski yapıt ise V yüzyılda Kral Vakhtang Gorgasali tarafından yapılan Nikoz Bazilikası olmuştur.²²⁵

XX. yüzyılın 30. yıllarından itibaren Gürcistan hükümetinin (Sovyet Gürcistan’ın hükümeti) kabulü ile “Güney Osetya” bölgesinde toponimler (yer isimleri) Gürcüceden Osetçeye değiştirilmeye başlamıştır.²²⁶ Örnek: Gorgaaheni-Daldag-Kaud olarak değişmiştir, Fichvnari-Kuldimar, Sarbieli-Zangad, Vashlovani-Fatkuci, Mskhlebi-Ualaz, Lomisi-Khuasar, Metekhi-Tsagata, Qvitkiri-Rabı v.s. olarak değişmiştir.²²⁷

Osetlerin ataları olarak bilinen Alanlar’da tek tanrı inancı Hristiyanlıkla başlamıştır. Alanlar Hristiyanlığı seçmeden önce çok tanrılı inançları kabul etmişlerdir. Alanlar çok tanrılı dinsel inançlar içerisinde aya, güneşe, yıldızlara, inanmışlardır. Alanlar arasında Hristiyanlığın yerleşmesi çok zor bir şekilde gerçekleşmiştir. Alanlar Papazların dinsel inançları yerleştirmelerine karşı defalarca ayaklanmışlar, hatta Hristiyan din adamlarını kendi yaşadığı topraklardan çıkarmışlardır. Alanlar XII. Yüzyılda Ortodoks Hristiyan’ı olmuştur.²²⁸

XIX. yüzyılın 30. yıllarında Rusya’nın böl ve yönet politikasının etkisiyle tarihi ve coğrafi sözlükte daha önce olmayan iki toponim “ Kuzey Osetya” ve “Güney Osetya” ortaya

²²³ Meliqishvili G., *saqartvelos istoria, Gürcistan’ın tarihi*, Tiflis, Sovyet Gürcistan Yayınları, 1980, s. 67.

²²⁴ Zakaraia P., *k istorii shida kartli, Shida Kartli tarihine*, Osetya Sorunu Broşürü, Tiflis, 1994, s. 89.

²²⁵ Songulashvili, s. 15-16.

²²⁶ Topchishvili R., *fashistta cru istoria, Faşistlerin yanlış Tarihi*, Tiflis, 1999, s. 8.

²²⁷ Kharadze K., *saqartvelos istoriuli geografia Shida qartli, Gürcistan’ın Tarihsel Coğrafyası Shida Kartli*, Tiflis, 1992, s. 31-32.

²²⁸ Songulashvili, , s.16-20.

çıkıştır. Tarihte Güney Osetya diye coğrafi veya siyasi gerçeklik olmamış, dolayısıyla Güney Osetya halkı da olmamıştır. XIX. yüzyıla kadar Gürcü kaynakların yanı sıra, Rus ve diğer yabancı kaynaklarda da, Güney Osetya'ya ilişkin hiç bir bilgi bulunmamaktadır.²²⁹

1770 yılından XIX yüzyıla kadar Gürcistan'da araştırma yapan Alman (Giuldenshtedt, Reinegs, Klaproti, Aikhvaldi, Wagner, Haksthauzeni) gezginlerinin araştırmalarında “Güney Osetya” kavramına rastlanmamaktadır.²³⁰ Giuldenshtedt, “Kuzey Osetya”yı Osetya olarak adlandırmış ve Gürcistan'ın topraklarına ait olan Shida Kartli (Güney Osetya) bölgesinde Gürcülerle birlikte Oset azınlıkların ikamet ettiklerini ifade etmiştir.²³¹

Güney Osetya terimi 26 Mart 1802'de Çarlık Rusya'nın Gürcistan'da sivil işleri yönetmeni General Karl Knoring tarafından Rusya İmparatoruna gönderilmiş olan raporda kullanılmıştır. General Knoring kendi raporunda Gürcistan'ın topraklarına ait olan büyük ve küçük Liakhvi vadisinde Osetlerin ikamet ettiği alanı Osetya olarak adlandırmıştır. 1802-1837 yılları arasında Rus belgelerinde çok sayıda: Osetya, Kartli'nin Osetya, Kuzey Kartli Osetler, Gürcistan Osetler ve İmereti Osetler gibi sabit formülasyon yer almaktadır. 1830 yılından Tifliskie Vedemosti (“Тифлиские ведомости”) gazetesinde - anonim bir yazar tarafından yayınlamış makalede büyük ve küçük Liakhvi, Ksanı ve Mecuda vadileri (Shida Kartli bölgesi) “Güney Osetya” olarak adlandırılmıştır. 1802-1830 yılları arasında Rusya, Gürcistan ait toprakların büyük bir kısmına yabancı bir ismi “Osetya” ismi vermiştir. Bu da Rusya tarafından böl ve yönet politikasının anti-Gürcü manevrası olmuştur.²³²

Özetle “Güney Osetya” terimi XIX yüzyıla kadar olmamış, bugün “Güney Osetya” denilen bölgenin ismi Samaçablo olmuş ve Gürcistan'ın toprağıdır. Kuzey Kafkasya'da bulunan Osetya'dan (etnik çatışmaları başladıktan sonra Kuzey Osetya olmuştur) gelen Gürcü olmayan İran kökenli göçebe “Alan” halkı olarak bilinen Osetler Gürcistan'a göç etmişlerdir. Rusya'nın böl ve yönet politikasının en güzel aracı olan Oset halkı bugün Gürcistan'ın bu topraklarına sahip çıkmak için fırsat bulunca harekete geçmektedirler.

Günümüzde Osetlerin yaşadığı, Rusya ile Gürcistan arasında Kuzey ve Güney olarak ikiye bölünmüş toprakların kuzey kısmı Rusya Federasyonu'na bağlı bir cumhuriyet iken,

²²⁹ Lekishvili S., *kogda voznik termin yujnaya osetia? Güney Osetya terimi ne zaman ortaya çıktı?* Osetya Sorunu Broşürü, Tiflis, 1994, s. 229.

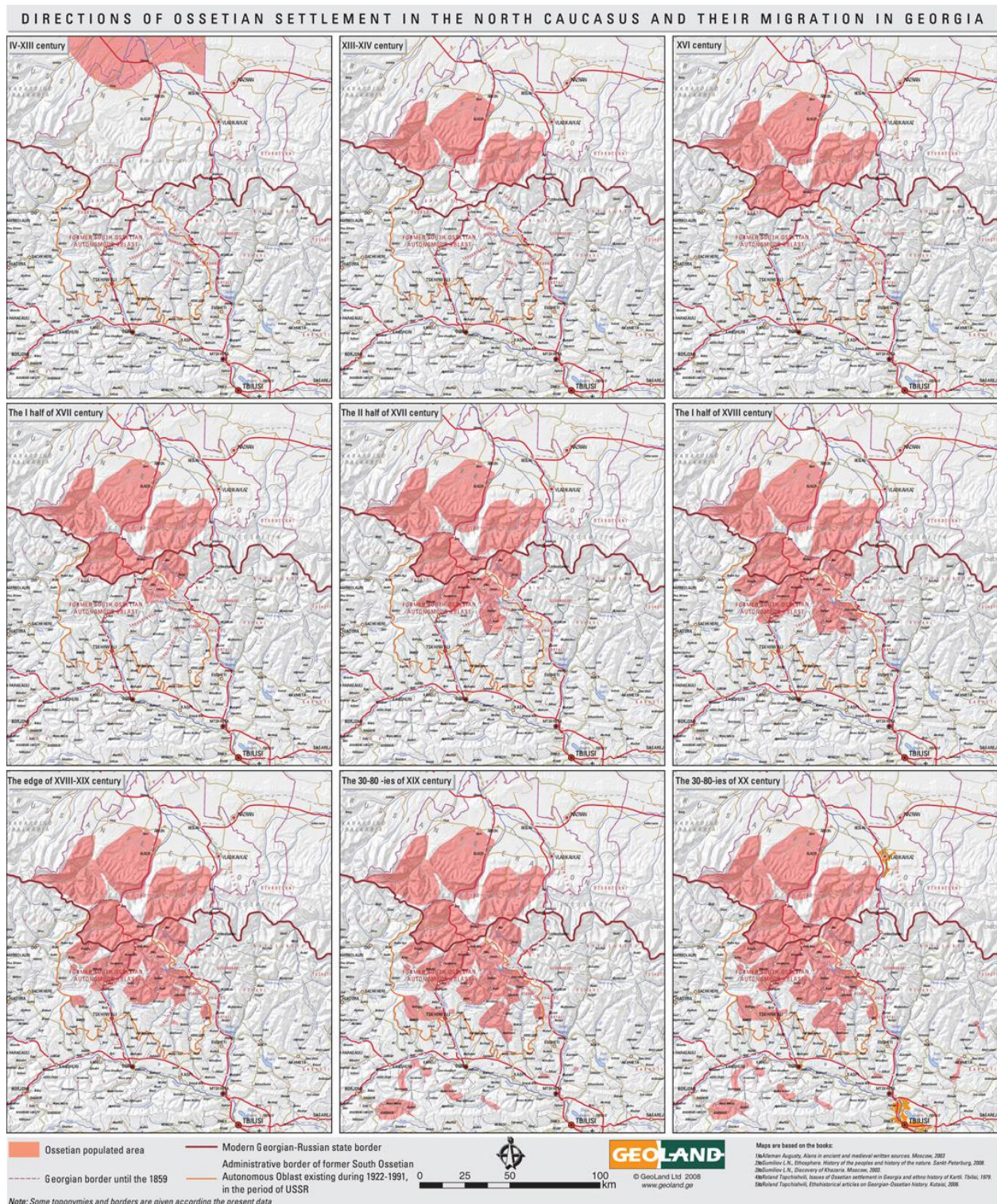
²³⁰ Gelashvili G., *germaneli mogzaurebi saqartveloshi (XVIII- XIX ss.), axali da uaxlesi istoriis sakitxebi, Gürcistan'da Alman Gezginleri, Yeni ve Çağdaş Tarih Sorunları*, Tiflis, 2007, N. 2, s. 301.

²³¹ Songulashvili, s.20-22.

²³² İtonishvili V., *agmosavlet saqartvelos mtianetis istoriidan, Doğu Gürcistan'ın Dağlar Tarihinden*, Tiflis, 1992, s. 193-200.

güney kısmı Gürcistan’a bağlı özerk bir bölge konumundadır. Samaçablo bölgesinin nüfusunun çoğunluğunu Osetlerden oluşmaktadır. Samaçablo Gürcistan’da merkezi yönetimden ayrılma talebinde bulunan ilk bölge olmuştur. Samaçablo halkının temel hedefi güneyde ve kuzeyde yaşayan Osetlerin bir çatı altında toplanması ve “Birleşik Osetya”nın kurulmasıdır. Kendi toprak bütünlüğü korumak için “Birleşik Osetya”ya karşı çıkan Gürcistan’ın görüşü ise, Gürcistan’ın Ulusal Demokratik Parti lideri GR. Veshapeli’nin²³³ (1917-1920) ifade ettiği gibidir: “*Gürcistan’da Oset halkı var, fakat Osetya değil, Gürcistan’da Osetler hakkında söz edilebilir, fakat Osetya hakkında asla*”. Günümüzde Gürcü ve Oset halkları arasındaki çatışmanın nedeni, gerek Çarlık Rusya, gerek Sovyetler Rusya’sı, gerekse de Rusya Federasyonu tarafından sadece Gürcistan değil, bütün Kafkasya’nın kendi “arka bahçesi” olarak görülmesidir.

²³³ Songulashvili, A., 2009. S.20-25

Harita N: 2

Kaynak: Geoland. ge Maps and Navigation

<http://www.geoland.ge/ge/products/maps/thematic-map/mosaxleobis-rukebi/etnikuri-sedgeniloba-migraciebi-dialeqtebi-da-lingvistika>

2.4.2 SAMAÇABLO SORUNUN ORTAYA ÇIKIŞI

Samaçablo sorununun başlangıcı Çarlık Rusya'sı dönemine kadar uzanıp Rusya - Gürcistan ilişkileriyle ilişkilidir. 1783 yılında Gürcistan Kralı II. Erekle ve Rusya kraliçesi II. Katerina arasında Georgiyevsk antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşmasına göre Gürcistan'ın büyük kısmı Rusya himayesi altına girmiştir. Ancak ülkenin diğer bölgelerinde başlayan Gürcü Beyleri arasındaki çatışmalara karşı çaresiz kalan Gürcü Kralı XII. Giorgi Rusya'ya başvurmuştur. Kralı XII. Giorgi Rusya'dan Gürcistan'ın geri kalan bölgelerinin de Rusya himayesi altına alınmasını istemiştir. Kral I. Pavel döneminde Gürcistan'ın bu talebi kabul edilmiştir. Ancak Gürcistan'ın tamamen ihlali 1801'de Pavel'den sonra iktidara gelen I. Aleksandr döneminde gerçekleşmiştir.²³⁴

Gürcistan, Samaçablo bölgesi ve diğer bölgelerle birlikte 1917 yılında Rusya'da Çarlık otokrasisinin yıkılıp yerine Sovyetler Birliği'nin kurulmasıyla sonuçlanan devrimine kadar Rusya'nın işgali altında kalmıştır. 1917'deki devrimden dolayı Rusya'da kötü durumdan yararlanan Güney Kafkasya ülkeleri Gürcistan, Azerbaycan ve Ermenistan 1918'de bağımsızlıklarını ilan etmişler.²³⁵ Bağımsızlığı yeni kazanan Gürcistan'ın sınırları içerisinde Gürcistan'ın diğer bölgelerle birlikte Samaçablo bölgesi de yer almıştır. Ancak Samaçablo bölgesinde yaşayan, Gürcü olmayan Oset halkı bunu kabul etmemişler. Bunun üzerine, Samaçablo'daki yaşayan Osetler ve Gürcüler arasında bölgesel çatışmalar ortaya çıkmıştır.²³⁶

1921 Yılında, Rusya Kızıl ordu Gürcistan'ı işgal ederek Gürcistan'ın bağımsızlığı sona erdirmiştir. Bu durumdan yararlanarak Samaçablo Gürcistan'dan hemen koparmayı hedeflenmiştir. Fakat Sovyet Rusya Samaçablo'ya “özerk bölge “ statüsünü verilerek Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne bağlamıştır. Tabii Samaçablo'da yaşayan Osetler memnun kalmamışlar. Ancak Sovyetler Birliği tüm etnik gerginlikler ve anlaşmazlıkları baskı altına almıştır. Dolayısıyla Samaçablo özerk bir bölge olarak Gürcistan'a katılmak zorunda kalmıştır.²³⁷

1917 yılında Rus İmparatorluğu'nun dağılmasıyla 1918'te Güney Kafkasya ülkeleri Gürcistan, Azerbaycan ve Ermenistan arasında Trans-Kafkasya Federal Demokratik

²³⁴ Cumberidze D., *Saqartvelo-rusetis urtiertobebi XVIII-XXI saukuneebshi, XVIII- XXI yüzyıllarda Gürcistan-Rusya İlişkileri*, Cild I., Tiflis, 2016, s. 206-246.

²³⁵ Kobakhidze B., Sılaqadze D., Vacharadze A., *saqartvelos pırvelı respublika, Gürcistan'ın ilk Cumhuriyeti*, Tiflis, Gürcistan mili Arşivi yay. 2016, s.8.

Ayr. Bknz : Kurat A., N., *Türkiye ve Rusya (1798-1919)*, Ankara, TTK Yayınları, 2011, s. 467-478.

²³⁶ Kırdar S., *Conflict Resolution in Georgia: An Analysis Applying the Intractable Conflict Theory and the Governmental Politics Model*, Perceptions, Winter 2008, s.55.

²³⁷ Armaoğlu F., *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, 12. Basım, İstanbul, Alkim Yayınları, 1999, s. 936.

Cumhuriyeti kurulmuştur. Fakat Trans-Kafkasya olarak bilinen Güney Kafkasya bölgesinde kurulan Trans-Kafkasya Federal Demokratik Cumhuriyetler birliği iç savaşlardan, Rusya'nın etkili ve baskı politikasında ve bölge devletleri arasında çıkar farklılıklardan dolayı kısa bir süre içerisinde dağılmıştır. 1920 yılında bu kaotik ortamından yararlanan Samaçablo Rusların desteğiyle Menşevik Gürcistan'a karşı ayaklanmıştır. Osetler Kızıl Ordu'nun destekle Nisan 1922'de Samaçablo özerk bölge haline gelmiştir. Bir sonraki amacı bağımsızlığa kavuşmak olmuştur. Ancak Kızıl Ordunun Güney Kafkasya bölgesine tamamen girmesiyle Samaçablo özerk bölgesi 1922 yılında kurulan Trans-Kafkasya (Gürcistan, Azerbaycan ve Ermenistan) Sosyalist Federatif Sovyet Cumhuriyeti'nin içinde kalmıştır. Dolayısıyla Osetlerin siyasi bağımsızlık arzusu ertelenmiştir. Trans-Kafkasya Sovyet Cumhuriyeti'nin 1936'da dağılmasıyla Gürcistan, Azerbaycan ve Ermenistan ayrı birer Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti oluşturdular. Samaçablo ise otomatik olarak Gürcistan'a bağlanmıştır.²³⁸

Samaçablo özerk bölgesi 1936 yılında Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetine bağlanarak 1991 yılında Sovyetler Birliği dağılıncaya kadar Gürcistan sınır içerisinde kalmıştır. Sovyet yönetiminin baskıyla Gürcistan'da siyasal çatışmalar ve gruplar arası düşmanlıklar dondurulmuştur. Hatta iki toplum arasında sosyal ilişkiler artmış, hatta her iki taraf arasında çok sayıda evlilik kaydedilmiştir. Ancak Sovyet döneminde özerk birimlerin statüleri çok defa değişmiştir ve anayasalarda da kaydedilmiştir. Bu bağlamda Samaçablo özerk Cumhuriyeti olma arzusuyla özerk bölge olmaktan çıkmıştır, ancak cumhuriyet olamamıştır.²³⁹ 1977'de Sovyet Anayasasında yapılan değişiklikte Samaçablo'nun Gürcistan'a bağlı özerk bölge olma statüsü korunmuştur. Fakat Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Anayasasında kendisine bağlı Samaçablo hakkında açık bir tanım yoktur.²⁴⁰ Bu belirsizlik daha sonra patlak veren Samaçablo sorununa çok etkilenmiştir.

1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla Güney Kafkasya'da siyasal sorunlar ortaya çıkmıştır. Bunun esas nedeni Nikola Cvetkovski'nin belirttiği gibi "bölgede yeni kurulmuş ülkelerin ve azınlık grupları arasında "paylaşamayan pastadan" mümkün olduğunca fazla pay alma arzusudur". Kısaca Sovyet birliği döneminde ertelenen bağımsızlık hareketler, ayrılıkçı faaliyetler ve etnik çatışmalar Sovyetler dağıldıktan sonra patlak vermiştir.²⁴¹

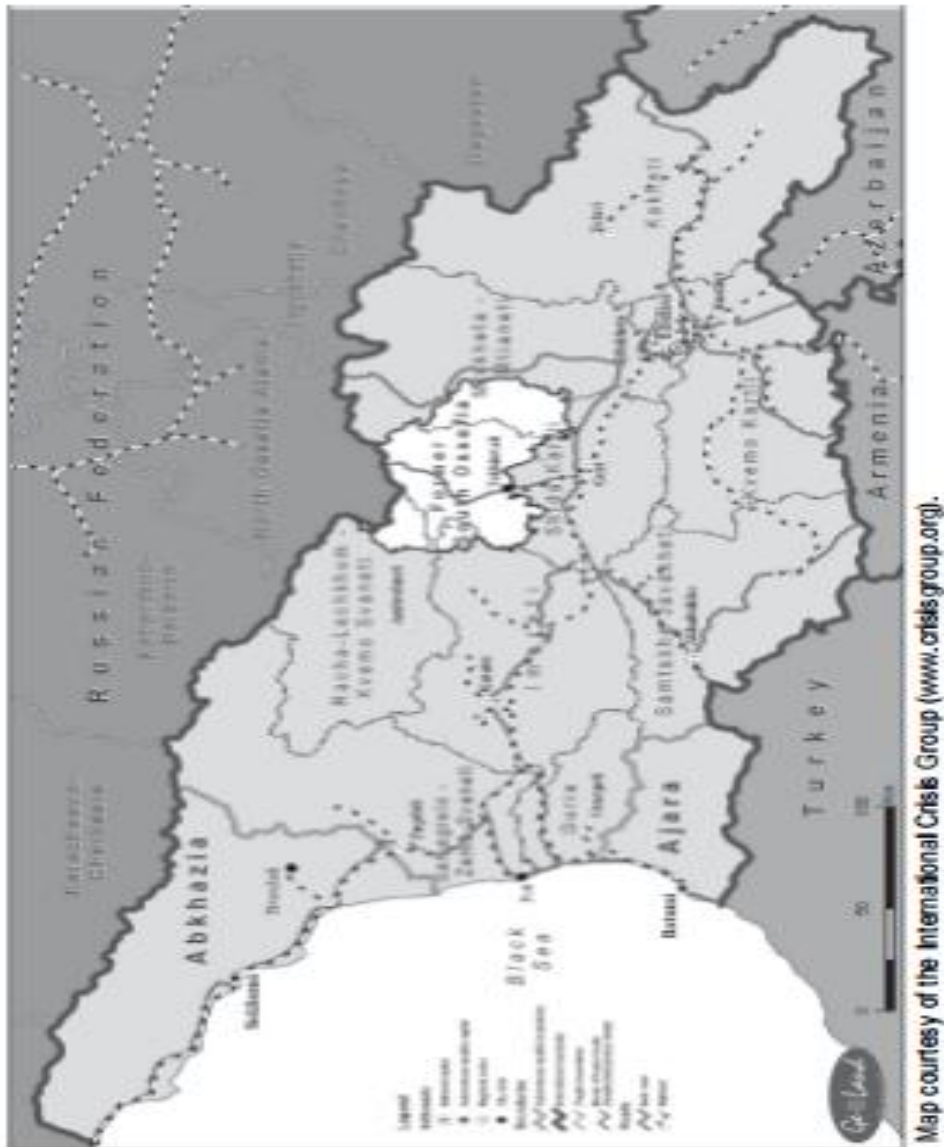
²³⁸ Kiknadze, s. 360

²³⁹ Nussberger A., **The War between Russia and Georgia, Consequences and Unresolved Questions**, Göttingen Journal of International Law, N1, 2009, s. 353.

²⁴⁰ NusBerger, s. 353.

²⁴¹ Cvetkovski N., **The Georgian-South Ossetian Conflict**, Danish Association for Research on the Caucasus-Aalborg University, 1999, s 2-3.

რუკა 1. საქართველოს ადმინისტრაციული რუკა

Harita No: 3, Samaçablo (Güney Osetya) bölgesi

Kaynak: International Crises Group (ICG), Georgia: Avoiding War in South Ossetia,
<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/UNTC/UNPAN019224.pdf>

2.4.3. SAMAÇABLO SORUNUNDA ÇATIŞAN TARAFLARIN TUTUMLARI

A. GÜRCİSTAN MERKEZİ YÖNETİMİ

Gürcistan Sovyetler Birliği'nin çöküşünü hızlandıran eski Sovyet Cumhuriyetleri arasında öncü rol oynamıştır. Gürcistan'da 1980 yılında başlayan Sovyet rejimi karşıtı ve bağımsızlık yanlısı hareketlerin yanı sıra 1988'den itibaren "Gürcistan Gürcülerindir" söylemi çerçevesinde, Gürcü milliyetçiliğini tetikleyerek Gürcistan'daki farklı etnik grupları bağımsız Gürcistan'a yabancılaştırmıştır. Dolayısıyla Sovyet Birliği'nin çöküşüyle bağımsızlığa kavuşan Gürcistan kanlı bir iç savaşa dönüşen siyasi ve etnik mücadelelerin sahnesi olmuştur.²⁴²

31 Mart 1991'de bağımsızlık için referanduma giden ve 26 Mayıs 1991'de bağımsızlığını ilan eden Gürcistan'ın ilk devlet başkanı Gamsahurdiya olmuştur. Gürcistan Komünist Partisi (GKP) karşısında Yuvarlak Masa - Bağımsız Gürcistan muhalif Partisin lideri Gamsakhurdiya milli bağımsızlığı savunarak Sovyet iktidarına karşı aktif bir mücadele etmiştir.²⁴³

Rusya karşıtı aşırı milliyetçi siyasi tutum Gamsakhurdiya'yı iktidara taşıyan ve aynı zamanda kendisi iktidardan eden bir özelliktir. İlk başta Gamsakhurdiya Gürcistan Yüksek Konseyi (Parlamento) tarafından yönetilmiştir. 9 Nisan 1991 yılında Yüksek Konseyi tarafından yapılan Anayasa değişikliği yolu ile Gürcistan'da daha önce olmayan Cumhurbaşkanı konumu getirilmiştir ve 26 Mayıs 1991 yılında Yüksek Konseyi Başkanı Gamsakhurdiya Gürcistan Cumhurbaşkanlık seçimlerinde seçmenlerin %86 oylara Gürcistan Cumhurbaşkanı olmuştur. Gamsakhurdiya'nın iktidarı büyük bir toplumsal desteği almışına rağmen Gürcistan'ı birlik ve bütünlük içerisinde tam bağımsız bir devlete dönüştürememiştir. Bu başarısızlığın nedenleri ülke yönetme tecrübesizliği, uzak görüşlülük eksikliğini, aşırı milliyetçi davranıştır.²⁴⁴

Bağımsızlığa giden süreçte Gamsahurdiya'nın etnik Gürcü milliyetçisi olması ve aşırı milliyetçi politikasının izlenmesi Gürcistan'ın en önemli sorunlarından biri olan toprak

²⁴²*Saqartveloshv momkhdar konflikttan dakavshirebuli faktebis damdgeni saertashorisso mısıa, Gürcistan'da yaşanan çatışma olaylara dair uluslararası misyonun raporu*, cilt II, Tiflis, 2009, s. 13.

<http://smr.gov.ge/Uploads/66c4e7.pdf>

²⁴³Ağacan K., *Gürcistan: Çok Milletli Yapıda Devlet İnşa Sürecinin Öyküsü*, Der., Aslanlı A., ve Veliev C., **Güney Kafkasya: Toprak Bütünlüğü, Jeopolitik Mücadeleler ve Enerji**, Ankara, Berikan Yayınevi, 2011, s. 58-61.

²⁴⁴Gachechiladze R., *sakartvelo msoplio kontekstshi - XX da XXI saukuneebis politikuri tskhovrebis dziritadi momentebi, Dünya açısından Gürcistan, XX. Ve XXI yüzyıllarda siyasi hayatın temel unsurları*, Tbilisi, bakur sulakauris yay., 2013, s. 11.

bütünlüğü sorununu olumsuz etkilenmiştir.²⁴⁵ Bu bağlamda Samaçablo sorunu Gürcistan içinde çözümsüz sorun özelliğini taşımaktadır. SSCB dönemindeki Sovyetlerin baskı şartlardan dolayı ayrılıkçı hareketlerin önü kesildiğinden daha sonra Samaçablo Sovyetlerin dağılma sürecinin ardından bağımsızlık hareketlere geçmiştir. Samaçablo Gürcistan'da merkezi yönetimden ayrılma talebinde bulunan ilk bölge olmuştur. Samaçablo bölgesinin nüfusunun çoğunluğunu Osetlerden oluşturmaktadır. Buna ilaveten RF'ye bağlı "Kuzey Osetya" ile güçlü bağlarından dolayı, Samaçablo'da yaşayan Osetlerin temel hedefi güneyde ve kuzeyde yaşayan Osetleri bir çatı altında toplayarak "Bağımsız Birleşik Osetya'nın" kurulması olmuştur.²⁴⁶

Etnik çatışmanın ortaya çıkış nedenlerinden biri olan merkezi otoritenin çökmesi ve politik nedeni olan ayrılıkçılığın en güzel örneği Gürcistan'da Gamsakhurdiya döneminde patlak veren Samaçablo'da sorunudur. Sovyet karşıtı bir politika izlemeye çalışan²⁴⁷ Gamsakhurdiya ülkede yaşayan azınlıklara karşı sert milliyetçi bir politika izlemiştir. Azınlıkları hain olarak nitelemiş ve bu toplulukları Gürcistan'ın bağımsızlığı önündeki en büyük engel olarak görmüştür.²⁴⁸ "Gürcistan, Gürcülerindir" sloganı çerçevesinde şekillenen Gamsakhurdiya dönemi²⁴⁹ etnik çatışmaların da doruk noktasına ulaştığı dönemdir.²⁵⁰

Aşırı yurtsever Gamsakhurdiya'nın iktidarı bir yılı bile sürmemiştir. Onun döneminde Gürcistan'ın dış politikası bağımsızlığı güçlendirecek ve toprak bütünlüğünü sağlayacak ilişkilerin kurulması hedefi üzerine inşa etmiştir. Bu bağlamda Rusya, ülkenin bağımsızlığı ve toprak bütünlüğüne karşı en büyük engel olarak tanımlanmasından dolayı Batı dünyasıyla ilişkilerin tesis edilmesi hedeflenmiştir. Gamsakhurdiya, Gürcistan'ın Avrupa güvenlik altına girmesi hedeflemiştir. Ancak ister Gürcistan'ın bu yönde attığı adımların Batının desteğinin sağlanmasında yeterli olmaması isterse de Batı dünyasının Doğu Avrupa ve Rusya öncelikli politik yaklaşımı/tercihi Gürcistan'ı Batı dünyasının ilgi alanının dışında bırakmıştır. Kısaca Gamsakhurdiya döneminde Gürcistan uluslararası örgütlerin tarafından tanınmaktan daha çok uzakta kalmıştır. Uluslararası düzeyde henüz tanınmayan, siyasi ve ekonomik krizlerle

²⁴⁵Caşın M. H., *ABD'nin Kafkasya Politikasında Rusya ile Ortaklık ve Rekabet Paradoksunun Olası Gelişmelerini Anlamak*. (der.), Arı T., **Orta Asya ve Kafkasya: Rekabetten İşbirliğine**. Bursa, MKM Yay., 2010, s. 332

²⁴⁶Ağacan K., **Saakashvili'nin Güney Osetya Operasyonu: Bir Hipotezin Tezi**, Stratejik Analiz, Cilt: 5, Sayı: 54, Ekim 2004, s. 42-43.

²⁴⁷Devdariani J., *saqartvelo da ruseti: rtuli gza urtiargagebisaken, Gürcistan ve Rusya, İlişkilerin Zor Yolu, Devlet ve Güvenlik*, II Bölüm, Tiflis, Barış, Demokrasi ve Kalkınma Kafkas enstitüsü yay. 2006, s. 214.

²⁴⁸Mitchell L. A., **Uncertain Democracy: U.S. Foreign Policy and Georgia's Rose Revolution**, Philadelphia, University of Pennsylvania Press. 2009, s. 22.

²⁴⁹Yapıcı M., **Kafkasya'nın sorunlu bölgesi: Güney Osetya**, OAKA, Cilt:2, Sayı: 5, 2007, s. 76.

boğuşmakta olan genç bağımsız Gürcistan'ın Batılı dış siyasetini hiç olmamıştır. Dolayısıyla Gürcistan'ın dış siyaseti sadece Rusya'ya karşı politikayı izlemekle sınırlı olmuştur.²⁵¹

1989-1991 yıllar arasında Samaçablo'da ile yaşanan çatışması Gürcistan merkezi otoritesi üzerindeki olumsuz etkilenmiştir. Bir yandan etnik çatışmada başarısızlık diğer yandan iktidara karşı yükselen muhalefet dalgası Gürcistan'da iç çatışmaya yol açmıştır.²⁵² Ulusal Muhafızlar olarak bilinen Gürcistan'ın silahlı kuvvetlerinin lideri Tengiz Kitovani, Mkhedrioni (şövalyeler) isimli militer örgütün lideri Jaba Ioselani ve eski başbakan Tengiz Sigua'dan oluşan Askeri Konsey duruma müdahale etmiş ve bir darbe ile Gamsahurdiya'yı başkanlıktan indirmiştir. Askeri Konsey Gürcistan'ın yönetimini ele almıştır. Mart 1992 yılında Devlet Konseyi kurmuştur ve bunun başkanlığına Gürcü kökenli, eski SSCB Dışişleri Bakanı ve Gürcistan Komünist Partisi eski Sekreteri Shevardnadze getirilmiştir.²⁵³ Ekim 1992'de yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde oyların %90'ını alan Shevardnadze Gürcistan'ın yeni Cumhurbaşkanı olmuştur.²⁵⁴

Shevardnadze ile birlikte Gürcistan'ın Samaçablo politikası derhal değişikliğe uğramıştır. Yıllarca Sovyetler Birliği'nin Dışişleri Bakanlığını yapmış olan Shevardnadze Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne karşı savaşan etnik grupların arkasında Rusya'nın olduğunu çok iyi bilmiştir. Bu bağlamda Shevardnadze Rusya'dan çatışmaların durdurulmasına yardımcı olmasını istemiştir. Rusya'nın arabuluculuğunda etnik çatışmalara son verilmesini öngören ateşkes anlaşması 22 Haziran 1992'de Rusya'nın Soçi kentinde Rusya Devlet Başkanı Yeltsin ile Gürcistan Devlet Başkanı Shevardnadze arasında imzalanmıştır.²⁵⁵ Soçi Anlaşması, öncelikle çatışmaların sona erdirilmesini ve bunun için alınacak önlemleri kapsamıştır. Anlaşmayla birlikte Samaçablo'da çatışmasızlık durumunu sürdürecektir. Ortak Kontrol Komisyonu kurulmuştur. Anlaşmanın 3. Maddesine göre, Ortak Kontrol Komisyon tarafları ateşkese zorlayacak ve bunu denetleme yetkisine sahip olacaktı. Komisyonun ateşkesin ihlali durumunda soruşturma açma yetkisi de varmış. Komisyonun denetiminde Rusya, Gürcistan, "Kuzey Osetya" ve "Güney Osetya" askerlerinden oluşacak 1500 kişilik bir

²⁵¹ Gachechiladze, s. 11-12.

²⁵² Tsiurikhi, Q., 1989-1993 *wlebi sidzneleebis xana saqartvelos istoriashi*, " 1989-1993 yılları - Gürcistan Tarihinin Zor Dönemi, Devlet ve Güvenlik, II Bölüm, Tiflis, Barış, Demokrasi ve Kalkınma Kafkas enstitüsü yay. 2006, s. 124-125.

²⁵³ Ağacan, s. 62.

²⁵⁴ Topal C., **Türkiye'nin Güney Kafkasya Politikası ve Gürcistan**, Turkish Studies, Vol. 10/1 Winter, 2015, s. 760.

²⁵⁵ Matsuzato K., **The Five-Day War and Transnational Politics, A Semiospace Spanning the Borders between Georgia, Russia and Ossetia**, Demokratizatsiya, 2009, s. 232.

https://www2.gwu.edu/~ieresgwu/assets/docs/demokratizatsiya%20archive/GWASHU_DEMO_17_3/K4194L6490236865/K4194L6490236865.pdf

barış gücü bulunacaktı. 1992’de Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı tarafında oluşturulan bir aracı ve gözlem misyonu da sürece dahil olmuştur.²⁵⁶

Shevardnadze yönetimi döneminde Rusya’nın arabuluculuğunda etnik çatışmalara son verilmesini öngören ateşkes anlaşması rağmen bu konuda gelişmeler Gürcistan’ın beklediği gibi olmamış. Gürcistan’da savaş olmasa da ancak barış da inşa edilmemiştir. Ortak Kontrol Komisyonu’nda bulunan Rus askeri kuvvetler ayrılıkçılara her türlü yardım etmişlerdir. Dolayısıyla, Gürcistan Parlamentosu 17 Mart 1993’te, Birleşmiş Milletler, Avrupa Parlamentosu başvurarak bunun Gürcistan’ın egemenliğine ve toprak bütünlüğüne yönelik Rusya’nın bu davranışı nedeniyle şikayetçi olmuştur.²⁵⁷ Ancak sonuç alamamıştır.

1991 yılında Rusya’nın politik gücü ve ekonomik baskısı ile BDT kurulmuştur. Birliğin Rusya öncülüğünde olması nedeniyle Gürcistan birliğe katılmamıştır. Rusya Gürcistan’ı kendisine yaklaştırmak için bir takım çabaları olmuştur. Bu adımların ilki 19 Mart 1992’de Samaçablo’da yapılan referandumda halkın Rusya ile (“Kuzey Osetya”) birleşme kararını kabul etmemesi olmuştur.²⁵⁸ Bunun ardından Rusya Devlet Başkanı Yeltsin, Şubat 1994’te, Tiflis’i ziyaret etmiştir. Bu aynı zamanda, Sovyetler’ in dağılmasından sonra Rusya tarafından Gürcistan’a yapılan ilk ziyaretir. Ziyaret sırasında iki ülke arasında “Dostluk, İyi Komşuluk ve İşbirliği” anlaşma imzalanmıştır. Anlaşma ile Rusya’nın Gürcistan Ordusunun geliştirilmesine katkı sağlaması ve sınır birliklerine yardım yapması öngörülmüştür. Anlaşmanın en önemli maddeleri arasında ise Gürcistan’daki Rus askeri üslerinin statüsü yer almıştır. Ziyaret sırasında, Shevardnadze Samaçablo’da Barış Gücü Askerlerinin Bağımsız Devletler Topluluğu ülkelerinden olmasını önermiştir. Shevardnadze’nin bu önerisi Yeltsin tarafından kabul edilmiştir. Gürcistan Bağımsız Devletler Topluluğuna katılma kararı vermiş ve 1 Mart 1994’te bunu gerçekleştirmiştir.²⁵⁹

Shevardnadze döneminde Samaçablo’da sorunu “donmuş çatışma” haline gelmiştir.²⁶⁰ Gürcistan Samaçablo sorunun çözülmesi için bir yandan Rusya ile ilişkileri geliştirmeye çalışırken diğer yandan uluslararası toplumun desteğini de sağlamaya çalışmıştır.²⁶¹ Gürcistan’ın NATO ile ilk teması da bu dönemde başlamıştır. Haziran 1993 yılında

²⁵⁶ Muzalevsky R., **The Russian-Georgian War: Implications For The UN And Collective Security**, OAKA, Cilt. 4, Sayı, 7, 2009, s.223.

²⁵⁷ Bezhanishvili Z., **Between Conflict and Partnership, Contemporary Developments in Russian-Georgian Relations, Russian Politics and Law**, Vol. 47, No. 3, May-June 2009, s. 25.

²⁵⁸ Nussberger, s. 354.

²⁵⁹ Bezhanishvili, s. 23.

²⁶⁰ Muzalevsky, s. 34.

²⁶¹ Devdariani, s. 223.

Gürcistan'ın Resmi delegasyonu ilk kez Brüksel'i ziyaret etmiştir. Bu ziyaretin ardından, 23 Mart 1994 yılında NATO ile Gürcistan arasında "Barış İçin Ortaklık" anlaşması imzalanmıştır. Gürcistan'ın NATO ve Batı ile ilişkileri bununla sınırlı kalmamıştır. 5 Aralık 1995'te NATO-Gürcistan İşbirliği Anlaşması imzalanmıştır. 1997 yılında Gürcistan Devlet Başkanı Shevardnadze Washinton'a özel bir ziyarete gitmiştir. 27 Ocak 1999'da Gürcistan Avrupa Konseyi üyeliğine kabul edilmiştir. Gürcistan'ın Rusya'ya karşı yalnız kalmama politikası için yapıldığı bütün bu diplomatik girişimlere karşı Rusya açık tepki göstermemiştir. Bunun nedeni aynı dönemde Rusya'nın NATO ile benzer ilişkilerinin olmasıdır. Fakat 1999'da NATO'nun Balkanlar Bölgesinde başlattığı Kosova²⁶² askeri operasyonu Batı-Rusya ilişkilerinde olduğu gibi Gürcistan-Rusya ilişkilerini olumsuz etkilenmiştir.²⁶³

Özetle, bağımsızlık sonrası ilk devlet başkanı olan Gamsakhurdia, bir türlü kurulamayan siyasi düzen ve sağlanamayan istikrar neticesinde muhalefet tarafından verilen ultimatomu takiben Ocak 1992'de ülkede yönetimini ele alan Askeri Konsey tarafından görevinden alınmıştır.²⁶⁴ Kurtarıcı olarak davet edilen SSCB'nin Dışişleri eski Bakanlarından Shevardnadze, Ekim 1992'de yapılan seçimlerle devlet ve parlamento başkanı seçilmiştir. Gürcistan'da etnik çatışan bölgelerin merkezi otoriteyi dışladığı bir ortamda iktidar olan Shevardnadze, dağılma aşamasında olan bir ülke devralmıştır.²⁶⁵ Moskova'nın etkisiyle sorunlu bölgelerde ayrılıkçı hareketler kısa süre içinde Tiflis yönetiminin en önemli sorunu haline gelmiştir. Bu nedenle Tiflis yönetimi, Moskova ile ilişkilerini düzeltmeye ve ayrılıkçı bölgeler problemini toprak bütünlüğünü muhafaza ederek çözmeye çalışmıştır. Shevardnadze döneminde BDT'ye katılan Gürcistan, topraklarını Rus üslerine açmak zorunda kalmıştır, ancak aynı zamanda Moskova'ya karşı bağımsızlığını muhafaza etmek için Batılı ülkelerle ilişkilerini geliştirmeye yönelmiştir.²⁶⁶ Shevardnadze'nin iktidarı Ekim 1995'e kadar olan dönemde, Gürcistan'ın ideolojik, dini ve etnik çatışmaların baskısı altında, topraklarının

²⁶² Ayr.blg.içn.bkz:Nesrin K., **Yugoslavya Sorununun Ulusal ve Uluslar arası Boyutu**, Palme Yay. 2005. Olcay H. B., **Kosova nereden Nereye?**, Avrasya Etütleri, sayı 17, ilkbahar-yaz 2000.

²⁶³ Bezhanishvili, s. 24.

²⁶⁴ Kısa süren siyasi mücadeleyi takiben 31 Aralık 1993'te hayatını kaybetmiştir, ayr. Blg. için bkz: Natmeladze M., **Gürcistanın tarihi XIX-XX yüzyıllarda**, C. 4, Tiflis, Palitra yay. 2012

²⁶⁵ Çoban F., **Gürcistan'da Etnik Kimlik ve Güvenlik Algısı Bağlamında Ahıska Türkleri**, Uluslararası Ahıska Türklerin Hukuki ve Sosyal Sorunları Sempozyumu, Giresun (Basımda) Giresun Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi-karasam, 14-15 Nisan 2014, s. 421.

²⁶⁶ Sandıklı A., İsmaylov Elnur, Gafarlı Orhan, **Kafkasya'daki Gelişmeler ve Türkiye**, (Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Dergisi, Rapor no:60, Ankara, Nisan 2014, s.19.

tamamında merkezi otoritenin tesis edilemediği başarısız bir devlet halinin devam ettiği görülmüştür.²⁶⁷

Ekonomik açıdan ise, başlangıçta eski Sovyet cumhuriyetleri arasında başarılı ülkelerden biri olarak ortaya çıkan Gürcistan'ın, gayri safi milli hasılası 1996 ve 1997 yıllarında yüzde 11 oranında büyümüştür. Aynı yıl içinde ekonomik alanda önemli reformlar yaptığı görülmüştür. Ancak tüm bunlara rağmen ilerleyen yıllarda ekonomik büyüme çok zayıf kalmıştır. Böylece ekonomik büyüme oranları ve para istikrarı, Dünya Bankası ve IMF gibi uluslararası kuruluşların kredileri yardımıyla sağlanan geçici bir büyüme olduğunu kanıtlamıştır. 1998 ve 2003 yılları arasında Gürcistan ekonomisi Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattına rağmen durgunlaşmış ve ekonomik reformları durma noktasına gelmiştir. Ülkede yaşanan bu ekonomik durgunluk siyasi alana da yansımış ve yaşanan halk hareketi sonucu iktidar değişikliği gerçekleşmiştir.²⁶⁸

Shevardnadze yönetimine son veren “Gül Devrimi”²⁶⁹ olarak nitelenen sürecin başlangıcı, 2 Kasım 2003'te yapılan genel seçimlerdir. Seçimlerde Saakashvili'nin muhalif partisi olan “Ulusal Hareketi'nin” kazandığına rağmen seçim kurulunun seçimi iktidar partisinin kazandığını açıklanmıştır. Bu açıklama Shevardnadze karşıtı protestoların başlamasına ve muhalefetin sokağa dökülmesine neden olmuştur. “Gül Devrimi” olarak adlandırılan bu süreçte, muhalifleri örgütleyen Kmara²⁷⁰ (Yeter) gibi sivil hareketlerin rolü çok büyüktür. Tüm bu protestolara rağmen Shevardnadze parlamento başkanını seçmek ve siyasal süreci devam ettirmek amacıyla 22 Kasım'da parlamentoyu toplantısı düzenlenmiştir. Ancak hemen aralarında Saakashvili'nin de bulunduğu muhalifler parlamentoya girerek

²⁶⁷Devdariani J., s. 204-230. Ayr. Bknz Çelikpala M., **Başarısız Devlet-Demokratik Model Ülke Sarmalında Gürcistan'ın 20 Yılı**, Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi, 7 /14, 2012, s.7.

²⁶⁸Aydın S., **Etnik Bir Ad Olarak Türk Kavramının Sınırları ve Genişletilmesi Üzerine**, Birikim dergisi, 71-72 Mart-Nisan, Ankara, 1995, s. 40-41.

²⁶⁹Gürcistan'ın ilk başbakanı Gamsakhurdia'nın bir zamanlar sarf ettiği “düşmanlarımıza mermi değil gül atacağız” sözlerini hatırlayan halk, parlamento binasına rengârenk güller attığı için Gürcistan'daki bu halk hareketine “Gül Devrimi” denilmiştir, bkn: Çoban, 2014, s. 418.

²⁷⁰300 öğrencinin düzenlediği bir gösteride ilan eden “KMARA”, Tiflis Devlet Üniversitesi'nin öğrencileri tarafından kurulmuştur. Kmara meşhur spekülör George Soros tarafından ve onun Gürcistan'daki, Şevardnadze karşıtı olan kuruluşu vasıtasıyla “Open Society-Georgia Foundation /Açık Toplum-Gürcistan Örgütü” finanse ediliyordu. “KMARA”nın en önemli hedefi, barışçı yollarla Şevardnadze'yi indirmek idi. “KMARA”nın birlikte hareket ettiği diğer sivil toplum örgütü “Liberty Institute / Özgürlük Enstitüsü” idi. “KMARA”nın göstericileri bu enstitü kanalıyla sağlanıyordu. Diğer taraftan “Özgürlük Enstitüsü”, Gürcistan'daki iki temel muhalif parti, “Ulusal Hareket”in ve “Demokratlar Birliği”nin altında faaliyetlerini yürütüyordu. Seçim sürecinde Amerikan yanlısı tavrıyla dikkatleri çeken “KMARA”, halkı yönlendirmeye ve Sırbistan'daki gibi bir devrimle Shevardnadze'yi alaşağı etmeye çalıştı. bkn: Lomsadze G., and Controversy A., **Georgian Student Protest Movement Grows**, Tiflis, 10 Haziran 2003, s 15.

Shevardnadze'nin istifasını istemişlerdir.²⁷¹ Kasım 23'te çaresiz kalan Shevardnadze istifa etmiştir. Böylece Ocak 2004'ten itibaren Gürcistan'da kansız ve organize biçimde gerçekleşen "Gül devrimi" hareketinin demokratik ve barışçıl karakteri tüm dünyanın ilgisini çekmiştir. Tüm dünyada Gül Devrimi'yle Gürcistan'ın demokratik döneme girdiğine inanılmaya başlamıştır.²⁷²

"Gül Devrim'in" lideri ve yeni devlet başkanı Saakashvili'nin ilk amacı Gürcistan'da demokratik, güçlü bir siyasal yapının kurulması ve ülkenin bağımsızlığının garanti altına alınarak toprak bütünlüğünün sağlanması olmuştur. Bu bağlamda Saakashvili iktidara gelir gelmez iktidarını güçlendirmek amacıyla Şubat 2004'te anayasa değişikliğini yapmıştır. Gürcistan'da var olan parlamenter sistemi güçlü başkanlık sistemiyle değiştirmiştir. Eski sistemden kalan rüşvete alışan yerel yöneticiler dahil olmak üzere, üst düzey yöneticilerin neredeyse tamamı görevden alınarak yerlerine daha genç, batılı düşünceye sahip olan isimler atanmıştır.²⁷³ Saakashvili'nin hedeflediği konularından biri Gürcistan'ın üniter yapısına dönüştürülmesi olmuştur. Bu çerçevede ayrılıkçı ve sorunlu bölgelerin Gürcistan'la bütünleşmesini sağlamak için karşılıklı diyalog ve ekonomik teşviklerle sorunların çözümünü hedeflemiştir. Shevardnadze iktidarı dönemindeki bozuk sistem yerine, renkli devrimle Gürcistan'da demokrasiyi gerçekleştirerek ayrılıkçı bölge halklarını yanına çekmek istemiştir. Gürcistan'ın yeni yöneticilerine göre esas problem, ayrılıkçı yönetimlerin ekonomik altyapısını oluşturan yolsuzluk ve beceriksizlik olmuştur.²⁷⁴ Saakashvili, ülkeye mevcut yolsuzluk ve örgütlü suçlara karşı savaşa geçmiştir. Yolsuzluğun en büyük oranın kolluk kuvvetleri yapısında olduğu için onları tamamını görevden almıştır ve yeni bir polis teşkilatı kurmuştur. Yolsuzluğa karışan siyasetçiler, eski/ daha sonra yeni bakanlar, devlet görevliler ve iş adamları yargılanarak cezalandırılmışlardır. Kırtasiyecilik azaltılmış, vergiler düzenlenerek denetim mekanizması ve bankacılık sektörünün işleyişi sağlıklı hale getirilmiş, kaçakçılıkla kararlı bir biçimde mücadeleyle girişilmiş ve böylece ticaretin kolaylaşması ve dış yatırımların ülkeye çekilmesi hedeflenmiştir. Bu dönemde kamu hizmetleri özellikle sağlık

²⁷¹Gül Devrimi ve yaşanan gelişmeler için bkz. Coppieters B., and Legvold R., (Der.), **Statehood and Security: Georgia After the Rose Revolution**, Massachusetts: The MIT Press, 2005; Mitchell. L., **Georgia's Rose Revolution**, Current History, Cilt: 103, Sayı: 675, 2004, s. 342-348.

²⁷² Kanbolat H., **Gürcistan Nereye Gidiyor: Demokrasiye mi Totalitarizm'e mi?**, Stratejik Analiz, Ankara, 2007, s.13.

²⁷³Saakashvili başkanlık görevine seçildiğinde 36 yaşındaydı ve o dönemde Avrupa'da iktidara gelen en genç liderdi. Ülkedeki değişimin ve yeniden yapılanmanın her alana yansıtıldığının işareti olarak Gürcistan'ın bayrağı dahi değiştirilmiştir.

Bkz., Thomas De Waal, **Georgia's Choices: Charting A Future in Uncertain Times**, Carnegie Endowment, Massachusetts, NW, s. 5, (http://www.carnegieendowment.org/files/georgias_choices.pdf)

²⁷⁴ Kantarcı Ş., s. 261.

sektörü etkin bir şekilde çalışmaya başlamıştır. Emeklilerin ve çalışanların maaşları arttırılmış. Saakashvili'nin iktidara geldikten sonra Gürcistan'da IMF faaliyetini yoğunlaştırmıştır. IMF'den yeni krediler alınarak Gürcistan'ın borçları yeniden yapılandırılmıştır.²⁷⁵

Saakashvili'nin yolsuzlukla mücadelesi, toprak bütünlüğü ve siyasi istikrarın sağlanması adına giriştiği ve olumlu sonuç aldığı ilk çaba, Acara Özerk Cumhuriyetin Başkanı Aslan Abashidze'nin kişisel ve baskı yönetimine son verilmesiyle başlamıştır.²⁷⁶ Gül Devrimiyle iktidara gelen merkezi yönetime karşı çıkan Abashidze Tiflis'le ilişkilerini dondurduğunu açıklayarak Saakashvili'nin iktidarını tanımamıştır. İşte bu davranış Saakashvili'nin karşısına çıkan ilk siyasi kriz olmuştur. Saakashvili'nin kendisini devirmek istediğini açıklayan Abashidze bazı tedbirler almıştır. Saakashvili'nin Batum'a sokulmaması ve Gürcistan kuvvetlerinin askeri yığınak yapmasıyla artan gerginlik Batum'da gerçekleşen Abashidze - Saakashvili görüşmesiyle 17 Mart 2004'te bir ölçüde yumuşamıştır. Ancak Nisan 2004'te ise gerginlik yeniden başlamış ve Mayıs ayında Acara ile Gürcistan arasında ulaşımı sağlayan köprülerin milisler tarafından yıkılması üzerine Saakashvili, milislerin silahsızlandırılması için 10 günlük bir süre vermiştir. Abashidze Rusya ile yapılan diplomatik görüşmeler sonucunda gerekli desteği alamayınca Mayıs 2004 yılında ülkeyi terk edip Rusya'ya kaçmıştır. Rusya Güvenlik Konseyi Sekreteri Sergei İvanov'un Batum'a gelip Abashidze ile görüşmesinden sonra kendisi Moskova'ya sığınmıştır. Gürcü ordusu Acara'ya girmiştir. Saakashvili, Rusya'yla yakın ilişkide olan Abashidze'yi kansız biçimde ve kısa sürede tasfiye etmeyi başarmıştır. Saakashvili açısından Gürcistan merkezi yönetiminin Acara'ya sahip olması önemli bir başarı olmuştur. Dolayısıyla Saakashvili bu başarının etnik açısından sorunlu Samaçablo bölgesinde de yaşanabileceğine inanmıştır.²⁷⁷

Acara sorununu halletmesinden sonra Saakashvili tarafından benzer bir başarı için Samaçablo'ya ilişkin Mayıs 2004'ten başlanan "yeni yaklaşımın" uygulaması, (yeni yaklaşım-Merkezi yönetimin tarafından ayrılıkçı bölgedeki siyasi lideri koltuğundan indirerek bölgenin kontrolünü ele geçirilmesidir) ülkeyi 2008 Ağustos'una götürecek olumsuz gelişmelerin başlangıcıdır. Gürcü yönetimi Samaçablo sorunun çözmesinde yeni yaklaşımın gerçekleştirmesi için iki ayaklı bir strateji izlemiştir: öncelikle Samaçablo'daki yerli

²⁷⁵ Ağacan, s. 74.

²⁷⁶ Karasar H., **Saakashvili Pulled the Trigger: Turkey between Russia and Georgia**, SETA Policy Brief, Sayı: 20, Ankara, 2008

²⁷⁷ Kasım K., **Soğuk Savaş Sonrası Kafkasya**, Ankara, USAK Yayınları, 2009, s. 74.

otoritelerin kazanç sağladığı yasadışı ticarete karşı geniş bir kaçakçılık karşıtı kampanya yürütmek, sonrasında ise Oset halkının kalbini kazanacak “insani yardımı” sağlaması olmuştur.²⁷⁸ Bu bağlamda Saakashvili, Samaçablo’ya yönelik operasyon başlatırken, iki temel hipotezle hareket etmiştir. Bunlardan ilki, Rusya’nın Çeçen ayrılıkçılığıyla mücadele ettiği bir dönemde diğer ayrılıkçılara destek veremeyeceği hipotezi olmuştur. İkinci hipotez ise, Samaçablo fiili yönetiminin başkanlığına seçilen Eduard Kokoyti’n²⁷⁹ halk desteğinin zayıf olmasıdır.²⁸⁰ Ancak Saakashvili’nin “yeni yaklaşım” politikası ve öne bağlı olan hipotezleri başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bundan sonra Gürcistan yönetimi Samaçablo sorunun ekonomik araçlarla çözülmeye kalkmıştır. Saakashvili mevcut sorunun çözümüne yönelik ekonomik bir stratejisini hayata geçirmeye çalışmıştır. Bu bağlamda ilk adım bölgedeki kaçakçılığı önlemeye çalışarak, Osetya otoritelerinin yasadışı ticaretten sağladıkları kazançları yok etmek olmuştur. İkincisi ise Aralık 2003’de Samaçablo üzerine kaçakçılığa karşı bir operasyon yürütüleceği açıklanmıştır.²⁸¹ Bu operasyon Mayıs 2004’de uygulanabilmiştir.

Ekonomik açısından Samaçablo bölgesi oldukça zayıftır. Bölge dünyanın en fakir yerlerinden biridir. Bölgenin yıllık gayri safi yurtiçi hasılası 15 milyon dolar iken kişi başına düşen milli gelir de 250 dolar civarındadır.²⁸² Kaçakçılık ve yasadışı ticaret bölgede oldukça yaygındır. Samaçablo bölgesinin statü sorunu çözülemediği için, Gürcistan ile Samaçablo yönetimleri arasında yerleşmiş bir gümrük kontrolü sistemi üzerine anlaşma bulunmamaktadır. Samaçablo bölgesinde Gürcü gümrük kontrol görevlilerinin görev yapmasını, bağımsız bir devletin kendi gümrük uygulaması olacağını belirterek reddetmişlerdir. Gürcistan ile Samaçablo bölgesi arasında yer alan kaçak ürünlerin satıldığı Ergneti pazarı, Samaçablo bölgesinin ekonomik gelirin ana kaynağıdır. Kaçakçılık nedeniyle gümrük gelirlerinden önemli bir pay kaybeden Gürcistan’ın yasal, politik ve ekonomik çevresine olumsuz bir etkisi olan pazarın, üç noktada açısından faydalıdır. İlk olarak, Samaçablo’da var olan zayıf ekonomi ve işsizlik nedeniyle, Osetlerin çoğu buradaki ticaretten aldığı gelirle geçinmektedirler. İkincisi, Pazarda vergi olmadığı için ekmek gibi temel malların fiyatları

²⁷⁸ International Crises Group (ICG), Georgia: Avoiding War in South Ossetia, s. 2.
<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/UNTC/UNPAN019224.pdf>

²⁷⁹ Ayr. Bilgi için bkn: <http://www.biyografi.net/kisiyrinti.asp?kisiid=4394>

²⁸⁰ Ağacan, s. 41.

²⁸¹ Georgia Launched Anti-Smuggling Operation in South Ossetia, Civil Georgia, (<http://www.civil.ge/eng/>)

²⁸² Kandelaki O., **The Impact of Internal Conflicts on Economic Situation in Georgia and Secessionist Regions**, bknz: <http://iatp.ge/publications/85.pdf>

oldukça düşüktür. Üçüncüsü ise bu pazar, Gürcü ve Oset halkın buluşma ve iletişim kurma noktasıdır.²⁸³

Samaçablo bölgedeki istikrarın sağlanabileceğini düşünen Saakashvili Oset halkının gönlünü kazanması istemiştir. Bu çerçevesinde Oset çiftçilere bedelsiz gübre vermesi, halka emekli maaşları dağıtması, ücretsiz tıbbi yardım sağlanması, Samaçablo ile Gürcistan'ın arasında otobüs ve tren ulaşım hizmetlerini yeniden canlandırılması, Osetya dilinde yayın yapan bir televizyon istasyonunun kurulması gibi uygulamalar bölgedeki istikrarı sağlanması yönünde esas unsurlar olmuştur.²⁸⁴ Ancak 2004 yılında Samaçablo'da gerçekleşen "parlamento seçimleri" sonrasında Gürcü-Oset taraflar arasında gerginlik yükseltmiştir. Parlamento seçimleri sonrasında Samaçablo Devlet Başkanı olan Kokoyti'n, 23 Mayıs 2004 tarihinde yaptığı basın açıklaması Tskhinvali (Samaçablo'nun Başkenti) ile Tiflis'i yeniden karşı karşıya getirmiştir. Yapılan açıklamada "Kuzey Osetya" ile aynı kültürü ve tarihi paylaştıkları için RF içerisinde yer alması gerektiğini ve Tiflis yönetiminin bu sorunun çözümünde yetersiz olduğunu belirtmiştir. Bunun üzerine Gürcistan Samaçablo sınır bölgelerine 2000 Gürcü askeri yerleştirilmiştir. Gürcü-Oset gerginliği 9 Haziran 2004 yılında Samaçablo "Parlamentosu'nun" RF ile birleşme kararı almasına kadar sürmüştür. Daha sonraki gelişmelerle ise ilişkilerin boyutu çatışma haline gelmiştir.²⁸⁵

Kan dökülmesini istemeyen Saakashvili Ocak 2005 yılında Strazburg'daki Avrupa Konseyi Parlamenterler toplantısında açıkça Samaçablo'ya Gürcistan'a bağlı bir özerklik teklif etmiştir. Ancak Samaçablo tamamen bağımsız bir devlet istediğini ve Gürcistan'la bağları kalmadığı belirterek bu teklifi reddetmiştir. 15 Şubat 2006'da Gürcü Parlamentosu RF'nin Gürcü-Osetya çatışma bölgesindeki barış sağlama operasyonlarının durdurulmasını öngören bir beyanname kabul etmiş ve bölgedeki Rus faaliyetini "barışa yönelik silahlı müdahale" olarak nitelendirmiştir.²⁸⁶ Bu arada Saakashvili, Aralık 2004'te yaptığı açıklamada Gürcü hükümetin Samaçablo sorunlarının çözümü için Şubat 2005'ten itibaren uygulamaya

²⁸³ International Crises Group (ICG), Georgia: Avoiding War in South Ossetia, ss. 10-11.

Bknz: *Saqartveloshv momkhdar konflikttan dakavshirebuli faktebis damdgeni saertashoriso mista, Gürcistan'da yaşanan çatışma olaylara dair uluslararası misyonun raporu*, cilt II, Tiflis, 2009

<http://smr.gov.ge/Uploads/66c4e7.pdf>

²⁸⁴ Ayrıca, 26 Mayıs 2004 tarihinde Saakashvili, yaptığı bir konuşmada Abhaz ve Güney Osetya halkına kendi yerel dillerinden seslenmiş, Osetleri Gürcistan toplumu ile bütünlelmeye çağırmıştır.

International Crises Group (ICG), Georgia: Avoiding War in South Ossetia, s.12.

²⁸⁵ Kantarcı Ş., *Kafkasya'da Etnik Çatışmalar Eksenin, Güney Osetya Sorunu, (Cavid Veliev ve Araz Aslanlı), Güney Kafkasya: Toprak Bütünlüğü, Jeopolitik Mücadeleler ve Enerji*, Ankara, Berikan Yayınevi, 2001, 262-263.

²⁸⁶ Kantarcı Ş., s. 268-269.

gececek bir barış planı hazırlaması gerektiğini belirtmiştir. Saakashvili'ye göre bu plan, Gürcistan devleti içindeki ayrılıkçı bölgeler için en geniş Statü'yü tanıyacak federal bir düzenlemeyi içerebilecektir. Gürcistan Devlet Bakanı Goga Khaindrava, 3 Ocak 2005'te yaptığı açıklamada ise Gürcistan hükümetinin Samaçablo'nun statüsüne dair bir belge hazırladığını, bu belgenin Ocak 10 tarihinde Ulusal Güvenlik Konseyi'nin incelemesine sunulacağını ve bu belgenin Samaçablo otoritelerinin temsilcileri ile beraber müzakere edilebileceğini vurgulanmıştır.²⁸⁷ Gürcistan merkezi yönetimi tarafından Samaçablo özerk bölgesine dair çeşitli planların teklif etmesine rağmen, ayrılıkçı yönetim tarafından hiçbir kabul görmemiştir. Bundan sonra Saakashvili iktidarı Samaçablo bölgesinde Gürcistan merkezi yönetime bağlı bir hükümet kurma yoluna gitmiştir ve Kasım 2006'da bölgede yapılan referandum ve cumhurbaşkanlığı seçimlerine, ayrılıkçı Kokoyti'ye rakip olarak, Tiflis'le işbirliğini isteyen Dmitri Sanokoyev'i öne sürmüştür. Söz konusu seçimleri Kokoyti % 95 oy alarak kazanırken, bölgenin Gürcü yerleşim birimlerinde sandıktan Sanokoyev'i çıkmıştır. Bu durumda bölgede Rusya ve Gürcistan yanlısı iki fiili hükümet birimi oluşmuştur.²⁸⁸

Gürcistan'ın toprak bütünlüğü sağlanması çerçevesinde, 1991 yılında bağımsızlığın ilan ettikten sonra bugüne kadar en önemli Samaçablo sorunun çözümü adına Saakashvili yönetimi her türlü politikayı denemiştir. Bu durumdan, gerek iç istikrarı, gerek Gürcistan-Rusya ilişkileri gerekse de Gürcistan'ın Batı dünyasıyla ilişkileri çok etkilenmiştir.²⁸⁹ Samaçablo etnik sorunu oldukça karmaşık bir sorundur. Bir taraftan bu sorun Gürcistan'ın iç sorunu olurken, diğer taraftan bu soruna Rusya'nın katılması Samaçablo etnik çatışmanın daha çok Rusya ile Gürcistan arasındaki mücadelenin dönüşmesine yol açmaktadır. Buna ilaveten Güney Kafkasya bölgesinde ABD ile Rusya arasındaki jeopolitik rekabetin bulunmasından dolayı sorun uluslararası niteliği de kazandırmaktadır.²⁹⁰ Bazı görüşlere göre, "Amerikan destekli Tiflis hükümeti ile Rusya'nın karşı karşıya gelmesi; Rusya ile

²⁸⁷ Khaindrava G., **Tbilisi Works over Abkhazia, South Ossetia Status, Civil Georgia**, 04 Ocak 2005; <http://www.civil.ge/eng/>

²⁸⁸ Fiiriyev Z., **Saakaflvili'nin Güney Osetya Hamlesi: Tafları Yerinden Oynatır m?**, USAK Stratejik Gündem, (<http://www.usakgundem.com/haber.php?id=11863>)

²⁸⁹ Kasım, s 74-75.

²⁹⁰ Ağacan, s. 42.

Amerika'nın Kafkaslardaki çıkar çatışmasının Gürcü özerk bölgeleri üzerinden olduğunu" göstermektedir.²⁹¹

Saakashvili dönemi dış politikasına bakıldığında, bir yandan Rusya ile ilişkileri, diğer yandan başta ABD olmak üzere Batı dünyasıyla yakınlaşma yönünde AB ve NATO üyelikleri de Saakashvili yönetimin birincil hedef oluşturmuştur. Gürcistan'ı "Avrupa ailesinin bir parçası" olarak algılayan Saakashvili, Gürcistan'ın AB üyesinin gerektiğini her zaman vurgulanmıştır ve bunu bir aidiyet/ medeniyet meselesi olarak görülmüştür. Saakashvili ilk yemin töreninden başlayarak yaptığı her değerlendirmede, AB ile ilişkileri Avrupa Komşuluk Politikası çerçevesinde şekillendirilmeye çalışmıştır. Bu bağlamda hazırlanan eylem planı 14 Kasım 2006 yılında imzalanmıştır. Buna ilaveten NATO üyeliği ve ABD ile ilişkileri Saakashvili'nin dış ve güvenlik politikasını en önemli unsuru olmuştur. İstanbul'da Haziran 2004 yılında yapılan NATO zirvesinde Gürcistan'a ülkenin NATO'ya üyelik yolunda bir adım olarak görülen "Bireysel Ortaklık Eylem Planı" önerilmiştir. Söz konusu planı çerçevesinde Geliştirilmiş Diyalog sürecine devam eden Gürcistan, NATO üyeliğinin kapısını açacak olan "Üyelik Eylem Planı" aşamasına geçmeye halen çalışmaktadır. Uzakta olsa bile ABD, iktidara geldikten hemen ardından. Saakashvili'nin yönetimi "öncelikli müttefik" olarak değerlendirilmiştir.²⁹²

Bütün bu gelişmelerin takiben toprak bütünlüğünü sağlaması amacıyla ayrılıkçı Samaçablo bölgesine Gürcistan'ın müdahalesi üzerine Moskova'nın müdahil olmasıyla iki ülke arasında savaş başlamıştır. Ağustos 2008 yılında yaşanan savaşı olarak bilinen beş günlük RF - Gürcistan savaşı, Moskova'ya sormadan Gürcistan'ın, Rusya'nın arka bahçesinde yapılan manevraların sonucudur. Savaştan sonra RF-Gürcistan arasındaki ilişkilerin kesilmesinin nedeni, savaşın hemen ardından aşırı Batılı politikasını izleyen Gürcistan'ın BDT'den ayrılması olmuştur.²⁹³

B. SAMAÇABLO ÖZERK BÖLGESİ

²⁹¹*Saqartveloshi momkhdar konflikttan dakavshirebuli faktebis damdgeni saertashoriso misia* " Gürcistan'da yaşanan çatışma olaylara dair uluslararası misyonun raporu, cilt II, Tiflis, 2009
<http://smr.gov.ge/Uploads/66c4e7.pdf>

²⁹²Köktaş A. N., **Saakashvili Dönemi Gürcistan: İç ve Dış Politika Üzerine Bir Değerlendirme**, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Doktora Bölümü, Antalya, 2015, s. 99-100.

²⁹³Sarıkaya Y., **Georgian Foreign Policy After The August 2008 War**, (Journal of Black Sea Studies, Vol. 8 Issue 31, Autumn 2001, s. 1-16.

Samaçablo özerk bölgesi, Gürcistan'ın egemenliği altında bulunan bir bölgedir. Samaçablo özerk bölgesinin nüfusunun çoğunluğu Osetlerden oluşmaktadır. RF'ye bağlı "Kuzey Osetya" ile güçlü akrabalık bağlarından dolayı Samaçablo Gürcistan'da merkezi yönetimden ayrılma talebinde bulunan ilk bölge olmuştur.²⁹⁴ RF idaresi altında bulunan "Kuzey Osetya" ile birleşerek "Büyük Osetya projesini" gerçekleştirme amacıyla Samaçablo SSCB'nin dağılması ve Gürcistan'ın bağımsızlığını ilan etmesiyle beraber Gürcistan'dan ayrılma talebini güçlendirmiştir ve Osetler ile Gürcü yönetimi arasında oluşan bu gerginlik sıcak çatışma haline gelmiştir. Söz konusu sorunun Gürcistan'ın iç sorunu olduğuna rağmen, soruna Rusya ve ABD'nin dahil olduktan sonra uluslararası bir soruna dönüşmüştür.²⁹⁵

Gürcistan'da Gamsakhurdiya döneminde milliyetçiliğin artmasına paralel olarak Kasım 1989 yılında Samaçablo'da oluşan ayrılıkçı bir koalisyon, Gürcistan Yüksek Sovyet'inden, Samaçablo'nun özerk bölge statüsünden "özerk cumhuriyet" statüsüne yükseltilmesini talep etmiştir. Ancak Gürcistan Yüksek Sovyet Başkanlığı, Osetlerin ayrılıkçı koalisyonun statü değişikliği talebini anayasaya aykırı olarak değerlendirip yasal dayanağı olmadığı için geri çevirmiştir.²⁹⁶ Bu gelişmelerle artan gerginlik sonucunda, 23 Kasım 1989'da 40.000 Gürcü askeri kendi toprakları korumak için Samaçablo'nun başkenti Tskhinvali'ye girmiştir ve çatışmalar başlayıp 2 hafta boyunca sürmüştür.²⁹⁷

Samaçablo'da etnik çatışmalar süreci Ocak 1989'da milliyetçi Osetlerin, Osetya Halk Hareketi "Ademon Nikhas"ı (Halkın cephesi) kurması ile başlamıştır. Osetya Halk Hareketin "Ademon Nikhas"ın önceliği "özerk bölge" yerine "özerk cumhuriyet" talebi olmuştur. Gürcistan yönetimin tarafından bunu kabul etmeyince taraflar arasında gerilimler başlamıştır. Bu gerilimleri azaltmak ve Samaçablo yönetimini bu talepten vazgeçirmek için Gürcü ve Oset taraflar arasında bir sürü görüşmeler yapılmıştır, fakat anlaşmaya varılamamıştır. "Ademon Nikhas" örgütün baskısı ile Samaçablo özerk bölge yönetimi, Gürcistan'dan ayrılma yönünde adımlar atmaya başlamıştır. Ağustos 1989'da "Ademon Nikhas" örgütü tarafından RF'den Samaçablo bölgesinin Rusya Federasyonu idaresi altında alınmasını istemesi, Gürcü- Oset arasında ilk çatışmaya yol açmıştır. 10 Kasım 1989'da Samaçablo Komünist Partisi, Osetya'nın statüsünün "Özerk Bölge'den" "Özerk Cumhuriyet'e" yükseltilmesi için Gürcistan

²⁹⁴ Agacan, s. 42-43.

²⁹⁵ Cotter J., **Cultural Security Dilemmas and Ethnic Conflict in Georgia**, The Journal of Conflict Studies, Cilt: 9, Sayı: 1, 1999

²⁹⁶ Agacan K., **Saakashvili'nin Güney Osetya Operasyonu: Bir Hipotezin Tezi**, Stratejik Analiz, Cilt. 5, Sayı: 54, Ekim 2004, s. 43.

²⁹⁷ Güney Osetya Sorunu, Kafkas Derneği; http://www.kafkas.org.tr/bilgibelge.php?yazi_id=303

Yüksek Sovyet'ine başvurmuştur. Ancak 16 Kasım 1989'da Gürcistan Meclisi bu talebi SSCB Anayasası'na aykırı olduğu gerekçesiyle reddetmiştir.²⁹⁸

1989-1990 yıllar arasında taraflar arasında ilişkilerin gerginliğine rağmen söz konusu sorun çatışmaya dönüşmemiştir. 1990 yılında, Gürcistan'daki siyasi güçler Sovyetlerden biçimsizliğini ilan etmesi için, ülkede yapılacak genel seçimlere yoğunlaştırmıştır. Tiflis'te bu gelişmelerin paralel bir şekilde Samaçablo özerk bölgesi 20 Eylül 1990'da "Güney Osetya Demokratik Cumhuriyeti'ni" ilan etmiştir.²⁹⁹ Kısa bir süre sonra demokratik kelimesini kaldırarak "Güney Osetya Cumhuriyeti'ne" dönüştürmüştür. Bundan sonra ise kendi kendine Gürcistan'dan bağımsız, SSCB'nin birlik cumhuriyeti olduğunu karar vermiştir. Ancak Gürcistan Parlamentosu, Aralık 1990'da Samaçablo bölgesinin özerkliğini kaldırmış ve bölgeyi doğrudan Gürcistan'a bağlanmıştır.³⁰⁰ Samaçablo yönetimi Moskova'ya başvurarak bu soruna Rusya'nın katılmasını istemiş, Fakat SSCB başkanı Mihail Gorbaçov (1985-1991) da her iki tarafı anayasaya aykırı davranışlarından vazgeçmeye çağırmıştır.³⁰¹

Gorbaçov'un bu çağırmasında rağmen Gürcüler ve Osetler arasında ilişkiler iyice kötüye girmiştir. Gürcü polisiyle yerel ayrılıkçılar arasında 12 kişinin ölümüyle sonuçlanan çatışmadan sonra Gorbaçov, Gürcülere Samaçablo'daki askeri birliklerini çekmesi için 3 günlük süre vermiştir, fakat Gamsahurdiya yönetimi bu ultimatomu kabul etmemiştir.³⁰² 28 Ekim 1990'da yapılan Gürcistan genel seçimlerini kazanan, aşırı milliyetçi Yuvarlak Masa/Bağımsız Gürcistan koalisyonunun başkanı Gamsahurdiya, "Gürcistan, Gürcülerindir" sloganıyla, "Güney Osetya" Bölgesi adını kaldırarak "Tshinvali Bölgesi"³⁰³ olarak

²⁹⁸ Tsiurikhi Q., 1989-1993 wlebi sidzneleebis xana saqartvelos istoriashi, 1989-1993 yılları - Gürcistan Tarihinin Zor Dönemi, **Devlet ve Güvenlik**, II Bölüm, Tiflis, Barış, Demokrasi ve Kalkınma Kafkas enstitüsü yay. 2006, s. 120-122. Ayrc bknz: Kırdar, s. 56.

²⁹⁹ 1990 Haziranında Ademon Nihas örgütü, Güney Osetya'nın başkenti Tshinvali'de büyük bir gösteri düzenlemiş; bunun üzerine Gürcistan Yüksek Sovyeti, bir seçim kanununu kabul ederek Gürcistan'ın yalnızca bir bölgesinde faaliyet gösteren partilerin ekim ayında yapılacak olan parlamento seçimlerine katılmalarını yasaklamıştır. Bu sınırlama ile Oset Halk Cephesi'nin seçimlere katılması otomatik olarak engellenmiş; bunun üzerine de Güney Osetya yönetimi Cumhuriyet olduğunu ilan etmiştir. Tavkul, s. 80

³⁰⁰ Saralidze L., *cxinvalis regionis konglktı, Tskhinvali Bölge Çatışması, Saqartvelo-rusetis urtiertobebi XVIII-XXI saukuneebshi, XVIII- XXI yüzyıllarda Gürcistan-Rusya İlişkileri*, Cıld I., Tiflis, 2016 s. 397-405.

ayrc. Bknz: Agacan, s. 43.

³⁰¹ 7 Ocak 1991'de Gorbaçov, Güney Osetya'nın bağımsızlığı ilanını ve Gürcistan Parlamentosunun Güney Osetya'nın özerkliğini kaldırma kararını kınayan resmi bir karar yayınlamıştır. Tavkul, s. 80.

³⁰² Kohan J., **Hastening the End of the Empire World**, Time, Cilt: 137, Sayı: 4, 28 Ocak 1991, s. 84.

³⁰³ Tskhinvali - Samaçablo (Güney Osetya) özerk bölgesinin başkentidir.

adlandırmıştır.³⁰⁴ Halen Gürcistan Anayasasında “Güney Osetya” gibi bir terim bulunmamakta, bölge Anayasada da “Tskhinvali Bölgesi” olarak adlandırılmaktadır.³⁰⁵

Samaçablo bölgesinin Gürcistan’dan ayrılmasını önlemek için 23 Kasım 1991’de Gamsahurdiya “silah taşıyabilen tüm Gürcüleri”, Tshinvali üzerine yürümeye çağırmıştır. Samaçablo ise 28 Kasım 1991’de bağımsızlığını bir kez daha ilan etmiştir. Ayrıca ayrılıkçı bölge parlamentosu olağanüstü durum ilan etmiş ve 1 Aralık 1991’de kendi “Ulusal Muhafız Birliği’nin” kurulmuştur. Samaçablo topraklarında Osetler ile Gamsahurdiya yönetimine bağlı güçler arasında yoğun çatışmalar yaşanmış, hatta bu çatışmalar bölge halkına akraba topluluk olan Kuzey Osetya bölgesel yönetimi tarafından bir “soykırım” olarak tanımlanmıştır. Sovyet lider Gorbaçov ise şiddetli çatışmaların başladığı Kasım 1989’dan Nisan 1991’e kadar, çatışmadan gelen tüm baskı ve taleplere rağmen çatışmaya dahil olmaktan uzak kalmıştır. Ancak Gürcüler ile Osetler çatışmasında şiddetinin iyice artması üzerine 23 Mart 1991’de Rusya-Gürcistan sınırında yer alan Kazbegi’de Gürcistan’ın ilk cumhurbaşkanı Gamsakhurdiya ve eski RF Lideri Yeltsin arasında görüşme yapılmıştır. Bu görüşmede iki tarafın çatışmalarının durdurulmasına, çatışan tarafların silahsızlandırılması, mültecilerin evlerine dönüşüne, ortak barış güçlerin ayrılıkçı bölgeye girilmesine ve bölgede düzeni sağlanmasına karar verilmiştir. Oset halkı RF müdahalesini Gürcistan’a karşı kendilerini güvende sağlayacak bir girişim olarak görmüş, Gamsahurdiya ise durumu zafer olarak tanımlamıştır. Gamsahurdiya yaptığı açıklamada Samaçablo bölgesine adaletin geldiğini ve Tshinvali’nin (Samaçablo’nun başkenti) Gürcü kontrolü altına geri döndüğünü ifade etmiştir.³⁰⁶

19 Ocak 1992 yılında Samaçablo bölgesinde bir referandum düzenlenmiştir. Gürcülerin katılmadığı bu referandumda Samaçablo bölgesi’nin RF’ye katılması yönünde %99 oranında oy çıkmıştır. Bunun üzerine Samaçablo “Meclisi” Mart ayında RF’ye katılma ve Osetlere Rus vatandaşlığı verilmesi yönünde karar almıştır. Gürcistan referandum kararının geçersiz olduğunu açıklayınca Osetler ile Gürcüler arasında 1992 yılının sonuna kadar yoğun

³⁰⁴ Chigorin A., **Russian-Georgian Relations, International Affairs**, Cilt: 49, Sayı: 1 Moscow, 2003, s. 135, Gürcüce versiyonu için bkz.

<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1079618>

http://www.parliament.ge/files/617_8236_358700_samxret_oseti.pdf

³⁰⁵ Güney Osetya statüsüne dair Gürcistan Cumhuriyet Hukuku

bkn: http://www.parliament.ge/files/613_8104_833304_-7.pdf

ayr. Bknz: Chepurin A., **Seven Subjects on Russian-Georgian Agenda**, International Affairs, Cilt: 50, Sayı: 3, Moscow 2004, s. 131.

³⁰⁶ *Saqartveloshv momkhdar konflikttan dakavshirebuli faktebis damdgeni saertashoriso misia, Gürcistan’da yaşanan çatışma olaylara dair uluslararası misyonun raporu*, cilt II, Tiflis, 2009, s.90-92

<http://smr.gov.ge/Uploads/66c4e7.pdf>

çatışmalar sürmüştür. İki taraflı çatışmada ölen insanların sayısı yaklaşık 1000'in üzerinde çıkmıştır. Ayrıca çok sayıda insan mülteci durumuna düşmüş ve binlerce ev ve yerleşim yeri tahrip edilmiştir.³⁰⁷

Samaçablo yönetimi tarafından tek taraflı bağımsızlığın ilan etmesiyle ilgili dikkat edilmesi gereken bir hususun altı çizilebilir. Ayrılıkçı Samaçablo bölgesinin tek taraflı referandum düzenleyerek ayrılma girişimleri onlara verilmiş anayasal bir hak değildir. Sovyetler Birliği Anayasasına göre, (Madde 72) bağlı Cumhuriyetlerin ayrılık hakları bulunmasına rağmen özerk cumhuriyet ve özerk bölgelerin kendi başlarına böyle bir yetkileri olmamıştır. Sovyetler'in dağılma sürecinde uluslararası toplum da Sovyet Cumhuriyetlerinin egemenlik ve bağımsızlık ilanlarını tanıırken özerk cumhuriyet ve özerk bölgeler için aynı hakkı tanımlamamıştır. Bunu çok iyi bilen Samaçablo yönetimi henüz Gürcistan'ın Sovyetler Birliği'ne bağlılığı süresinde Gürcistan'dan ayrılma ve özerk statü ile Sovyetler Birliği'ne bağlama olabileceği iddiasını ileri sürmüştür. Buna göre Gürcistan Sovyetlerden ayrılarak bağımsız olduğuna göre Samaçablo halkı için de kendi geleceğini belirleme hakkı doğmuştur.³⁰⁸

Ocak 1992'de Gamsahurdiya yönetimi devrildikten sonra iktidara gelen Shevardnadze ayrılıkçı bölge yönetimiyle birçok görüşme girişimde bulunmuştur fakat sonuca varamamıştır. Shevardnadze döneminde Samaçablo sorunu dondurulmuş soruna dönmüştür. 1995'te Gürcistan Anayasası değiştirilerek Osetya'nın özerk bölge statüsü kaldırarak bölge "Tskhinvali bölgesi" adı ile doğrudan Tiflis'e bağlanmıştır. Bu dönemde Gürcistan ile Samaçablo yönetimi arasında görüşmeler başlamıştır.

1996 yılında Moskova'da RF'nu ile "Kuzey Osetya", Samaçablo ve Gürcistan temsilcileri arasında ekonomik ilişkiler kurulmuştur. Bu anlaşma çatışmaların barışçıl yollarla çözümünü içeren bir anlaşma olmuştur.³⁰⁹ 1997 yılından iki taraflı görüşmeler yoğunlaşmıştır. Mültecilerin geri dönüşü, bölgenin ekonomik durumunun iyileştirilmesine dair bir sürü görüşmeler yapılmıştır. 8 Nisan 2001 yılında Samaçablo'da gerçekleşen referandum ile Anayasa kabul edilmiş ve Aralık 2001'de Kokoyti cumhurbaşkanı seçilmiştir. Gürcistan tüm bunların yasadışı olduğunu ilan etmiştir. Ancak Samaçablo Özerk Bölge Parlamentosu 9 Haziran 2004'te Rusya ile birleşme kararı almıştır. Kokoyti "Kuzey ve Güney Osetya'nın" birleşerek Rusya'ya dahil edilmesi için RF parlamentosu DUMA'ya ve Rusya Federasyonu

³⁰⁷ Kırdar, s. 56.

³⁰⁸ NusssBerger, s. 355-356.

³⁰⁹ Kasım, s.71.

hükümetine başvuru yapmıştır. Ancak bu talep Rusya tarafından geri çevrilerek uluslararası arenada Gürcistan'daki sorunların sorumlusunun Rusya olmadığı mesajı verilmek istenmiştir.³¹⁰

Kasım 2003 yılında Gürcistan'da gerçekleşen Gül Devrimiyle Shevardnadze'nin iktidarı kansız bir biçimde tamamen Batı yanlısı Saakashvili'nin iktidar değiştirilmiştir. Yeni Gürcü yönetimin tarafından 2004 yılından itibaren Samaçablo statüsünü belirlemeye ilişkin bazı adımlar atılmaya başlamıştır. Fakat günümüze kadar söz konusu bölgenin statüsü üzerine bir anlaşma bulunmamaktadır. Her iki tarafın talepleri aynıdır. Samaçablo'da kendisini bağımsız bir cumhuriyet olarak ilan ederken, Gürcistan yönetimi ise ayrılıkçı bölgesinin kendisine bağlı bir bölge olduğunu savunmaktadır. Kan dökülmesini istemeyen Gürcistan, yönetimi 2005 yılında Samaçablo'da bölgenin özerkliğini yeniden tanımak ve federasyon önerilerine bulunmuştur. Ancak öbür taraf bu önerilerin sıcak karşılamamıştır.³¹¹

Tüm bu gelişmelerden sonra Gürcü karar alıcılar tarafından Gürcistan Samaçablo sınırında bulunan Ergneti pazarını kapatılmıştır. (bknz: Harita No:4) Ergneti pazarın kapatılması etnik çatışmaların ortaya çıkış nedenlerinden biri olan ekonomik sıkıntıların en iyi örneğidir. Saakashvili döneminde Samaçablo ile “Kuzey Osetya” ve Rusya'yı bağlayan Roki Tüneli aracılığıyla Rusya'dan samaçablo'ya gelen kaçak malların satıldığı Ergneti pazarının Gürcistan tarafından kapatılması ve kaçakçılığa karşı operasyon altında Gürcistan'ın İçişleri Bakanlığı'na bağlı özel güçlerin bölgede kontrol noktaları oluşturmaları ve giderek daha fazla bölgeye yerleşmeleri, Osetler tarafından Tskhinvali'ye karşı askeri bir eylem olarak algılanmış ve taraflar arasındaki tansiyonu artırmıştır. Samaçablo bölgesinde ekonomik açısından önemli bir yer alan Ergneti pazarının kapatılmasından dolayı Gürcü yönetimi suçlayan Osetlerin, Temmuz 2004 itibariyle, % 95'i Gürcü egemenliğinin yeniden kurulmasına karşı iken, % 96'sı Kokoyti desteklediğini, % 78'i de gerekli olursa çatışmaya katılabileceğini belirtmiştir.³¹² Ayrıca Tiflis'ten gelen insani yardıma, Osetler derin bir şüphe ve güvensizlikle yaklaşmışlardır. Bu arada 23 Mayıs 2004'de Samaçablo'da yapılan parlamento seçimlerini kazanan “Yedinstvo” Partisi'nin Başkanı Kokoyti'nin Güney Osetya'da yönetimi ele geçirmesi de artan çatışmada etkili olmuştur. Parlamento seçimleri sonrasında ayrılıkçı bölgesinin Devlet Başkanı Kokoyti, yaptığı basın açıklamasında: “Güney

³¹⁰ Agacan K., **Saakashvili'nin Güney Osetya Operasyonu: Bir Hipotezin Tezi**, Stratejik Analiz, Cilt. 5, Sayı: 54, Ekim 2004, s. 43.

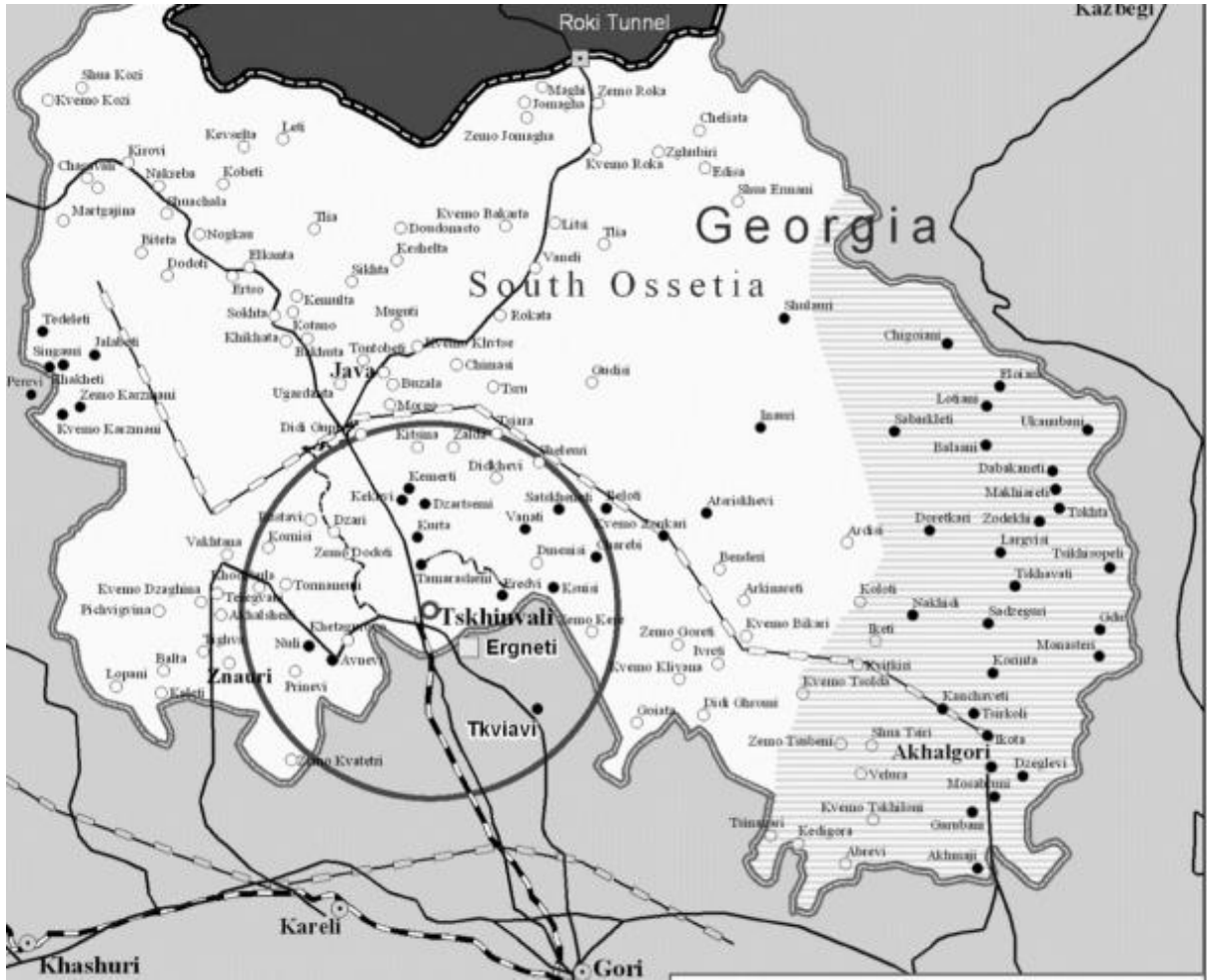
³¹¹ Agacan, s. 44.

³¹² Agacan, s. 45.

Osetya'nın" aynı kültürü ve tarihi paylaşan "Kuzey Osetya" ile birlikte Rusya Federasyonu içinde yer alması gerektiğini, Gürcistan hükümetinin bugüne kadar sorunun çözülmesi yönünde ciddi bir adım atmadığını, kendilerine karşı sert davrandığını, Gürcistan Saakashvili'nin sorunun çözümünde eski liderlere göre daha avantajlı olduğunu, ancak bunu iyi kullanmadığını, sorunun çözümüne ilişkin Gürcistan'dan gerçekçi bir teklif almadıklarını, 1992'de yapılan referandumda Güney Osetya halkının büyük çoğunluğunun "Kuzey Osetya" ile birleşmeden yana oy kullandığını, "Güney Osetya'nın" eski SSCB dağıldıktan sonra Gürcistan gibi bağımsızlığını ilan ettiğini, Gürcistan'da demokrasinin işlemediğini, "Güney Osetya" halkının dışında diğer etnik azınlıkların da ciddi baskı altında tutulduğunu, Gürcü güçleriyle çıkan büyük çatışmalardan sonra 100 bin kadar "Güney Osetya'nın" "Kuzey Osetya'ya" sığındığını ifade etmiştir. Kısaca Kokoyti kendi açıklamasında: "Güney Osetya'nın" aynı kültürü ve tarihi paylaşan "Kuzey Osetya" ile birlikte Rusya Federasyonu içinde yer alması gerektiğini; Gürcistan hükümetinin bugüne kadar sorunun çözülmesi yönünde ciddi bir adım atmadığını, kendilerine karşı sert bir tavır sergilendiğini belirtmiştir. Samaçablo'da söz konusu seçimlere Kokoyti karşı Tiflis tarafından desteklenen Sanakoev devlet başkanlığına seçilmiştir. Saakashvili, 19 Mart 2007 tarihinde bölgeye giderek Sanakoev ile görüşmüştür ve Samaçablo bölgesinde bir idari birim kurulması yönünde talimat vermiştir. Samaçablo'da kurulacak idari birime dair yasa tasarısının Gürcistan Parlamentosu'nda 8 Mayıs 2007 tarihinde onaylanmasından sonra, Sanakoev, Gürcistan'ın Devlet Başkanı tarafından söz konusu idari birimin başına getirilmiştir.³¹³

³¹³ Güney Osetya'da Neler Oluyor?;

http://www.circassiancanada.com/tr/arastirma/guney_osetyada_neler_oluyor.htm

Harita N: 4, Ergneti pazarı

Kaynak: <http://smr.gov.ge/Uploads/66c4e7.pdf>

Temmuz 2008'e geldiğinde Samaçablo bölgesinde etnik çatışma tansiyonu iyice yükselmışti. 3 Temmuz ayrılıkçı bölgesinin bir kasabasında bir Gürcü polis şefi bombalı bir saldırıda öldürülmüştü. Gürcistan yanlısı yönetimin lideri Sanakoev ise yaralı olarak kurtulmuştur. Her iki tarafta ağır silahlarla birbirlerinin kasabalarına saldırdılar ve onlarca insan hayatını kaybetmiştir. AB, AGİT ve Avrupa Konseyi her iki tarafı da çatışmaları durdurmaya ve derhal barış görüşmelerine başlamaya çağırmıştır. Ancak çatışmaları durmamıştır. 8 Temmuz'da, Rusya'nın 4 askeri uçağı Samaçablo'nun hava sahası üzerinde uçmuştur. Dışişleri Bakanlığı bunun Gürcistan'a uyarı amaçlı olduğunu açıklamıştı. Gürcistan ise bunun ülkesinin güvenliğine ve toprak bütünlüğüne yapılmış bir saldırı olduğunu belirterek Moskova'daki Büyükelçisini görüşmelerde bulunmak üzere geri çağırdığını

açıklamıştır.³¹⁴ Moskova'nın olayı açıklarken “Tiflis’te ısınan kafaları soğutmak istedik” ifadesini kullanması³¹⁵ ise gerginliğin daha derinleşmesine yol açmıştır.

Rusya’nın bu açıklamasından ertesi günü ABD’nin dönemdeki Dışişleri Bakanı Codoleezza Rice Saakashvili ile Tiflis’te ortak bir basın toplantısı yapmıştır. Söz konusu toplantısında Rice “Güney Osetya” bölgesinde olayları kastederek, Gürcistan’ın toprak bütünlüğünün bozulmasını istemediklerini ve hiç kimsenin müttefikleri ve dostları için tehlike yaratmasına izin vermeyeceklerini, Rusya’nın artık eski imparatorluk döneminin geride kaldığını anlaması ve komşusu Gürcistan’ın toprak bütünlüğüne saygı göstermesi gerektiğini, Gürcistan ile “Güney Osetya” sorunun diyalog yoluyla çözülmesinden yana olduklarını ve Rusya’nın da buna yardımcı olmasını istediklerini belirtmiştir.³¹⁶

Tüm bu gelişmelerden sonra 25 Temmuzda Tskhinvali’de gerilim yine yükselmiştir. 30 Temmuzda karşılıklı çatışmalar başlamıştır. Ağustos başlarında bu çatışmalar daha da yoğunlaşmıştır. Gürcistan’dan ayrılık yanlısı Yönetimin Başkanı Kokoyti, olayların durmaması durumunda, Gürcü Şehirlerine saldırı tehdidinde bulunmuş ve “Kuzey Osetya’dan” paramiliter gönüllüler çağıracağını açıklamıştır. Gürcistan ise bu örgütlerin zaten “Güney Osetya” topraklarında bulunduğunu iddia etmiştir.³¹⁷ Birbirini suçlamaya yönelik bu açıklamalar çatışmaların kontrolden çıktığını ve daha da yaygınlaşacağını göstermiştir. 6 Ağustos’a kadar meydana gelen çatışmalarda 6 kişi öldü ve 15 kişi de yaralanmıştır. İki gece hiç durmadan devam eden çatışmalar üzerine yüzlerce kadın ve çocuk otobüslerle Rusya’ya (“Kuzey Osetya”) sığınmıştır. Çatışmalarda şiddetin artması üzerine, Rusya’nın Gürcü-Oset Otak Komisyonu’ndaki temsilcisi Popov, Reuters Haber Ajansına “Rusya’nın bu yaşananlara kesinlikle seyirci kalmayacağını ve en kötü senaryo ile kendi vatandaşlarının zarar görmesine izin vermeyeceğini göz ardı etmememiz gerekir” şeklinde bir açıklama yapmıştı. Rusya’nın Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov da Saakashvili’yi müdahale konusunda benzer şekilde uyarmıştı. Ancak Saakashvili bu uyarıları dikkate almayıp kendi ülkenin toprak bütünlüğü koruması için ayrılıkçı bölgeye yönelik operasyonları devam ettirmiştir. Ardından Samaçablo Sorununa Rusya’nın müdahalesi ile Rusya-Gürcistan savaşı başlamıştır.³¹⁸

³¹⁴ Nichol J., *Russia-Georgia Conflict in South Ossetia: Context and Implications for U.S. Interests*, Congressional Research Service, CRS Report for Congress, Ankara, USAK Yayınları, 2009, s.4.

³¹⁵ Milliyet, 12 Ağustos: 2008

³¹⁶ Milliyet, 11 Ağustos: 2008

³¹⁷ Nichol, s. 5.

³¹⁸ King Ch., *The Five-Day War Managing Moscow After the Georgia Crisis*, Foreign Affairs, Vol. 87, No. 6, November/December, 2008, s.6.

2.4.4. SAMAÇABLO SORUNUNA ÇÖZÜM ARAYIŞI: AĞUSTOS 2008 SAVAŞI

Gürcistan bağımsızlığını kazandıktan sonra 1991'den Ağustos 2008 Rusya- Gürcistan savaşa kadar tüm gelişmeleri takip eden Saakashvili Samaçablo Sorununa dair ifadesinde “Gürcistan’da ayrılıkçı tarafın soğukkanlılığa, sorunlu bölgede dış kuvvetlerin girme istediklerine ve çatışma tırmandırılmasına göz yumulmayacağını” belirtmiştir. Gürcistan ayrılıkçı bölgelerden sorumlu Devlet Bakanı Goga Khaindrava ise açıklamasında “Rus barış gücünün 12 yıldır bölgede görev yaptığı, ancak sorumluluklarını yerine getirmekten uzak olduğunu” söylemiştir.³¹⁹ Söz konusu açıklamalardan sonra RF Meclisteki - (Duma) Rus senatörler tarafından “Güney Osetya” sorunundan dolayı bölgedeki var olan gerginliği tüm Kafkaslar için ciddi bir tehdit ve istikrarsızlık unsuru taşıyan bir sorun olduğu, Gürcistan- “Güney Osetya” anlaşmazlığının barışçıl bir çözüm yolu ile artık mümkün olmayacağını” vurgulanmıştır. Batılı diplomatik gözlemciler ise “RF, Güney Kafkasya’yı kendi çıkar ve egemen bölgesi olarak algılandığı için, Gürcistan’ın NATO başta olmak üzere Batılı örgütlere yaklaşmasından büyük rahatsızlık yaşadığına” vurgu yapmışlardır.³²⁰

Batı dünyası ile yakın ilişki kurmaya çalışan Shevardnadze döneminde Gürcistan uluslararası camiadan oldukça iyi destek almıştır. Ancak Rusya tarafından sıkıştırılan Shevardnadze Batının olumlu yaklaşımı kısa sürede kaybetmiştir. Kasım 2003 yılında “GülDevrimi” ile iktidara gelen tamamen Amerikan yanlısı genç bir lider Saakashvili ise ABD’nin desteğini almıştır. IMF, Dünya Bankası ve AB’den aldığı ekonomik yardımların yanı sıra, iç ve dış politika konularında da Batı desteğini çok başarılı bir şekilde kullanmıştır. Ekonomi, siyasi istikrar, dış politika, demokrasi ve liberalleşme konularında yaşanan olumlu gelişmeler, Gürcü halk arasında genç liderin Saakashvili’nin prestijini arttırmıştır.³²¹

İlk etapta Saakashvili’n iktidarı Samaçablo Soruna yönelik ılımlı politika sürdürmeye kalkmıştır. Bu çerçevede anlaşmazlığın çözüme kavuşturulması için 14-15 Haziran 2004 tarihleri arasında Tiflis’te dördü (Rusya, Gürcistan, “Kuzey ve Güney Osetya”) görüşmesinin sağlamayı çalışmıştır. Ancak gerçekleştirilmesi planlanan bu görüşmeye Samaçablo

³¹⁹Voenniy Rusya’nın Gürcistan’a müdahalesinin değerlendirmesi
<http://www.bilim.org/forum/viewtopic.php?t=3530>

³²⁰ Aydın M., **Rusya Federasyonu’nun Orta Asya-Kafkasya Politikası: Yakın Çevre Doktrininin İnşası, Küresel Politikada Orta Asya** (Avrasya Üçlemesi I), Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2005, s.5.

³²¹*Saqartveloshv momkhdar konflikttan dakavshirebuli faktebis damdgeni saertashoriso misia, Gürcistan’da yaşanan çatışma olaylara dair uluslararası misyonun raporu*, cilt II, Tiflis, 2009
<http://smr.gov.ge/Uploads/66c4e7.pdf>

yönetiminin katılmayacağını açıkladıktan sonra, anlaşmazlığın çözümde barışçıl çabaların tüm yolları kapatılmıştır.³²² Daha sonra taraflar barış sürecini başlatan bütün anlaşmalar karşılıklı olarak ihlal etmişler ve onu adeta askıya almışlardır. Dolayısıyla 2003 yılında Gül Devriminden sonra Gürcistan'ın Batıya yönelmesi Rusya ile ilişkilerin gerilmesine yol açmıştır. 2008 yılına girildiğinde ise Samaçablo sorununun barışçıl yollardan çözümü neredeyse imkansız hale gelmiştir. Rusya “yardımıyla” Osetlerin Gürcistan’a baskıları artarak taraflar arasında aralıklı çatışmalar başlamıştır. Haziran 2008’den itibaren artan çatışmalar Ağustos’ta doruk noktasına ulaşmıştır. 8 Ağustos silahlı çatışma başlamıştır. Bunu üzerine Rusya, Samaçablo’ya girerek Gürcistan ile savaşı başlamıştır.³²³

Ağustos 2008 yılında yaşanan Rusya-Gürcistan savaşın başlamadan önce Rusya “Güney Kafkasya bölgesinde artık statüko yanlısı bir politikanın daha fazla faydası olmayacağına ve artık bu çatışmada açıkça bir taraf olmanın zamanının geldiğine” karar vermiştir.³²⁴ Temmuz 2008’de RF Meclisi (Duma) Samaçablo’daki bağımsızlık yanlısı hareketleri destekleyen kararlara imza atmıştır.³²⁵ Rusya’nın bölgedeki hareket, etki ve ağırlığını artırma kararının arkasında en büyük nedeni 2003 yılında Gürcü lider Saakashvili’nin Batı’nın desteğiyle iktidara gelmesidir. Batılı yönetim Gürcistan’da Rusya çıkarlarına karşı daha açık ve sert tavırlar almaya ve Kafkasya’daki Rusya etkisini bozacak siyasal dengeyi kurmaya başlamıştır.³²⁶ Tüm bu gelişmeler Rusya’yı Gürcistan’a “ders verecek” tedbirlerin almaya başlamıştır.³²⁷

Ağustos 2008’de Rusya-Gürcistan Savaşı başlamadan önce taraflar (Gürcü ve Osetler) arasındaki ara sıra küçük çaplı saldırı ve çatışmalar olmuştur.³²⁸ Ağustos ayı başında ise Samaçablo bölgesine Rus birlikleri girdikten sonra Gürcistan, bölgeye karşı harekete geçmiştir. Rusya, bölgedeki Rus vatandaşlarının can güvenliğinin korunması amacıyla

³²²Kanayan yaralar Abhazya, Osetya, Acara ve Ahıska <http://www.farukarslan.com/wcontent/uploads/2011/11/KANAYAN-YARALAR.pdf>

³²³Kudava M, Manjgaladze G., Rurua N., ve Sikharulidze V., **Georgian-NATO Relations and Georgian Security**, Washington, Center for Strategic and International Studies, 21 Mart 2006.

³²⁴Markedonov S., **Regional Conflicts Reloaded**, Russia in Global Affairs, Cilt: 6, Sayı: 4, Ekim-Aralık 2008, s. 166,

³²⁵Nichol, s. 5-6.

³²⁶Yeni yönetimin pratikte Rus kontrolü altında olan Acara’ya, Güney Osetya, Abhazya ve Samtshe Cavaleti bölgeleri Tiflis’in kontrolü altına alma çabası ve bu bölgelerde konuşlanmış Rus askeri üslerinin boşaltılması talebi doğal olarak doğrudan Rusya karşıtı bir politik tavır arz etmekteydi. Gürcistan’da yeni yönetimin Rusya karşıtı politikaları için bkz., Güner Özkan, **Gürcistan’da Yeni Yönetim, Etnik Ayrılıkçı Bölgeler ve Güvenlik**, Demirtepe T. M. **Orta Asya ve Kafkasya’da Güç Politikası**, Ankara, USAK Yayınları, 2008, s. 216-236.

³²⁷Dzardasov R. S., **piatidnevnyaya voyna na kavkaze- Kafkasyadaki beş günlük savaş**, Moskova 2009, s 24.

³²⁸Kurashvili P., **Georgia Official Says He was Attacked**, <http://www.washingtonpost.com/wpdyn/content/article/2006/09/03/AR2006090300724.html>

bölgede Rus Barış Gücü askerlerinin yerleştirerek, Gürcistan'ın bu hareketine sert karşılık verilmiştir. Gürcistan'ın askeri güçleri bölgeye girdikten sonra, Gürcü hükümeti “suçlu rejime son vererek bölgede anayasal düzeni tekrar sağlamak olduğunu” açıklamıştır. Fakat Gürcistan'ın Samaçablo'daki kontrolü uzun sürmemiştir. Gürcistan'ın ayrılıkçı bölgeyi yeniden kontrolü altına almak için başlattığı operasyon sonrasında Rusya, Gürcü askerlerinin toplandığı kasaba olan Gori kentini, ardından da Karali kentini bombalamıştır. Ayrıca Tiflis Havaalanı yakınındaki askeri üs de Rus uçakları tarafından bombalanmıştır. Ağustos 8'de başlayan ve 5 gün süren çatışmalar sonucunda Rusya, bölgedeki sivilin ve barış gücü askerlerinin güvenliğini sağlamak için başlattığını operasyonu durdurduğunu bildirmiş, ancak Gürcistan'ın şiddete başvurması durumunda hemen karşılık vereceğini duyurmuştur. Rus barış gücü askerleri ayrılıkçı bölgede kalmaya devam etmişlerdir. Ağustos 8-13 arasında yaşanan çatışmalarda ise Rusya'nın kara, deniz ve hava güçleriyle Gürcistan'ın önemli şehir ve limanlarını bombalanmasından dolayı Gürcistan bölgeden bütün güçlerini geri çekmek zorunda kalmıştır. Samaçablo sınırlarını aşan Rus birlikleri Gürcistan'ın topraklarına daha derin girerek Başkent Tiflis'e 30 kilometreye kadar yaklaşmışlardır.³²⁹ Yaşanan bu çatışmaların hemen ardından Gürcistan Devlet Başkanı Saakashvili, Gürcistan'ın BDT'dan ayrıldığını açıklamıştır. Ayrılıkçı bölgesinden Gürcistan'ın çekilmesine rağmen Rusya Gürcistan topraklarındaki işgalini, Avrupa Birliği dönem başkanı ve Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy'nin arabuluculuğunda sunulan Sarkozy Planı'nın (5 maddelik deklarasyon) 16 Ağustos'ta imzalanmasına kadar devam ettirmiştir.³³⁰ Sarkozy'nin aracılığıyla Rusya Federasyonu ve Gürcistan Cumhuriyeti anlaşmaya varmıştır. Taraflar arasında kabul edilen 5 madde şunlardır: 1. Tüm taraflar şiddeti bırakacaktır, 2. Askeri eylemler duracaktır, 3. İnsani yardıma sorunsuz erişim sağlanacaktır, 4. Gürcü güçleri, kalıcı konumlarına dönecektir, 5. Rus güçleri çatışma çıkmadan önceki konumlarına dönecek ve Rusya, “Güney Osetya” sınırları içinde ilave güvenlik tedbirleri alacaktır. Literatürde 5 “Günlük” savaşı olarak bilinen ve iki taraftan yüzlerce asker ve sivilin hayatını kaybettiği bu çatışma sonunda Rusya, Sarkozy Planı çerçevesinde Gürcistan'dan askerlerini (Ayrılıkçı Samaçablo ve Abhazya bölgelerde Rus askerinin varlığı halen devam etmektedir.³³¹) geri çekmiştir. Ancak 26 Ağustos 2008'de Ayrılıkçı Samaçablo ve Abhazya bölgeleri ayrı bağımsız devletler olarak

³²⁹ *Saqartveloshi momkhdar konflikttan dakavshirebuli faktebis damdgeni saertashorisio misia, Gürcistan'da yaşanan çatışma olaylara dair uluslararası misyonun raporu*, cilt II, Tiflis, 2009

<http://smr.gov.ge/Uploads/66c4e7.pdf>

³³⁰ Sarkozy Planı için bkz:

Six Point Peace Plan, Gürcistan Hükümeti Resmi Web Sitesi

http://smr.gov.ge/uploads/file/Six_Point_Peace_Plan.pdf

³³¹ Kırdar, s. 58.

tanımıştır.³³² Gürcistan'ın beş gün süren savaştan en ağır kayıp Samaçablo bölgesiyle bağlarının fiilen tamamen kopması olmuştur. Yaşanan çatışmadan sonra Oset halkının Gürcistan'la yeniden birleşme ve birlikte yaşama olasılığı nerdeyse tamamen kalkmıştır.³³³

Ağustos 2008 yılında ayrılıkçı Samaçablo'ya sorunu nedeniyle, yaşanan Rusya-Gürcistan Savaşı sadece beş gün sürmesine rağmen, önemli bölgesel ve uluslararası sonuçlar doğurmuştur. Ağustos savaşı her ne kadar Gürcülerle Osetler arasındaki ayrılıkçı bölgesinin statü anlaşmazlığından kaynaklansa da, savaş Batı ile Rusya arasındaki rekabetin bir yansıması olmuştur.³³⁴ Savaşın hemen ardından Avrupa Birliği'nin talebi üzerine Bağımsız Uluslararası Misyona hazırladığı, "Gürcistan - Rusya Arasında Ağustos 2008'de Yaşanan çatışma İlişkin Değerlendirme" raporunda Gürcistan'ın Samaçablo'ya girişini takip eden süreçte Rusya'nın uluslararası hukuka aykırı faaliyetlerde bulunduğu belirtilerek tarafların savaş sonrası süreçte de uluslararası kamuoyuna karşı sorumluluklarını yerine getirmedikleri vurgulanmıştır.³³⁵

Gürcistan 1989 yılından günümüze kadar Samaçablo üzerinde otorite kurmaya çalışmıştır. Ancak, Gürcistan'da etnik çatışmalarda gerek Sovyetler, gereksede RF'un "taraf" olduğundan dolayı sorunun çözümüne engel olmuştur. Rusya, Ağustos 2008 yılında Gürcistan'ın Samaçablo müdahalesine karşı çok kararlı bir şekilde dahil olmuştur. Gürcistan'da Kasım 2003'te "Gül Devrimi" ile batı yansılı Saakashvili'nin iktidara gelmesiyle birlikte Rusya-Gürcistan ilişkileri bozularak Ağustos 2008'de yaşanan savaşın yolu açılmıştır.³³⁶ Saakashvili ile birlikte Gürcistan'ın Batı dünyasıyla yakın ilişkileri Rusya'yı Gürcistan'ın iç işlerine müdahaleye itmiştir. Buna ilaveten Rusya'nın Gürcistan ve Samaçablo arasında yaşanan çatışmaya katılması ile Rusya Sovyetler Birliği'nin dağılan parçalarını tekrar toplayarak bir rövanşizmin ilk adımını atmıştır. Sovyetler Birliği

³³² Rusya'dan başka bu iki bölgeyi bağımsız ülkeler olarak tanıdığını açıklayan diğer ülkeler ise : 5 Eylül 2008 Nikaragua Devlet Başkanı Daniel Ortega, Nikaragua devletinin Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlığını tanıdığını bildirdi, 10 Eylül 2009 - Venezuela Devlet Başkanı Hugo Chavez, Abhazya'yı bağımsız devlet olarak tanıdığını açıklamıştır, 15 Aralık 2009 - Nauru Abhazya'yı, "bağımsız devlet" olarak tanımıştır, 29 Nisan 2010 - Vanuatu Abhazya'yı, "bağımsız devlet" olarak tanımıştır, 29 Eylül 2011 Tuvalu Abhazya'yı, "bağımsız devlet" olarak tanımıştır. Bknz:

http://www.turkcebilgi.com/abhazya_ve_g%C3%BCney_osetya'n%C4%B1n_ba%C4%9F%C4%B1ms%C4%B1z%C4%B1klar%C4%B1n%C4%B1n_uluslararası%C4%B1_tan%C4%B1nmas%C4%B1

³³³ Usak **Gürcistan Krizi Değerlendirme Raporu**, 2008, s 53

<http://www.usak.org.tr/dosyalar/rapor/tAN1vx8M96fa0KRSuxTSIHF9aC4HvU.pdf>,

³³⁴ Usak **Gürcistan Krizi Değerlendirme Raporu**, 2008, s 54

³³⁵ Özer S., **Bağımsızlık Sonrası Gürcistan-Avrupa Birliği İlişkileri**, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, KKTC Uluslararası İlişkiler 2007,4(15) s. 115.

³³⁶ Arbatova A., **The Impact of the Caucasus Crisis on Regional and European Security**, Southeast European and Black Sea Studies, Vol. 9, No. 3, September, 2009, s. 228.

döneminden kalan etnik sorunların Rusya tarafından kolayca sömürülmesinin ilk örneğini de Samaçablo çatışması göstermiştir.³³⁷

BM'nin temel amacı uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasıdır. Anlaşma'nın 2. maddesinin 3. paragrafına göre uluslararası anlaşmazlıkların barışçıl yollarla çözülmesi esastır ve aynı maddenin ünlü 4. paragrafı devletlerin uluslararası ilişkilerinde başka bir devletin toprak bütünlüğüne ve siyasal bağımsızlığına karşı askeri kuvvet kullanımından ve kuvvet kullanma tehdidinden kaçınmaları gerektiğini hükme bağlamaktadır.³³⁸ Başka bir deyimle saldırıyı engellemek için askeri kuvvet kullanılmasından başka hiçbir çare kalmamalı ve meşru müdafaa amacıyla kullanılan askeri kuvvet yapılan haksız saldırı ile orantılı olmalı, aşırı zarar verilmemelidir.³³⁹

Gürcü askeri kuvvetlerinin Samaçablo'ya girmesi ve bölgeyi merkezi yönetime yeniden bağlama arzusu uluslararası hukuka göre başka bir devlete karşı askeri güçlerin kullanma anlamına gelmemektedir. Ağustos 2008'de yaşanan savaştan sonra Samaçablo bölgesi bağımsız bir devlet olarak (RF ve Nikaragua hariç) hiçbir devlet tarafından tanınmamıştır ve helen Gürcistan'ın bir parçasıdır. Ancak Rusya'nın "meşru müdafaa" hakkına Gürcistan'ın iç işlere müdahalesi ve Gürcülere karşı askeri kuvvetlerin kullanması hukuki dayanaktan yoksundur.³⁴⁰

Gürcistan'ın iç sorunu olan Samaçablo ile etnik çatışmada Osetlerin dışında Rusların kuvvet kullanması nedeni ile savaşın Oset-Gürcü savaşı olarak değil, Güney Kafkas Savaşı olarak da tanımlayabiliriz. Rusya gibi bir bölgesel gücün karşısında Gürcistan'ın tek başına kalması ve buna dünyanın katılmaması "Güney Osetya" gibi mikro devletlerin ortaya çıkmasının yanı sıra Güney Kafkasya'da tüm sınırlar değişebilir düşüncesini gündeme getirmiştir.³⁴¹ Örneğin Gürcistan'a bağlı olan ve Ermenistan sınırında yer alan Javakheti bölgesinde Ermeniler ayaklanabilir, burada da Rusya ayrılıkçı Ermenileri destekleyebilir.

³³⁷ Asmus R., *Mtsire omi romelmac msoflio shedzra, saqartvelo, ruseti da dasavletis momavali, Dünyayı Sarsan Küçük Savaş, Gürcistan, Rusya ve Batı'nın Geleceği*, Tiflis, İlia Devlet Üniversitesi Yayınları, 2010; Ayr. Bknz: Chernysh K., *Russian Policy Discourse During and After the Georgian War: Representations of NATO*, Master Thesis, Linköpings Universitet, 2010, s. 17.

³³⁸ *Saqartveloshı momkhdar konflikttan dakavshirebuli faktebis damdgeni saertashorisio mısıa, Gürcistan'da yaşanan çatışma olaylara dair uluslararası misyonun raporu*, cilt II, Tiflis, 2009
<http://smr.gov.ge/Uploads/66c4e7.pdf>

³³⁹ Usak *Gürcistan Krizi Değerlendirme Raporu*, 2008, s. 53-54
<http://www.usak.org.tr/dosyalar/rapor/tAN1vx8M96fa0KRSuxTSIHF9aC4HvU.pdf>,

³⁴⁰ Usak *Gürcistan Krizi Değerlendirme Raporu*, 2008, s. 54

³⁴¹ *Saqartveloshı momkhdar konflikttan dakavshirebuli faktebis damdgeni saertashorisio mısıa, Gürcistan'da yaşanan çatışma olaylara dair uluslararası misyonun raporu*, cilt II, Tiflis, 2009
<http://smr.gov.ge/Uploads/66c4e7.pdf>

Ağustos 2008 de yaşanan Rus-Gürcü Savaşın sonra Samaçablo sorunu, Gürcistan'ın iç sorunundan uluslararası bir soruna dönüşmüştür. Çatışma taraflardan biri olan Gürcistan'ın arkasında ABD'nin bulunması ve öbür tarafın yanı Osetlerin yanında ise Rusya'nın olması Samaçablo nedeniyle meseleyi ABD ile Rusya'nın bölgedeki etkinlik sorununa dönüştürmektedir. Söz konusu sorunun uluslararası bir meseleye dönüşmesi Güney Kafkasya bölgesinin Jeostratejik öneminden ve doğal kaynaklar açısından zenginliğinden kaynaklanmaktadır. Özellikle enerji kaynaklarının ulaşımında transit rolü oynayan Gürcistan, her iki süper güç tarafından önemli bir potansiyel etki alanı olarak görülmektedir. Bakü-Tiflis-Ceyhan³⁴² boru hattının Gürcistan'dan geçmesi, ABD açısından burada istikrarın sağlanmasına daha da önemli ilmesine neden olmuştur. Tüm bu gelişmelerin sonucunda Samaçablo sorununun yakın zaman içerisinde çözümlenmesi mümkün değildir. Çünkü Rusya yakın çevresinde etkisini arttırarak sert bir dış politika izlemektedir. Nitekim 26 Ağustos 2008'de Samaçablo bağımsızlığının tanınması uluslararası hukuka aykırı olmayacağını vurgulanmıştır. Osetlere göre Rusya tarafından bağımsızlık tanınması Kuzey ve Güney Osetleri birbirlerine daha da yaklaştırmış ve birlik duygusunu arttırmıştır. Gürcistan'ın esas amacı ise Samaçablo gibi ayrılıkçı bölgeyle yeniden tam anlamıyla birleşilme ülkenin toprak bütünlüğünü sağlamasıdır. Gürcistan'ın merkezi yönetimi bu amacı gerçekleştirmek için ayrılıkçı bölgelere daha geniş statü tanıyabileceğini belirtmiştir. Ancak "Oset Birliğini" gerçekleştirmeyi hedefleyen Samaçablo yönetimi Tiflis'ten gelen çeşitli tekliflere sıcak bakmamaktadırlar. Sonuçta, hiçbir taraf kendi amacından vazgeçmemektedir. Herhangi bir arabulucunun olmaması durumda sorun yine çatışmaya dönüşebilir. Her ne kadar Batı Dünyası Gürcistan'a askeri ve teknik yardım sağlayarak destek verse de sorunun tamamen çözme konusunda yetersiz kalmakta ve Rusya'ya karşı çıkmam istememektedir.³⁴³ Dolayısıyla günümüzde Samaçablo sorunu "dondurulmuş çatışma" niteliği kazanmış olup sorunun yakın zaman içerisinde çözüme kavuşması imkansız görülmektedir.

2.4.5. SAMAÇABLO BÖLGESİNİN KENDİ KADERİNİ TAYİN HAKKI

Rusya'nın yakın çevresinde kendi çıkarlarını sağlaması ve etkisini arttırması uyguladığı "böl ve yönet" politikasına dayanmaktadır. Bu bağlamda Rusya'nın Güney Kafkasya ülkelerden biri olan Gürcistan'la ilişkilerde en önemli hedefi Samaçablo ve Abhazya'nın Gürcistan'dan ayrılmasının sağlamasıdır. Bu hedefin gerçekleşmesi için ilk

³⁴²Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattı hakkında ayrıntı. blg için

bknz: <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423873010.pdf>

³⁴³Yapıcı, s. 99.

etapta Rusya, 26 Ağustos 2008 tarihinde bu iki ayrılıkçı bölgesinin bağımsızlığını tanımıştır. İkinci etap ise kendi tarafından tanınmış bu bağımsızlığının uluslararası camia tarafından resmen tanınmasının gerçekleştirilmesidir. Ağustos 2008 savaşı, Rusya'ya bu hedefi gerçekleştirmesi için önemli bir fırsat vermiştir.³⁴⁴ 7-8 Ağustos 2008'de Gürcistan askeri birlikleri “anayasal düzeni” sağlamak için ayrılıkçı Samaçablo bölgesine girerek Osetlerle çatışma başlamıştır. 5 Gün süren (7-8 Ağustostan 2-13 Ağustosa kadar) çatışmalara Rus askeri üslerin müdahil olduktan sonra Gürcistan kısa süre içerisinde ağır bir yenilgiye uğramıştır. Savaş biter bitmez 12 Ağustos Rusya Dışişleri Bakanı Lavrov, “Güney Osetya ve Abhazya'nın artık Gürcistan devleti içerisinde yer almasını imkansızdır ve Gürcistan'ın toprak bütünlüğü hakkında asla konuşulamaz” şeklinde bir açıklama yapmıştır. Bu gelişmelerin hemen ardından 26 Ağustos 2008 yılında RF, Samaçablo ve Abhazya'nın bağımsızlığını tanımıştır. Aynı gün Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Medvedev, “Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlığının tanınmasının uluslararası hukuk kendi kaderini tayin hakkı ilkesine dayanarak olduğunu” dile getirmiştir.³⁴⁵

Rusya'nın en önemli hedefi kendi kaderini tayin hakkı ilkesine dayanarak ayrılıkçı Samaçablo ve Abhazya bölgelerinin Gürcistan'dan ayrılması olmuştur. Batı Dünyası Rusya'nın bu hedefi kabul edilemez şeklinde sert bir biçimde eleştirmiştir.³⁴⁶ Örneğin Ağustos 2008 savaşı esnasında Batılı devletler hem Rusya'nın Gürcistan'a verdiği çok ağır karşılığa, hem de Rusya tarafından Samaçablo ve Abhazya tanınmasına tepki göstermişlerdir.³⁴⁷

Genellikle kendi kaderini tayin hakkı çok tartışmalı ve karmaşık bir ilkedir. Örneğin, etnik azınlık gruplara egemenlik hakkı tanındıktan sonra, onların her zaman başka bir grup içinde azınlık olarak kalma riski bulunmaktadır. Azınlığın hakları karşısında, aynı ülke ve siyasi yönetimi paylaşan çoğunluğun haklarının hangi dereceye kadar zarar görmesine izin verileceği de ayrı bir meseledir. Burada işaretlenmesi gereken husus şudur, Eğer kendi kaderini tayin hakkı bir halkın kendi yönetimlerini, geleceklerini ve siyasi kurumlarını seçme özgürlüğü ve hakkı varsa aynı zamanda bir devletin ülkesel bütünlüğe sahip olma hakkı da vardır. Birleşmiş Milletler bazı ayrılıkçı hareketlerin kendi kaderini tayin hakkı ilkesinin

³⁴⁴ Taştekin F., *Kadehler birleşik Osetya ve Rusya için kalkıyor*, Radikal, 18 Eylül 2008

³⁴⁵ *Abkhazia i Yuznaya Osetya priznali nezavisimost drug druga i prizvali vse k etomu je, Abhazya ve Güney osetya birbirlerinin bağımsızlığı tanıdılar ve herkesi çağırda bulundular*. Newsru.com, 26 Ağustos 2008

³⁴⁶ Özkan G., *Who will stop Russia?* Turkish Daily News, 13 Ağustos 2008, s.12

³⁴⁷ 3 Mart 2008 tarihinde Güney Osetya ve 7 Mart 2008 tarihinde Abhazya uluslararası topluma bağımsızlıklarının tanınması çağırısı yapmışlardır. Karbolat H., *Kosova Güney Kafkasya'ya Yansımaya Başladı*, http://www.kho.edu.tr/Dokuman/enstitu/tezler/Muharrem_Tas.pdf

kullanmalarına izin vermeyerek ayrılıkçılığa karşı mesafeli davranmıştır. Bunun sebebi ise, Birleşmiş Milletler'in üyesi olan devletlerde ülkesel bütünlüğüne tehdit eden ayrılıkçı hareketlerin yaşanmaması isteğidir.³⁴⁸

Samaçablo'nun sadece Rusya tarafından tanınması Gürcistan'ın içerisinde yeni bir devletin doğmasını zorlaştırmıştır. Bağımsız Devlet statüsü kazanabilmek için, ayrılıkçı bölgenin üç esas ölçütü sağlaması şarttır: bir devletin bağımsız olabilmesi için belirlenmiş bir ülkesi olması, buna ilaveten sürekli bir nüfusun ve bir hükümetin bulunması gerekmektedir.³⁴⁹ Kısaca Malanczuk'un işaret ettiği gibi "devletin var olması için gereken ölçütlerin varlığı ispat edebilse bile bu yine de bir devletin oluşturulması potansiyelini taşımaz. Devletlerin daha çok yürütme organlarının inisiyatifinde kalan tek taraflı bir eylem olup en iyi ihtimalle oldukça sınırlı bir hukuki etkiye sahiptir".³⁵⁰ Dolayısıyla RF tarafından Samaçablo'nun tanınması ana ülke olan Gürcistan'ın haklarının ihlalidir. Çünkü Gürcistan uluslararası hukuk çerçevesinde sahip olduğu egemenlik hakkına ve bu hukukça korunan kendi başına var olma hakkına sahiptir.

Her iki taraf (Gürcü ve Oset) kendi taleplerinden vazgeçmediği takdirde bölge nasıl bağımsız olacaktır, daha doğrusu Rusya bu bölgeyi Gürcistan'dan nasıl koparacaktır sorusu çok tartışmalı bir konudur. Kısaca, Ağustos 2008 yılında 5 gün süren Gürcistan-Samaçablo savaşını Rusya'nın dahil olmasından sonra Gürcistan'ın bölgedeki kontrolü artık sadece kağıt üzerinde kalmıştır. Samaçablo bölgesi her zaman, gerek Sovyetler öncesi, gerek Sovyetler Birliği zamanında ve gerekse Gürcistan'ın bağımsızlığı sonrasında da Gürcistan'ın bir parçası olmuştur. Dolayısıyla uluslararası hukuk kurallarına göre Samaçablo bölgenin bağımsızlığını kazanması ihtimali çok azdır. Rusya tarafından Samaçablo bölgesinin bağımsızlığı resmen tanınsa bile, bu söz konusu bölgenin uluslararası sisteme bağımsız bir devlet olarak katılmasını sağlamamaktadır.

2.5 ABHAZYA ÇATIŞMASI

Abhazya Özerk Cumhuriyeti Gürcistan'ın kuzey-batı bölgesinde yer almaktadır. Yüzölçümü 8.700 km². Bu Gürcistan'ın 69.700 m²lik toplam yüzölçümünün yaklaşık olarak

³⁴⁸ *Saqartveloshi momkhdar konfliktan dakavshirebuli faktebis damdgeni saertashoriso misia, Gürcistan'da yaşanan çatışma olaylara dair uluslararası misyonun raporu*, cilt II, Tiflis, 2009
<http://smr.gov.ge/Uploads/66c4e7.pdf>

³⁴⁹ *Saqartveloshi momkhdar konfliktan dakavshirebuli faktebis damdgeni saertashoriso misia, Gürcistan'da yaşanan çatışma olaylara dair uluslararası misyonun raporu*, cilt II, Tiflis, 2009
<http://smr.gov.ge/Uploads/66c4e7.pdf>

³⁵⁰ Malanczuk P., **Modern Introduction to International Law**, Londra: Routledge, 1997,s. 85.

% 12,5'ine denk gelmektedir. Başkenti Sohum kentidir.³⁵¹ Topraklarının yaklaşık yüzde 75'i dağlardan oluşmaktadır. Bölgede Gürcüler, Abhazlar, Ruslar yaşamaktadırlar. 1992 yılında Gürcü-Abhazya çatışması başlamadan Abhazya'nın toplam nüfusu yaklaşık 516.600 kişi olup 2003 yılı itibarıyla Abhazya'nın nüfusu yaklaşık 216.000 kişiye düşmüştür.³⁵² Anlaşılacağı üzere etnik çatışmalardan kaynaklanan göçlerden dolayı bölge nüfusu yarıya düşmüştür.

Harita No: 5 Abhazya özerk Cumhuriyet, Batı Gürcistan haritası,
Kaynak: <http://smr.gov.ge/Uploads/66c4e7.pdf>

2.5.1 ABHAZLAR'IN KİMLİĞİ

Günümüzde Gürcistan'da mevcut Abhazya etnik sorunun tarihsel kökenlerine inildiğinde, hem Abhazya bölgesinin (Batı Gürcistan) hem de genel olarak Gürcistan'ın en eski tarihine kadar gidilmesi gerekmektedir. Kısaca anlatmak mümkünse, Antik kaynaklara göre M.Ö VI ve M.S. I yüzyıllarda bugünkü Abhazya özerk cumhuriyeti, batı Gürcistan'ı

³⁵¹Gamakharia C., Akhaladze L., *Afkhezeti/Saqartvelo: İstoria-Kultura, Abhazya/Gürcistan: Siyaset-Kültür*, Tiflis- İstanbul, Gürcü Sanat Evi yay., 2016, s. 9. Ayrıntılı olarak Gamakharia C., Gogia B., *Abhazya istoricheskii oblast Gruzii, (istoriografia, dokumenti i materialı, komentarii) s drevneishix vremen do 30 godov XX veka*", Abhazya, Gürcistan'ın tarihi bir bölgesi (İstoriografi, belgeler, ve yorumlar) eski çağlardan XX yüzyılın 30-lere kadar, Tiflis, iverieli yay. 1997; <http://dspace.nplg.gov.ge/handle/1234/38375>

³⁵²<http://mediacity.ge/news.php?id=297>

kapsayan Gürcü krallığın “Kolkheti” krallığın sınırları içerisinde yer almıştır.³⁵³ Dünyanın ilk coğrafyacısı Strabo’nun (M.Ö.60 - M.S.24) Coğrafyasına göre Dioskuria (Bugünkü Sohum) “Kolkheti” krallığına ait bir Gürcü şehirdir. M.S. I. yüzyılda yaşayan yazar ve filozof Büyük Plinius de günümüz Sohum şehrinin “Kolkhlr” şehri olarak gösterilmiştir. IV. Yüzyılın Latin yazarı Rufius’a göre ise, Karadeniz’in Kuzey-Doğusunda Abhazya dahil olmak üzere Gürcistan’ın Karadeniz sahilinde Kartveller (Gürcüler anlamına gelen) “Enerjik Kolkhlr” yaşamışlardır.³⁵⁴ V. yüzyılda yazar Plavius Ariane ise günümüz Abhazya toprakları dahil olmak üzere bütün Doğu Karadeniz Bölgesi’nde yaşayan toplumları (Abazglar³⁵⁵, Sanigler kolkhlr”, “saniglar”, “egriller”, “korakslar”, “Meskhlar”, “svanlar”, “megreller” v.s.) Kartvel (Gürcü) olarak göstermektedir.³⁵⁶

“Kolkheti” krallığının çöküşü ile birlikte batı Gürcistan’da birçok siyasi birim ortaya çıkmıştır. Yazar Flavius Ariane bu siyasi birimlerden “Abazgi” birimin güçlü bir şekilde ortaya çıktığını vurgulamıştır. Ancak M.S. II. yüzyılın II. yarısında “Kholkheti” Krallığı yerinde birkaç Gürcü siyasi birimlerin birleşerek batı Gürcistan’ı kapsayan yeni Gürcü krallığı “Egrısı” (Lazıka) krallığını kurmuştur. Dolayısıyla “Abazgi” birimi de “Egrisi” krallığı

³⁵³Kauhchishvili T., **Herodotes Tsnoebi Sakartvelos shesaheb, Herodot’un Bilgileri Gürcistan Hakkında**, c. I, Tiflis, Soviyet Gürcistan Bilimler Akademisi yay., 1960, s.104.

³⁵⁴Lomouri N., **Berdzeni Logograposebis Tsnoebi Sakartvelos shesaheb, Yunan Logografların Bilgileri Gürcistan Hakkında**, Tiflis, Gürcistan ve Kafkas Tarihi Araştırmaları , 1963, s. 3-35.

³⁵⁵“Abazglar”ın etnik aidiyete ilgili görüş farklılığı vardır. Bir yandan onların Tarihli batı Gürcistan topraklarında yaşayan “kolkhlr”, “saniglar”, “egriller”, “korakslar”, “Meskhlar”, “svanlar”, “megreller” gibi Gürcü kökenli halk olduğunu, öbür yandan ise Onların Kuzey Kafkasya’dan gelen “Adıge” kökenli bir halk olduğuna dair iki görüş vardır. Ancak söz konusu “Abazglar”ın bugünkü “Abhazyalar”a hiçbir alakası yoktur. Bugünkü Abhazyalar XVII yüzyılda Kuzeyi Kafkasya’dan gelen “Aps-ua” isimli bir halktır. Örnek için: Eski yazar büyük Plinius kendi eserinde “Aps-ua” halkı Kuban nehri çevrelerinden gelen Astrahan (Rusya Federasyonu’nun güneybatısında yer alan) şehri yakınlarında yaşamaktadırlar” belirtmiştir. Bknz. Bitadze., L., “Afkhezeti”, Abhazya, Abhazyaların Antropoloji Tarihi, Üversalı yay. Tiflis, 2008, s. 10; Günümüzde O. Bğajba ve S. Lakoba gibi Abhazyalı araştırmacılar 2006 ve 2007 yıllarda yayınlanmış kendi araştırmalarında eski “Abazglar” “Aps-ua” halkın akraba olduğunu savunmaktadır. Eğer öyleyse onların kültüre ait hiçbir iz bulunmamaktadır. Günümüz Abhazya toprakları da dahil olmak üzere bütün Batı Gürcistan’da Gürcü ve Yabancı arkeologlar tarafından (Kolha) kültürü diye adlandırılan ortak Gürcü kültürü tespit edilmiştir. Günümüz Abhazya topraklarında yerli halk olarak Gürcülerin yaşadıkları antropolojik, linguistik ve etnolojik bilgilerden bellidir. Bknz: Papaskırı Z., **Abkhazia, Istoria bez falsifikatsı, Abhazya, Tahrif Olmadan Tarih**, Tiflis, 2010; Gamakharia C., **Abkhazia from ancient times till the present days, Essaus from the history of Georgia, Ministry of Education and Culture of Abkhazia**, Tiflis, Inst. of History and Ethnology of Iv. Javakhishvili, yay. 2011,s. 11-34, 203-280;

Burada işaretlenmesi gereken bir husus var, Günümüzde Ayrılıkçı Abhazya’nın yönetimi Abhazya bölgesi isminin “Aps-ıl” olarak değiştirmesine çalışmaktadır. Hatta kendilerine Abhazyalar değil “Apsılı” halkı olarak adlandırılmaktadırlar. Ayrın blg. için bknz: Tüm yabancı ve yerli, eski ve yeni kaynaklara dayanarak, Prof. M. Lortkipanidze’nın Araştırmaları: Lortkipanidze M., **Abkhazkoe Tsarstvo, Abhazya Tarihe göre Abhazya Krallığı**, Tiflis, Meridiani yay. 1999.

Lortkipanidze M., **afkhazebi da afkhazebi, Abhazyalar ve Abhazya**, II baskı, Tiflis, Meridiani yay. 2012 - <http://www.abkhazovedenie.com/files/eBooks/78/Marika-Lortkipanidze.pdf>

Abhazya hakkında blg.için bknz:

https://www.youtube.com/watch?v=TG_3YWj2Rl8

<https://www.youtube.com/watch?v=zTuIa5JV2zU>

³⁵⁶ Gamakharia, Akhaladze, s.11.

sınırları içerisinde kalmıştır. M. S. VI. yüzyılda “Egrisi” krallığı Roma, Bizans ve İran gibi devletlerin etkisiyle zayıflanmıştır.³⁵⁷ Ancak, VIII. yüzyılın 80 yıllarında Batı Gürcistan’da “Egrisi” krallığın diğer birimleri birleşerek “Abazgia” siyasi birimi de dahil olmak “Egris - Abkhazya” krallığı kurulmuştur. VIII. yüzyılda yaşayan Gürcü yazar Ioane Sabanidze’nin “Aziz Abonun İşkencesi” isimli kendi eserinde verdiği bilgilere göre, VIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Batı Gürcistan’ı henüz Kral unvanı kullanmayan “Abazg³⁵⁸ Beyler” yönetmiştir.³⁵⁹ Merkezi Kutaisi olmuştur³⁶⁰. (Günümüzde Kutaisi Gürcistan’da yer alan İmereti bölgesinin merkezidir). VIII. Yüzyılın sonunda Egris -Abhazya Hükümdarı olan II. Leon halefsiz kalan “Egrisi” Krallığının tahtını hakkı olarak ele geçirmiş ve Gürcü vakayinamesine göre, “Abhazya Kralı” olarak adlandırılmıştır. VIII yüzyıldan itibaren, “Abkhazya” teriminin anlamı kademeli olarak genişlemiştir ve sonunda Batı Gürcistan’ın tamamını kapsamıştır. Daha sonraki zamanlarda yabancı yazarların Birleşik Batı Gürcistan Krallığına “Abhazya” Krallığı isim olarak kullanılmıştır.³⁶¹

X. yüzyılın 70yıllarda tüm Gürcü feodal birimler arasında iç savaş başlamıştır. Gürcü krallıklar arasında en stratejik konumunda olan “Kartli” krallığını ele geçirmek için savaşa girmişlerdir. Ancak Kartli krallığı (bugünkü Doğu Gürcistan’da yer alan bölge) bu feodal birimlerin bir araya getirerek birleşmiş Gürcü devletin iddiasını sunmuştur. Bu fikrin gerçekleştirilmesi için en iyi aday Gürcü Bagration hanedandan III. Bagrat olmuştur. Prens III Bagrat Kartli krallığın yanı sıra Tao Klarceti krallığın ve Abhazya Krallığın tek halefi

³⁵⁷ Lortkipanidze M., **afkhazebi da afkhazebi, Abhazyalar ve Abhazya**, I baskı, Tiflis, Ganatleba yay. 1990, s. 5-15.

³⁵⁸ Burada “Abazg” Beyler “Gürcü Beyler” anlamına gelmektedir. Sabanidze, I., “wamebaო wmidisa da netarisa mowamisa qristesi haboოsi”, “Aziz Abo’nun İşkencesi”, cicinatela yay. Tiflis, 2007; Buna karşı olarak Abhazyalı yazarlar O. Bgajba ve S. Lakoba 2007 yılında yayınlamış olan Abhazya’nın Tarihi” isimli kendi çalışmalarında “Egris - Abkhaz” krallığı yöneten Abhaz Beyler günümüzde Abhazya özerk Cumhuriyetinde yaşayan Abhazya (Apsıl) halkın ataları olduğunu, fakat tamamen Pro-Gürcü siyasetini izlediğini” belirtmektedirler. Bgajba O. X., ve Lakba, S. Z., **Antik Çağdan Günümüze Kadar Abhazya’nın Tarihi** 2007

³⁵⁹ Akhaladze L., çeviren Şenol E., *Abhazya Krallığı – VIII-X. Yüzyıl Arası* (Kısa Tarihsel Makale),

<http://gurcu.org/abkhaz-kralligi-icerigi-739.html>

³⁶⁰ Bgajba O. X., ve Lakba, S. Z., **История Абхазы с древнейших времен до наших дней**, **Antik Çağdan Günümüze Kadar Abhazya’nın Tarihi**, Sokhumi, 2007, s. 132.

http://www.apsuara.ru/lib_b/bgzb00.php

³⁶¹ Günümüzde Ayrılıkçı Abhazyalar “Abhazya” Krallığı’nın konusunu spekülasyona çevirip bu krallığın Gürcü Krallığı olmadığını ve günümüz anlamıyla Abhazyalar Krallığı olarak pazarlamaya çalışıyorlar. Ayrılıkçılar, “Abhaz” Krallığının bütün siyasi ve özellikle günümüze kadar ulaşan zengin, benzersiz kültür mirasının Gürcü kültürü olduğunu gizliyorlar. Ancak Günümüz Abhazya Özerk Cumhuriyeti toprakları da dahil olmak üzere bütün Batı Gürcistan’da Gürcü ve Yabancı arkeologlar tarafından yapılmış araştırmalara ve antropolojik, linguistik ve etnolojik bilgilere dayanarak bellidir ki, söz konusu topraklarda Kültür Gürcüler tarafından kurulmuştur. Bu durum ise “Abhazya” Krallığının gerçek Gürcü Krallığı olduğunu ispat etmektedir. Gamakharia C., Akhaladze L., 2016; . Gamakharia C., Beridze T., Gvantseladze T., **Ocherki iz istorii Gruzii s drevneishix vremen do nashix dnei**, **Gürcistan Tarihten Kronikleri Eski Zamanlardan Günümüze Kadar**, Tiflis, İverieli yay. 2009;

<http://dspace.nplg.gov.ge/handle/1234/6651>

olmuştur. Kartli krallığı öz babadan, “Tao Klarceti” krallığın (Gürcistan’ın güneybatında yer alan) üvey babadan ve “Abhazya” Krallığı ise dayıdan (Abhazya Krallı kör Teodos evlatsın vefat etmiştir) III Bagrat’a geçmiştir. Gürcistan’ın toprak bütünlüğüne temel atan Bagration hanedandan III. Bagrat (978-1014) Doğu ve Batı Gürcistan’daki prenslikleri bir devlet çatısı altında birleştirilmiştir. Bu tarihten itibaren Gürcülerin yaşadığı toprakların “Gürcistan” olarak anılmaya başladığı görülmektedir.³⁶² Dolayısıyla Abhazya³⁶³ krallığı olarak bilinen batı Gürcistan X. yüzyılda birleşik Gürcistan topraklarına katılmış XIX. yüzyıldan ise bölge Gürcistan’la birlikte Rusya’nın egemenliği altına girmiştir.³⁶⁴

2.5.2. ABHAZYA SORUNUN ORTAYA ÇIKIŞI

Gürcistan-Abhazya çatışması etnik karaktere sahip bir nitelik taşımaktadır. Çatışmanın kökleri kısmen eski Sovyetler Birliği dönemine dayandırmaktadır. 1917 yılında Rusya’da yaşanan ve Çarlık otokrasisinin yıkılıp yerine Sovyetler Birliği’nin kurulmasıyla sonuçlanan Rusya Devrimden sonra, Gürcistan ilk bağımsız cumhuriyeti (1918-1921) kurmuştur. Fakat Gürcistan’ın bağımsızlığı fazla sürmemiştir. Sovyet Rusya 1921 yılında Şubat-Mart aylarında Gürcistan’ı işgal etmiştir. Gürcistan’da Sovyet rejimi başlamıştır.³⁶⁵

1918-1921 yıllarda Abhazya Gürcistan Demokratik Cumhuriyeti içerisinde bir siyasi birim olarak kurulmuştur. Gürcistan Demokratik Cumhuriyeti döneminde yapılan demokratik seçimler sonucunda Abhazya, iktidara gelen “Halk Şurası” tarafından yönetilmiştir. Bu hükümet kendi yetkileri çerçevesinde görevini sürdürmüştür. 21 Şubat 1921’de Gürcistan Kurucu Meclisi tarafından Gürcistan Demokratik Cumhuriyetin ilk Anayasası kabul edilmiştir. Söz konusu Anayasada Gürcistan Abhazya’nın özerklik statüsünü belirleyen bir madde konulmuştur. İç işlerinde Abhazya’ya geniş haklar tanınmıştır.³⁶⁶

Abhazya Gürcistan sınırları içerisinde yer aldığı için hiçbir zaman Abhazya bağımsız bir cumhuriyeti olmamıştır. Güney Kafkasya’nın üç cumhuriyetlerinden (Gürcistan, Azerbaycan ve Ermenistan) farklı olarak Moskova’da temsilciliği yoktu. Ayrılıkçı Abhazylar ve onların arkasında olan Rusya’nın üst düzey yetkililere göre 1921 yılında

³⁶² Berdzenishvili N, Canashia S. **Gürcistan Tarihi**, İstanbul, Sorun yayınları, 1987, s.136.

³⁶³ Günümüzde Abhazylar yabancı kaynaklarda Gürcistan olarak sıkça kullanılan “Abhazya” terimini kendi amaçlarına göre kullanmaktadırlar. Onların boşuna gayretleri “Abhazya Krallığı” ile bütün Gürcistan tarihini tahrif etmekle kendi tarihine dönüştürmektir. Asıl amaçları ise tahrif edilen tarihle Gürcüler aleyhine bir psikoz yaratmak ve Abaza halkını ideolojik açıdan işletmektir. Gamakharia, Akhaladze, s.11-15.

³⁶⁴ Akhaladze L., **Inscriptions of the Kings of Egris-Abkhazeti**, Informational –analytical journal “Abkhazeti” N: I.Tbilisi, 2004, s. 61-64.

³⁶⁵ Gamakharia, Akhaladze, s. 45.

³⁶⁶ Gamakharia, Akhaladze, , s.44.

Bknz: Gürcistanın 1921 yılın Anayasası, <http://constitution.parliament.ge/uploads/masalebi/1921-konstitucia.pdf>

Sovyetleştirdikten sonra Abhazya bağımsız bir cumhuriyet olmuştur ve daha sonra “Gürcü olan Josef Stalin” özerklik statüsü vererek Abhazya’yı Gürcistan’a bağlamıştır. Fakat 1 Eylül 1921’de Halk İşleri Komiseri (Bakan) J. Stalin, Bütün Rusya Merkezi İdari Komitesi’nde³⁶⁷ “Abhazya, Bağımsız Gürcistan’ın özerk parçasıdır, bundan dolayı Rusya’da özel temsilcileri yoktur ve olmaması da gerek, bu yüzden SSCB’den kredi alma hakkı yoktur” gibi ifadelerde bulunmuştur.³⁶⁸

Gürcistan’da Sovyet rejimin kurulduktan sonra gerek fiilen, gerekse hukuken Abhazya, bir özerk cumhuriyet statüsü taşımıştır. Güney Kafkasya Federasyonu Başkanı Sergo Orjonikidze, 21 Aralık 1923’te Sovyetlerinin II. Kurultayında “Abazalar bilmeli ki, Abhazya özerk bir cumhuriyettir ve birliğimizde eşit hakları vardır diye” belirtmiştir. SSCB’nin 1924 yılında kabul edilen birinci Anayasasının³⁶⁹ IV. maddesinin 15. bendinde de “Acara ve Abhazya Özerk Cumhuriyetleri, Güney Osetya, Dağlık Karabağ ve Nahçıvan Özerk Bölgeleri “Milli Şura’ya” birer temsilci gönderebilirler” diye kaydedilmiştir.³⁷⁰ Dolayısıyla Abhazya tarihini çarpıtmakla uluslararası camiayı aldatan ayrılıkçı tarihçiler ve Rusya’nın günümüz yetkilileri ne kadar konuşmasalar da, gerçek yine de gerçektir. SSCB’nin birincisi 1924’de ve ikincisi 1936’de kabul edilen tarihli Anayasalara göre Abhazya’ya özerk cumhuriyet statüsü tanınmıştır. Abhazya SSCB’nin cumhuriyeti olmadığı için özerk bölgeler gibi SSCB’nin iki aşamalı meclisinin “Milletler Şurasına” (yasama organı) tek bir milletvekili gönderme hakkına sahip olmuştur.

Burada vurgulanması gereken husus şudur: Ayrılıkçı Abhazyalar, 1925 yılında hazırlayan ancak yürürlüğe girmeyen kendi “anayasa projesinden” (söz konusu anayasa projesi Gürcistan Anayasasının tekrarı olup Abhazya’yı bağımsız bir devlet olarak ilan etmesi planlamıştır) sık sık söz etmektedirler. 1 Nisan 1925’te Abhazya, Sovyetlerin III. Kurultayında müzakere edilmeden ve SSCB’nin, Güney Kafkasya Federasyonunun ve Gürcistan’ın anayasasına aykırı olan bir anayasa kabul edilmiştir. Ancak, bu anayasa çıkmamıştır ve yürürlüğe de girmemiştir.

Abhazya Anayasası projesi üzerindeki çalışmalar Haziran 11-16 1926 yılında, Sohum’de, düzenlenen Gürcistan Merkezi Komitesinin III. toplantısında sona ermiştir. Abhazya’nın söz konusu “Anayasası projesinde” Gürcistan’ın Abhazya ile ilişkilerini

³⁶⁷Bütün Rusya Merkezi İdari Komitesi-“Milli Şurası” toplantıların ara döneminde faaliyet gösteren yüce yasama organıdır. Gamakharia, Akhaladze, s. 44-45.

³⁶⁸Menteshashvili A., *İstoricheskie predposilki separatizma v Gruzii, Gürcistan’da ayrılıkçılığın tarihsel arkaplanı*, Tiflis, 1998, s. 67.

³⁶⁹Soviyetlerin Anayasaları için bkz: <http://constitution.garant.ru/history/ussr-rsfsr/>

³⁷⁰Gamakharia, Gogia, s. 488-489.

belirleyen³⁷¹ Gürcistan Anayasası'nın II. bölümü değiştirilmeden dahil edilmiştir. 27 Ekim 1926'da Abhazya Merkezi Komitesi tarafından Abhazya “anayasa projesi” Abhazya Anayasası olarak kabul edilmiştir. Bundan sonra her iki (Gürcistan ve Abhazya) anayasaya göre “Abhazya Gürcistan Sosyalist Sovyet Cumhuriyetine ve sonra Güney Kafkasya Federasyonu'na dahil edilmiştir.

1920'li yıllarda Sovyet İmparatorluğunda iktidarın tamamen merkezileştirme süreci başlatılmıştır. Bu süreç içinde 7 Ocak 1935'te Abhazya Sovyetlerinin VII. kurultayı tarafından alınan karara göre Abhazya'nın yeni anayasası onaylanmıştır ve bu anayasaya göre Abhazya Özerk Cumhuriyeti'nin bütün komiserlikleri Gürcistan'ın münasip komiserliklerine bağlanmıştır. (madde 42). Diğer yandan Sovyetler Birliği'nin totaliter rejimi 5 Aralık 1936'da kabul edilen “Stalin Anayasasıyla” tamamlanmıştır. Bundan sonra, SSCB üyesi olan bütün cumhuriyetlerin ve özerk cumhuriyetlerinin anayasaları tevhit edilmiştir. Tevhit edilen anayasalar 13 Şubat 1937'te Gürcistan, 2 Ağustos 1937'te ise Abhazya tarafından kabul edilmiştir. Yeni anayasalara göre SSCB cumhuriyetleri ve özerk cumhuriyetler idari konularda tamamen (Moskova) merkeze bağlanmıştır.

Sovyetler tarafından XX. yüzyılın 30'lu yıllarından başlayana siyasi represyalar, tüm Sovyet halklar gibi 1938 yılından Abhazya'ya da geçmiştir. Sovyetler milliyetçi reformları başlamışlardır. Abhazya'da yazı sisteminin reformu (Abhazca yazı sistemin Latince 'den Gürcüceye değiştirilmesi), 1945-1946 eğitim yılından itibaren gerçekleşen okul reformu (Abhazya okullarında Rusça eğitiminin iptali ve okullarda Abhazca eğitimi kısmen muhafaza edilerek Gürcüceye dönüşmüştür). Tüm bu gelişmelerle aynı dönemde Sovyet Rusya Gürcistan'da aksi politika izlemiştir. Abhazya'da yazı ve eğitim sistemin Abhazcadan Gürcüce dönüşmesinin yanı sıra Gürcistan diğer bölgelerde (Tiflis dahil olmak üzere) tamamen Ruslaşma politikası izlemiştir. Sovyetlerin “Ruslaştırma” politikası gelecekte “yakın çevresinde” olan ülkelerde Rusya'nın etkisi ve egemenliği sürdürmesi için, bunun yanı sıra etnik çatışmaların alevlendirilmesi için önceden planlanan bir araç olmuştur.

Bilindiği gibi, siyasi represyalar bütün Sovyetler'de yapılan bir “icraattı”. Bütün SSCB'de merkezi idari makamlarının talimatlarına göre özerk cumhuriyetlerin yazı sistemleri

³⁷¹1926 yılı Sovyet anayasası gerçi bir formalite olarak, ancak yine de Tiflis ve Sohum arasındaki yetkileri açıkça belirlenmiştir. Abhazya'nın iç, adliye, eğitim, sağlık, tarım ve sosyal işler komiserlikleri (bakanlıklar) Gürcistanın aynı komiserliklerden bağımsız olarak faaliyet göstereceklerdi. Ancak, her iki taraf bakanlıkları kendi çalışmaları hakkında bilgi alışverişinde bulunacaklardı. Abhazya'nın köy işleri komitesi hem Abhazya, hemde Gürcistan hükümetlerine bağlı olmuştur. Mali, çalışma ve işçi amele muayene halk komiserliklerinin temsilcileri Gürcistan komiserliklerine bağlı olup aynı zamanda Abhazya hükümetine hesap vermek zorundaydılar. Anlaşıldığı kadarıyla, Abhazyanın 1926 Anayasasında bağımsızlığı gösteren bir emare bile yoktur. Gamakharia, Akhaladze, s. 46.

ile eğitim sistemleri bulundukları Sovyet Cumhuriyetleri'nin yazı ve eğitim sistemine göre değiştirilmiştir. Fakat ayrılıkçı Abhazyalar tarafından ileri sürülen “suçlamalar” Gürcülere karşı değil de, Rusya'ya karşı olmalıdır. Çünkü Ruslar Abhazıların asimilasyonunu günümüze kadar devam ettirmektedirler.

Abhazya, Sovyetler Birliği döneminde Gürcistan'a bağlı özerk bir cumhuriyet statüsü oluşturmuştur. 1977 tarihli Sovyetler Birliği Anayasasının 72. maddesi açıkça Birlik Cumhuriyetlerinin tek taraflı ayrılma hakkına sahip olduğunu belirtmektedir. Aynı anayasanın 78. maddesi ise Birlik Cumhuriyetlerinin sınırlarının ilgili Cumhuriyetin rızası olmadan değiştirilemeyeceğini, ancak ilgili cumhuriyetlerin karşılıklı anlaşması ve SSCB'nin onaylamasıyla bu değiştirmenin gerçekleşebileceğini belirtmektedir.³⁷² Fakat 3 Nisan 1990'da kabul edilen “Birlik Cumhuriyetlerinin SSCB'den ayrılmasıyla İlgili Sorunların çözülme Usulleri hakkında Kanun cumhuriyetlerin Anayasada” belirtilen bu haklarını ortadan kaldırmıştır. Bu kanunun 3. maddesi birlik cumhuriyetinin SSCB'den ayrılması durumunda özerk cumhuriyetlere ve özerk yapılara, SSCB içinde veya ayrılan birlik cumhuriyeti içinde kalma konusunda özgürce karar verme hakkı yanında kendi hukuki statülerini tartışmaya açma hakkı da vermektedir.³⁷³

XX. yüzyılın 80'li yıllarında SSCB'de başlayan milli mücadeleler Sovyet İmparatorluğu'nu tamamen sarsmıştır. Özgürlük mücadeleleri diğer Sovyet Cumhuriyetleriyle birlikte Gürcistan'da da yer almıştır. Gürcistan Sovyetler'den ve Gürcistan'a dahil olan Abhazya Özerk Cumhuriyeti ise Gürcistan'dan ayrılması için mücadelelere başlamışlardır.

Haziran 1988 yılında, 58 kişiden oluşan Abhaz Komünist grubu tarafından Moskova'da düzenlediği Komünist Partisinin 19. Kongresine Gürcistan'dan ayrılma talebini içeren bir mektup gönderilmiştir. Söz konusu talep mektubu Gürcistan'da “Karabağ senaryosunun” tekrarlama korkusu yaratmıştır. Bu bir Sovyet cumhuriyeti sınırları içerisinde yer alan özerk birim başka bir Sovyet cumhuriyete geçmek istemesidir. Hemen ardından Abhazya Halk Forumu “Aidgilara” (Kasım 1988 tarihinde kurulmuş olan “Aidgilara” isimli halk forumu çok sert anti Gürcü karakterini taşıyordu) Abhazya'nın Lihni köyünde Abhazya Bölge Komitesi Bürosu'nun ve Abhazya Bakanlar kurulunun düzenlediği toplantıda Abhazya Özerk Cumhuriyeti'nin statüsünü bağımsız Abhazya Cumhuriyeti olarak değiştirilmesine yönelik bir deklarasyon yayınlanmıştır. Gürcistan söz konusu deklarasyonu yoğun tepki ile karşılamıştır. İki grup arasında Temmuz 1989 yılında silahlı çatışma başlamıştır. Çatışmada

³⁷² 1977 tarihli SSCB Anayasası 78. Madde

http://tustav.org/yayinlar/sureli_yayinlar/yeni_cag/yc_77_11.pdf

³⁷³ Hannum H., **Autonomy, Sovereignty and Self-Determination: The Accommodation of Conflicting Rights**, Philadelphiya, University of Pennsylvania Press, 1996, s. 754.

16 kışı hayatını yitirmiş ve yüzlerce kişi yaralanmıştır. Etnik ayrılıkçı grupların arkasında Sovyet Rusya'nın olduğundan emin olan Gürcistan Eylül 1990 yılında Moskova'da Komünist Parti tarafından düzenlenen kongrede kendi iç problemlerini kendi çabalarıyla çözmenin hak olduğunu belirterek kendi askeri gücüne sahip olmasını talep etmiştir. Buna ilaveten Gürcistan Sovyet mevzuatını reddederek 1921 yılından itibaren Sovyet Moskova ile yapmış olan tüm anlaşmaları iptal etmiştir.³⁷⁴

1991 yılında Gürcistan bağımsızlığını ilan ettikten hemen sonra, Abhazya Parlamentosu Moskova'nın kendilerini destekleyeceklerini düşünerek, Tiflis'le olan diyalogu tamamen kopartmışlar ve 23 Temmuz 1992 yılında özerk cumhuriyetin bağımsızlığını ilan etmiştir.³⁷⁵ Ancak bu karara tepki olarak aşırı milliyetçi Gürcü birliklerinin Abhazya'ya girmesiyle savaş başlamıştır. Burada amaç, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü korumaya yönelik kısa bir çatışma olmuştur. Abhazlar Gürcistan'a karşı çok milliyetçi bir ordu oluşturmuştur. Abhazların bulunduğu orduda Kuzey Kafkasyalıların yanı sıra büyük bir oranda Rus askeri de yer almıştır. Gürcistan'ın iç çatışmalarına Rusya'nın askeri müdahalesi, Gürcistan'ın zayıflatmayı, bölgedeki Batı etkisini azaltmayı ve petrol rezervlerine erişimi kontrol etmeyi hedeflemiştir.³⁷⁶

1993 yılında Abhazya, Kuzey Kafkasya ve Rusya ordusundan destek alarak Gürcistan'a karşı harekete geçmiştir. Hareketin sonucunda, Eylül 1993 tarihinde Gürcü güçlerin tamamı Abhazya'dan çıkartılmıştır.³⁷⁷ Savaşta kazanılan bu başarı Abhazyları çok cesaretlenmiştir. Ağustos 1992'ye kadar Gürcistan ile federatif bir ilişkiyi savunan Abhazya, daha sonra bu görüşünü değiştirerek Tiflis ile ancak konfederatif bir yapıyı kabul edebileceğini açıklamıştır.³⁷⁸ Aynı yılın ekim ayında, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (United Nations Security Council UNSC) kuruluşundan itibaren ilk defa, Birleşmiş Milletler Gürcistan Gözlemci Misyonu (United Nations Observer Mission in Georgia-UNOMIG) kapsamında, bir Avrasya ülkesinde gözlemci sıfatıyla bulunmaya başlamıştır. Birleşmiş

³⁷⁴ Tsiurikhi, s.117-119.

³⁷⁵ Nichol, s. 9.

³⁷⁶ Antonenko O., *rusetis Chartva konfliktshi, Çatışmaya Rusya'nın katılması, Devlet ve Güvenlik*, II Bölüm Tiflis, Barış, Demokrasi ve Kalkınma Kafkas enstitüsü yay. 2016 s. 274-275.

Gürcistanda mevcut etnik çatışmalarında Rusyanın müdahalesi ve etkisi üzerinde yapılmış Ayrın blgnz ve analiz için bknz: Gia Tarkhan-Mouravi, "The Georgian-Abkhazian Conflict in a Regional Context," in Bruno Coppieters, Ghia Nodia, and Yuri Anchabadze eds., *Georgians and Abkhazians: The Search for a Peace Settlement*, (Köln: Bundesinstitut für Ostwissenschaftliche und Internationale Studien, 1998), pp. 90-112,

³⁷⁷ Tsiurikhi, s. 127-128.

³⁷⁸ Lakoba S., *Abxazia de fakto ili Gruzia de jure?* Sapporo, Japonya, Slav araştırma merkezi, Hokkaydo üniversitesi yay., 2001s.103.

<http://src-h.slav.hokudai.ac.jp/publictn/lakova/lakovacontents.html>

Milletler Gürcistan Gözlemci Misyonunun amacı taraflar arasında anlaşmanın sağlanması olarak belirlenmiştir.³⁷⁹

Gürcü-Abhazya savaşı döneminde Gürcistan bağımsız Devletler Topluluğu'na girmeyi reddederek Rusya'nın hakimiyeti altında olmayı istemediğini göstermişti. Fakat bir taraftan iç çatışmada çaresiz ve güçsüz kalan Gürcistan ve öbür taraftan Rusya'nın baskısıyla 1993'te BDT'ye girmeye zorunda kalmıştır. Tiflis'in bu "pozitif" hareketine cevap olarak, Rusya'nın arabuluculuğunda, Shevardnadze ve ayrılıkçı Abhazya yönetimi lideri Ardzinba arasında bir ateşkes yapılmıştır. Bu ateşkesin içeriği olarak Abhazya, Gürcistan'ın uluslararası belirlenmiş sınırları içinde tanınmıştır milliyetçi Apazların sert tepki gösterdikten sonra hükümsüz sayılan bu antlaşmadan sonra, yine ProAbhazya yanlısı Rusya'nın "yardımıyla", 27 Temmuz 1993'te Soçi antlaşmasıyla (Soçi kenti - Rusya Federasyonu'nda, Krasnodar Krayda bir kenttir) sonuçlanan ikinci bir ateşkes yapılmıştır. Bu antlaşma altında, savaşanların silahsızlandırılması, Abhazya'dan Gürcistan askerlerinin geri çekilmesi, Sohum hükümetinin geri dönmesi, süreci izlemek üzere üçlü komisyon kurulması üzerinde fikir birliğine varılmıştır.³⁸⁰

Bu gelişmelerin sonrasında 3 Şubat 1994'te Rusya'nın lideri Yeltsin Tiflis'i ziyareti sırasında Gürcistan Devlet Bakan Shevardnadze ile "Dostluk ve İyi Komşuluk Antlaşması" imzalanmıştır. Bu antlaşmaya göre, Gürcistan merkezi yönetimi, Gürcistan topraklarında Vaziani, Batum, Gudauta ve Ahalkaleki'deki 25 yıl süre ile Rus askeri üslerin yerleşmesine izin vermiştir.³⁸¹ Bunun karşılığında Rusya, Gürcistan'a askeri yardım sorumluluğu alarak Gürcistan'ın toprak bütünlüğü onaylanmıştır.³⁸²

1994 yılında Rusya ile Gürcistan arasındaki uzlaşma sonucunda Abhazya izolasyon politikasıyla karşılaşmıştır. Söz konusu uzlaşma 1997 yılına kadar sürmüştür. Gürcü-Abhazya çatışmasında tüm ilgili tarafların desteklediği barış sürecine rağmen ortada etnik nefret olduğu için 1997 yılının ikinci yarısından itibaren Gürcü-Abhaz çatması tekrar başlamıştır. Ayrıca sonra Gürcistan'ın Rusya'dan uzak, batıya yakın bir dış politika çizgisi takip etmeye başlaması Rusya'yı oldukça rahatsız etmiştir. Gürcü-Abhazya barış

³⁷⁹ Nichol, s. 9

³⁸⁰ Antonenko O., *samxedro konfliktis dasasruli da shida debatebi rusetshi, Askeri çatışmasının bitişi ve Rusyada iç tartışmaları*, Çatışmaya Rusya'nın katılması, **Devlet ve Güvenlik**, II Bölüm, Tiflis, Barış, Demokrasi ve Kalkınma Kafkas enstitüsü yay., 2016, s. 284.

Ayrc bkz: ZaqareiSvili, P., "iyo tu ara iaragi fqvilis tomrebshi?" _ "rezonansi", 9 oqtomberi, 2004

³⁸¹ Darchiashvili D., Russian Military Presence in Georgia: The Parties Attitudes and Prospects, Caucasian Regional Studies, Vol. 2, No.1, <http://www.poli.vub.ac.be/>

³⁸² Antonenko, s. 287.

görüşmelerinin tekrar başlamasının nedeni Mayıs 19 1998 tarihinde Gali bölgesine yaşanmış olan ağır silahlı çatışmasıdır. 1992-1993 Gürcü-Abhaz savaşının sonucunda 1994 yılında Rusya'nın öncülüğünde taraflar arasında imzaladığı ateşkesten sonra yaklaşık 40,000 ile 60,000 arası Gürcü mülteci, Abhazya'nın Gali bölgesine geri dönmüştür. 1996 yılında Gali bölgesine geri dönen gruplar arasında ufak çaplı "Beyaz Birlik" ve "Orman Kardeşliği"³⁸³ adlı iki gerilla grubu oluşturulmuştur. "Beyaz Birlik" ve "Orman Kardeşliği" grupların tarafından Gali bölgesindeki kontrolünü ele alınmıştır. Ayrılıkçı Abhazya'nın yönetimi hemen harekete geçmiştir. 18 Mayıs 1998 tarihinde iki taraflı çatışmalar şiddete dönüşmüştür. Yine de Rusya'nın yardımıyla bölgede 26 Mayıs 1998 tarihinde Abhaz kuvvetleri Gali bölgesindeki kontrolü geri almıştır. Birleşmiş Milletler ve diğer uluslararası organizasyonun bir araya gelmesi ile oluşturan özel bir komisyon ateşkes anlaşmasının imzalanmasını sağlamıştır. 1998 yılında Gali bölgesinde yaşanan çatışmadan önce 1997 yılında Abhazya Gürcistan'a siyasi bir proje sunmuştur. Taraflar ilişkisini federatif bir yapıya oturtan ve karşılıklı statüleri belirleyen bu proje olmuştur. Ancak Gürcistan kendi toprak bütünlüğünü korumak amacıyla bu projeye ne olumlu ne olumsuz hiçbir cevap vermiştir. Bunun üzerine Abhazya projesini geri çekmiştir ve 1999 yılında Abhazya'nın bağımsızlığa dair referandum düzeltmiştir. Yapılan referandumda halkın % 98'i Gürcistan'dan koparak bağımsızlığını kazanma yönünde oy kullanmıştır.³⁸⁴ Taraflar arasında çatışma çözümsüz hale gelmiştir. Dolayısıyla büyük güçler Rusya, BM ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (OSCE) taraflar arasında müzakerelerin tekrar başlamasıyla düzeltilmeye çalışılmıştır (ilk olarak 16 Ekim 1998'de Atina'daki, daha sonra 7-9 Haziran 1999 İstanbul'daki ve 15 Mart 2001 Yalta'daki görüşmelerle). 2000 yılların başına kadar Abhazya'nın dünyadan izole olma durumu devam etmiştir. Bu yıllarda Rusya ile Gürcistan arasındaki işbirliği havası 2003 yılında Gürcistan'daki iktidar değişikliğiyle birlikte bozulmaya başlamıştır.³⁸⁵

Amerika Birleşik Devletleri, Kuzey Atlantik Paktı, Avrupa Birliği, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı ve Avrupa Konseyi gibi uluslararası ilişkilerde etkin kuruluşlar Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü savunmaktadırlar. Abhazya ülkenin ayrılmaz bir parçası olarak görülmektedir. Bu nedenle, Gürcistan'dan ayrılmayı içeren çatışmaların sona ermesini

³⁸³ Gürcistan hükümeti ise bu savaşta yer alan gerillalar ile hiçbir bağlantısının olmadığını açıkladı. Gürcistanın hukümetin bu yaklaşım o zaman Rusyanın dış işleri bakanı olan primakov tarafında da desteklenmiştir. Primakov kendi kitabta Büyük politikasında yıllar Gürcistan Hükümetin bu garila gruplara her hangi bir ilişkilerin olmadığını onaylanmıştır. Primakov E. M., **Godi v bolshom poliitike, hatıraları, Yıllar, Büüyük siyasette, Hatıralar**, Kolektisia - Sovershenno sikretno yay., 2009, S. 414.

³⁸⁴ Antonenko, O., *samxedro konfliqtis dasaruli da shida debatebi rusetshi, Askeri çatışmasının bitişi ve Rusyada iç tartışmaları*, Çatışmaya Rusya'nın katılması, **Devlet ve Güvenlik**, II Bölüm, Tiflis, Barış, Demokrasi ve Kalkınma Kafkas enstitüsü yay., 2016, s. 294 -296.

³⁸⁵ Lynch, s. 18-19.

ve barışçıl çözümlerin üretilmesini istemektedirler. Toprak bütünlüğünün devam etmesine yönelik görüşler dışında Rusya Federasyonu ve Nikaragua Abhazya'yı bağımsız ülke olarak kabul etmektedirler.

2.5.3 ABHAZYA SORUNUNDA ÇATIŞAN TARAFLARIN TUTUMLARI

A. GÜRCİSTAN MERKEZ YÖNETİMİ

Bağımsızlığına kavuştuğu tarihten 1991 yılından Ağustos 2008 Rusya-Gürcistan savaşa kadar süreçte Gürcistan'da üç birbirinden çok farklı iktidarın değişmesine rağmen bunların hiç birisi Abhazya'nın bağımsızlık talebini kabul etmemiştir. 1989'da Abhazya'nın Lihni köyünde Komünist Parti Abhazya Bölge Komitesi Bürosu'nun ve Abhazya Bakanlar kurulunun düzenlediği toplantıda Abhazya Özerk Cumhuriyeti'nin statüsünü bağımsız Abhazya Cumhuriyeti olarak değiştirilmesine yönelik bir deklarasyon yayınlanması Tiflis'te yoğun tepki ile karşılanmıştır. Gürcistan'da ülke toprak bütünlüğünü savunanlar tarafından milli bağımsızlık hareketini başlamıştır. 9 Nisan 1989 tarihinde Milli bağımsızlık hareketine Sovyet Moskova'nın emriyle Kızıl Ordu müdahale etmiştir. Bu gelişmelerin sonucunda çoğunluğu çocuk ve kadınlardan oluşan 20 kişi hayatını kaybetmiştir. Söz konusu olay Gürcistan tarihe "9 Nisan Olayları"³⁸⁶ olarak geçmiştir. Bu tarihten sonra ise Gürcü halkında Sovyet yönetime olan nefret ve dolayısıyla milliyetçi hareketler arttırmıştır, Gürcü milli bağımsızlık hareketi ise radikalleşmeye başlamıştır.³⁸⁷

1989'da Abhazya Özerk Cumhuriyetin başkenti olan Sohum'de Gürcü dilinde eğitim verecek olan Tiflis Devlet Üniversitesi'nin kurulması ve kamusal alanda, üniversitelerde ve okullarda Gürcüce dışında başka bir dilin kullanılmaması yönünde karar verilmesi ile Gürcistan merkezi hükümetine karşı tepkiler artarak ayaklanmaya dönüşmüştür.³⁸⁸ Hemen ardından Gürcistan'ın ilk devlet başkanı olan Gamsahurdiya döneminde Gürcistan RF ilişkileri daha çok Abhazya ile yaşadığı sorunlar çerçevesinde gelişmiştir. SSCB dağılana kadar anti-Sovyet bir görüşe sahip olan Gamsahurdiya, SSCB'nin dağıldıktan sonra milliyetçi politikasını izleyerek ülkede merkezi otoritenin kurulması önünde en büyük engel olarak azınlıkları görmüştür. Gamsakhurdiya'nın bu yaklaşımı tüm azınlık topluluklar arasındaki

³⁸⁶Saralidze L., *1989 wls 9 aprili, 9 Nisan 1989 yıl, Saqartvelo-rusetis urtiertobebi XVIII-XXI saukuneebshi, XVIII- XXI yozlarında Gürcistan-Rusya İlişkileri*, Cilt I. Tiflis, 2016, s S 394

³⁸⁷Metreveli E. ve Hakobyan E., *The Political Underpinnings of U.S. Bilateral Aid to the Countries of Transcaucasus, Demokratizatsiy, The Journal of Post-Soviet Democratization*. 9 (3),2001

³⁸⁸Wheatley, s. 122.

büyük endişe yaratmıştır. 26 Mayıs 1991’de Gürcistan’da gerçekleştirilen başkanlık seçimlerinde oyların %87’sini alan Gamsahurdiya bağımsız Gürcistan’ın ilk devlet başkanı olmuştur. Yeni kurulan 245 sandalyeli Gürcistan Parlamentosu’nda özerk bölgeler olan Abhazya, Samaçablo ve Acara’dan sadece 9 vekil kendisine yer bulabilmiştir.³⁸⁹ Bu durum yanı sıra Gamsahurdiya’nın seçim sloganı olan “Gürcistan Gürcülerindir” sloganı de ülke içindeki azınlık halkların endişelerinin artmasına neden olmuştur.³⁹⁰

Gamsakhurdiya’dan sonra iktidara gelen Shevardnadze döneminde, Abhazya sorununun savaş yoluyla değil, görüşmeler yoluyla hallederek Abhazya bölgesinin Gürcistan içerisinde tutulmaya çalışılmıştır. Bu çerçevesinde Rusya’nın arabuluculuğuyla (Gürcistan’ın BDT’ye katılması karşılığında)iki taraf arasında birtakım görüşme yapılmıştır, çeşitli öneriler sunulmuştur. Bu önerilerden işaretlenmesi gereken öneri ise 7 Mart 2003 yılında Rusya’nın arabuluculuğuyla Gürcistan’ın federe bir devlete dönüşmesi olmuştur. Hemen ardından Shevardnadze Gürcistan radyosunda yaptığı açıklamada, “Gürcistan’ın Abhazya’ya özel haklar sağlayacak plan federal bir devlet modelini tartışmaya hazır olduklarını” ifade etmiştir. Ancak bu görüş Abhazya tarafından kabul edilmemiştir.³⁹¹

Kasım 2003 yılında Gürcistan’da yaşanan iktidar değişikliği sonrasında göreve Saakashvili gelmiştir. Saakashvili’nin en önemli amacı toprak bütünlüğü sağlanması olmuştur. Dolayısıyla ayrılıkçı hareketlere karşı izlenecek politikalar çerçevesinde adımlar atmaya başlamıştır. Saakashvili, bir yandan karşılıklı görüşmelerde bulunmak ve barışçıl yollardan çözüme ulaşmak için ılımlı ve her iki tarafta da kabul gören isimleri görevlendirirken, diğer yandan her iki bölge sınırında alternatif idari yapılanmalar kurarak, sınıra asker yığılması ve küçük boyutlu askeri operasyonlar yapılmasına izin vermiştir. Aynı dönemde, Abhazya’nın kontrolünde olmayan Kodor’un yukarı kısmı ayrılıkçı Abhazyalar tarafında “Yukarı Abhazya” olarak değiştirilmiştir ve burada bir “sürgünde Abhazya hükümeti” kurulmuştur. Gürcistan üzerinden Abhazya’ya gitmek isteyen yabancı heyetlere önce buradaki “hükümetle” görüşme şartı getirilmiştir. Bu yaklaşım taraflar arasında çok sert gerginliğe neden olmuştur.³⁹² Kan dökülmesini istemeyen Saakashvili yönetimi Abhazya

³⁸⁹ Tsiurikhi, s.121-124,

³⁹⁰ *Saqartveloshı momkhdar konflikttan dakavshirebulı faktebis damdgenı saertashorisı mısıa, Gürcistan’da yaşanan çatışma olaylara dair uluslararası misyonun raporu*, cilt II, Tiflis, 2009
<http://smr.gov.ge/Uploads/66c4e7.pdf>

³⁹¹ *Saqartveloshı momkhdar konflikttan dakavshirebulı faktebis damdgenı saertashorisı mısıa, Gürcistan’da yaşanan çatışma olaylara dair uluslararası misyonun raporu*, cilt II, Tiflis, 2009
<http://smr.gov.ge/Uploads/66c4e7.pdf>

³⁹² **Dünden Bugüne Abhazya Gerçeği**, http://www.abhazya.org/abhazydabhazya_tarihi.htm
<http://www.ebrd.com/downloads/country/strategy/georgia.pdf>

çatışmasında hep barışçıl yolu seçmiştir ve ayrılıkçı Abhazlara çeşitli öneriler sunmuştur. Örneğin, söz konusu döneminde Gürcistan'da çatışmaların çözümünden sorumlu Bakan Haindrava “Abhazya’ya Gürcistan içerisinde en yüksek statüyü verecek tasarı” üzerinde çalıştıklarına ilişkin açıklaması yapmıştır. Ancak bu açıklama Abhazya yönetimi tarafından reddedilmiştir. Hatta Mayıs 2004 içerisinde Rusya’nın arabuluculuğuyla gerçekleşen Gürcistan-Abhazya görüşmelerinde, Gürcistan Abhazya’ya federasyon düzeyinde geniş özerklik önermiştir, fakat Abhazya yönetimi yine kabul etmemiştir.³⁹³

B. ABHAZYA ÖZERK CUMHURİYETİ

Abhazya’da ayrılıkçı hareketleri 1980 yılların ikinci yarısından itibaren başlamıştır. Abhazya’da başlayan ayrılıkçı hareketin ilk etapta iki hedefi vardır: 1. Gürcistan’dan koparak tam bağımsızlık elde etmek, ikincisi ise Gürcistan ile federasyon oluşturmak. Bu çerçevesinde 1992 yılında ayrılıkçı Abhaz yönetimi tarafından Gürcistan’a federasyon önerilmiştir, ancak Gürcistan’ın bu önerisi kabul edilmemiştir.³⁹⁴ 1997 yılında ayrılıkçı Abhazya yönetimi Gürcistan’a aynı öneriyi sunmuştur, fakat yine reddedilmiştir. Bundan sonra ise ayrılıkçı Abhazya yönetimi Gürcistan’dan koparak tam bağımsızlık elde etmesi hedeflenmiştir.³⁹⁵ 3 Ekim 1999 yılında Abhazya’da bağımsızlık için bir yapılan referandumda oy kullananların yaklaşık % 97’nu bağımsızlık için “evet” demiştir. Referandum sonuçlarına dayanarak Abhazya’nın statü konusundaki ayrılıkçı Abhazyların görüş, ya Abhazya’nın bağımsızlığı ya da Abhazya ye Gürcistan’ın eşit ortakla olarak bir araya geleceği konfederatif bir yapının oluşturulmasıdır, fakat Gürcistan merkezi yönetim tarafından kabul edilmemiştir.³⁹⁶

Ayrılıkçı Abhazya’nın arkasında Rusya’nın olması onları her zaman çok cesaretlenmiştir. Hatta 23 Mart 1993 yılında Abhazya Yüksek Konseyi RF parlamentosuna “Abhazya Cumhuriyetinde barışını ve güvenliğini sağlaması, Abhazya halkının korunmasını, RF ile ortak ekonomik ve kültürel coğrafyada var olmasını sağlamak için uluslararası hukuki

³⁹³ Taştekin F, **Gergin hatta statü dansı**,

<https://www.kafkas.org.tr/>

³⁹⁴ **Dünden Bugüne Abhazya Gerçeği**, http://www.abhazya.org/abhazydabhazya_tarihi.htm

<http://www.ebrd.com/downloads/country/strategy/georgia.pdf>

³⁹⁵ Taştekin, <https://www.kafkas.org.tr/>

³⁹⁶ **Abhazya Cumhuriyeti’nin Devlet Bağımsızlık Kararnamesi**, Birleşik Kafkasya Konseyi, Sap 24,2000, s.25.

normlara uygun olarak Rusya Federasyonu himayesine alınmasını” talebinde bulunmuştur.³⁹⁷ Bu öneri Rusya tarafından resmi olarak kabul görmemiş, fakat Abhazya’nın Gürcistan’dan koparması için Arıkçılara her türlü destek vermiştir.³⁹⁸

2003 Gül Devrimden itibaren Gürcistan’da ve Abhazya’da yaşanan siyasal gelişmeler, sorunun niteliğini değiştirmeye başlanmıştır. Gürcistan, Saakashvili’nin yönetime gelmesiyle birlikte iç istikrarsızlığını önemli ölçüde gidererek ve geniş bir uluslararası desteği arkasına alarak, toprak bütünlüğü sorunların ortadan kaldırmak için ciddi adımlar atmaya başlamıştır. Bu çerçevede ilk olarak Acara sorun çözüldükten sonra sıra Abhazya ve Samaçablo’ya gelmiştir. Fakat bu iki sorunun Acara kadar kolay çözülmeyeceği açıktır. 3 Ekim 2004 yılında Abhazya’da yapılan “devlet başkanlığı seçimlerde” bir taraftan mevcut iktidarın “Başbakan” Raul Hacimba’nın ve öbür taraftan seçim komisyonu yaptığı açıklamada, ise işadamları olan muhalefet lideri Sergey Bagapş’in kazandığını ilan edilmiştir.³⁹⁹ Seçim komisyonu tarafından sonuçların bu şekilde açıklaması, iktidardakileri memnun etmemiştir ve dolayısıyla seçim sonuçlarının iptal edilmesini talep edilmiştir. Seçim sürecinde ve seçimlerden sonraki dönemde işadamları olan muhalefet lideri Sergey Bagapş Gürcistan yönetimi ile ilişkisi olduğu iddiası ile eleştirilmiş, fakat kendisi defalarca bunu reddedilmiştir. Ancak devlet başkanlığı seçimlerde Bagapş’in, Gürcülerin yoğun yaşadığı Gali bölgesinde yüksek oranda oy alması da bu konuya ilişkin olarak kendisine yöneltilen eleştirileri artırmıştır. Seçimin sonuçları üzerine tartışmalar yapılırken, Gürcistan Devlet Başkanı Saakashvili, Abhazya’nın yeni yönetimi ile görüşmelere hazır olduğunu ifade etmiştir.⁴⁰⁰

Aslında S. Bagapş de her zaman Abhazya’nın bağımsızlığını savunmuştur. Hatta Abhazya’nın Rusya’ya bağımlı değil, tam bağımsız olması gerektiğini vurgulamıştır. Aynı zamanda Gürcistan ile diyaloga açık olduğu da bilinmektedir. Gürcistan’a yönelik Bagapş’in bu görüşü etnik nefretle dolu Abhazyalar tarafından “hainlik” olarak nitelendirilmiştir. Ancak, Abhazya’da, 3 Ekim 2004 tarihinde yapılan “başkanlık seçimleri” sırasında ve sonrasında yaşanan iç siyasal gerginlik, 12 Ocak 2005 yılında seçimlerin yenilenmesiyle büyük ölçüde

³⁹⁷ **Gürcistan-Abhazya Anlaşmazlığı, Dünü, Bugünü, çözüm Perspektifleri**, Diaspora ve Entegrasyon Enstitüsü, Nart Dergisi, Sayı:25, 2001, s.12,

³⁹⁸ Eski SSCB coğrafyasındaki özerk yapılanın Rusya’ya katılma başvurularının olumlu cevaplandırılmasına olanak taşıyan bu yasanın kabulü, Azerbaycan ve Moldova gibi, Gürcistan benzeri sorunlar yaşayan diğer cumhuriyetleri de endişelendirir. Ağacan, s. 30

³⁹⁹ Abkhazia Today., The International Crisis Group Europe Report N°176, 15 September, 2006.

Ayrc. Bknz: *Saqartveloshı momkhdar konflikttan dakavshirebulı faktebis damdgeni saertashoriso misia, Gürcistan’da yaşanan çatışma olaylara dair uluslararası misyonun raporu*, cilt II, Tiflis, 2009

<http://smr.gov.ge/Uploads/66c4e7.pdf>

⁴⁰⁰ **Gürcistan-Abhazya Anlaşmazlığı, Dünü, Bugünü, çözüm Perspektifleri**, Diaspora ve Entegrasyon Enstitüsü, Nart Dergisi, Sayı:25, 2001, s.12-22

ortadan kalkmıştır. Önce, Bagapş ile Hacimba 5 Aralık 2004 yılında bir araya gelerek, yeni “başkanlık seçimleri” yapılması ve seçimlere ortak çatı altında katılım konusunda protokol imzalamıştır. İmzalanan protokol, seçimlere Bagapş’in “Başkan” adayı, Hacimba ise “Başkan Yardımcısı” adayı olarak girmesini, “Başkan Yardımcısı’na, “Dışişleri Başkanı”, “Savunma Başkanı”, “Devlet Güvenlik Hizmetleri Başkanı”, “Devlet Gümrük Komitesi Başkanı” adayların “Devlet Başkanı’na” sunma yetkisinin tanınmasını öngörmüştür.⁴⁰¹

12 Ocak 2005 yılında yapılan seçimlerin sonuçlarını ilan eden “Abhazya Yüksek Seçim Kurulu”, seçimleri Bagapş’in kazandığını ilan etmiştir. Söz konusu seçimlerde yaklaşık % 91 oranındaki oyun Bagapş’a ve yaklaşık % 5 ininse seçimlere katılan diğer aday olan Lakoba’ya gittiği açıklanmıştır. Abhazya’da ilk defa Gürcistan ile ilişki kurmakla suçlanan kişi “Abhazya Başkanı “olarak seçilmiştir. Bu süreç, gelecek dönemde Abhazya düğümünde bazı çözümleri getirebilir. Ayrıca, Abhazya’daki koalisyonun içerisinde yaşanacak muhtemel gerginlikler, Gürcistan açısından fırsat olarak değerlendirilecektir.⁴⁰²

Ağustos 2008 yılındaki Gürcü-Oset (daha doğrusu Rusya-Gürcistan) Savaşından sonra Gürcistan Rusya ile olan tüm ilişkileri kesmiştir. 26 Ağustos 2008 yılında Rusya Federasyonu Abhazya’nın bağımsızlığını ilan etmiştir. Rusya ve Nikaragua dışında Abhazya’nın bağımsızlığını kimse tanımamıştır.

Günümüze kadar Abhazya sorununun çözülmemesinde birkaç önemli nedeni vardır: Rusya’nın varlığı, Gürcistan’da yaşanan (bazen iç savaş boyutuna varan) siyasal istikrarsızlık, Abhazya’da etnik Abhazyların yoğunluğu, onlar arasında ayrılıkçılık/bağımsızlık talebinin çok yüksek olması ve dış güçlerin bölgeye yönelik politikalarıdır.⁴⁰³ Özetle, bağımsızlığı seçen Abhazylar, “büyük Rusya’nın” önemsiz parçası mı, yoksa “küçük Gürcistan’ın” önemli parçası mı olma konusunda artık karar vermek durumundadırlar. Gürcistan tarafı ise bunun Abhazya’nın Gürcistan’ın toprak bütünlüğü içerisinde yer almasıyla son bulacağını düşünmektedirler.

2.5.4. ABHAZYA SORUNUNA ÇÖZÜM ARAYIŞI

Gürcistan-Abhazya çatışmasında en önemli yeri Rusya almaktadır. Rusya, hem sorunun doğuşu, hem savaşın çıkması ve ateşkesle sonuçlanması, hem de barış görüşmeleri sürecinde en etkili role sahip ülke konumunda olmuştur. Rusya, uzun süre boyunca diğer eski

⁴⁰¹ Aslanlı A., **Abhazya’da Sonun Başlangıcı mı?**, Cumhuriyet Strateji dergisi, Sayı 28, 25 Ocak 2005, s. 20.

⁴⁰² Lakoba S. **Abkhazia is Abkhazia**, Central Asian Survey, 14(1)., Sokhumi,1995, s.101.

⁴⁰³ Abkhazia Today., The International Crisis Group Europe Report N°176, 15 September, 2006,

Sovyet cumhuriyetlerinde olduğu gibi, Gürcistan'daki azınlıkları kullanarak bu ülkeleri baskı altında tutmaya çalışmıştır.⁴⁰⁴ Günümüzde bile Gürcistan'ın ayrılıkçı Abhazya bölgelerinde Rus askeri bulunmaktadır. 18-19 Kasım 1999 yılında gerçekleşen AGİT İstanbul Zirvesi'nde Gürcistan'da yerleşmiş Rusya'nın askeri birliklerinin Temmuz 2000 yılına kadar buradan çıkartılması yönünde karar almıştır.⁴⁰⁵ Ancak Rusya, çeşitli nedenler ve bahaneler yaratarak kendi askeri güçlerini çıkartma sorumluluğu günümüze kadar gerçekleştirmemiştir. Rusya Devlet Başkanı Putin, "Abhazya Gürcistan'ın siyasi sorunudur ve Rusya'nın ulusal sınırları dışında çatışmalara dahil olma gibi bir niyeti yoktur" diye açıklamasına rağmen Rusya'nın desteği ayrılıkçı Abhazya'nın başarmasına neden olmuştur. Günümüzde bile Gürcistan ile Abhazya arasında çatışma çözmeyi zorlaştıran unsurlardan birisi Abhazya bölgesindeki Rus askeri gücünün varlığıdır.⁴⁰⁶

Gürcü-Abhaz halkları arasındaki anlaşmazlıklar 1992-1993 yıllarda sıcak çatışmaya dönüşmüştür. 1992 yazına doğru bağımsızlık talebi olan Abhazya'da sıcak çatışmalar şiddetlenmeye başlamıştır. 14 Ağustos 1992 yılında ülke toprak bütünlüğünü koruma amacıyla Gürcistan askeri birlikleri Abhazya'ya girmiştir. Gürcü üslerin tarafından Abhazya'nın başkenti olan Sohum'nun aldıktan sonra, ayrılıkçı bölgesi Gürcistan merkezi yönetime bağlanmıştır. Ancak 27 Eylül 1993 yılında bölgede yerleşmiş olan Rus askeri güçlerin yardımıyla Abhaz kuvvetler Abhazya'nın başkenti Sohum geri almışlar. Gürcistan yönetimi kendi birliklerini geri çekmek zorunda kalmıştır. Söz konusu çatışmanın sonrasında Abhazya bölgesinin demografik yapısını değiştirmiştir. Bölgede yaşayan Gürcüler kendi ülkelerinde mülteci olmuştur. Her iki tarafta yaklaşık 20,000 kişi ölürken yaklaşık 260,000 kişi Gürcistan'ın çeşitli bölgelere göç etmiştir.⁴⁰⁷

1992-1993 Gürcü-Abhazya savaşının sonrasında insan haklarının temini, çatışan taraflar arasındaki ekonomik ve hukuki sorunların düzenlenmesi, Gürcistan'ın toprak bütünlüğü sağlanması, Abhazya'nın siyasal statüsünün "de jure" haline getirilmesi yani siyasi

⁴⁰⁴ Ağacan K., **Gürcistan'a Yönelik Artan Rus Baskıları ve Türkiye**, Stratejik Analiz, Cilt 1, Sayı 4, Ağustos 2000, s. 30-33.

⁴⁰⁵ Socor V., **Security Priorities in the Black Sea-Caspian Region**, <http://www.georgiaemb.org/DisplayMedia.asp?id=229&from=archive>

⁴⁰⁶ Vatanka A., NATO and the South Caucasus, Jane's Defence Weekly, Sayı 41,6 Ekim 2004, s.28

Ayrc. bkzn: *Saqartveloshı momkhdar konflikttan dakavshirebulı faktebis damdgeni saertashorisı mısia, Gürcistan'da yaşanan çatışma olaylara dair uluslararası misyonun raporu*, cilt II, Tiflis, 2009, <http://smr.gov.ge/Uploads/66c4e7.pdf>

⁴⁰⁷ Saralidze L., *1992-1993 afxazetis omi, 1992-1993 Abhazya Savaşı, Saqartvelo-rusetis urtiertobebi XVIII-XXI saukuneebshi, XVIII- XXI yüzyıllarda Gürcistan-Rusya İlişkileri*, Cıld I, Tiflis, 2016, s. 397 – 400.

siyasi statünün belirlenmesi ve uluslararası örgütlerin yapabilecekleri insani yardımlar gibi konularda görüşmeler tıkanmış bir halde hala devam etmektedir. 1992-1993 Gürcü-Abhazya savaşın bitmesinden sonra sorunun çözümüne ilişkin ilk girişim AGİT'in devreye girmesiyle 30 Kasım - 1 Aralık 1992 yılında Cenevre'de gerçekleştirilmiştir. Günümüze gelinceye kadar Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Konseyi (AK) , Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) ve "Rusya'nın" inisiyatifiyle konferans ve görüşmeler yapılmıştır, çok sayıda belge kabul edilmiştir. Yapılan görüşmelerde Rusya hariç nerdeyse tüm Batılı örgütler özellikle, Gürcistan'ın toprak bütünlüğü sağlanması üzerinde durulmuştur. Bundan başka, Gürcistan ve Abhazya arasında, Birleşmiş Milletler, AGİT'in gözetiminde diplomasi maratonu başlamıştır. Özetle 1992-1993 Gürcü-Abhazya savaşın bittiği 30 Eylül 1993 yılında 2003 yılına kadar Gürcistan - Abhazya anlaşmazlığına ilişkin 350'den fazla toplantı yapılmıştır ve 400'e yakın belge imzalanmıştır. Bu görüşmelerde sorunun siyasi çözümüne ilişkin somut bir ilerleme sağlanamamıştır.⁴⁰⁸

4 Nisan 1994 yılında Moskova'da Gürcü-Abhaz çatışmasına politik bir çözüm getirmek için bir ateşkes imzalanmıştır. Anlaşmaya göre çatışma bölgesine BDT Barış Gücü birlikleri gönderilmiştir. Gürcüler ile Abhazyalar arasındaki ilişkiler asgariye indirilmiştir. Son derece zorlu görüşme süreçlerinin sonucunda 4 Nisan 1994 tarihinde Rusya Dışişleri Bakanı ve BM Genel Sekreteri'nin de katılımı ile taraflar, yani BM, AGİT ve Rusya temsilcileri arasında Gürcistan-Abhazya sorununun politik çözümü sözleşmesi imzalanmıştır. Belge, Gürcistan ile Abhazya arasında devlet ve hukuk ilişkisinin eksikliğini belirterek, egemenlik hakları eşit olan iki taraf olarak ortak bir devlet birliğinin oluşturulmasını önermekte bulunmuştur. Yani, Gürcistan ile Abhazya arasında devletlerarası hukukî ilişkilerinin tekrar kurulmasını önermekte olan bu belge, BDT'nin ekonomik ve siyasi yaptırımların yanı sıra, uluslararası toplum tarafından da yoğun bir diplomatik baskı altına alınan Abhazya'nın tam bu yolla bağımsızlık pozisyonundan bir nebze de olsa geri adım atmasını sağlama düşüncesini yansıtmaktadır. Tüm bu görüşme sürecinin asıl amacı, hiç şüphesiz çatışan tarafların ve halklarının barış içinde yaşatılması olmuştur. Anlaşmazlığın çözümünden önce, silaha başvurulmamasının garantörlüğünü ise Rus barış gücü üstlenmiştir. Rusya Federasyonu barış gücü 14 Mayıs 1994 tarihinde taraflarca Moskova'da imzalanan silahlı güçlerin karşılıklı geri çekilmesi ve ateşkes anlaşması uyarınca BDT himayesinde çatışma bölgesine sokulmuştu. Tarafların anlaşmaya uygun davranıp davranmadıkları ise BM

⁴⁰⁸ **Aspekti gruzini-obhazkogo koflikta, Gürcistan-Abhazya ilişkilerin unsurları,**
<http://www.peacebuilding.uci.edu/files/progs/pdfs/russian4.pdf>,
University of California, İrnie, 2000, s.174

Misyonu tarafından denetlemiştir. 4 Eylül 1994 tarihinden beri Abhazya ile Gürcistan Devleti arasında fiili ve hukuki hiçbir bağ kalmamıştır.⁴⁰⁹

1992-1993 Gürcü-Abhazya savaşın sonrasında bölgede yaşayan Gürcüler kendi ülkelerinde mülteci olmuştur. Dolayısıyla Abhazya bölgesinde çoğunluğu etnik Abhazlar oluşturmuşlardır. Kasım 1993 yılında Abhazya'ya yakınlarda yer alan Gali bölgesi Abhazların kontrolüne girmiştir. Ancak 1994 yılında Rusya'nın öncülüğünde gerçekleşen ateşkesten sonra yaklaşık 40,000 ile 60,000 arası Gürcü mülteci, Abhazya'nın Gali bölgesine geri dönmüştür. Gürcistan yönetimi geri dönen Gürcüler korunmak için silahlanmaya başladılar. Bu gruplar arasına ufak çaplı gerilla grupları oluştu ve 1996 yılına gelindiğinde bu gruplardan oluşan "Beyaz Birlik" oluşturuldu. "Orman Kardeşliği" adlı başka bir grup da sonradan oluşturulmuştur, Abhazya'nın başkenti Sohum'de yer alan yönetim tarafından yaklaşık 300 Gürcü gerilla grupların⁴¹⁰ Gali bölgesinde bulunduğunu ve geniş çaplı bir saldırı planladığını iddia edilmiştir. 1998 ilkbaharına gelindiğinde durum daha da kötüleşmiştir. "Beyaz Birlik" ve "Orman Kardeşliği" gruplar tarafından Gali bölgesinin kontrolü tekrar sağlanmıştır. 18 Mayıs 1998 tarihinde iki taraflı çatışmalar şiddete dönüşmüştür. Rusya'nın yardımıyla bölgede 26 Mayıs 1998 tarihinde Abhaz kuvvetleri Gali bölgesindeki kontrolü geri almıştı. Birleşmiş Milletler ve diğer uluslararası organizasyonun bir araya gelmesi ile oluşturan özel bir komisyon ateşkes anlaşmasının imzalanmasını sağlamıştır. 1998 yılında Gali bölgesinde yaşanan çatışmadan önce 1997 yılında Abhazya Gürcistan'a siyasi bir proje sunmuştur. Taraflar ilişkisini federatif bir yapıya oturtan ve karşılıklı statüleri belirleyen bu proje olmuştur. Ancak Gürcistan kendi toprak bütünlüğünü korumak amacıyla bu projeye ne olumlu ne olumsuz hiçbir cevap vermiştir. Bunun üzerine Abhazya projesini geri çekmiştir. 3 Ekim 1999 yılında Abhazya'da referandum düzeltilmiştir. Yapılan referandumda halkın % 98'i Gürcistan'dan koparak Abhazya'nın bağımsızlıktan yana oy kullanmıştır.⁴¹¹ 2000 yılların başına kadar Abhazya'nın dünyadan izole durumu devam etmiştir. Bu yıllarda Rusya ile Gürcistan arasındaki işbirliği havası 2003 yılında Gürcistan'daki iktidar değişikliğiyle birlikte bozulmaya başlamıştır. Gürcistan'daki yeni iktidarın yüzünü tamamen Batı'ya çevirmesi ve Abhazya sorununu Batılı ülkeler üzerinden çözüme girişimleri Rusya-Gürcistan ilişkilerini daha da kötüleştirmiştir. Gürcistan'la ilişkileri bozulan Rusya Abhazlar için bir fırsat

⁴⁰⁹ Antonenko O., *rusetis Cartva konfliktshi, Çatışmaya Rusya'nın katılımı, Devlet ve Güvenlik*, s. 274.

⁴¹⁰ Gürcistan hükümeti ise bu savaşta yer alan gerillalar ile hiçbir bağlantısının olmadığını açıklamıştır. Primakov E. M., **Godi v bolshom poliitike, hatıraları, Yıllar, Büyük siyasette, Hatıralar**, Kolektisia-Sovershenno sikretno yay., 2009, s. 414.

⁴¹¹ **Dünden Bugüne Abhazya Gerçeği**, http://www.abhazya.org/abhazydabhazya_tarihi.htm
<http://www.ebrd.com/downloads/country/strategy/georgia.pdf>

doğurmuştur ve Abhazya Rusya üzerinden dünyaya açılmaya hedeflenmişler.⁴¹² 2003-2008 arası döneminde Abhazya gözünü tamamen RF'ye doğru çevirmiştir ve Ağustos 2008'de gerçekleşen Gürcistan-Samaçablo savaşı sonrasında Ağustos 26 tarihinde Abhazya RF tarafından bağımsızlık bir ülke olarak tanınmıştır.

Gürcü-Abhazya çatışması takip eden Batı Dünyası Abhazya sorununun doğuşundan itibaren, Rusya'nın soruna ilişkin izlediği politikanın karşıtı politikalar izlemiştir. ABD hem Abhazya'nın ayrılıkçılığı kabul etmediğini, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü desteklediğini sürekli olarak ve net biçimde açıklamıştır, hem de Abhazya'yı Gürcistan'a bağlı kalma konusunda ikna etmeye çalışmıştır. Örneğin, ABD'nin AGİT'teki temsilcisi Minikes, Abhazya Parlamentosunda bile Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne kesin vurgular yapmış ve Abhazya'nın bağımsızlığını hiçbir zaman tanımayacaklarını ifade etmiştir.⁴¹³

2.5.5. ABHAZYA'NIN KENDİ KADERİNİ TAYİN HAKKI

Gürcistan 31 Mart 1991 tarihinde, Gürcistan devlet bağımsızlığının yeniden kurulması hakkında bir referandum yapmıştır. Söz konusu referandum sonuçlarına dayanarak Gürcistan, 9 Nisan 1991 tarihinde bağımsızlığını ilan etmiştir. Gürcistan bağımsızlığa dair referandumu 17 Mart 1991 tarihinde Abhazya Özek Cumhuriyeti tarafından Gürcistan'dan ayrılarak SSCB içinde kalmaya ilgili referandum yapılmıştır. Gürcistan Abhazya'nın düzeldiği bu referandumu yasadışı saymıştır. Abhazya tarafı ise kendilerinin SSCB içinde kalma iradesi gösterirken Gürcistan'ın SSCB'den ayrılma iradesi göstermesinin kendilerine Gürcistan'dan ayrılma hakkı verdiğini iddia etmişlerdir.⁴¹⁴

Günümüzde nerdeyse bütün ayrılıkçı gruplar bağımsızlık talepleri kendi kaderini tayin hakka dayanarak legalize etmeye çalışmaktadırlar. Kendi kaderini tayinin iki iç ve dış yönü vardır. İç kendi kaderini tayin yönü genel olarak ortak bir anlayış kurma anlamına gelebilmektedir. Fakat bağımsızlığı etkileyen dış kendi kaderini tayin yönü ortak bir anlayışın kurması imkansız görülmektedir. Dolayısıyla ortaya çıkan yeni devletlerin neredeyse hepsi dış kendi kaderini tayin hakkına dayanarak çatışan taraflar arasında ortak bir anlayışı kurmadan tek taraflı olarak bağımsızlıkları ilan etmişlerdir.⁴¹⁵ Bu durum Abhazya için geçerli

⁴¹² Yalçinkaya A., **Kafkasya'da Siyasi Gelişmeler**, Ankara, Lalezar Kitabevi, 2006, s.184.

⁴¹³ <http://www.kafkas.org.tr/absolut/showarticle.php?articleID=2123>

⁴¹⁴ Murinson A., **The Secessions of Abkhazia and Nagorny Karabagh: The Roots and Patterns of Development of Post-Soviet MicroSecessions in Transcaucasia**, Central Asian Survey, 23, 1, March 2004, s 8.

⁴¹⁵ Kirgis, s.308.

olabilmektedir. Abhazya da kendi kaderini tayin haklarına dayanarak tek taraflı olarak bağımsız bir devlet olduğunu ilan etmiştir.

Uluslararası hukuk açısından bakıldığında tek taraflı ayrılma hakkının sömürge ve yabancı işgali altındaki halklara ait bir hak olduğu genel kabul görmektedir. Bu durumda “Halk” kimdir sorusu ortaya çıkmaktadır. Hiçbir uluslararası belgede genel kabulü olan “Halkı”n tanımı yapılmamıştır. Uluslararası toplum genel olarak bir devletin bütün nüfusunu halk olarak kabul etmektedir.⁴¹⁶ Eski SSCB’de halklar arasında “azınlık” benzeri bir ayrım bulunmamaktadır. SSCB’nin 1977 Anayasasında özerk cumhuriyetler birlik cumhuriyetlerinin parçaları olarak tanımlanmışlardır.⁴¹⁷

Abhazya’nın bütün nüfusu “Halk” olarak kabul edilse bile uluslararası hukuk açısından dış kendi kaderini tayin hakkından yaralaması için sömürge yönetimi ya da yabancı işgali altında bulunmaları gerekmektedir. BM Genel Kurulu’nun sömürgelere ile ilgili 1541 sayılı kararı ile bunun mümkün olmadığını bellidir çünkü bu karar sömürge topraklarını, sömürgeci devletten coğrafi olarak aynı ve etnik ve/veya kültürel açıdan farklı olarak tanımlamıştır. Gürcistan’a bağlı özerk bir cumhuriyet olan Abhazya’nın yabancı işgali altında olduğunu düşünmek de mümkün değildir. Kısaca, uluslararası hukukun sömürge yönetimi ve yabancı işgali altındaki halklara tanıdığı dış kendi kaderini tayin yani tek taraflı ayrılma hakkı Abhazya için geçerli değildir. Fakat iç kendi kaderini tayinin olduğunu tek taraflı ayrılma konusu öne sürmektedir. Silahlı çatışmaların başladığı ve barışçıl bir çözüme ulaşmanın mümkün olmadığı ve azınlık haklarının sürekli ihlal edildiği bazı durumlarda iç kendi kaderini tayin hakkının sağlanmasının mümkün olmadığını dolayısıyla tek taraflı ayrılmaya izin verilmesi gerektiğini 24 Ekim 1970 yılında BM Genel Kurulunun kabul ettiği “Birleşmiş Milletler Şartı”na Uygun Olarak Devletler Arasında Dostane ve İşbirliğine Dayanan Uluslararası Hukuk Prensipleri Beyannamesi” adlı 2625 sayılı kararında öne sürülmektedir. Aynı karar ırk, inanç ve renk ayrımı yapmayan temsili bir hükümete sahip devletlerin toprak bütünlüğünün bozulamayacağını belirtmektedir. Bu karardan dolayı olarak ortaya çıkan sonuç, ırk, inanç ve renk ayrımı yapan ve temsili bir hükümete sahip olmayan devletlerin toprak bütünlüğünün koruma altında olmayacağıdır.⁴¹⁸

⁴¹⁶ *Saqartveloshı momkhdar konflikttan dakavshirebulı faktebis damdgenı saertashorisı mısıa, Gürcistan’da yaşanan çatışma olaylara dair uluslararası misyonun raporu*, cilt II, Tiflis, 2009
<http://smr.gov.ge/Uploads/66c4e7.pdf>

⁴¹⁷ 1977 tarihli SSCB Anayasası 86. Madde
http://tustav.org/yayınlar/sureli_yayınlar/yeni_cag/yc_77_11.pdf

⁴¹⁸ Coppieters, s. 191.

Abhazya Özerk Cumhuriyetinin hukuksal durumu incelediğinde en önemli husus BM Güvenlik Konseyi'nin Abhazya'nın statüsüne dair aldığı kararlardır. Söz konusu kararlar ise açıkça Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü savunmaktadır. Örneğin, 19 Ekim 1993 yılında BM Güvenlik Konseyi'nin 876 sayılı kararı Gürcistan'ın toprak bütünlüğü ve egemenliğini garanti altında almıştır. Bu tarihten itibaren BM Güvenlik Konseyi, daha birçok kararında Gürcistan'ın toprak bütünlüğü ve egemenliğini savunmuştur. Ağustos 2008 tarihli Gürcistan-Rusya savaşından bir süre sonra 13 Şubat 2009 yılında MB, Güvenlik Konseyi tarafından alınan 1866 sayılı kararla Gürcistan'ın toprak bütünlüğü ve egemenliğini tekrar onaylanmıştır.⁴¹⁹

2.6. ACARA ÖZERK CUMHURİYETİ

Acara Özerk Cumhuriyeti Gürcistan'a bağlı Karadeniz'e sahili olan Türkiye ile sınır özerk bir cumhuriyettir. Yüzölçümü 3000 km² olup nüfusu 400.000'dir. Başkenti Batumi'dir. Türkiye'ye açılan Sarp sınır kapısı burada bulunmaktadır. Osmanlı Devleti ile Safevi Devleti arasında savaşların sahnesi olan Acara bölgesi, 29 Mayıs 1555 yılında Amasya'da imzalanan Osmanlı-Safevi ilk Antlaşması ile Osmanlı imparatorluğun hakimiyetine girmiştir. Yaklaşık 300 yıl boyunca Osmanlı Devletin topraklarında kalan Acara bölgesinde yaşayan Gürcüler İslamiyet'i kabul etmişler.⁴²⁰

Bir taraftan yabancı işgalcilerin ve öbür taraftan ülkenin çeşitli bölgelerinde başlayan Gürcü beyleri arasındaki çatışmalara karşı çaresiz kalan Gürcistan'ın kralı II. Erekle yardım için Rusya imparatorluğuna başvurmuştur. 1783 yılında Erekle ve Rusya kraliçesi II. Katerina arasında Georgiyevsk antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşmasına göre Gürcistan'ın büyük kısmı Rusya himayesi altına girmiştir.⁴²¹ Bu antlaşmanın alt maddesine göre ise Rusya Gürcistan'ın işgal edilen tüm topraklarının geri alınması sorumluluğunu da almıştır. Böylelikle Rusya, Osmanlı devletin hakimiyetine yer alan Acara bölgesinin geri alma zorunda kalmıştır. 1787-1791, 1806-1812, 1828-1829, 1853-1856 yıllarda Osmanlı-Rus savaşlar

⁴¹⁹ Çelikpala M., **Kuzey Kafkasya'da Anlaşmazlıklar, Çatışmalar ve Türkiye**, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2006, s.15.

⁴²⁰ Diasamidze B., *Batumis sakıtkhı XVIII_XIX XVIII_XIX saukuneebis ruset-turketis omebshi*, XVIII_XIX XVIII_XIX yüzyıllar Rusya-Türkiye savaşlar dönemlerinde Batum Sorunu, **komşu devletlerin Jeopolitik çıkarları bağlamında Güney-Batı Gürcistan Sempozyonu**, Batum, 2009.s.16.

⁴²¹ Gökçe C., **Kafkasya ve Osmanlı İmparatorluğunun Kafkasya Siyaseti**, İstanbul, Şamil Eğitim ve Kültür Vakfı, 1979,s. 75-76.

dönemlerde Acara sorunu her zaman söz konusu olmuştur.⁴²² Ancak 1877-78 Osmanlı-Rus Harbinden sonra Berlin Antlaşmasıyla Acara bölgesi Gürcistan'a bağlanarak Rusya imparatorluğunun "koruması" altına girmiştir. Rusya'ya bağlanması üzerine Gürcü Müslüman halkın önemli bir kısmı Türkiye'ye göç etmiştir.⁴²³

1918-1921 yılları arasında Gürcistan bağımsızlığı yaşamıştır. Daha sonra 1922 yılında Acara bölgesi Bolşevikler tarafından önce Özerk Sosyalist Cumhuriyete dönüştürülmüş, 1937 yılında ise Gürcistan SSCB'ne bağlı Acara Sovyet Sosyalist Özerk Cumhuriyeti statüsüne kavurmuştur. Sovyetler Birliğinin dağılması sonucunda Gürcistan'ın bağımsızlığını kazanması ile Samaçablo ve Abhazya bölgelerde etnik çatımlar başlamıştır. Acara halkı Abhazyalar ve Osetler gibi bağımsızlık arayışına girmemiş, ancak, 1990 yıllardan 2004 yıllar arasında Acara bölgenin lideri olan Abashidze Rusya'ya sırtını dayayarak bağımsız bir devletin bakanı gibi hareket etmiştir. Büyük ölçüde merkezden bağımsız hareket edebilen Abashidze'nin gerek Sarp sınır kapısından, gerekse Batum Limanından elde ettiği gelirlerden merkezi yönetime pay vermek istememesi merkezi yönetimle gerilime neden olmuştur.⁴²⁴ Abashidze Rus askeri üssünü Batum'da tutarken, Gürcistan merkezi yönetimi buna karşı çıkmıştır. Acara'nın bağımsız hareket etmesi merkezi yönetimi oldukça rahatsız etmiştir. Abashidze'nin Acara'da bulunduğu süre içinde Tiflis'in bu bölgede herhangi bir tasarruf yetkisi bulunmamıştır. Gürcülerin Abashidze'yi sevmemelerinin bir başka nedeni de Rusya ile sıkı ilişkiler içerisine girerek iktidarını sağlama almaya çalışmasıdır. Bu nefretin en büyük nedeni ise, Abashidze'nin, ayrılıkçı Samaçablo ve Abhazya ve yönetimleri ile iyi ilişkiler içinde bulunmasıdır.⁴²⁵

Gül devrimiyle iktidara gelen Saakashvili'nin ilk hedefi toprak bütünlüğü ve siyasi istikrarın sağlanması olduğu için Acara konusunu gündeme gelmiştir. Saakashvili Acara özerk Cumhuriyetin başkanı Abashidze'nin kişisel ve baskı yönetimine son verilmesiyle başlamıştır.⁴²⁶ Merkezi yönetime karşı çıkan Abashidze Tiflis'le ilişkilerini dondurduğunu açıklayarak Saakashvili'nin iktidarını tanımamıştır. İşte bu davranış Saakashvili'nin karşısına çıkan ilk siyasi kriz olmuştur. Saakashvili'nin kendisini devirmek istediğini açıklayan

⁴²² Megrelishvili Sh., *samkhtet dasavlet saqartvelos istoridan, Güneybatı Gürcistan Tarihinden*, Batumi, 1963, s. 15-158.

⁴²³ Gogolishvili O., *Berlinis kongresi da misi shedegebi, Berlin Kongresi ve Sonuçları*, Batumi, 2016, s.59-63.

⁴²⁴ Kasım, s.73.

⁴²⁵ Nodia Ghia, *Georgia: Dimensions of Insecurity*, Bruno Coppieters & Robert Legvold (Der.), **Georgia After the Rose Revolution**, The MIT Press, London, 2005.

⁴²⁶ *Saqartveloshu momkhdar konfliktan dakavshirebuli faktebis damdgeni saertashoriso mısıa, Gürcistan'da yaşanan çatışma olaylara dair uluslararası misyonun raporu*, cilt II, Tiflis, 2009
<http://smr.gov.ge/Uploads/66c4e7.pdf>

Abashidze'ye karşı bazı tedbirler almıştır. Saakashvili'nin Batum'a sokulmaması ve Gürcistan kuvvetlerinin askeri yığınak yapmasıyla artan gerginlik Batum'da gerçekleşen Abashidze - Saakashvili görüşmesiyle 17 Mart 2004'te bir ölçüde yumuşamıştır. Ancak Nisan 2004'te ise gerginlik yeniden başlamış ve Mayıs ayında Acara ile Gürcistan arasında ulaşımı sağlayan köprülerin milisler tarafından yıkılması üzerine Saakashvili, milislerin silahsızlandırılması için Acara'ya 10 günlük bir süre vermiştir. Abashidze Rusya ile yapılan diplomatik görüşmeler sonucunda gerekli desteği alamayınca Mayıs 2004 yılında ülkeyi terk edip Rusya'ya kaçmıştır. Rusya Güvenlik Konseyi Sekreteri Sergei İvanov'un Batum'a gelip Abashidze ile görüşmesinden sonra kendisi Moskova'ya sığınmıştır. Gürcü ordusu Acara'ya girmiştir. Saakashvili, Rusya'yla yakın ilişkide olan Abashidze'yi kansız biçimde ve kısa sürede tasfiye etmeyi başarmıştır. Saakashvili açısından Gürcistan merkezi yönetiminin Acara sahipsiz olması önemli bir başarı olmuştur.⁴²⁷

2.7 JAVAKHETİ SORUNU

Samtskhe-Javakheti bölgesi Gürcistan'ın güneybatısında yer alan bir idari bölgedir. Bölge, tarihsel Samtskhe, Javakheti ve Tori bölgelerini kapsamaktadır. Bölgenin idari merkezi Akhaltsikhe kentidir. Bölge 6421 km² yüzölçümüne sahiptir. Gürcistan'a komşu ülkelerden Türkiye ve Ermenistan bölgenin güneyinde yer almaktadırlar. Samtskhe-Javakheti bölgesi Cumhurbaşkanı tarafından atanan Eyalet Temsilcisi (Vali) tarafından yönetilmektedir. Tek başına Javakheti genel olarak Samtskhe-Javakheti bölgesine aittir.⁴²⁸

M.Ö. IV. yüzyıldan itibaren Samtskhe-Javakheti bölgesi Doğu Gürcistan'da yeni kurulmuş Iberia (Kartli) krallığının içerisinde yer almıştır. M.S. VIII-X. yüzyıllarda ise bölge güney-batı Gürcistan'da yeni kurulmuş Tao- Klarjeti krallığının kuzeydoğusunda olan bir eyaleti haline gelmiştir. XI-XIII. yüzyıllarda ise Güçlü bir Gürcü feodal devletin döneminde Gürcistan'ın en önemli bölgelerden birisi olmuştur. Sonraki zamanlarda Samtskhe-Javakheti bölgesi çeşitli işgalcilerin savaş sahnesi olmuştur. XVI. yüzyılda Samtskhe-Javakheti bölgesi Osmanlı İmparatorluğu tarafından ele geçirdikten sonra nüfusun çoğu Müslüman olmuştur.⁴²⁹ 1828-29, 1853- 56,1877-78 yıllarında Osmanlı-Rus savaşların esnasında Samtskhe-Javakheti

⁴²⁷ Kasım K., *Soğuk Savaş Sonrası Kafkasya*, Ankara, USAK Yayınları, 2009, s. 74.

⁴²⁸ Balasaniani M., *Samtskhe-javakheti toponimia, somkheti da misi mimdebare teritoriebi, Samtskhe-javakheti Toponimleri, Ermenistan ve Çevresindeki Toponimleri*, Tiflis Gürcü Patrikhanesin Gürcistan Üniversitesi yay., 2016, s.42.

⁴²⁹ Balasaniani, s.43.

bölgesi Rusya imparatorluğu hakimiyeti altına girmiştir. Söz konusu savaşlar sonucunda bölgenin Müslüman nüfusunun bir kısmı Osmanlı imparatorluğuna taşınmıştır. Boş yerleri ise Rusya İmparatorluğu “yardımıyla” Ermeni nüfusu tarafından doldurulmuştur.⁴³⁰ 1918-1921 yılları arasında Gürcistan’ın ilk bağımsız Cumhuriyet döneminde Samtskhe-Javakheti bölgesinde bağımsız Gürcistan’ın iktidarlığı kurulmuştur. Daha sonra 1922 yılından Samtskhe-Javakheti bölgesi Gürcistan’la birlikte Sovyet birliğine girmiştir.⁴³¹

Javakheti sorunu Gürcistan’ın diğer ayrılıkçı hareketlerden daha az yoğun (henüz) bir seyir göstermektedir. Gürcistan’ın Ermenistan sınırındaki yer alan Samtskhe-Javakheti bölgesindeki nüfusunun % 42.87’sini Ermeniler oluşturmaktadır.⁴³² Javakheti sorunun esası bölgede yerleşik Ermenilerin “özerklik talebinde”dir. Şimdilik sadece bölge özerkliğini istemektedirler. Ancak isteklerinde son aşaması Ermenistan ile birleşerek “Büyük Ermenistan’ın” kurulmasıdır. 1991 yılında Sovyetler birliği dağıldıktan sonra bölgede yaşayan Ermeniler ülkede zor durumu kullanarak özerklik talebinde bulunmuşlardır. 1991-1995 yılları arasında Gürcistan’da siyasi (etnik çatışma ve iç savaş) ve ekonomik sıkıntıların yükseldiği bir dönemde, Javakheti bölgesinde merkezi yönetiminden ayrılma fırsatları çıkmıştır. Hatta Javakheti bölgesinde Ermeni gruplar yönetimi ele geçirmişlerdir. Bu tarihten itibaren söz konusu bölge filli olarak kendi Temsilciler Meclisi’ni oluşturmuş ve merkezden ayrı bir yönetim olarak varlığını devam ettirmiştir. Ermenistan ve Rusya’nın desteğiyle özerklik talep eden bu bölgede tansiyon, özellikle Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru hattı projesinin⁴³³ yapım aşamasında ve bölgede Rus askeri üslerinin kapatılması gündeme geldiğinde artmıştır. Gürcistan’da Kasım 2003 yaşanan Gül devrimden sonra bölgede faaliyet gösteren Ermeni sivil toplum kuruluşları tarafından 30 Aralık 2003 tarihinde Gürcistan’ın geçici devlet başkanı Burdjanadze’ye Javakheti bölgesinin federal bir yönetim yapısı önermişlerdir. Aynı istekle 16 Ocak 2004 yılında yeni seçilen Devlet Başkanı Saakashvili’ye de gönderilmiştir. Ancak bu sefer bölgede yerleşmiş Ermenililerin bu talebi Gürcü siyasiler tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Ayrıca Acara Özerk Cumhuriyetindeki⁴³⁴ merkezi kontrolün başarıyla sağlanması, Javakheti bölgesinde yaşayan Ermenililer için bir ders olmuştur.

2003 gerçekleşen “Gül Devrim”den sonra iktidara Rusya karşıtı Batı yanlısı hükümetin gelmesi, Gürcistan’ın merkezi yönetimin güçlenmesi ve toprak bütünlüğün

⁴³⁰ Berdzenishvili D., **saqartvelo aris ese, Gürcistan Budur**, cilt: VIII, Tiflis, Tsitsinatela yay. 2003, s. 39.

⁴³¹ Balasaniani, s.44

⁴³² Ağacan K., **Güney Kafkasya, Stratejik Öngörü**, 2023 dergisi, 2006, .s. 16.

<http://www.asam.org.tr/temp/kitap119.pdf>.

⁴³³ Babalı T., **Caspian Energy Diplomacy Since the End of the Cold-War**, Ankara, 2006

<http://www.kafkas.org.tr/hakkinda/pankisi.html>

⁴³⁴ Devdariani, s. 248-249, Ayr. Blg. için bkz: Diasamidze B., **Giorgobidan Giorgobamde, Giorgobidan Giorgoba’ya Kadar**, Batumi, Tsiskari yay., 2005.

sağlamasının birinci plana koyması, Javakheti için Tiflis'ten ayrılma talebinin önünün kesilmesi demektir. Dış dünyasıyla coğrafi olarak tek bağlantısı Gürcistan, Azerbaycan, Türkiye ve İran olan Ermenistan, Javakheti sorunu nedeniyle Gürcistan ile daha fazla problem yaşamaktan kaçınmaya başlamıştır. İran ile ideolojik sorunları olan Ermenistan, Türkiye ve Azerbaycan ile ilişkilerinde de çok sıkıntılar yaşamaktadır. Dolayısıyla bölgede rahat ilişki kurabileceği tek komşusu Gürcistan kalmıştır. Ermenistan dış ticaretinin % 80'ini Gürcistan ile gerçekleştirirken, Rusya ile olan tüm irtibatını Gürcistan üzerinden kurmaktadır. Javakheti sebebiyle Gürcistan ile yaşanacak bir çatışma veya savaş, bölge ele geçirilse bile Ermenistan için kardan çok zarar getirecektir. Bu çerçevede günümüzde Javakheti bölgesi Gürcistan açısından sorunlu bölgelerden olmakla birlikte siyasi açıdan öncelikli sorun olarak algılanmamaktadır.⁴³⁵ Ancak, Ermenistan sınırında bulunan Javakheti bölgesinde yaşayan Ermeniler fırsatı bulunca hedefi gerçekleştirmek için harekete geçecekleri düşünülebilir. Hedefi ise Rusya'nın desteği ve yardımıyla özerk bir Javakheti oluşmasını ve hemen ardından Ermenistan ile birleştirilmesidir.⁴³⁶

2.8 PANKİSİ VADİSİ

Pankisi Vadisi doğu Gürcistan'da yer alan Khakheti bölgesinin iç kesiminde bulunmaktadır. Tiflis'ten 195 km uzunluğa sahip olan Gürcistan'ın kuzeydoğusunda, Çeçenistan sınırında önemli bir geçittir. Eski zamanlardan itibaren Pankisi Vadisi yakın doğu bölgelerden ve Kuzey Kafkasya'dan yoğun göç alanı olmuştur.⁴³⁷ Günümüzde Pankisi'de, Gürcülerle birlikte Çeçen ve İnguşlarla⁴³⁸ akraba olan Kistler yaşamaktadır. XIX yüzyılda Kuzey Kafkasya'dan Pankisi vadisine Kistlerin yoğun göç dalgası yaşanmıştır.⁴³⁹

1990 yıllarda patlak veren Çeçenistan Savaşından sonra Çeçenistan'da ve genel olarak Kuzey Kafkasya'da yaşayan Kistlerin çoğu Pankisi'ye gelmesiyle bölgenin nüfusu artmıştır. Rusya, ister I Çeçen savaşında (1994-1996), isterse 1999 yılında başlayan II Çeçenistan savaşında bu vadiye Çeçen direnişçilerin bulunduğunu iddia ederek vadiye müdahale etmek

⁴³⁵ M. Saakashvili Javakheti bölgesi hakkında, bknz: <http://www.tabula.ge/ge/story/80511-saakashvili-ingreva-rusetis-kovlisschemdzleobisa-da-sistemis-efeqturobis-mitebi>

bknz: <http://ghn.ge/com/news/view/25276>

⁴³⁶ Ermeniler "Yeni Karabağ"la tehdit ediyorlar, http://www.for.ge/view.php?for_id=30379&cat=14

⁴³⁷ Meliqishvili G., **dziebani saqartvelos kavkasiisa da axlo agmosavletis zveli istoriis dargshi, Gürcistan, Kafkasya ve Orta Doğu**, Eski Tarih Araştırmaları, Tiflis, Calı yay. 1999, s. 243.

⁴³⁸ Çeçen ve İnguşların ortak adı "Vaynah"tır. Bknz: Khangoshvili Kh., **qistebi, Kistlar**, Tiflis, 2005, s. 75.

⁴³⁹ Mamisimedashvili Kh., **Vainakhebi da qartveli mtiulebi, Vaynakhlar ve Dağlarda yaşayan Gürcüler**, Tiflis, 1997, s. 76.

istemiştir.⁴⁴⁰ 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında Afganistan’a giren ABD, terör militanlarının vadide barındığını iddia etmiş ve bölgeye müdahale etmiştir. ABD’den sonra Rusya, Pankisi vadisinde Çeçen direnişçilerin ve artık Terör militanlarının da bulunduğunu iddia ederek vadisi üzerinden Gürcistan’a müdahale imkanı bulmuştur. Böylece Gürcistan üzerinde diğer ayrılıkçı bölgeler ile birlikte bu sorunu da kullanarak Gürcistan’ın iç ve dış politikasına karışmak istemiştir. ABD ise 11 Eylül sonrası küresel politikalarında bu tür sorunlu bölgeleri kullanarak bölgede politik bir güç olarak varlığını hissettirmek istemiştir.⁴⁴¹

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: SORUNLARIN ÇÖZÜMÜNÜ ZORLAŞTIRAN FAKTÖRLER

3.1 İÇ ÇABALARIN TERİTORYAL SORUNLARI ÇÖZMEDE YETERSİZLİĞİ

1991 yılında Sovyetler Birliğinin dağılmasından sonra bağımsızlığını kazanan üç Güney Kafkas cumhuriyetinden biri Gürcistan olmuştur. Gürcistan’ın ilk Cumhurbaşkanı Gamsakhurdiya milliyetçi bir politika izlemiştir ve “Gürcistan Gürcülerindir” sloganı ile hareket etmiştir. Ülkenin milliyetçi sloganla yönetilmesi Gürcistan’da mevcut farklı etnik grupların ayrılıkçı taleplerinin artmasına yol açmıştır. Gürcistan’da etnik çatışma önce Samaçablo’da sonra ise Abhazya’da patlak vermiştir. Gamsakhurdiya’dan sonra iktidara Shevardnadze gelmiştir. SSCB’nin eski dış işleri bakanı olan Shevardnadze döneminde ülkede etnik çatışma çözülmeden “donmuş çatışma” haline gelmiştir.⁴⁴²

Genel baktığımızda Shevardnadze iktidarı pek çok konularda başarısız olmuştur ve bu başarısızlığı birkaç nedenden kaynaklanmıştır. İlki, ülkede iç çatışma, mülteci sorunu, ayrılıkçı bölgelerin statüsü, derin ekonomik sorunların çözme gibi temel konularda herhangi bir uzlaşma sağlanamamıştır. İkincisi, Shevardnadze döneminde Batılı devletler ve örgütlerin barış sürece gereken etkisi yetersiz olmuştur. BM, AGİT ve Rusya Federasyonu gözetiminde 1993 yılında başlatılan barış görüşmeleri halen devam etmektedir. 1993-2001 yıllarında taraflar arasında 350’den fazla toplantı yapmış ve yaklaşık 400 belge imzalamışlar. Üçüncüsü Gürcü ordusunun askeri hazırlık yeterli olmamıştır.⁴⁴³ Dördüncüsü seçimlerdir. Shevardnadze

⁴⁴⁰Margoshvili L., **pankiseli qıstebis wes-chveulebebi da tanamedroveoba, Pankisli Kistlerin Gelenekleri ve Modernlik**, Tiflis, 1985, s.34.

⁴⁴¹ <http://www.kafkas.org.tr/hakkında/pankisi.html>

⁴⁴² Sakartvelo kartvelebis

<<http://www.rian.ru/spravka/20070927/81316995.html>>

⁴⁴³ Mehmet Ali Bolat, **Gürcistan**,

döneminde seçimler hep yolsuzluk, rüşvet ve baskıyla birlikte gerçekleşmiştir.⁴⁴⁴ Gürcistan'da Shevardnadze döneminde gerçekleşmiş tüm seçimlerde iktidar tüm imkanlarını kullanarak muhalefeti dışlama politikası çalışmıştır. Shevardnadze iktidarının bu davranışı daha önceleri Batılı devletler tarafından tepki alamamıştır, fakat ülkede iktidara karşı tepkilerin giderek yükselmesiyle birlikte Batılı devletlerin ilgisi de artmıştır. Shevardnadze döneminde yapılan seçimlerde muhalefetten neredeyse hiçbir aday meclise girememiştir. Kasım 2003 demokratik bir seçimleri ve muhalefet partisinin kazanacağını bekleyen halk, doğru sonuçları alamayınca Gürcistan'ın başkenti Tiflis'te protesto gösterileri başlamıştır ve 23 Kasım Shevardnadze koltuktan indirilmiştir. Gürcistan'da sivil devrim gerçekleşmiştir.⁴⁴⁵

Shevardnadze hükümetin en yanlış adımı BDT'ye zorunlu olsa da katılmasıdır. Rusya, Sovyetlerden ayrılan ülkeleri kendi etkisi altında tutmak için BDT'yi kurmuş ve Gürcistan da Shevardnadze döneminde topluluğa üye olmuştur. Rusya'nın amacı arka bahçesi olarak gördüğü Kafkaslarda kendisi dışında başka bir gücün varlığını engellemektir. Bu anlamda BDT sayesinde bölge ülkelerinde askeri gücün bulundurma hakkı elde etmiştir. Buna ilaveten Rusya bölge ülkelerindeki mevcut etnik sorunları kullanarak bölgeye müdahale imkanı bulmaktadır. Özellikle ayrılıkçı taleplerde bulunan bölgeleri destekleyerek Gürcistan'da olduğu gibi ülkelerin iç işlerine müdahale etmektedir. Rusya Gürcistan'ın siyasi bütünlüğünün korunmasına karşılık ülkenin kendi ekseninde politika yapmasını istemektedir.⁴⁴⁶

Uluslararası sistemde bir devletin varlığını sürdürebilmesi için ülkede mevcut etnik çatışmaların çözülmesi ile mümkündür. Gürcistan'da Kasım 2003'de batı destekli iktidara gelen Saakashvili döneminde etnik çatışmanın çözülmemesi ve savaşa yol açması birkaç sebepten kaynaklanmaktadır: ⁴⁴⁷ ilki, Kasım 2003'te Gül Devrimi ile iktidara gelen ve tamamen Batı'ya dönen Saakashvili, Batı'ya ve NATO'ya gereğinden fazla güvenmiştir. İkincisi, Saakashvili, yüzünü tamamen ABD ve Batı'ya çevirerek Rusya karşıtı politika izlemiştir. Bu, hiç şüphesiz ki bölgeye girmeye çalışan ABD'yi memnun etmiş ve ABD'nin Gürcistan'a her türlü desteğini vermiştir. Özellikle siyasi desteği artmıştır. Üçüncü Gürcistan ile NATO ilişkileridir. NATO Konseyi, Gürcistan'ın NATO'ya üye olacağını bildirmiştir. Fakat Rusya'nın buna şiddetle karşı çıkması ile NATO geri adım atmış ve 2008 Bükreş

http://www.davetci.com/d_ulke/gurcistan.htm

⁴⁴⁴ Oğan S., **Rus-Gürcü Askeri Üs Pazarlığı ve Cavaleti Ermenileri**

<www.turksam.org/tr/yazilar.asp?kat1=1&yazi=308>

⁴⁴⁵ Ayr. Blg için bkz: Oğan, S., **Turuncu Devrimler**, İstanbul, Birharf Yay., 2006.

⁴⁴⁶ *Saqartveloshi momxdar konfliqtan dakavshirebuli faktebis damdgeni saertashoriso misia, Gürcistanda yaşanan çatışma olaylara ilişkin uluslararası misyonun raporu*, cilt II, Tiflis, 2009, s. 14.

⁴⁴⁷ Nodia Gia, **sakartvelos poliitikuri landshapti: migtsvebi, gamotsvebi da perspektivebi, Gürcistanın Siyasi Manzara: Başarılar, Zorluklar ve Beklentiler**, tbilisi, CIPDD, 2006, s.12.

Zirvesi'nde Gürcistan'a üyeliğe alınacağı bildirilmekle birlikte ucu açık bir süreç vermiştir.⁴⁴⁸ Dördüncüsü, Gürcü yönetiminin modernize edilen askeri kuvvetlerine gereğinden fazla güvenmesidir: Amerikan uzmanların eğitilen Gürcü ordusuna güven abartılı olmuştur. Beşincisi, Gürcü karar alıcıların Rusya'dan gelen uyarlarına fazla önem vermemiştir. Saakashvili, yaklaşan seçimler sebebiyle seçmenlerine Samaçablo ve Abhazya'yı Gürcistan'a bağlayacağı dile getirmesine karşılık Rusya, bu girişimin sonucunun kötü olacağını ve "kan dökülebileceği" uyarısında bulunmuştur.⁴⁴⁹

3.2. DIŞ AKTÖRÜN ETKİSİ

Etnik çatışmalar çoğu kez devlet sınırları içinde başlasa bile çok nadiren bu sınırlar içerisinde kalmaktadır. Pek çok etnik çatışma yayılma etkisiyle yakınlarındaki coğrafi bölgelere sıçramakta, hızla uluslararası bir düzeye tırmanabilmektedir. Dolayısıyla sınır içi etnik çatışmaların uluslararası boyutu yayılma ve örnek etkisiyle kendini gösterebilmektedir. Yayılma, bir bölgede başlayan etnik çatışmaların, benzer siyasal yapı ve nüfus bileşimine sahip olan diğer yakın bölgelere yayılmasıdır.⁴⁵⁰ Örneğin; 1990'ların başlarında Sovyetler Birliği'nin dağılmasının hemen ardından Kafkasya bölgesinde peş peşe birkaç etnik çatışma patlak vermiştir. Gürcistan'da merkezi otoriteye başkaldırımlarıyla başlayan çatışmalar, Osetleri, Abhazyalı ve diğer azınlıkları aynı şekilde etkilemiştir. Dolayısıyla bir etnik grubun başlattığı bir siyasal mücadele, onlara coğrafi açıdan yakın ve benzer konumda bulunan diğer azınlıkları çatışma bağlamında cesaretlendirebilmektedir.

3.2.1 GÜRCİSTAN'DA ETNİK ÇATIŞMALARININ ÇÖZÜME KAVUŞMASINA DIŞ ENGEL: RUSYA FAKTÖRÜ

Sovyetler Birliği'nin dağılma süreciyle birlikte Rusya Federasyonda siyasi, ekonomik ve sosyal açıdan büyük bir kaos başlamıştır. Soğuk Savaşın bitmesiyle iki kutuplu sistem sona ermiştir. 1947-1991 yılları arasında süren Soğuk savaş döneminin iki süper gücünden biri olan Rusya, 1991 yılından itibaren Sovyetlerin çöküşü ile ortaya çıkan yeni ortamda yeni şartlara uygun olarak kendi politik tercihlerini yeniden belirlemesi ve kendi yerinin yeniden tanımlanması hedeflenmemiştir. Kısaca, dünyada söz konusu yeni dönemi Rusya Federasyonu için, yeni iç ve dış koşullara göre ilk defa kendini merkezde, sonra ise yakın çevresinde ve

⁴⁴⁸Kudava M., Manjgaladze G., Rurua N., ve Sikharulidze V., **Georgian-NATO Relations and Georgian Security**, Washington, Center for Strategic and International Studies, 21 Mart 2006.

⁴⁴⁹Rusya-Gürcistan gerginliğinin Ağustos ayında sıcak çatışmaya dönüşmesi süreci ve savaşın seyri için bkz **Gürcistan krizi değerlendirme raporu**, Usak Raporları, Sayı: 08-03, uluslararası stratejik araştırmalar kurumu, Ankara Ağustos, 2008.

⁴⁵⁰Yılmaz s. 15-16.

uluslararası ortamda “kendini yeniden belirtme” dönemidir.⁴⁵¹ Sovyetler Birliği’nin dağılma süreciyle dünyanın birkaç bölgelerde başlayan bağımsızlık hareketleri Kafkasya’ya da geçmiştir.

RF’nun, küresel ortamda yeniden söz sahibi bir ülke olabilmesi için öncelikle bölgesindeki enerji kaynakları, nakil hatları ve ilgili ülkeler üzerinde kontrolü ele geçirmek zorundadır. Rusya’nın hem yakın çevresiyle, hem de küresel sistemin güçlü aktörleriyle ilişkilerin yeniden kurulması gerekmiştir. Bu bağlamda ilişkilerin yeniden belirtme sürecine Rusya, “Yakın Çevresinde” yer alan ülkelerle başlamıştır. Rusya’nın “Yakın Çevresindeki” ülkeler ise ülkeler Sovyet Blokun eski ülkeleridir. Sovyetlerden bağımsızlığı yeni kazanan ülkelere yönelik Rusya’nın bakışı (özellikle Kafkasya ülkelerine) pek değişmemiştir. Çünkü Rusya hala Kafkasya’yı kendi doğal nüfuz alanı ya da “arka bahçesi” olarak algılamaktadır.⁴⁵² Dolayısıyla, bölgedeki ülkelerin Rusya’dan “izin almadan” hareket etmesini istememektedir.

Sovyet Birliği dağıldıktan sonra Rusya’nın dış politikası Boris Yeltsin ve Vladimir Putin dönemi olarak ikiye ayırt edebilmektedir. Yeltsin döneminde (1991-1999) ülkenin siyasi, sosyal, ekonomik-toplumsal yapısını yeniden yapılandırırken, dışarıda ise yeni ve değişen bir sistemde Rusya’ya yer bulunmasına çalışılmıştır. Hem iç (özellikle ekonomik krizi) ve hem de dış siyasetinde (eski emperyal kimliğini kaybetmesi) kaosu yaşayan bu dönem “geçiş” ya da “yeniden inşası” ya da “yeniden kuruluş” dönemi olarak” algılanabilmektedir.⁴⁵³ Yeltsin’in çözemediği tüm bu iç ve dış zorluklar karşısında güçlü bir lidere ihtiyaç hızla artmıştır. Mart 2000 yılında yapılan RF’de başkanlık seçimlerle “Birleşik Rusya” partisi lideri olarak Putin (2000-2008 yılları arasında Başkanlık görevini üstlenmiştir) Rusya’da iktidara gelmiştir.⁴⁵⁴ Putin’in Yeltsin’den devraldığı RF siyasi, ekonomik ve stratejik açısından oldukça sorunlu olmuştur.

Yaklaşık 70 sene boyunca Moskova’nın etkiside bulunan ülkeler, Sovyetler Birliği’nin dağılmasıyla birlikte Sovyet Moskova’nın egemenliğinden çıkmışlardır. Sovyetler Birliği döneminde merkezi yönetim Moskova ile Birlik Cumhuriyetleri arasındaki ilişkiler merkezi otorite seviyesinde olmuştur. Sovyet sonrası dönemde ise uluslararası ortamda yeni çıkan bu ülkeler ile Rusya’nın ilişkileri yeniden yapılandırma sürece girmiştir. Sovyet sonrası RF’nin dış Politikasının en önemli unsuru eski Sovyet Cumhuriyetleriyle eski ilişkilerin aynı biçimde

⁴⁵¹Korotkeviç V. I., *istoria sovremenoi Rossii 1991-1993, Çağdaş Rusya’nın Tarihi 1993-2003*, Sankt-Peterburg, Sankt-Peterburg Üniversitesi yay., 2004, s.12-13.

⁴⁵² Tanrısever, s.45

⁴⁵³ Korotkeviç, s.13-50.

⁴⁵⁴ Korotkeviç, *istoria sovremenoi Rossii 1991-1993, Çağdaş Rusya’nın Tarihi 1993-2003*, s. 50-65.

“yeniye” dönüştürülmesi olmuştur. Çünkü Orta ve Doğu Avrupa’daki eski Sovyet ülkelerinin Moskova’dan ayrılarak Batı dünyaya geçmeye çalışmaları ve Rusya’nın “Yakın Çevresine” doğru AB ve NATO gibi batılı örgütlerin genişleme çabaları RF oldukça rahatsız etmiştir. Batı Dünyasının bu ilerleme karşı Rusya’nın en güzel aracı BDT örgütün kurulması olmuştur. Rusya’nın yeni dönemde BDT ülkelerine yönelik nasıl bir politika uygulaması gerektiğine dair kapsamlı bir belge olan Yakın Çevre Doktrini, 1993 yılında kabul edilmiştir.⁴⁵⁵ “Yakın çevre” politikası çerçevesinde RF kullandığı baskı ile özellikle Gürcistan’daki iç siyasi ve etnik çatışmaları alevlendirdiği gibi, Gürcistan’da iç savaşa sürüklenmesine de neden olmuştur. Gürcistan Batı’ya yönelmiştir. Dolayısıyla yakın çevredeki sorunun temel kaynağı, Rusya’nın bu ülkede bakış açısı ve politikaları olmuştur.

Gürcistan bulunduğu jeopolitik konumu nedeniyle Rusya’nın vazgeçemeyeceği bir ülkedir. Gürcistan’da mevcut etnik çatışmaların (Gürcü-Samaçablo, Gürcü-Abhazya) Rusya tarafından desteklenmesi sonucunda iki ülke arasındaki ilişkileri daha da kötüleşmektedir. Bu kötü ilişkilerin en büyük nedeni Rusya tarafından Samaçablo ve Abhazya özerk bölgelerine verildiği destektir. Gürcistan Rusya’dan uzaklaşarak batı ile yakınlaşmaya tercih etmiştir ve bu çerçevede NATO ve AB gibi örgütlere girmek istediğini her zaman vurgulamıştır. Gürcistan ve Rusya arasındaki kötüye giden ilişkiler renkli devrimler sonrasında Amerika yanlısı Saakashvili’nin iktidara gelmesiyle daha da gerginleştirmiştir. Saakashvili’nin Gürcistan’ın bütünlüğünü sağlamak amacıyla ayrılıkçı bölgelere müdahalesi ve batıya yaklaşması Rusya’yı tedirgin etmiştir.⁴⁵⁶

Rusya’nın Kafkasya koridoruna fazla önem vermesini üç husustan kaynaklanmaktadır: Birinci husus Rusya’nın güvenlik kavrama bağlıdır. Rusya yakın çevresinde diğer uluslararası güçlerin olması kendi varlığına bir tehdit olarak görmektedir. İkincisi, Rusya yakın çevresinde daha doğrusu BDT coğrafyasında eskiden gelen stratejik çıkarlarını korumak istemektedir. Dolayısıyla bu coğrafyada üstünlüğü ve egemenliğini kaybetmek istememektedir. Bunun için gerekli olan siyasi, ekonomik ve askeri, bütün tedbirleri almaktadır. Örneğin: Gürcistan’ın iç sorunu olan etnik çatışmalara Rus üslerin müdahalesini ve hatta siyasi hesaplaşmalarını da bu çerçevede değerlendirmek mümkündür. Üçüncü husus ise Rusya’nın Orta Asya ve Hazar

⁴⁵⁵ *Saqartveloshvili momkhdar konflikttan dakavshirebuli faktebis damdgeni saertashorisio misia, Gürcistan’da yaşanan çatışma olaylara dair uluslararası misyonun raporu*, cilt II, Tiflis, 2009
<http://smr.gov.ge/Uploads/66c4e7.pdf>

⁴⁵⁶ Kazın F. A., *Vzaimootnosheniya Rasia s yujnoi osetiyei i abhaziyei v sravnitelnom perspektive- Rusya ve Güney Osetya ve Abhazya arasındaki ilişkilerde karşılaştırmalı perspektivleri*, Polis dergisi, №1 2009

Havzası enerji kaynakları konusunda, ister üretim, isterse nakil ve boru hatları üzerinden “sahipliği” kaybetmek istememektedir.

3.2.1.1 RUSYA’NIN “YAKIN ÇEVRE” POLİTİKASI

Sovyetler Birliği’nin dağılmasından sonra RF, yeni şekillenen küresel ortamda güç dengesinin kendi çıkarlara göre sağlanma arzusu yakın çevresinde yer alan ülkelerde kendi üstünlüğünü tekrar kurulması ile hedeflenmiştir. Bu bağlamda eski Sovyet ülkelerine yönelik “Yakın Çevre Doktrini” geliştirmiştir. Rusya “Yakın Çevre” politikayla eski Sovyet ülkelerinde kalan Rus azınlığın haklarını koruması ve güvenlik sağlama sorunlarını ileri sürerek bu devletlerin siyasi, askeri ve ekonomik olarak Moskova’ya tekrar bağlanması istemiştir. Ayrıca Rusya yakın coğrafyasında etkin bir güç olmayı hedeflerken bunu Batı ile ilişkilerde denge unsuru olarak kullanmayı da amaçlamaktadır. Gürcü kaynakları Rusya’nın “yakın çevre politikası “Rusya Federasyonunun eski süper gücüne ulaşma politikası olduğunu” belirtmektedir.⁴⁵⁷

“Yakın çevre politikası”, Rusya Federasyonu dışında kalan eski Sovyet topraklarına yönelik dış politika konseptidir. Dolayısıyla yakın çevre politikası Sovyetler sonrası kurulan bağımsız devletlerle BDT çerçevesinde uygulanan yeni politikasıdır. Bu doktrin BDT ülkeleriyle bütünleşme sağlanması amaçlanmıştır. İlk kez 1993 yılında Yeltsin tarafından uygulamaya konulan “Yakın Çevre” doktrinine göre, Rusya eski Sovyetler Birliği topraklarındaki güvenlik ve istikrarın sağlanmasından sorumlu olduğunu iddia ederek askeri planlamada yakın çevreye öncelik vererek bu alanı “yaşamsal çıkar alanı” ilan etmiştir. 2001 sonrası dönemde de Moskova, “Yakın Çevre” ülkeleri üzerindeki etkinliğini daha da artırmış, sadece ekonomik değil, güvenlik açısından da bölgedeki etkinliğini arttırmayı hedeflemiştir.⁴⁵⁸

Rusya, BDT içinde eşit olan üye devletler arasında lideri olma, BDT’nin ülkelerin sınırlarını korumada “özel misyon” ele geçirme, buralarda yaşayan Rus azınlıkların haklarını koruma, yakın çevrede Rusya’nın ulusal çıkarlarını koruyarak buralarda yer alan askeri

⁴⁵⁷ *Saqartveloshı momkhdar konflikttan dakavshirebulı faktebis damdgenı saertashorisı mısıa, Gürcistan’da yaşanan çatışma olaylara dair uluslararası misyonun raporu*, cilt II, Tiflis, 2009.

<http://smr.gov.ge/Uploads/66c4e7.pdf>

⁴⁵⁸ Yapıcı M. İ., **Rus Dış Politikasını Oluşturan İç Etkenler**, Ankara, USAK Yayınları, 2010. s.393.

üslerin varlığını devam ettirmek istemektedir.⁴⁵⁹ Bu politikalara karşı BDT⁴⁶⁰ üyelerinden herhangi bir itiraz gelmemiştir. Ancak Gürcistan açık bir şekilde karşı çıkmıştır. Gürcistan Rusya “Yakın Çevrede” en çok sorun çıkartabilecek ülke olmuştur. Rusya, Batı’nın Gürcistan’a doğru ilerlemesine izin vermemek için müdahaleler yapmaktadır. NATO ve AB’nin Gürcistan ile yakınlaşmaları Rusya’yı rahatsız ederek Gürcistan’ın iç işlerine karışmasına neden olmuştur.⁴⁶¹ Rusya tarafında önce Gürcistan’ın iç sorunu olan Samaçablo ve Abhazya etnik çatışmaların alevlendirmiş, sonrasında ise Gürcistan’ın BDT katılmasının karşılığında çatışan taraflar arasında “arabuluculuk” ve “kurtarıcı” rolünün oynamış, söz konusu çatışmaların çözümsüz hale getirmiş, Ağustos 2008 savaşın sonrasında ayrılıkçı bölgelerin bağımsızlığın tanıdığıdır.

1991 yılında Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra eski Birlik coğrafyasının çeşitli bölgelerde bağımsızlık hareketler, etnik uyuşmazlıklar ve iç çatışmalar gibi sorunlar ortaya çıkmıştır. Bağımsızlığını kazanan yeni devletlerde milliyetçi duyguların ve etnik kimliklerin önemini artmıştır. Eski Birlik devletlerinde yaşanan bu gelişmeler RF’nu her zaman ilgilendirmektedir. Bu bağlamda BDT düşüncesi ve onun 1991’de hayata geçirilmesi RF’nin bağımsızlık sonrası eski Birlik cumhuriyetlerine dair ilgisinin ve kendi çıkarların korunması anlamına taşımaktadır. 1992 yılında RF tarafından kabul edilen “Dış Politika Doktrini” belgesi söz konusu ilgiye resmiyet kazandırmıştır. “Dış Politika Doktrini” belgesine göre, Rusya Federasyonu BDT ülkelerine yönelik beş temel hedef koymuştur. Bunlardan ilki, BDT çerçevesi içinde bağımsızlığa yeni kavuşan genç devletlerle siyasi, ekonomik ve askeri işbirliğini derinleşmesidir. İkincisi Bağımsızlığa yeni kazanmış devletlerin ekonomik yapılarının güçlendirmesini içermektedir. Üçüncüsü yeni bağımsız devletlerin her biri ile Rusya vatandaşlarının haklarının korunması konusunda anlaşmalar yapılmasını öngörülmüştür. Dördüncüsü BDT sınırlarının ortak olarak korunmasıdır. Beşincisi BDT barışın koruması için ortak koruma gücü kurulmasını önermektedir.⁴⁶² Hatta RF’nin Dışişleri Bakanı Kozirev Rusya’nın eski Sovyet cumhuriyetlerindeki soydaşlarının haklarını korumak için askeri müdahale hakkını saklı tuttuğunu belirtmiştir. Ancak bu durum, Rusya’nın

⁴⁵⁹ *Saqartveloshı momkhdar konflikttan dakavshirebulı faktebis damdgenı saertashorisı mısıa, Gürcistan’da yaşanan çatışma olaylara dair uluslararası misyonun raporu*, cilt II, Tiflis, 2009
<http://smr.gov.ge/Uploads/66c4e7.pdf>

⁴⁶⁰ BDT; 21 Aralık 1991’de üç baltık devleti Estonya, Letonya, Litvanya ve Gürcistan hariç diğer eski Sovyet ülkelerinin katılımıyla kurulmuştur. Gürcistan 1993 yılında birliğe katılmasına rağmen 2008’de ayrılmıştır.
[http://saqinform.ge/news/12377/saqarTvelo+da+dsT+\(saqinformis+analitikuri+mimoxilva\).html](http://saqinform.ge/news/12377/saqarTvelo+da+dsT+(saqinformis+analitikuri+mimoxilva).html)

⁴⁶¹ Elnur H.M.; Yeni Çarlar ve Rus Dış Politikası, İstanbul, IQ Yayıncılık, 2007.s. 255

⁴⁶² Vorobiev, V., “İstoria SNG”, BDT Tarihi, Çeliabinsk Devlet Üniversitesi yay. Tarih Dergisi, N: 34, Çeliabinsk, 2011,s. 90-96

soydaşlarını koruma bahanesiyle bu ülkelerin iç işlerine karıştığı ve bu insanları “beşinci kol”⁴⁶³ olarak kullandığı şeklinde nitelendirilmiştir.⁴⁶⁴

Rusya Federasyonu’nun “Yeni Dış Politikası”⁴⁶⁵ Rusya Parlamento (DUMA) tarafından Ekim 1992 yılında kabul edildikten kısa süre sonra 25 Ocak 1993 tarihinde yürürlüğe girmiştir. “Yeni Dış Politika” çerçevesinde Rusya dış politikasının amaçları şu şekildedir:

- Rusya dış politikasının temeli Rus milli çıkarlara dayanarak RF’nin bağımsızlığını, egemenliğin ve toprak bütünlüğünü korumasıdır.
- Rusya’nın amacı kısa bir zaman içerisinde özgür ve demokratik bir ülke haline gelmesidir. Ayrıca Rusya her konuda ve alanda emniyet ve güvenliğini sağlamasını hedeflenmektedir.
- Rusya Federasyonun ekonomik yapısı “süper güce yakışır” bir düzeye çıkartılmalıdır. Güçlü bir ekonomik yapısı Rusya’yı dünya toplumuna entegre etmelidir.
- İç ve dış politika arasında sürekli bir bağlılığın olması gerekmektedir.
- İnsan haklarına ve bireysel çıkarlarına saygı ve önceliği göstermelidir.
- Diplomatik ve politik yöntemler büyük önem verilmelidir, milli ve uluslararası güven ve istikrar sağlanmalıdır.
- Bütün ülkelerle açık ve karşılıklı çıkar politikaları çerçevesinde işbirliği sağlanmalıdır
- RF’nin yakın çevresinde bulunan eski Sovyet cumhuriyetlerle ilişkilere önem verilmelidir.⁴⁶⁶

Rusya, kendi etrafında yer alan eski Sovyet cumhuriyetleriyle ilişkileri “iç gelişimleri” olarak algılamaktadır, bu bağlamda 1993 yılında Rusya’nın yakın çevresine yönelik “Yakın Çevre Doktrini” dış politikası olarak kabul edilmiştir.⁴⁶⁷ Yakın Çevre Doktrini şu hususlar kapsamaktadır:

⁴⁶³ Beşinci kol, fiili müdahale ile ele geçirilemeyen bir kitleyi ya da devleti propaganda, casusluk, sabotaj ya da terör yoluyla i etkiye maruz bırakmak suretiyle müdahaleye uygun hale getirmek ya da fiili savaş esnasında savaşı daha kolay kazanmak için yapılan her türlü manevi yıkıcı çalışmadır. Ayr. Bilgi için bkz: Ertürk S., II. Dünya Savaşında Yer Altında Savaş, Berikan yay., Ankara, 2004

⁴⁶⁴ Tanrisever, 2005, s.45

⁴⁶⁵ Konseptsiya Vneshney Politiki Rossiyskoy Federatsii”, Rusyanın dış politika doktrini, Vestnik Dergisi, No. 1, 1993, 3–23.

⁴⁶⁶ Kontseptsiya vneshnei politiki Rosiiskoi Federatsii, Rusya federasyonun dış politika doktrini, diplomatik dergisi 2000, № 8. s. 3-11

⁴⁶⁷ Dağı, 2002, s. 188

• Rusya'nın yakın çevresindeki mevcut tüm çatışmaların sana erdirmesi ve bölgedeki Rusça konuşan nüfusun, azınlık ve insan haklarının korunması,⁴⁶⁸

• Rusya'nın toprak bütünlüğünün korunması,

• Rusya'nın yakın çevresinde güvenliğin sağlanması için BDT ülkeleriyle ortak bir güvenlik çerçevesi komşu ülkelere Rus askerlerini "Barış Koruma Gücü" olarak yerleştirilmesi,

• Eski Sovyet coğrafyasında Rusya'nın yaşamsal çıkarlarının olduğunun bildirmesi,

• RF'nin eski Sovyet coğrafyasında özel rol ve sorumluluğunun olduğunun ve bunun diğer uluslararası güç veya uluslararası örgüt tarafından doldurulamayacağını dış dünyaya mesaj göndermesi,⁴⁶⁹

• Eski Sovyet sahasındaki silahsızlanma ve nükleer silahların azaltılması gibi çabaların RF'nin öncülüğü ile tamamlanması,

• Kimyasal ve biyolojik silahlarının ve füze teknolojisi ihracatının kontrol edilmesi,

• ABD, Batı Avrupa ve Asya ülkeleriyle ilişkilerin geliştirilmesi,⁴⁷⁰

Rusya açısından yakın çevre politikasının hayatta geçirmesi üç temel nedenle önem taşımaktadır. İlki siyasidir. Sovyetler Birliği'nin dağıldıktan sonra Doğu Avrupa'da ortaya çıkan siyasi ve güvenlik boşluk Avrupa Birliği (AB) ve NATO için doğuya genişlemek açısından yeni bir hareket alanı olmuştur. Avrupa Birliği'nin ve NATO'nun bu ilerlemesi Rusya ciddi bir güvenlik tehdidi olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla Rusya'nın öncelikli hedef yakın çevre ülkeleri güvenli bir tampon bölge olarak görülmüş ve bu ülkelerle mevcut sorunların çözülmesi ve ilişkilerin geliştirilmesi olmuştur. İkinci neden ekonomik nedenidir. Rusya Federasyonu'nun dünyaya gaz ihracı için kullandığı boru hatlarının büyük bir kısmı yakın çevre ülkelerin topraklarından geçmektedir. Bu nedenle yakın çevre ülkelerle iyi ekonomik ilişkileri şarttır. Üçüncü ise stratejik nedenidir. Yakın çevre ülkelerde Rus azınlık

⁴⁶⁸ Danilov, D., "Russia's Search for an International Mandate in Transcaucasus", Bruno Coppiers (der.), *Contested Borders in the Caucasus*, Vubpress, Brüksel, 1996, s 141

⁴⁶⁹ Danilov, D., "Russia's Search for an International Mandate in Transcaucasus", Bruno Coppiers (der.), *Contested Borders in the Caucasus*, Vubpress, Brüksel, 1996, s 141-142

⁴⁷⁰ Rubinstein, 1997, s. 43

ve Rusça konuşan topluluklar yaşamaktadır. Onların hakların koruması “yakın çevre politikasının” önemli bir hususudur.⁴⁷¹

Eski Sovyet cumhuriyetlerinden RF ile en fazla sorunu çıkartan ülke Gürcistan olmuştur. Rusya ve Gürcistan arasındaki ilişkilerin kötüleşmesi Gürcistan’da mevcut Abhazya ve Samaçablo sorunları ve petrol boru transit hattı gibi konulardan kaynaklanmıştır. 6 Ocak 1992 tarihinde Gürcistan’da düzenlenen bir darbe sonucunda, milliyetçi ve Rusya’ya karşıtı politika izlenen ilk cumhurbaşkanı Gamsakhurdiya görevinden uzaklaştırılmıştır. Gamsakhurdiya’dan sonra 7 Mart 1992 yılında Gürcistan’ın ikinci Cumhurbaşkanı Shevardnadze olmuştur. Gamsakhurdiya döneminde Gürcistanda patlak veren Abhazya ve Samaçablo’daki ayrılıkçı hareketler Shevardnadze döneminde devam etmiştir. Rus askerlerinin ayrılıkçı güçlere destek vermesine rağmen Shevardnadze iktidarının ilk yıllarında Rusya ile ilişkilere önem vermiştir. Rusya, Shevardnadze’nin Rusya’nın çıkarlara göre hareket edeceğini inanmıştır ve bu açıdan Tiflis’e kısmi yardımda bulunmuştur. Ancak Gürcistan’ın BDT’ye üye olmaması Rusya’yı çok rahatsız etmiştir. Bu durum Abhazya ve Samaçablo’da yaşanan çatışmalara yansımıştır ve etnik uyuşmazlık daha şiddetli bir hale gelmiştir. Shevardnadze yönetimi Abhazya üzerindeki kontrolü kaybettikten sonra 8 Ekim 1993 tarihinde BDT’na katılma zorunda kalmıştır.⁴⁷² Gürcistan’ın BDT katılmasıyla beraber Rusya bu ülkede bazı stratejik avantajları elde etmiştir. Ekim 1993’te imzalanan anlaşma ile Gürcistan’ın liman ve hava alanları Rus kuvvetlerine açılmıştır. Gürcistan askerlerinin bölgeden çekilmesiyle, Abhazya kıyıları tamamen Rusya’nın kontrolüne girmiştir, artı Abhazya limanları telafi etmeye çalışmıştır. Poti, Supsa ve Batum gibi Gürcistan limanlarına yaklaşarak onlar üzerinde kısmi kontrol sağlamıştır.⁴⁷³

1992 yılında Rusya ile eski Sovyet Cumhuriyetler (Ukrayna hariç) arasında Dostluk ve İşbirliği Anlaşması imzalanmıştır. Söz konusu anlaşmaya Gürcistan Şubat 1994’te katılmıştır. Bu anlaşmadan sonra Rusya ve Gürcistan arasındaki ekonomik, siyasi ve askeri ilişkileri oldukça gelişmiştir. 1994 yılında yapılan anlaşmayla Rusya Tiflis, Vaziani, Khelvaçauri ve Gudauta gibi yerleşim birimlerinde askeri üsleri yerleşmiştir. 1994 yılının sonlarına doğru Rusya-Abhazya sınırı kapatılmış, 1996 Ocak ayından itibaren BDT ülkeleri tarafından Abhazya’ya ekonomik yaptırımlar uygulanmıştır. Ayrılıkçı bölgelere uygulanan yaptırımların

⁴⁷¹ Abashidze, Z., NATO da saqartvelo utopiadan realobamde, NATO ve Gürcistan ütopiyadan gerçeğe, Tiflis, Bakur Sulakauri Yayınevi, 2000, s. 25

⁴⁷² Yerasimov, S., Milliyetler ve Sınırlar: Kafkasya, Balkanlar ve Orta Doğu, (çev. Şirin Tekeli) İletişim Yayınları, İstanbul 1994, s. 471

⁴⁷³ Pamir, N., Bakü-Ceyhan Petrol Boru Hattı: Orta Asya ve Kafkasya’da Bitmeyen Oyun, ASAM Yayınları, Ankara 1999, s. 36

yetersiz olduğunu gören Shevardnadze Abhazya ve Samaçablo sorunlarının Gürcistan'ın toprak bütünlüğü içerisinde çözülmemesi üzerine, 1997 yılından itibaren yönünü Batılı ülkelere çevirmiştir. Gürcistan'ın böyle bir dış politika değişikliğin başka nedeni de 1997 yılından itibaren ABD'nin Güney Kafkasya'da daha etkin bir politika izlemeye başlamasıdır.⁴⁷⁴ Bu tarihten itibaren Gürcistan, Rusya'dan uzaklaşmaya başlamıştır.

Gürcistan'ın yönünü Batılı ülkelere çevirmesi döneminde Hazar petrollerini uluslararası pazarlara taşıyacak boru hatlarının Gürcistan üzerinden geçeceğinin kesinleşmiştir. Bu durum Moskova-Tiflis ilişkilerinde yeni bir sorun yaratmıştır. Rusya Başbakanı, Rusya'nın Gürcistan'dan geçecek boru hatlarından rahatsız olduğu ifade ederek, Shevardnadze'den bu faaliyetlerin durdurması istenmiştir. Ancak Shevardnadze bunu reddetmiştir. Rusya, ekonomik baskı araçlarını kullanmaya ve etnik ayrılıkçı bölgelere yeniden desteklemeye başlamıştır. Bu gelişmeler Tiflis yönetimin ABD ile ilişkilerini daha fazla geliştirmesine neden olmuştur. Bu durum Gürcistan-NATO ve Gürcistan AB ilişkilerine olumlu yansımıştır.⁴⁷⁵

3.2.1.2. RUSYA'NIN GÜRCİSTAN'A ASKERİ MÜDAHALESİ

Gürcistan'ın, Rusya'dan uzaklaşarak Batı Dünya ile yakınlaşma arzusu RF ile Gürcistan arasındaki ilişkileri kötüye yönlenmiştir. İki ülke arasındaki ilişkilerin gerginliğin nedenleri Rusya'nın Samaçablo ve Abhazya ayrılıkçı bölgelere verdiği destek de gösterilebilmektedir.⁴⁷⁶

Gürcistan'da etnik çatışma ilk Samaçablo'da patlak vermiştir. 1990 yılında Samaçablo kendi kendine bağımsızlığını ilan etmiştir. Samaçablo'nun bu hareketi Gürcistan yönetimi tarafından tepkiye neden olmuştur. Gürcistan Samaçablo özerk statüsü sona erdirilmiştir. Samaçablo Rusya'ya katılmak istemiştir. Kafkasya'daki Osetler stratejik konumlarından dolayı Rusya onları her zaman korumaktadır. Kuzeyde Osetya ve Güneyde Samaçablo'nun coğrafi konumları ve Moskova yanlısı politikaları, Rusya'nın Kuzey Kafkasya'daki siyasi ve ekonomik egemenliğinin devamını sağlamaktadır. Abhazya ise Samaçablo'dan daha karmaşık bir sorundur. Abhazya 1992'de Gürcistan ve Samaçablo çatışmalarını fırsat bilerek bağımsızlığını ilan etmiştir. Dolayısıyla Gürcüler ve Abhazyalar arasında da çatışmalar çıkmıştır. Başkanlığının ilk döneminde Shevardnadze'nin Rusya'ya yönelik iyi politika

⁴⁷⁴ Demirağ, Y., Kafkasya'da Türk ve Rus Politikası", Stratejik Analiz, Cilt: 4, Sayı: 40, Ağustos, 2003, s. 77.

⁴⁷⁵ Ağacan, K., Abhazya'nın Rusya Tarafından Gizli İlhakı, Stratejik Analiz, Cilt: 3, Sayı: 20, Mart, 2003

⁴⁷⁶ Demirağ, Y., 2003, s. 78

izlenmesi çerçevesinde Rusya'nın arabuluculuğuyla yapılan anlaşmasıyla Abhazya Gürcistan toprakları içinde tanınmıştır. 1995'te Abhazya Rusya'nın koruması altında olmak istediğini bildirilmiştir, ancak Çeçenistan'ın⁴⁷⁷ Rusya ve Gürcistan dışında Karadeniz'e açılan tek kapısı olması ve Abhazya çatışmalarında Çeçenlerin Gürcülere karşı savaşması gibi etmenler Rusya'nın politika değişikliğine gitmesine neden olmuştur. Bunun sonucunda Abhazlar da politikalarını yumuşatarak federasyon için Gürcistan'a teklifte bulunmuştur. 1998 de Abhazya ve Gürcü barış görüşmeleri tekrar başlamış ancak Abhazya her iki tarafından insan öldürülmesi ilişkilerin tekrar kötüleşmesine neden olmuş ve çatışmalar başlamıştır.⁴⁷⁸

Gürcistan kendi toprakları korunması amacıyla Ağustos 2008'te Samaçablo'ya girmiştir. Bu durum RF için uzun zamandır beklenen bir fırsat olmuştur. Rusya çok uzun bir süredir Gürcistan'ın iyi bir derse ihtiyacı olduğunu düşünmüştür. Devlet Başkanı Medvedev, Samaçablo bölgesindeki Rus vatandaşlarını korumak için savaşa hazırlık olduğunu belirlenmiştir. Rusya Samaçablo'ya acil askeri yardım göndererek Gürcistan'a sert uyarılar yapılmıştır. Rusya Başbakanı Putin, "Gürcistan'ın saldırgan olduğunu" ve Gürcistan'ın Samaçablo'ya saldırdığı için Rusya'nın çok ağır bir yanıt vereceğini vurgulamıştır.⁴⁷⁹

8 Ağustos 2008 yılında Rusya'nın 150 kadar tank ve zırhlı aracın bulunduğu güçlü bir birlikler Samaçablo'ya girerek Gürcü ordusuyla savaşmaya başlamıştır. Bu durumda Gürcistan'da seferberlik ilan edilmiştir. Aynı günde Rus savaş uçakları, Gürcistan'ın başkenti Tiflis'e 30 kilometre mesafedeki Marneuli havaalanını ve Tiflis yakınlarındaki Vaziani üssünü, toplam Gürcistan'a ait beş askeri üs ve Karadeniz'deki önemli limanı Poti'yi bombalamıştır. Diğer yandan, Samaçablo bölgesine sınır olan Gori kentinde Rus askerleri yerleştirilmiştir. Ruslar Gori kentini ve dış mahallelerine de bombalanmıştır. Ölen ve ağır yaralanan siviller olmuşlar. Çatışmalarda ölü sayısı 1500den fazla çıkmıştır. Rusya, Samaçablo'da Gürcü askerleri tarafından 2 Rus uçağın düşürüldüğünü açıklanmıştır. Samaçablo başkenti Tskhinvali'deki askeri bölge ve yerleşim yerlerindeki açık alanda bulunan Gürcü mevzileri, Rus savaş uçakları tarafından bombalanmıştır. İki taraflı

⁴⁷⁷ Ayr. Blg. İçin blnz: Tavkul, U., Kafkasya'nın Jeopolitik Konumu İçerisinde Rusya Açısından Çeçenistan'ın Stratejik Önemi" KÖK Araştırmalar 1(2),1999, s. 249-260

⁴⁷⁸ Kanayan yaralar Abhazya, Osetya, Acara ve Ahıska

<http://www.farukarslan.com/wp-content/uploads/2011/11/KANAYAN-YARALAR.pdf>.

⁴⁷⁹ Kanbolat, H., Abhazya Örneğinde Kosova'nın Güney Kafkasya Yansımaları, Stratejik Analiz, Cilt 9, Sayı.98. Nisan 2008, s. 67

bombalanmadan dolayı bölgede yaşayanlar can güvenliği açısından panik yaşanıp bölgeden kaçmışlardır.⁴⁸⁰

Rusya ve Gürcistan arasında ilişkilerin bu derecede gerginleşmesi tüm Batı Dünyasını çok endişelenmiştir. ABD Gürcistan ile Samaçablo arasındaki çatışmaların derhal durması çağırıştır. Avrupa Birliği Samaçablo'daki durumdan çok endişeli olduğunu ifade etmiş ve çatışmaların durdurulması için taraflara görüşme çağrısında bulunmuştur. AGİT dönem başkanı Finlandiya'nın Dışişleri Bakanı Alexander Stubb, Samaçablo'daki çatışmalardan "ciddi endişe duyduğunu" belirterek, Tiflis ve Tskhinvali ile temasta olduğunu belirtmiştir ve tarafları en kısa zamanda Helsinki'de görüşmeye çağırıştır.⁴⁸¹ 8 Ağustos bağlayan ve 5 gün süren Gürcistan-Samaçablo (daha doğrusu Gürcistan-Rusya savaşı) savaşı 13 Ağustos Avrupa Birliği Dönem Başkanı Sarkozy'nin arabulucuyla sona ermiştir. 13 Ağustos 2008 yılında Avrupa Birliği Dönem Başkanı ve Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy'nin Rusya Devlet Başkanı Medvedev'e ateşkes imzalanmıştır. Fakat Rusya aynı gün Gürcistan'ın Gori kentini bombalanmaya devam etmiştir. Gori kentinden çıkan çok sayıda Rus askeri güçleri Gürcistan'ın başkenti Tiflis'e doğru ilerlemeye başlamıştır. Rus askerleri, Tiflis'i Samaçablo'nun başkenti Tskhinvali'ye bağlayan ana yolu kapatmıştır. Bu gelişmelerin hemen ardından 16 Ağustos 2008 yılında Rusya ve Gürcistan arasında ateşkes imzalanmıştır.⁴⁸² Rusya uzun süre boyunca kendi idaresinde bulunan Gürcistan'ın ABD ile yakınlaşmasını ihanet olarak görmüştür ve ona ders verme kararını almıştır. Gürcistan'da hala devam eden etnik sorunlar bunun en güzel örneğidir. Ayrıca Gürcistan'ın Samaçablo'ya girme kararı tartışılabilen bir konudur. Fakat Gürcistan'ın iç işleri sayılan Samaçablo nedeniyle Rus güçlerinin Gürcistan'ı işgal etmesi Uluslararası Hukuk'un ve BM sisteme karşı çıkmasıdır. İş budur ki, Rusya Kosova'da yaşadığı güç kaybını, başarısızlığını Güney Kafkasya'da telafi etmeye çalışmış ve bölgede daha erken ve sıkı önlemler almaya çalışmıştır. Rusya tarafından Gürcistan'a karşı atılmış adımlara (tüm ulaşım ve iletişim durdurulması, Gürcü vatandaşlara vize verilmesi yasaklanması, hava, deniz, kara yolu ulaşımın kesilmesi, Gürcistan'daki Rus askeri üslerinin boşaltılması işlemin durdurulması) rağmen Gürcistan boyun eğmemiş ve Batıya daha çok yaklaştırmaya çalışmıştır. Rusya'da Gürcistan'ın batıya hızlı biçimde

⁴⁸⁰ *Saqartveloshı momkhdar konflikttan dakavshirebuli faktebis damdgeni saertashorisio misia, Gürcistan'da yaşanan çatışma olaylara dair uluslararası misyonun raporu*, cilt II, Tiflis, 2009.

<http://smr.gov.ge/Uploads/66c4e7.pdf>

⁴⁸¹ **Gürcistan Güney Osetya'yı, Rusya Gürcistan'ı bombalıyor,**

<http://www.dw.de/g%C3%BCrcistan-g%C3%BCney-osetyay%C4%B1-rusyag%C3%BCrcistan%C4%B1-bombal%C4%B1yor/a-3546813>

⁴⁸² Kazın F. A., *Vzaimootnosheniya Rasia s yujnoi osetiyei i abhaziyey v sravnitelnom perspektive- Rusya ve Güney Osetya ve Abhazya arasındaki ilişkilerde karşılaştırmalı perspektivleri*, Polis dergisi, №1 2009.

kaymasından dolayı Gürcistan Samaçablo Özerk Bölge'nin bağımsızlık ilan etmesi üzerine bölgede tekrar düzeni sağlamak amacıyla askeri operasyon başlatmıştır.⁴⁸³ Rusya ve Gürcistan arasında yaşayan bu savaşta Rusya'nın ve Samaçablo'nun yanında Abhazya'da katılmıştır. Avrupa Birliği Dönem Başkanı ve Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy'nin arabuluculuğuyla “Sarkozy Planı” çerçevesinde savaş sona ermiştir. 26 Ağustos 2008 tarihinde Gürcistan BDT'den ayrılmıştır. Rusya ise Samaçablo ve Abhazya'yı bağımsızlığını tanımıştır.⁴⁸⁴

Ağustos 2008 yılında Rusya ve Gürcistan arasında yaşanmış olan “beş günlük” savaş sonrasında, Rusya'nın da alması gereken dersler vardır. Gürcistan'da yaşanmış Rus-Gürcü çatışması Rusya'ya uluslararası toplumla iletişimin açık olmasının ve bunun sürekliliğinin gerektiğini göstermiştir. En azından Rus-Gürcü savaşının sona erdirilmesi Avrupa Birliği Dönem Başkanı ve Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy'nin arabuluculuğuyla olmuştur. İkinci olarak, Rusya'nın Gürcistan'a yaptığı müdahalesi uluslararası toplumun tarafından uluslararası hukuka aykırı olarak algılanmıştır. Bu durum Rusya'nın önemli imaj kaybına yol açmıştır. Üçüncü olarak, Rusya bölgedeki devletlerin gözünde saldırgan ülke imajını almıştır.⁴⁸⁵

3.2.2 GÜRCİSTAN'IN ETNİK SORUNLARINA İLİŞKİN ABD'NİN TUTUMU

1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağıldıktan sonra bağımsızlıklarını ilan eden birlik ülkeler uluslararası arenada kendilerine destekçi arayışının yanı sıra bölgesel komşuları ile ilişkilerini düzeltme ve derinleşmeyi hedeflenmişlerdir. Kafkasya bölgesinde Rusya'nın ekonomik, siyasi ve askeri gücü, bölge ülkeleri açısından en büyük bir sorundur. Diğer taraftan Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla yeni bir yapılanma sürecine giren uluslararası sistemde ABD, “Yeni Dünya Düzeni” başlığıyla egemenliği sürdürmek istemiştir. ABD'nin stratejisinin, “Yeni Dünya Düzenin” esas amacı ABD hegemonyasına karşı olası rakiplerin gerçek rakiplere dönüşmesinin ve bölgesel ittifaklar oluşmasını engellenmesidir. Böyle bir ortamda bağımsızlığını kazandıktan sonra Gürcistan'ın en önemli sorunlardan biri ülkede mevcut etnik çatışmaların çözülmesi ve toprak bütünlüğünün sağlanması olmuştur. Bu

⁴⁸³Saqartveloshi momkhdar konfliktan dakavshirebuli faktebis damdgeni saertashorisio misia, Gürcistan'da yaşanan çatışma olaylara dair uluslararası misyonun raporu, cilt II, Tiflis, 2009.

<http://smr.gov.ge/Uploads/66c4e7.pdf>

⁴⁸⁴Gvalia G., rogor ircheven patara qveknebi strategiul mokavshireebis? Dabalansebis da mitmasnebis strategiebi samkhret kavkasiis regionshi, Küçük Devletler Stratejik Müttefikleri Nasıl Seçiyorlar? Güney Kafkasya bölgesinde dengeleme stratejileri”, Tiflis, İlia Devlet Üniversitesi Yay., 2013. S. 13.

⁴⁸⁵Kasım K., Soğuk Savaş Sonrası Kafkasya, Ankara, USAK Yay., 2009.

bağlamda Gürcistan Rusya'nın bölgesel güç etkisine karşı, batı dünyası ülkeleri ve ABD ile güçlü ilişkiler kurmayı amaçlamıştır.⁴⁸⁶

ABD, "Yeni Dünya Düzenin" karşı RF, 1993 "Yakın Çevre Doktrini" çıkarmıştır. Bu doktrine göre RF'nin etki sahası olarak tanımlanan eski Sovyet coğrafyadaki güvenlik ve istikrar sorumluluğu RF'ye aittir. Dolayısıyla Kafkasya'yı kendi etki sahası olarak algılanan RF, bu doktrine dayanarak ister bölgesel ister uluslararası güçlerin Kafkasya bölgeye girişine ve bölge ülkeleriyle ilişki kurmasına karşı çıkmaktadır. Sovyetolog Strobe Talbott⁴⁸⁷ tarafından ortaya koyulan "Önce Rusya" politikası uygulanmaya başlamıştır.⁴⁸⁸ RF'nin bu politikasına karşı, ABD Güney Kafkasya ülkelerini desteklenmiştir.

Genellikle, ABD'nin Güney Kafkasya politikası üç döneme ayırt edebilmektedir. Birinci dönem ABD'nin Güney Kafkasya ülkeleri ile ilişkileri, doğrudan değil, NATO aracılığıyla sürdürdüğü 1991-1995 dönemi; İkinci dönem ABD'nin bağımsızlığını kazanan yeni cumhuriyetlere yakınlık ve ilişkilerin gelişmelerin başladığı 1995-2001 dönemi. Üçüncü dönem ise 11 Eylül ABD'de Terör saldırıladıktan sonra dış politikası değişen ABD'nin, Kafkasya'da daha aktif politika izlemeye başladığı 2001 ve sonrası dönemdir.⁴⁸⁹

ABD'nin, Güney Kafkasya ilgisi öncelikle ekonomik çıkarlardan değerlendirmek mümkündür. Bölgenin petrol ve doğalgaz gibi kaynaklara sahip olması, petrol kaynaklarının işletilmesi ve uluslararası pazara güvenli bir şekilde ulaştırılması ABD'nin Güney Kafkasya'ya yönelik dış politikasının esas unsurudur. Fakat bölgede petrol boru hatlarını kontrol eden Rusya'nın varlığı ABD'nin bölgedeki çıkarlarını engellenmektedir.⁴⁹⁰

Güney Kafkasya ülkelerden biri olan Gürcistan petrol ve doğalgaz gibi kaynakları açısından zengin değildir. Fakat Kafkasya'da denize bağlantısı olan tek bir ülkedir. Dolayısıyla Doğu-Batı enerji koridorunda transit ülke olarak ön plana çıkan Gürcistan ABD'nin dış politikasında önemli bir yer almaktadır. Bu bağlamda bu önemli petrol transit hattın bulunduğu bölgenin güvenliği ve Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün sağlanması enerji hattının güvenliği anlamına gelmektedir. ABD, bu hattın güvenliğinin sağlanmasını kendi görev olarak görmüştür. ABD, "yaşamsal çıkar alanı" ilan ettiği Güney bölgedeki çatışmaların çözüm sürecine aktif olarak katılmıştır. ABD, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü ilgilendiren Abhazya ve Samaçablo sorunlarının kendi çıkarların bakımından çözmeye çalışmıştır. Bu

⁴⁸⁶Sarıkaya Y., **Rusya Federasyonu'nun Gürcistan Politikası, Uluslararası Mücadelenin Yeni Odağı Karadeniz**, ED. O. M. Öztürk-Y. Sarıkaya, Ankara, 2005., s.64.

⁴⁸⁷ Strobe Talbott ile ilgili bkz: <http://live.worldbank.org/node/9904>

⁴⁸⁸ Oran B., **Türk Dış Politikası**, İstanbul, iletişim yay., 2005, s.208.

⁴⁸⁹ Ağacan K., **Abhazya'nın Rusya Tarafından Gizli İlhakı**, Stratejik Analiz, Cilt: 3, Sayı: 20, Mart 2003, s.44.

⁴⁹⁰ Demir, s.151.

bağlamda ABD'nin birinci amacı bölgedeki etnik çatışmaları önleme politika izlemesi ve bölgede Rusya etkinliğini sona erdirmeyi olmuştur. Ancak belli ki, ABD'nin Kafkasya'daki petrol ve doğalgaz gibi kaynakları üzerinde kontrolü ele geçirmesi ve bölgede üretilen enerjinin sorunsuz bir şekilde Batı'ya ulaşması Rusya'yı rahatsız edecektir.⁴⁹¹

ABD'nin Gürcistan'a yönelik izlenmiş politikasını 1991-1994 dönemi, 1994-2001 arası dönem ve 2003 sonrası dönem olmak üzere üç dönem olarak ayırt edebilmesi mümkündür. 1991'de Gürcistan bağımsızlığın ilan ettikten sonra ABD yanlısı bir dış politika izlemeyi başlamıştır. Sovyet yönetimi çok sert eleştiren Gürcistan'ın aşırı milliyetçi lideri Gamsakhurdiya döneminde ülkede patlak veren etnik çatışmaları ve iç savaştan dolayı ABD, Gürcistan'la fazla ilişki kuramamıştır. Bunun nedeni ABD hem "Önce Rusya" politikası hem de Gürcistan'da yaşanan iç çatışmalar ve Gürcü iktidara Sovyet birliğin eski dışişleri bakanın Shevardnadze'nin gelmesi ile Rusya ile başlayan iyi ilişkileridir. ABD'nin, 1991-1994 döneminde Gürcistan'la fazla ilgilenmemesinin temel nedeni Güney Kafkasya bölgesini Rusya'nın arka bahçesi olarak kabul etmesi ve Rusya'nın bu bölgedeki üstünlüğüne karşı saygılı bir yaklaşım sergileme politikasıdır. Shevardnadze, Gamsakhurdiya'dan farklı olarak RF'ile yakın ilişkileri kurarak ülkede mevcut etnik çatışmaları ve iç savaşı çözebileceğine inanmıştır. Fakat RF'den istediği desteği almadıktan sonra Shevardnadze ABD'ye başvurmuştur.⁴⁹²

ABD, Shevardnadze'nin iktidara geldiğinde, 1994 -2001 döneminde Gürcistan ile askeri işbirliği yapmıştır.⁴⁹³ Ağırlıklı olarak 1996 sonrasında gelişmeye başlayan ABD-Gürcistan ilişkileri, Gürcistan'ın jeopolitik konumu ve Batı'yla bütünleşme stratejisi sebebiyle müttefiklik düzeyine ulaşmıştır. Gürcistan 1998 yılında dış politikaya yardım çerçevesinde ABD'den 1,5 Milyon Dolar yardım almıştır. 1999'da NATO kapsamında yapılan yardım ise 143,9 Milyon Dolara ulaşmıştır. 1998 yılında USAID Gürcistan'a 57 Milyon Dolar yardım etmiş ve bu yardımın da 19.25 Milyon Doları insani yardım, 19,6 Milyon Doları ekonomik reformlar, 8,5 Milyon Doları demokratik reformlar, 4,4 Milyon Doları ise diğer reformlar için ayrılmıştır. Amerika tarafından 17,8 Milyon Dolar yardım yapılmıştır. Bu rakamın 15 Milyon Doları Gürcistan hükümetine geri kalan 2,8 Milyon Doları sivil toplum kuruluşlarına yapılmıştır. Bu mali yardımların dışında Gürcistan'ı RF'nin egemenliğinden korumak için Gürcü ordusuna da yardımlar yapmıştır.⁴⁹⁴ Aynı dönemde Bu iki ülke arasında diplomatik

⁴⁹¹ Ağacan, s.45.

⁴⁹² Cemilli E., **ABD'nin Güney Kafkasya Politikası**, İstanbul, IQ Kültür Sanat yay., 2007, s.103.

⁴⁹³ Cemilli, s.120.

⁴⁹⁴ Cemilli, **ABD'nin Güney Kafkasya Politikası**, s. 121.

ilişkilerin kurulmasının yanı sıra Gürcistan ve ABD devletleri arasında ticaret ve ekonomik alanındaki işbirliği hakkındaki ilk sözleşme de imzalanmıştır. 2009 yılında ABD-Gürcistan arasında Stratejik Ortaklık sözleşmesi imzalanmıştır. Bu sözleşme ekonomi ve ticaret alanlarında işbirliğinden insan hakları ve özgürlük gibi konuları kapsamaktadır. Tiflis Devlet Üniversitesinin Profesörü Vasil Kikutadze ifade ettiği gibi: “ABD’nin Gürcistan’a ilgisi, Gürcistan’ın stratejik jeopolitik konumundan ve ABD’nin dünyada güvenli, demokratik siyasal-ekonomik ortamın sağlanması isteğinden ortaya çıkmıştır”.⁴⁹⁵

2003 sonrası dönemde ise ABD ve Gürcistan arasında ilişkiler en aktif düzeye ulaşmıştır. Kasım 2003 yılında Gürcistan’da “Gül Devrimi” ile ABD yanlısı Saakashvili’nin iktidara gelmesi bölgedeki ABD ve RF rekabetini güçlendirmiştir. Ağustos 2008’te yaşanan Gürcistan-Samaçablo Savaşı’yla Gürcistan’a girerek Rusya ABD’ye Kafkasya bölgedeki etkinliğinin hala devam ettiğini açıkça göstermiştir. Diğer taraftan Gürcistan’ın bağımsızlığından günümüze kadar ABD’den yaklaşık olarak bir Milyar Dolar yardımı ABD’nin Gürcistan’a ne kadar önem verdiğini göstermektedir.⁴⁹⁶

Gürcistan’ın çok önemli jeopolitik konumunda dolayı Washington, Gürcistan’ı, Karadeniz ve Kafkasya bölgelerinin kapısı olarak görmektedir. Dolayısıyla işbirliğinin gelişmesine paralel olarak ABD, Gürcistan’da tek başına söz sahibi olmaya çalışmıştır. Kasım 2003’te Shevardnadze’nin Gül Devrimi ile yönetimden uzaklaştırılmasının ve yerine Amerika yanlısı Saakashvili’nin getirilmesinin arkasında ABD’nin olduğunu bellidir. ABD’nin tarafından Kafkasya’nın kapısı konumunda olan Gürcistan’ın kontrol edilmesi, Güney Kafkasya’nın kontrolü, Karadenizin, Hazar petrolün ve doğalgazının transit yollarını elle geçirmesi anlamını taşımaktadır. Dolayısıyla ABD Gürcistan yönetimine her türlü desteğinde bulunmuştur.⁴⁹⁷

Karadeniz’in kontrolün ele geçirmesi ABD için çok önemli avantajlar sağlayacaktır, Birinci, Karadeniz, Doğu-Batı ve Kuzey-Güney enerji koridorlarının tam kesiştiği noktada bulunmaktadır. Karadeniz jeopolitik konumu ABD için çok büyük önem taşımaktadır. İkincisi, Rusya’yı çevrelemek için Karadeniz çok önemli imkanlar sağlamaktadır. Gürcistan’da “Gül Devrim” sonrası ABD ile çok samimi ilişkiler kurması, Karadeniz bölgesinde ABD’nin politik manevralarını kolaylaştırmaktadır. Üçüncüsü ise ABD’nin

⁴⁹⁵ Makharadze I., **kartvelebi amerikashi, Amerika’da Gürcüler**, Tiflis, Bakur sulakauri Yay., 2011, s. 56-60.

⁴⁹⁶ Cemilli, **ABD’nin Güney Kafkasya Politikası** s. 121.

⁴⁹⁷ Oğan S., **Küresel Mücadelenin Yeni Rekabet Alanı: Karadeniz**, 2023 dergisi, Sayı 61, Mayıs 2006, s. 5.

Karadeniz’de varlığı Rusya karşıtı politikalar izleyen bölge ülkelerine güç vererek cesaretlendirecektir.⁴⁹⁸

ABD, Karadeniz’de kendi egemenliğini tesis etmesi bağlamında Gürcistan, Ukrayna, Moldova gibi ülkeleri ile ilişkiler çok büyük önem vermektedir. ABD bu ülkelere yönelik iki stratejini ortaya koymuştur: Birincisi stratejisi bu ülkelerin demokratik gelişimi ve bölgesel işbirliğinin kurmasıdır. Bu doğrultuda kurulan “Demokratik Tercih Milletleri Topluluğu” çok önemli taşımaktadır.⁴⁹⁹ Topluluğun genel amacı Rusya’yı çevrelemek ve Rusya etrafında Baltıklardan Karadeniz ve Hazar Denizi’ne uzanan bir coğrafyada Batı yanlısı devletleri örgütlemesidir. İkinci strateji ise, etnik çatışmaların çözümüne öncelik verilmesidir. Özellikle Gürcistna’da mevcut Samaçablo ve Abhazya sorunlarının çözümüne destek vererek, Rusya’nın bu çatışmaları baskı aracı olarak kullanılmasının kaldırılmasıdır. Bu stratejisi Gürcistan açısından çok büyük önem taşımaktadır. Saakashvili yönetimi, dış politikada ABD’nin desteğini alabilmek için, Karadeniz konusunda Washington’un artan ilgisini destekler nitelikte politika izlemektedir.⁵⁰⁰

Gürcistan’da iç sorunu olan Samaçablo’daki ve Abhazya yaşanan etnik çatışmalar merkezi yönetimin tüm çabalara rağmen hala çözüm beklemektedir. Bunun nedeni Gürcistan’ın jeopolitik konumudur. ABD ve Rusya arasındaki bu ülke üzerinde yaşanan güç mücadelesinden dolayı etnik çatışma taraflar arasında uyuşmazlık sıcak askeri çatışmaya dönüşme tehlikesini taşımaktadır. Samaçablo’daki ve Abhazya sorunların dışında, şimdilik üstü örtülmüş olan Ermeni azınlığın yaşadığı Javakheti sorunu ve din azınlığın yaşadığı Acara bölgesi Gürcistan’ın yaşadığı etnik sorunları oluşturmaktadır.⁵⁰¹

1991 yılında bağımsızlığını kazanan Gürcistan’ın ilk Devlet Başkanı Gamsakhurdiya’nın milliyetçi politikası nedeniyle Samaçablo ve Abhazya’da etnik çatışma parlak vermiştir ve bu iki bölge merkezi yönetimin kontrolünden tamamen çıkmıştır.⁵⁰² Mart 1992’de Gamsakhurdiya görevden alarak “kurtarıcı” olarak Shevardnadze Tiflis’e davet

⁴⁹⁸ Oğan, s. 7

⁴⁹⁹ “Gürcistan’da ve Ukrayna’da Kadife Devrim sonucu yönetime gelen yeni hükümetler uzun süreden beri “Demokratik Tercih Milletleri Topluluğu” (The Community of Democratic Choice – CDC) bir birliğin kurulması için çalışmaktaydılar. Rusya’ya karşı Batı yanlısı devletlerin işbirliği şeklinde lanse edilen bu yeni yapılanmanın temeli 2005 yılında Moldova’da yapılan GUAM toplantısında atılmıştır. Sloganı “Baltıklardan Hazar’a kadar demokrasi” olan ve Eski Sovyet coğrafyasında demokrasi ve özgürlüklerin savunulması için kurulacak Demokratik Tercih Milletleri Topluluğu Aralık 2005’te Ukrayna’da yapılan bir toplantı ile hayata geçirilmiştir. Ukrayna, Gürcistan, Letonya, Litvanya, Estonya, Moldavya, Makedonya, Slovenya ve Romanya’nın katılımı ile bir deklarasyon imzalanmıştır. Bu topluluğun ikinci toplantısı Mart 2006’da Tiflis’te ve Mayıs ayı başında da ABD Başkan Yardımcısı Dick Cheney’in katılımıyla Litvanya’da yapılmıştır.” Oğan, S., **Turuncu Devrimler**, İstanbul, Birharf Yay., 2006 , s. 254-255.

⁵⁰⁰ Kuloğlu A., **Rusya’nın Yeni Politikaları ve Türkiye**, Stratejik Analiz, Cilt 1, Sayı 3, Temmuz 2000, s. 66.

⁵⁰¹ Oğan, s. 11

⁵⁰² Ağacan K., **Saakashvili’nin Güney Osetya Operasyonu: Bir Hipotezin Testi**, 16 Ocak 2005, <<http://www.turksam.org/tr/yazilar.asp?kat=6&yazi=33>>

edilmiştir. Shevardnadze, Samaçablo’da ve Abhazya’da çözüm arayışlarına girmiş, taraflar arasında Rusya’nın arabuluculuğu ile ateşkes sağlanmıştır. Fakat Shevardnadze kalıcı bir barışını sağlayamamıştır.⁵⁰³ Gürcistan’da Kasım 2003 yılında yaşanan Gül Devrimi ve sonrasında iktidara gelen Batı yanlısı Saakashvili’yi en büyük amacı etnik sorunların Gürcistan toprak bütünlüğü içinde çözüme kavuşturulması olmuştur. Gürcistan toprak bütünlüğünün sağlanması Saakashvili’nin dış politika hedefi olarak açıkladığı NATO ve AB ile bütünleşme sürecinin önünde duran en büyük sorun olmuştur. Ülkedeki Rus askeri üslerinin tasfiyesi ve bununla bağlantılı olarak Rus ordusunun kontrolündeki ayrılıkçı bölgelerin yeniden kontrol altına alınması için Saakashvili yönetimi, her türlü seçeneğe başvurmuştur. Saakashvili iktidarı, Gürcistan’ın Rusya’nın etkisinden kurtulması, ülkede etnik çatışmaların çözülmesi ve toprak bütünlüğünün sağlanması gibi ulusal amaçlarına ulaşabilmesi için Batı ile bütünleşmenin kaçınılmaz olduğunu defalarca vurgulanmıştır.⁵⁰⁴

Gürcistan’da etnik çatışmaların arkasında duran Rusya gibi büyük güce karşı Gürcistan’ın tek başına mücadele edemediği bellidir. Bu nedenle Saakashvili, etnik sorunların çözümü noktasında BM, AGİT, AB, NATO gibi kurumların yardım ve ABD destekli bir çözüm politikasının arayışına girmiştir. ABD, Kafkasya’nın ve Karadeniz’in Rusya etkisinden kurtulması ve kendi kontrolüne elle geçirmesi amacıyla bölgedeki etnik sorunların çözümüne büyük önem vermiştir. Gürcistan’da etnik sorunların çözülmemesi Rusya’nın bölgede varlığının devam etmesi, bölge ülkeleri üzerinde baskı kurması, Rusya’nın “böl ve yönet” politikasına dayalı sürekli çatışma ortamının korunması, diğer devletlerin Gürcistan’a girme engellemesi demektir. Dolayısıyla ABD, Rusya’nın Gürcistan’dan çıkarılması kapsamında Saakashvili’ye, etnik sorunların çözümü, çatışma bölgelerindeki Rus barış gücü askerlerinin çıkarılması ve Gürcü ordusunun modernizasyonu konusunda desteğini artırmıştır. 2005 yılında Gürcistan’ı ilk ziyaret eden ABD Başkanı George Bush, Abhazya ve Güney Osetya’nın Gürcistan’dan ayrılma isteğine destek vermeyi reddetmiş, Gürcistan’ın egemenliğine ve toprak bütünlüğüne saygı duyulması gerektiğini” vurgulayarak sorunların işbirliği içerisinde çözümü için yardım önermiştir.⁵⁰⁵

Gül devrimden hemen ardından ABD ile Gürcistan arasında işbirliği yapılmıştır. İki ülke arasındaki bu işbirliği Gürcistan’da etnik sorunların çözümüne dair iki hedefi kapsamıştır. Birincisi hedefi etnik çatışmaların barış yoluyla çözülmesidir. Bu bağlamda

⁵⁰³ Gürses E., **Kafkasya’da Uluslararası Rekabet**, Avrasya Dosyası, Cilt 7, Sayı 1, İlkbahar 2001, s. 258.

⁵⁰⁴ Karabayram A., **Rusya Federasyonu’nun Güney Kafkasya Politikası**, Ankara, Lalezar kitabevi, 2007, s. 212.

⁵⁰⁵ Aslanlı A., **Saakashvili Yönetimi Ülke Sorunlarını Çözüme Kavuşturma Yolunda**, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=7&sayfa=45>

Abhazya ve Samaçablo’da görev yapan BDT Barış Gücü askerlerinin yerine, BM veya AGİT önderliğinde Batılı devletlerin askeri misyonun Gürcistan’a yerleştirilmesi için diplomatik işbirliğin sağlanması öngörülmüştür. İkinci hedefi, Gürcistan’ın Rusya’nın baskısından kurtulması, bölgenin güvenliği, Gürcistan’ın NATO üyeliğini sağlanması ve Gürcü ordusunun modernize etmesi için taraflar arasında uzun vadeli askeri işbirliğin yapmasıdır.⁵⁰⁶ ABD ile Gürcistan arasında işbirliği Rusya Abhazya ve Samaçablo ile siyasi, ekonomik ve askeri işbirliğini daha da derinleştirmiştir.⁵⁰⁷ Bu doğrultusunda 2008 yılında Rusya Samaçablo ve Abhazya bölgelerde barış gücü askerlerinin sayısını artırmıştır ve bu bölgelere ambargoyu kaldırmıştır. ABD Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice, “ABD, Gürcistan’ın toprak bütünlüğüne tamamen bağlıdır, Rusya’nın Gürcistan’ı parçalamaya yönelik attığı adımları tanımayacağız” diye belirtmiştir.⁵⁰⁸

Hem ABD’nin Kafkasya’ya artan ilgisi hem de Gürcistan’da Saakashvili yönetimin NATO ve AB üyelik için çok çaba vermesi ABD ve Gürcistan arasında askeri işbirliğinin güçlenmesine neden olmuştur. Askeri işbirliği bağlamında ABD, Gürcü ordusuna askeri eğitim vermiştir, ayrıca Gürcistan’a, askeri üslerin modernize etmesi ve deniz, hava ve kara kuvvetleri için çok sayıda askeri araç vermiştir.⁵⁰⁹ Ancak Saakashvili yönetimin ABD ve NATO ile askeri işbirliğine istekli olması Rusya rahatsız etmiştir. Dolayısıyla Rusya Saakashvili iktidarını devirmesi için Samaçalo’daki ve Abhazya etnik sorunların araç olarak kullanması hedeflenmiştir. Rusya, Ağustos 2008’de başlayan Gürcü-Oset çatışmasında askeri kuvveti kullanarak Gürcistan’ın büyük bir bölümünü işgal etmiş, ABD ve Avrupa ülkelerinin baskısı ile işgal girişiminden vazgeçmiş ve Tiflis’in 25 km yakınına kadar gelen askeri birliklerini geri çekmiştir.⁵¹⁰

Ocak 2008 tarihinde Gürcistan’da yapılan seçimlerde Saakashvili ikinci kez devlet başkanı olarak seçilmiştir. Saakashvili halkın desteğini yeniden kazanmıştır. Aynı gün NATO üyeliğine ilişkin yapılan referandumda “evet” sonucu çıkmıştır. Fakat Gürcistan’ının NATO’ya entegre olabilmesi için etnik sorunlarını çözülmesini gerekmektedir. Bunu farkında olan Rusya Samaçablo ve Abhazya sorunlarının devam etmesini istemektedir. Bu bölgelerin tekrar Gürcistan ile birleşmesini karşı çıkan Rusya’nın attığı bu adımlar Tiflis’te tepki ile karşılanmıştır. Gürcistan, Rusya’yı üç noktada suçlamıştır: Birinci, Rusya, Samaçablo ve

⁵⁰⁶ Oğan, **Küresel Mücadelenin Yeni Rekabet Alanı: Karadeniz**, s. 11.

⁵⁰⁷ **Rusya’dan Kosova Misillemesi**,

<http://www.cnnturk.com/DUNYA/haber_detay.asp?PID=319&haberID=449355>

⁵⁰⁸ **ABD Rusya-Gürcistan Gerginliğinden Endişeli**”, 18 Nisan 2008,

<http://www.cnnturk.com/DUNYA/haber_detay.asp?PID=319&HID=4&haberID=450401>

⁵⁰⁹ Ağacan K., **ABD’nin Gürcistan’a Asker Göndermesi: Terörle Mücadelede Üçüncü Cephe mi, Yoksa Köşe başının Tutulması mı?**, Stratejik Analiz, Cilt 2, Sayı 24, Nisan 2002, s. 69.

⁵¹⁰ Star gazetesi, 17 Ağustos 2008.

Abhazya siyasi, askeri ve ekonomik destek vererek, bu bölgelerin bağımsızlık sürecini hızlandırmaktadır. İkincisi, Rusya, Abhazya ve Samaçablo'da yaşayanlara Rus vatandaşlığı vermiştir. Örneğin Rusya Samaçablo'da yaşayan Osetlerin çoğunluğa Rus vatandaşlığına kabul etmiştir.⁵¹¹ Rusya'nın bu davranışı Gürcistan yönetimi tarafından Abhazya ve Samaçablo bölgelerini kendi egemenliği altında alma girişimi olarak değerlendirilmiştir. Üçüncüsü ise Abhazya ve Samaçablo'ya yerleştirilen BDT Barış Gücü askerleri tarafsızlığını kaybetmiştir. Rusya'nın, güvenliği sağlamak adına barış gücündeki askeri personel sayısını artırması, Gürcistan tarafından 1994 Moskova Anlaşması'nın ihlali anlamına gelmektedir.

ABD'nin Gürcistan'a vereceği siyasi ve askeri destek, Gürcistan'ın güvenliği ve toprak bütünlüğü açısından çok önemlidir. ABD'nin Kafkasya'da ekonomik ve askeri varlığının koruması ve devam etmesi için Gürcistan'ın Rus baskısından kurtulması ve etnik çatışmaların çözülmesi gerekmektedir. Gürcistan'ın, toprak bütünlüğünü sağlaması Kafkasya'yı "arka bahçesi" olarak gören Rusya'nın bölgede belirleyici gücün kaybetmesiyle sonuçlanabilmektedir. Rusya'nın Güney Kafkasya'da liderliği ABD'ye bırakması için öncelikle Gürcistan'ın Abhazya ve Samaçablo sorunlarını çözülmesi ve Rusya'nın baskı aracının elinden alması gerekmektedir. Aksi takdirde ABD'nin tek başına bölgede hegemon güç olma mücadelesini kazanması çok zordur. Çünkü Rusya ekonomik açısından çok ilerlenmiştir, petrol ve doğalgaz üretimi ve dağıtımı konusunda Orta Asya ve Kafkasya'da ciddi kazanımlar ele geçirmiştir, modernize ve çok güçlü askeri gücünün etkisiyle Amerikan hegemonyasına rakip çıkabilmektedir.⁵¹²

Günümüzde Gürcistan ABD için bölgedeki en önemli partner ülkesidir ve dolayısıyla Gürcistan ABD'den büyük miktarda destek almaktadır. Gürcü uzmanlara göre Gürcistan'ın devamlı gelişmesi ve Avrupa ailesine entegre olması için ABD ile ilişkilerin daha fazla derinleşmesi gerekmektedir.⁵¹³ ABD, Gürcistan'da mevcut etnik çatışmaları çözmekte destekçi olan ve güvenilebilir büyük bir güçtür. Gürcistan ise, daha demokratik bir ülke olmaya çalışan, Güney Kafkasya bölgesinde ABD ile iyi bir ilişkileri sağlayan küçük bir devlettir.

⁵¹¹ Atsız Y., **Appeasement**, Star gazetesi, 17 Ağustos 2008

⁵¹² Kanbolat H., **Gürcistan Savaşı mı Hazırlanıyor**,
<http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=2175&kat2=1>

⁵¹³ Sanadze V., **Amerikis gavlena sakartvelos damoukidebel sakhelmtsipod chamoqalibebaze – Gürcistanın bağımsız bir devletin kurulmasında ABD'nin etkisi**
http://www.resonancedaily.com/index.php?id_rub=11&id_artc=15592

3.2.3 GÜRCİSTAN - NATO İLİŞKİLERİ

Gürcistan-NATO ilişkilerini 1990 yıllarında başlansa bile Gürcistan'ın NATO'ya üyelik süreci 2000'li yıllarda daha aktif bir hale gelmiştir. 1991 yılında bağımsızlığını kazandıktan itibaren Ağustos 2008'de gerçekleşmiş olan “beş günlük” savaşa kadar Gürcistan'da iktidarda bulunan üç farklı liderler Gamsakhurdia, Shevardnadze ve Saakashvili Rusya'ya karşı farklı politikalar izlemişlerdir. Buna rağmen Rusya ile Gürcistan arasındaki ilişkilerinde her hangi bir değişim olmamıştır. Bunun nedeni Rusya tarafından Gürcistan'ın “arka bahçesi” olarak görülmesidir. Dolayısıyla Gürcistan için Rusya'dan kurtaracak hiçbir şans olmamıştır. Gamsakhurdia döneminde Batı ve NATO'ya yönelik hiçbir adım atılmamıştır.⁵¹⁴ Shevardnadze döneminde Şubat 1997'de NATO Genel Sekreteri Solana Gürcistan'ı ziyareti sırasında bölge istikrarı için NATO'dan Kafkasya'da daha aktif politika beklediklerini dile getirerek ihtiyaçlarını şu şekilde özetlemiştir: “Küçük halklar için güçlü güvenlik garantileri gerekir” Gürcistan, NATO ile ilişkilerini hızla geliştirmektedir.”⁵¹⁵

Gürcistan ile NATO arasındaki ilişkilerinin geliştirmesine ilişkin Rusya'nın görüşü, Putin tarafından onaylanan 2000 tarihli yeni “Rusya Dış Politika Konsepti” isimli belgesidir⁵¹⁶, belgede Rusya'nın tek kutuplu bir dünya düzeninin karşısında olacağını ve uluslararası ilişkilerde çok kutuplu bir dünya düzeninin kurumsallaşması için çalışacağı belirtilmektedir. Bu dış politika konsepti ile RF, Kafkasya'da kendi çıkarlarına uygun bir böl ve yönet politikası ve baskı sistemi kurmayı hedeflemiştir. Dolayısıyla Rusya yakın çevresinde yaşanan gelişmelere ilişkin daha hassas ve dikkatlidir. Küresel güç olması arzusunda olan ve bu arzusunu açık bir şekilde vurgulanan Rusya, yakın çevresinde üçüncü devletlerin varlığını istememektedir. Bu bağlamda Gürcistan'ın Batıya çevirmesi ve NATO'ya üye olması isteği Gürcistan-Rusya ilişkilerinde ciddi ekonomik, askeri ve siyasi sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu gerginlik kısa süre içerisinde Ağustos 2008'te savaşla sonuçlanmıştır.⁵¹⁷ Shevardnadze iktidarının dış politikada ağırlığı giderek Batılı devlet ve kurumlara vermesi, Gül Devrimi'nden sonra daha açık ve somut bir görüntü almıştır. Gürcistan'da Kasım 2003 Seçimlere kadar başkanlık yapan N. Burjanadze en kısa sürede NATO ve AB üyeliklerini hedeflediklerini açıklamıştır. Seçimlerden sonra iktidara gelen Devlet Başkanı Saakashvili, “Rusya ile iyi ilişkiler istiyoruz; ama Rusya'nın “arka

⁵¹⁴ Radikal, 25 Kasım, 2003

⁵¹⁵ Ağacan, K., **Gürcistan'a Yönelik Artan Rus Baskıları ve Türkiye**, Stratejik Analiz, Cilt 1, Sayı 4, Ağustos 2000, s. 29-30.

⁵¹⁶ Öztürk, s. 35-48

⁵¹⁷ Polikanov D., and Graham Timtis, **Russian Politics under Putin**, Edit: C. Ross, Manchester, Manchester University Press, 2004, s. 229.

bahçesi” olmak istemiyoruz” ifade etmiştir. Gürcistan’da Gül devrimi ile iktidara gelen ve yüzünü tamamen Batıya çeviren Saakashvili’n dönemi Gürcistan ve Rusya arasındaki soğuk ilişkilerin başlangıcı olmuştur. Saakashvili döneminde Gürcistan NATO üyeliği için iç ve dış politika açısından aktif bir siyaset izlemiştir.⁵¹⁸ NATO şemsiyesi altında Gürcistan’ın askeri açıdan Batı’nın kontrolüne girmesi için Saakashvili ile temaslarının yoğunlaştırması, Rusya’nın Gürcistan’a yönelik yeni adımların atmasına neden olmuştur. NATO’nun Gürcistan’ı kontrol etmesi, ABD’nin Kafkasya’nın tümünün kontrolü anlamını taşımaktadır. Eski Sovyet coğrafyasında NATO’nun genişlemesinin hızlandırılması ve Rusya’nın etkinliğinin azaltılması Rusya’yı rahatsız etmiştir. Dolayısıyla Rusya Gürcistan’ın NATO üyeliğine karşı birtakım tedbirler almıştır.⁵¹⁹ Rusya, Gürcistan’da NATO’nun genişlemesine kesinlikle izin vermeyeceğini, gerekirse bunu askeri güç kullanarak önleyeceğini, defalarca vurgulanmıştır. Ağustos 2008’de Gürcistan’ın Rus güçleri tarafından işgal edilmesinin nedenlerden biri Saakashvili’nin NATO’ya üye olmak için izlediği politikalar olmuştur.⁵²⁰

NATO üyeliği için çok çaba gösteren ve tamamen Batı yanlısı siyaseti izleyen Saakashvili yönetimine baskı yapmak için Rusya Gürcistan’da mevcut etnik sorunları (Samaçablo ve Abhazya) kullanmıştır. Abhazya ve Samaçablo sorunları NATO üyesi devletlerin Gürcistan’ın başvurusunu değerlendirirken en çok dikkate alacakları bir husustur. Rusya, Saakashvili’nin ve NATO’nun tutumunu etkilemeye çalışmıştır. Dolayısıyla Gürcistan’da etnik ayrılıkçı bölgelere siyasi, ekonomik ve askeri destek vermiştir.⁵²¹

28-29 Haziran 2004’te yapılan İstanbul Zirvesi’nde NATO Kafkasya ülkeleriyle ilişkilerini yoğunlaştırma kararı almıştır. Bu zirvede, Güney Kafkasya bölgesinde özel temsilcisi atama kararı alınmıştır. Ayrıca Gürcistan, Azerbaycan ve Özbekistan’ın NATO ittifakıyla Bireysel Ortaklık Harekat Planı geliştirme isteklerine de kabul edilmiştir. İttifak, Gürcistan’da 2004’te “Gül Devrimi”yle iktidara gelen Saakashvili yönetiminin reform çabalarını desteklediğini vurgulanmıştır.⁵²²

Gürcistan’ın NATO’ya üyelik isteği ile başlayan Rus-Gürcü gerginliğine 27 Eylül 2006’da bir başka nedenle daha da kötüleşmiştir. Gürcü yönetimin tarafından Gürcistan’da görev yapan birkaç Rus subaylarını Rusya lehine casusluk suçlamasıyla gözaltına alınması Moskova’nın sert tepkisine neden olmuş, olayın arkasında ABD ve NATO’nun olduğunu

⁵¹⁸ Radikal, 25 Kasım, 2003

⁵¹⁹ Abashidze, s. 25

⁵²⁰ Öztürk, s. 35- 48.

⁵²¹ Gürses E., **Büyük Ortadoğu Projesi**, İstanbul, İlk Yay., 2004, s. 104.

⁵²² Özkan, G., **Gürcistan’ın NATO Bilmecesi ve Rusya**, Analist Dergisi, Sayı:17, Ankara. 2012, s 46- 47.

belirtmiştir. Rus subayların tutuklanması Rus-Gürcü ilişkilerini kopma noktasına getirmiştir. Rusya, Tiflis Büyükelçisi ve büyükelçilik personelinin önemli bir kısmını geri çağırarak, Gürcülere vize vermeyi durdurmuştur. Rusya daha da ileri giderek, Gürcistan’la tüm iletişim ve ulaşım bağlantısını belirsiz bir tarihe kadar askıya almıştır. Kara, hava, deniz ve tren yolu ulaşımının yanı sıra posta hizmetlerini de kesilmiştir. Gürcistan’a elektrik ve doğalgazın kesileceği tehditlerinde bulunmuştur.⁵²³

21 Eylül 2006’da New York’ta NATO Dışişleri Bakanları toplantısı gerçekleşmiştir. Toplantıda Gürcistan’ın NATO’ya üyeliği RF ve NATO arasında uyuşmazlık söz konusu olmuştur. Bölgenin jeostratejik önemi, Avrupa’nın Moskova’ya artan enerji bağımlılığı ve enerji zengini Hazar bölgesi arasında yer alması ve ABD’nin Hazar bölgesindeki güç dinamiklerine sahip olmak için izlediği politikalardan kaynaklanmaktadır. NATO Genel Sekreteri Gürcistan ile diyalogu güçlendirmeyi teklif etmiştir. Ağustos 2008 Savaş sonrası ABD Gürcistan’ı desteklemek için 2009’da “Gürcistan’ın toprak bütünlüğü, bağımsızlığı, egemenliği ve demokrasisi” içerikli ABD-Gürcistan Stratejik Ortaklık Şartı imzalamıştır.⁵²⁴ RF ise Gürcistan’ın NATO’ya üye olamayacakları savunmuştur.⁵²⁵

Rusya’nın Gürcistan’da mevcut etnik sorunları baskı aracı olarak kullanmasına ve Gürcistan’ın NATO üyeliğini engellemek istemesine karşın NATO, Rusya’nın Abhazy’ya yeni asker takviyesinin, Gürcistan’ın toprak bütünlüğüne büyük zarar vereceği uyarmıştır. NATO Ağustos 2008 Rusya-Gürcistan savaşı sonrasında, etnik sorunun Gürcistan’ın bağımsızlığına, egemenliğine ve toprak bütünlüğüne saygı temeline dayanarak barışçıl yollarla kalıcı bir şekilde çözülmesi çağrıda bulunmuştur. NATO Gürcistan’a askeri yardım dışında kalan tüm alanlarda yardım edeceğini de belirtmiştir. NATO Sözcüsü James Appathurai, 30 Nisan 2008’de yaptığı açıklamada, “Rusya’nın Gürcistan’da asker sayısını teknik açıdan artırma hakkının olabileceğini; ancak siyasal açıdan bunun gerginliği azaltmayacağını” vurgu yaparak “NATO tarafından “bu durumu endişeyle izlediğini” bildirmiştir. Almanya Başbakanı Angela Merkel ise, 25 Haziran “Gürcistan’ın NATO üyelik için ülkede mevcut etnik sorunların çözümü şarttır” ifade etmiştir. 2-4 Nisan 2008’de Bükreş’te yapılan NATO toplantısında, ABD Devlet Başkanı Bush, “Gürcistan’ın NATO’ya üyeliğini kabul edilmesinin gerektiğini” belirtmiştir. Ancak Almanya Başbakanı Angela

⁵²³ NATO, Rusya İçin Endişeli,

http://www.haber7.com/haber.php?haber_id=316326

<http://www.nato.int/>

⁵²⁴ Nichol J., **Armenia, Azerbaijan, and Georgia: Political Developments and Implications for U.S. Interests**, Congressional Research Service, February 20, 2014, s.6.

⁵²⁵ Özkan G., **Georgia’s NATO Membership Within Context of The Black Sea Dimension of “The New Great Game**, Karadeniz Araştırmaları Dergisi, Sayı:27, 2010,. s.8-9.

Merkel ve bazı NATO üyesi ülke liderleri, Gürcistan'ın NATO'ya katılmaya hazır olmadıklarını dile getirmişlerdir.⁵²⁶ 2008'te Bükreş Zirvesi'nde Gürcistan'ın NATO üyesi olacağına dair verilen söz ve yapılan reformlara ilişkin olumlu bakış sonraki süreçte gerçekleşen Strazburg (Nisan 2009), Lizbon (Kasım 2010) ve Chicago zirvelerinde tekrarlanmıştır. Ancak, tüm NATO zirvelerinde Gürcistan'a üyeliğin gerçekleşebileceği net bir tarihi verilmemiştir.⁵²⁷

3.2.4 GÜRCİSTAN'DAKİ ETNİK ÇATIŞMALARDA AB'NİN YAKLAŞIMI

Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra bağımsızlıklarını ilan eden bazı ülkelerde etnik çatışmalar ve iç savaşlar patlak vermiştir. 1990 yıllarında bağımsızlığa kavuşan Güney Kafkasya bölgesi etnik çatışma risklerinin yükseldiği bir bölge haline gelmiştir. Bu durumda Avrupa Birliği bölgedeki çatışmalara ve demokratikleşme süreçlerine müdahil olması ve istikrarın sağlanması hedeflenmiştir.⁵²⁸

Güney Kafkasya bölgesi enerji bölgesidir. Dolayısıyla AB, Güney Kafkasya devletlerine ekonomik ağırlıklı politikalarla yaklaşmıştır. Bu bağlamda Gürcistan Hazar zenginliklerini AB'ye ulaştıran rolünü üstelenmiştir. Aynı zamanda Gürcistan tarihi bir ticaret yolu olma kimliğine sahiptir. Asya, Çin ve Ortadoğu'nun zenginliklerini Avrupa ile buluşturan İpek Yolu bu topraklardan geçmiştir. Gürcistan'a olan ilginin bir sebebi de, tarihi ipek yolunun canlandırılmasıdır. Böylece AB, Asya ile doğrudan ticaret yapabilecektir.⁵²⁹

Avrupa Birliği, Güney Kafkasya'da bağımsızlığı yeni kazanan ülkelerle ilk etapta ekonomik ilişkileri kurmuştur. Dolayısıyla Gürcistan'a da bu açıdan yaklaşmıştır. Avrupa Birliği Gürcistan'a ekonomik yardımı ilk 1993 yılında yapmıştır. Bu yardım mali, insani ve teknik boyutu kapsamıştır. Avrupa'nın Gürcistan'a 1993'den 2004 kadar sağladığı yardım 420 milyon Avro'ya ulaşmıştır.⁵³⁰ AB-Gürcistan ilişkileri kapsamında kullandığı önemli araç Makro Mali Yardımdır. 1990 yılında IMF ve Dünya Bankası ile koordinasyon halinde

⁵²⁶Almanya Başbakanı Angela Merkel "Bizler, Rusya Tarafından Gürcistan'ın Toprak Bütünlüğünün Korunmaması ve Parçalanmasına Neden Olabilecek Adımlar Atılması Olasılığına Karşılık Olarak Gürcistan'ın Yanında Olmalıyız" söylemiştir, 27 Haziran 2008

<http://www.abhazyam.com/index.php?option=com_content&task=view&id=506&Itemid=28>

⁵²⁷Özkan, s. 47

⁵²⁸Demir A. F., *AB'nin Güney Kafkasya Politikaları*, Ed., Beril Dedeoğlu, **Dünden Bugüne Avrupa Birliği**, İstanbul, Boyut Kitapları, 2003, s. 364.

⁵²⁹Dekanozishvili M., **The EU in the South Caucasus: By What Means to What Ends?**, http://gfsis.org/media/activities/thumb1_/pub/files/publications_politics/dekanozishvili_The_EU.pdf

⁵³⁰Özer, s. 120-130.

yürütülmekte olan Makro Mali Yardımın amacı Orta ve Doğu Avrupa ülkelerin ekonomik reformlara destek vermesidir. Bu bağlamda Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde denenmiş pek çok uygulamanın Güney Kafkasya ülkeleri ile ilişkilerde de kullanılmaktadır. Makro Mali Yardım, Gürcistan'ın borç yükünü azaltma stratejisine ve IMF şartlarını karşılamasına katkıda bulunmak üzere düşünülmüştür. Gürcistan Temmuz 1998'de Avrupa Birliği'ne olan borçlarından kalan 131 milyon Avroyu kapattıktan sonra yeni bir yardım paketinden yararlanma imkanı bulmuştur. 1998-2004 yıllarında açılan bu yeni yardım paketi 110 milyon Avroluk bir kredi ve toplamda 65 milyon Avroluk bir bağış içermektedir.⁵³¹

Gürcistanda Sovyet döneminden sonra miras kalan bürokrasi, yolsuzluk, disiplinsiz bir ordu, kaçakçılık, güvenlik güçlerinin kontrol edemediği Pankisi Vadisi, Ayrılıkçı Samaçablo ve Abhazya gibi bölgelerde etnik çatışma, mülteci sorunu, kötü ekonomisi gibi sorunlar Gürcistan'ı çok ağır duruma bırakmıştır ve ülke dış yardım arasına girmiştir.⁵³² AB, Gürcistan'ı Mart 1992 yılında tanımıştır. Avrupa Birliği ve Gürcistan arasında ilk diplomatik ilişkileri 21 Aralık 1992'de başlamıştır. Avrupa Birliği'nin Gürcistan'a sunduğu Ortaklık ve İşbirliği Antlaşması ikili ilişkilerde yumuşak diplomasi, koşullu yardım politikasını ve Gürcistan'da gerekli reformların gerçekleştirmesi öngörülmüştür.⁵³³ AB ile Gürcistan ilişkileri birliğin iki temel aracı olan Ortaklık ve İşbirliği Antlaşması ve TACIS (Avrupa Komisyonu'nun Bağımsız Devletler Topluluğu'na Teknik Yardım programı) programı üzerinden devam etmiştir. 1996 yılında imzalanıp 1999 yılında yürürlüğe giren Ortaklık ve İşbirliği Antlaşması AB ile Gürcistan arasındaki ilişkilerin yasal temelini oluşturmaktadır.⁵³⁴

AB'ni Gürcistan'a yönelik Ortaklık ve İşbirliği Antlaşması çerçevesinde Eylem Planı'nda yer alan öncelikler şunlardır:

Yargının reformu, hukukun üstünlüğü ve devlet kurumlarının yeniden yapılandırılması, demokratik kurumların güçlendirilmesi ve insan haklarına saygı

- Yatırımların arttırılması, yolsuzlukla mücadele edilmesi
- Fakirliğin azaltarak Ekonomik kalkınmanın sağlanması,
- Yargı ve güvenlik konularda işbirliği

⁵³¹Özer S., **Bağımsızlık Sonrası Gürcistan-Avrupa Birliği İlişkileri**, Uluslararası İlişkiler dergisi, Cilt 4, Sayı 15, Ankara, 2007, s. 130-140.

⁵³²Bknz: Bertsch K. G., **Crossroads and Conflicts, Security and Foreign Policy in the Caucasus and Central Asia**, New York, Routledge, 2000.

⁵³³ Gürcistan Cumhuriyeti, Dışişleri Bakanlığı resmi internet sitesi,

<http://www.mfa.gov.ge/index.php?prnang>

⁵³⁴ EU-Georgia Action Plan;

http://www.ec.europa.eu/world/enp/pdf/action_plans/georgia_enp_ap_final_en.pdf

- Bölgesel işbirliğinin geliştirilmesi
- Çatışmaların barışçıl olarak çözülmesi
- Dış Politika ve güvenlik konusunda işbirliği
- Eylem Planı'nda ilk öncelikler demokrasi ve hukukun üstünlüğüne, ekonomik kalkınmaya verilmiş çatışmaların çözümü ise daha alt başlıklarda yer almıştır.⁵³⁵

AB tarafından 1993 yılından itibaren Gürcistana yönelik yapıldığı ekonomik yardıma rağmen Shevardnadze yönetiminde Gürcistan, AB'nin beklentilerini sağlanmamıştır. Bu bağlamda AB, demokrasi, hukukun üstünlüğü, siyasi ve sosyal haklar konusundan Gürcistan'ı çok ağır eleştirilmiştir. AB tarafında bu eleştirinin esas nedeni Shevardnadze yönetiminden kaynaklanmıştır. Ülkede rüşvet, yolsuzluk, kötü ekonomik durumu, ayrıca Shevardnadze partisinin “Gürcistan vatandaşlar birliği”n baskın güce sahip olması, hiçbir grubun kendi otoritesini sarsamayacağı şekilde bir güç dengesi yaratmıştır.⁵³⁶ Fakat 2003 yılında yaşanan “Gül Devrimi”nden sonra durum değişmiştir. 2003 yılındaki kansız “devrimle” Saakashvili'nin iktidara gelmesi hem Gürcistan'ın yönetimi açısından hem de AB ile olan ilişkiler açısından bir dönüm noktası olmuştur. Gül Devrimi'nden sonra çözümlenmesi gereken birçok sorunla (Rüşvet, ağır ekonomisi, işlevsiz kurumlar, işlemeyen bir vergi sistemi, açık bir bütçe ve çatışma ortamı) baş başa kalan Saakashvili'ye yardım AB'den gelmiştir. Yeni hükümet görev başına gelir gelmez reform sürecine başlamıştır, yargının üstünlüğünü tesis etmek, siyasi ve kurumsal reformlar yapmak, ekonomi alanında reform ve güvenlik alanında reform gibi öncelik alanları belirlemiştir.⁵³⁷ AB'nin sunduğu reformların hayata geçirmekle Gürcistanın AB üyeliği de mümkün olabilmektedir. Saakashvili “Gürcistan yıllardır ait olduğu Avrupa ailesine geri dönmektedir, Gürcistan siyasi, ekonomik ve kültürel olarak Avrupa'nın parçasıdır, bu anlamda Avrupa ile entegrasyon amacındadır, bu amaç ulusal bir önceliktir ve Gürcistan bu anlamda önemli adımlar atmaktadır” ifade etmiştir.⁵³⁸

Gürcistanda Kasım 2003'te yaşanan gelişmeler AB'nin bölgede daha aktif bir rol oynamasını sağlamıştır. 2003'ten bu yana AB'nin Güney Kafkasya'da kendi özel temsilcisi bulunmaktadır. Görevi politik ve ekonomik reformların yapılmasını sağlamak ve çatışmaların çözümlenmesine yardımcı olmak, AB ve Trans-Kafkasya ülkelerinin arasındaki ilişkileri

⁵³⁵ EU-Georgia Action Plan;

http://www.ec.europa.eu/world/enp/pdf/action_plans/georgia_enp_ap_final_en.pdf

⁵³⁶ Bknz: King Ch., **Potemkin Democracy: Four Myths About Post-Soviet Georgia, The National Interest**, Sayı: 64, 2001

⁵³⁷ Tangiashvili N., and Kobaladze M., **EU-Georgian Neighbourhood Relations**, Center of EU Enlargement Studies, Central European University, 2006, s. 27.

⁵³⁸ Tangiashvili ve Kobaladze, s. 27.

güçlendirmeye çalışmaktır. AB'nin bölgedeki temsilcisi görevi kapsamında Gürcistan ile yoğun olarak ilgilenmektedir. 2004 yılında Gürcistan AB komşuluk politikasına dahil olmuştur. Özel temsilciye ek olarak 2004-2005 dönemi için AB "Themis Rule Of Law Mission" ismiyle, hukukun üstünlüğünü sağlayacak bir misyon oluşturmuştur. Misyonun amacı Gürcistan'da yargı reformunun sağlanmasıdır.⁵³⁹

Güney Kafkasya Bölgedeki istikrar ve güvenliğin sağlanması AB için önem taşımaktadır. Bu açıdan AB'nin dikkatini Gürcistan'da donmuş çatışmalar olarak adlandırılan Abhazya ve Samaçablo etnik sorunlar çekmiştir.⁵⁴⁰ Ancak Avrupa Gürcistan'da mevcut Abhazya veya Samaçablo çatışmaların çözümünde siyasi bir taraf olarak katılmasını istememektedir. Bunun yerine çeşitli ekonomik rehabilitasyon ve çatışmadan etkilenen nüfusların yaşam koşullarının iyileştiren ve mültecilerin geri dönüşü için gerekli şartları sağlayan projelere destek vermektedir. Avrupa komisyonu Abhazya'da çatışmadan en çok zarar gören Gali, Oçamçire ve Tkarçal bölgelerine ve Gürcistan tarafında kalan Zugdidi bölgesine Aralık 2005'ten itibaren ekonomik rehabilitasyon programı ile 3.96 milyon Avroluk yardım sağlamıştır.⁵⁴¹

Hem çeşitli Avrupa devletleri hem de Avrupa Birliği Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne destek vermesine rağmen ülkede mevcut etnik sorunlara ilişkin çok etkili olmamışlardır. Ancak son yıllarda, Avrupa devletlerinin ve AB'nin bölgeye daha aktif politikalar takip etmeye başlamıştır. Örneğin, Avrupa Birliği'nin Güney Kafkasya'daki Özel Temsilcisi Heik Talviti 29 Mart 2004'te, AB-BM işbirliğinin çerçevesinde Abhazya'yı ziyaret etmiştir. Gürcü-Abhazya çatışma çözümü konusunda tarafların sunduğu teklifleri inceleme ve taraflarla görüş bulunmuştur. Almanya dışişleri Bakanı Joschka Fischer, 21 Nisan 2004'te yaptığı Azerbaycan ziyaretinde "Abhazya sorununun çözümünde daha aktif çabalar verebileceğiz" ifade etmiştir.⁵⁴²

Gürcistan'da mevcut etnik çatışmalara dair Avrupa devletlerin tek tek yaklaşımları yoktur, fakat bu devletler örgütler aracılığıyla bölgede etkilemeyi çalışmaktadırlar. 1992 yılından AGIT aracılığıyla Güney kafkasya bölgesinde misyonlar üstlenen AB bölgeye çeşitli yardımlara bulunmuştur. 1992 yılında Güneyi Kafkasya bölgesinde de göreve başlayan AGIT

⁵³⁹Cornish P., ve Geoffrey E., **The Strategic Culture of the European Union: A Progress Report**, International Affairs, Cilt: 81, Sayı: 4, Temmuz 2005, s. 809.

⁵⁴⁰**European Union, European Security Strategy: A Secure Europe in a Better World**, Brussels, 12 Aralık 2003, s. 8; , <https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf>

⁵⁴¹ Özer, s. 140-145

⁵⁴² Özer, **Bağımsızlık Sonrası Gürcistan-Avrupa Birliği İlişkileri**, s. 145-148

misyonu, etnik çatışan taraflar arasında diyalogu kurmaya çalışmıştır, 1994 yılından ise bölgedeki Ortak Barış Gücü'nü gözlemlemeyi de görev tanımı içine almıştır. AGIT'in misyonları Samaçablo bölgesinde çatışan tarafların yuvarlak masa toplantıları şeklinde görüşmelerini sağlamak, taraflar arasındaki işbirliğini kolaylaştırmak için Ortak Kontrol Komisyonu içinde aktif olarak rol oynamak, yerli otoriteler ve halk temsilcileri arasında diyalogu sağlamak ve Ortak Barış Gücü'nün faaliyetlerini kontrol etmektir.⁵⁴³ 29 Temmuz 2004'de Viyana'da gerçekleşen AGIT toplantısında, Gürcistan'ın Samaçablo'daki AGIT'in misyonunun genişletilmesini istemiştir. Gürcistan'ın bu öneri ABD ve AB tarafından olumlu karşılanmıştır, fakat Rusya tarafından reddedilmiştir.⁵⁴⁴ AGIT, Gürcistan'da etnik çatışmanın çözüme kavuşması için taraflar arasında görüşmelerin yapılmasında yeterince etkilenmesi örgütün yapısal eksikliklerini göstermektedir. Ayrıca Rusya'nın AGIT içinde veto hakkına sahip olmasından dolayı Rusya'nın kabulü olmadan Samaçablo'daki AGIT'in herhangi bir ciddi siyasi etkinliğinin olamaması, Gürcistan'ın rahatsızlığı yaratmaktadır.⁵⁴⁵ Genel olarak, AB Gürcistan'da etnik sorunlara sınırlı olarak katılmıştır. AB, Gürcü-Samaçablo çatışmasının sürecine katılmaktan daha çok çatışma sonrası bölgedeki rehabilitasyonla ilgilenmiştir. AB, 2001 yılından Günümüze kadar AGIT misyonunu finansal olarak da desteklemekte ve sorunun çözümüne AGIT aracılığıyla katılmıştır. Ortak Dış ve Güvenlik Politikası altında Samaçablo'ya yönelik "Ortak Eylem" kararı alan AB, ortak eylem aracılığıyla AGIT misyonuna Ortak Kontrol Komisyonu'nu finanse etmesi için (ofis ve yol masrafları gibi) 210.000 Euro yardım sağlamıştır.⁵⁴⁶ Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü destekleyen AB, 2001'de Bakanlar Konseyi'nde aldığı kararında, örgütün Güney Kafkasya'daki çatışmaların çözümlenmesine daha aktif katılacağını karar almıştır. Avrupa Parlamentosu da 14 Ekim 2004'de Samaçablo'ya ilişkin bir karar çıkarmıştır. Bu kararda Samaçablo'daki Ağustos 2008 yılında ortaya çıkan çatışmalardan üzüldüğünü ve Gürcistan'ın egemenliğinin tamamen desteklendiği vurgulanmıştır.⁵⁴⁷

Rusya Federasyonun tarafından 26 Ağustos 2008 tarihinde Abhazya ve Samaçablo'nun bağımsızlığının ilan edilmesine Batı İttifakı sert tepkisini göstermiştir. ABD,

⁵⁴³*Saqartveloshu momkhdar konflikttan dakavshirebuli faktebis damdgeni saertashorisso mısıa, Gürcistan'da yaşanan çatışma olaylara dair uluslararası misyonun raporu*, cilt II, Tiflis, 2009.
<http://smr.gov.ge/Uploads/66c4e7.pdf>

⁵⁴⁵Sepashvili G., **Geographical Extension of OSCE Mandate in South Ossetia not Foreseen**
<http://www.civil.ge/eng/article.php?id=7813>

⁵⁴⁶**South Ossetia, Georgia - Conflict Settlement Process (JCC) 2003**
http://europa.eu.int/comm/external_relations/cfsp/fin/actions/geocsp.htm.

⁵⁴⁷Turan S., **Osetya Diye Bir Yer**, 31 Ağustos 2004, <http://www.infomag.com.tr/v2/yazar/135>

Fransa, İngiltere ve Almanya devletleri ile Batı İttifakı'nın kontrolü altında olan AGİT, NATO, AB, Avrupa Konseyi örgütleri Rusya'yı sert biçimde eleştirilmiştir. Örneğin ABD Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice olayı “son derece talihsiz bir karar” olarak değerlendirmiştir. Fransa Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Eric Chevallier, “Fransa'nın Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü tanıdığını ve Rusya'nın kararından üzüntü duyduğunu” ifade etmiştir. Almanya Başbakanı Angela Merkel ise, “Rusya'nın kararının kabul edilemez” olduğunu vurgulanmıştır. NATO Genel Sekreteri Jaap de Hoop Scheffer, ittifakın Rusya'nın hareketini reddettiğini hatırlatmıştır. Scheffer'in sözcüsü ise NATO, “Gürcistan'ın egemenliğini ve toprak bütünlüğünü destekliyor” söylemiştir. Benzer bir açıklama AGİT'ten gelmiştir. Dönem Başkanı Finlandiya'nın Dışişleri Bakanı Aleksander Stubb, “Abhazya'nın ve Samaçablo'nun bağımsızlığının tanınması AGİT temel ilkelerinin ihlalidir,” Rusya'nın AGİT ilkelerine uygun olarak Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne ve egemenliğine saygı göstererek, Gürcistan'daki tüm askerlerini derhal çekmesini ve ateşkes anlaşmasına uymasını” belirlenmiştir.⁵⁴⁸ Avrupa Birliği, “Gürcistan'ın bağımsızlık, egemenlik ve toprak bütünlüğüne karşı çıkan bağımsızlık ilanlarını ve Rusya'nın bu ilanları tanımasını” kınanmıştır. Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Terry Davis de, “Konsey üyesi bir ülkenin toprak bütünlüğünü ihlal eden Moskova'nın bu tek yanlı kararını kınadığını” açıklamıştır.⁵⁴⁹

AB, Gürcistan için çok önemli bir aktör olmakla birlikte, Gürcistan özellikle de “Gül Devrimi” öncesine bakıldığında AB için uzak, çok da önemli olmayan ve daha çok Rusya'nın etkisinde olan bir ülke olarak görülmüştür. Ancak AB'nin Gürcistan'a bakışı, birliğin genişlemesi, koşulların değişmesi ve “Gül Devrimi'nin etkisiyle değişmekle birlikte, hala mesafelidir.⁵⁵⁰ AB, ülke ile ilgili gelecek stratejilerini planlarken Gürcistan'ın Birlik'ten beklentileri de öngörülmelidir. Bu beklentiler ise şunlardır:

- Öncelikle Gürcistan'a uzun vadeli bir üyelik perspektifinin verilmesi, bu bağlamda reformlar daha uygun olabilmektedir
- Donmuş çatışmaları çözmek ve bölgesel istikrar ve barışı desteklemek, Rusya'nın baskı etkisini ortadan kaldırması.⁵⁵¹

⁵⁴⁸ Mayarov M., **South Ossetia: Conflict Zone**, International Affairs, Cilt: 48, Sayı: 2 Moscow, 2002

⁵⁴⁹ Dekanozishvili M., **The EU in the South Caucasus: By What Means to What Ends?**

”http://gfsis.org/media/activities/thumb1/_pub/files/publications_politics/dekanozishvili_The_EU.pdf

⁵⁵⁰ Mark L.,ve Grant Ch., **Georgia and the EU: Can the Europe's Neighbourhood Policy Deliver?** Centre For European Reform, Policy Brief, Eylül 2009, s. 4-5.

http://www.cer.org.uk/pdf/pol icybrief_georgia_sept05.pdf

⁵⁵¹ *Saqartveloshvili momkhdar konflikttan dakavshirebuli faktebis damdgem saertashoris mısıa, Gürcistan'da yaşanan çatışma olaylara dair uluslararası misyonun raporu*, cilt II, Tiflis, 2009.

<http://smr.gov.ge/Uploads/66c4e7.pdf>

- Gürcistan’ın demokratikleşme sürecine yardım etmesi
- Gürcistan’ın NATO’ya üyeliğinin desteklenmesi
- Gürcistan’a ekonomik anlamda Gümrük birliği teklif etmesi ve vize uygulamaların kolaylaştırması⁵⁵²

Özetle Sovyet idaresinden kurtulduktan sonra Gürcistan’ın esas amacı Avrupa’ya yakınlaşarak Avrupalı bir devlet olması, yani “Avrupalaşacağı” olmuştur. Gürcistan, AB gibi uluslararası topluma entegrasyonu batılı norm ve standartlara göre hedeflenmiştir. 1990 yıllardan itibaren Gürcistan’ın hükümeti, Avrupa kimliğini kazanması ve Avrupa kulübünün bir parçası olması için çok fazla çabalanmıştır.⁵⁵³ Batı Dünya uluslararası hukuk çerçevesinde “Gürcistan’ın toprak bütünlüğüne” her zaman destek vermiştir. Uluslararası hukuk esas belgesi ise Birleşmiş Milletler (BM) Kurucu Sözleşmesi’dir. Bu sözleşmeye göre “BM üyesi olan devletlerin sınırları, egemenliği BM tarafından tanınmıştır ve güvence altına alınmıştır, dolayısıyla üye devletin ülkesel bütünlüğü ilgili devletin rızası olmadan güç kullanılarak değiştirilemez.” Günümüz BM’nin bu kural, uluslararası hukuk en temel ilkelerinden birisidir. Bu ilke, günümüzdeki AGİT (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı) ve Avrupa Konseyi gibi geniş kapsamlı ve önemli uluslararası örgütleri kuran devletlerarası sözleşmelerde de kabul gören temel ilkelerdendir. Dolayısıyla, BM üyesi Gürcistan içinde bulunan Samaçablo ve Abhazya ayrılıkçı bölgelerin tek taraflı bağımsızlıklarını ilan etmeleri, Rusya tarafından bu iki bölgenin bağımsızlık kararını tanıması BM üyesi olan Gürcistan’ın ülkesel bütünlüğünün bozulması uluslararası hukuk kurallarına aykırıdır. ABD’nin ve diğer Batılı güçlerin vurgusu bu yöndedir ve doğrudur. Batı İttifakı, Gürcistan’ın ülkesel bütünlüğünü savunup her zaman korumaya çalışmıştır. Dolayısıyla Batı İttifakı, Samaçablo ve Abhazya ayrılıkçı bölgelerin tek taraflı bağımsızlığını kabul etmeyerek bunu “uluslararası hukuka aykırı, dünya barışına ve demokrasiye yönelik tehdit” olarak değerlendirmektedir. Ayrıca bu iki ayrılıkçı bölgenin bağımsızlık ilanlarını tanımış olan Rusya, Batı İttifakı tarafından, “uluslararası hukuka aykırı davranmakla, Gürcistan’ın ülkesel bütünlüğünü bozmakla” suçlanmaktadır. Ağustos 2008 yılında Gürcistan’da yaşanmış 5 günlük savaşından dolayı ABD merkezli Batı İttifakı ile Rusya arasında yeni bir mücadele ve rekabet süreci şekillenip yükselmiştir.⁵⁵⁴

⁵⁵² Mark L.,ve Grant, Ch , s. 8.

http://www.cer.org.uk/pdf/pol icybrief_georgia_sept05.pdf

⁵⁵³ Tangiashvili N., and Kobaladze M., s. 17-18

⁵⁵⁴ Sancaktar C, **Kosova’nın Bağımsızlığı: Sürecin Tarihsel Analizi**, Şubat 2008, bknz: www.tasam.org

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: GÜRCİSTAN ÖRNEĞİNDE TERİTORYAL SORUNLARI ÇÖZÜM ÇABALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1 ETNİK ÇATIŞMALARIN FEDERALİZM ALTINDA ÇÖZÜMÜ MÜMKÜN MÜ?

Etnik çatışmaların çözümü çerçevesinde uluslararası hukuk tarafından etnik farklılıkların devlet içinde nasıl yönetilmesi dair net bir çözümü yoktur. Bu bağlamda devletlerin etnik azınlığın yönetilme uygulamaları dört başlık altında yer almaktadır: Baskıcı asimilasyonist uygulamalar (ulus inşasının sürdüğü ülkeler), çok kültürcü uygulamalar (Anglo-Sakson dünyası), etnik federasyoncu uygulamalar (eski Sosyalist ülkeler), azınlık statüsü ve bundan çıkan idari ve/ya kültürel özerklikçi uygulamalar.⁵⁵⁵ Gürcistan’da (eski sosyalist ülke olduğu için) etnik sorunların çözmesi federalizmle çözüm mümkün mü? Bu soru üzerinde çalışmaya deneriz.

Federalizm kavramının kökeni Latince’dir ve “foedus” sözcüğünden gelmektedir. “foedus” ise sözleşme, anlaşma, ittifak yapma anlamına gelmektedir. Federalizm kavramın farklı zamanlarda, farklı kaynaklarda, farklı devletlerde ve farklı anlamları ifade edebilmesinden dolayı Literatürde federalizm kavrama ilgili net bir tanımı yoktur. Örneğin, İngiltere’de bölünmüşlüğü ve parçalanmayı ifade ederken, Almanya’da tam tersi anlamı taşımaktadır. Federalizmin kavramın ortak bir tanımının olmadığı için federalizm ve federasyon kavramları arasında belirsizliğe ve anlam farklılığına yol açmaktadır.⁵⁵⁶

Federalizm kavramla en çok ilgilendiren yazarlardan biri Daniel Elazardır. Ona göre “*federalizm ortak yönetim ve kendi kendini yönetim tanımları birleştiren ve tüm siyasi oluşumları kapsayan*” bir terimdir. D.Elazar “*federalizmi birçok alt türden (Federasyonlar, konfederasyonlar özerk yönetimler vs.) oluşan siyasi bir aile*” olarak nitelendirilmektedir. Dolayısıyla federasyon bu geniş federalizm ailesinin bir alt türüdür.⁵⁵⁷

⁵⁵⁵Kurubaş E., **Etnik Sorunlar: Ulus-Devlet ve Etnik Gruplar Arasındaki Varoluşsal İlişki**, Doğu Batı Düşünce Dergisi, İstanbul, Doğu Batı Yay., Yıl 11, Sayı: 44, Şubat-Mart 2008, s. 35.

⁵⁵⁶Federalizme ilgili ayrıntı bilgi için bkz: Uygun O., **Federal Devlet Temel İlkeleri Başlıca Kurumları ve Türkiye’de Uygulanabilirliği**, I. Baskı, İstanbul, XII levha yay. 2007.

⁵⁵⁷Elazar D. J., **Federalism and Consociational Regimes**, Longman Group UK, Essex, Publius, 15(2), 1985, s. 59.

Riker’a göre “*federalizm, hükümet faaliyetlerinin merkezi bir hükümet ve bölgesel hükümetler arasında bölündüğü ve her iki yönetim biriminin de bazı faaliyetler üzerinde son kararı verme yetkisine sahip olduğu bir siyasi organizasyondur*”.⁵⁵⁸

Federalizm ve federasyon arasındaki farklılığını ilk çalışan Preston King olmuştur. Ona göre, “*federalizm federasyonun varoluş nedeni ve itici gücüdür.*” King “*federalizmi siyasi, ekonomik, kültürel, sosyal, ideolojik ve entelektüel aktörlerle kimlik ve çıkarların oluşturduğu siyasi ideoloji olarak belirtmiştir, federasyonu ise bağımsız bir devlet şeklini benimseyen, anayasa çerçevesinde merkezi hükümetin karar alma sürecine bölgesel birimlerin katılması ile diğer devletlerden ayrılan kurumsal bir düzenleme*” olarak tanımlamıştır.⁵⁵⁹

Federalizmin ve federasyon kavramlarının daha iyi anlaşılabilmesi için King ve Elazar’ın yaklaşımlarını birleştiren Watts federalizm, federasyon ve federal siyasi sistemler olarak üçlü bir ayrım ortaya koymuştur. Watts’a göre “*federalizm ve federasyondan farklı olan Federal siyasi sistemler, otonom yönetimlerin birleşimini belirten siyasi bir organizasyondur*”. Watts “*federasyonu bir anayasa çerçevesinde halkın yasama, yürütme ve vergi toplama yetkilerini devrettiği ve doğrudan seçimler ile seçtiği kurucu birimler ve genel bir hükümetin birleşimi olan yönetim şekli*” olarak belirtmektedir. Watts, Elazar’ın sunduğu alt türlere olumlu bakmıştır, fakat bu türlerin federalizm yerine federal siyasi sistemlerin bir parçası olduğunu savunmaktadır. Bu bağlamda Watts, Elazar’ın yaklaşımından ayrılmaktadır. Özetle, Watts, “*siyasi bir ideoloji olarak federalizmin vücut bulduğu federasyon federal siyasi sistemlerin bir türü olduğunu*”⁵⁶⁰ vurgulamıştır.

Watts’ın federasyon tanımına göre dünyada birkaç federasyon vardır. Bu federasyonlar birbirinden farklıdır. Farklı tarihsel arka planlar, farklı koşullar, farklı süreçler farklı federasyonların oluşmasına yol açmıştır. Buna rağmen her federasyonda bazı ortak nitelikleri de var. Farklı siyasi birimler kendilerine ait kültürleri, kimlikleri, çıkarları, dilleri ve dinleri korumaktadırlar ve bu farklılıklar anayasa ile güvence altına alınmaktadırlar. Anayasa vasıtasıyla federasyonlar egemen bir devlet kurulmaktadırlar. Merkezi hükümet ve bölgesel hükümetler arasındaki yetkilerin paylaşımı federasyonların temelini oluşturan anayasa ile yapılmaktadır. Federasyonlarda vatandaşların federal ve federe vatandaşlık olarak

⁵⁵⁸ Volden C., **Origin, Operation and Significance: The Federalism** of William H.Riker, Publius, C.34. 2004, s.4.

⁵⁵⁹ King P., **Federalism and Federation**, Croom Helm, London and Canberra, 1982, ss.76-77.

⁵⁶⁰ Watts R. L., **Federalism, Federal Political Systems, and Federations**, Annual Review of Political Science, 1998, C.1, ss.120-121.

çifte vatandaşlık hakkı vardır. Federal devletlerde, ulusal savunma, ulusal para ve merkez bankası gibi dış ilişkilerde, ülkenin tümünü ilgilendirdiği için federal yönetimin yetki alanına girerken, eğitim, sağlık, kültür, ulaşım ve sosyal güvenlik gibi diğer konular federe yönetimlerin yetkisine bırakılmaktadır. Bu bakımdan, federasyonların vatandaşları çifte vatandaş kimliğine sahip olabilmektedir.⁵⁶¹ Birimlerin federasyondan ayrılma hakkı yoktur. Federasyonlarda merkezi hükümet ve bölgesel hükümetler arasındaki ilişkileri yürüten makam yüksek bir mahkemedir.⁵⁶²

Federalizmi çalıştığında şu iki ilkeye özen göstermesi gerekmektedir. İlki özerklik ilkesi, ikincisi ise katılım ilkesidir. 1. Özerklik ilkesi: Federasyonun, merkezi hükümeti de dahil olmak üzere federe birimleri kendi yetki alanında özgürce hareket edebilmektedir. Artı kendisini ilgilendiren temel konularda hukuki düzenleme yapabilmesini ve yetki sahibi olmasını ifade etmektedir. 2. Katılım ilkesi: merkezi seviyede karar alma sürecine Federe birimler dahil olması şarttır, artı her kararların alındığında parlamento, Yürütme Konseyi gibi siyasal kurumlarda temsil edilebilmelidir.⁵⁶³

Federalizm kuramcılarının biri olan Livingston'a göre *"federalizm devletin değil toplumun bir özelliğidir ve federalizmin temeli anayasal yapıda değil toplumun kendi içindedir."*⁵⁶⁴ Livingston, *"dil, din, ırk, milliyet açısından sahip oldukları sosyal ve siyasal gibi kurumlar yönünden farklılaşan gruplar, belirli coğrafi bölgelerde bulunabileceği gibi, ülkenin her tarafına dağılmış olabilmektedirler."* Eğer farklılaşan gruplar belirli coğrafi bölgelerde toplanmışsa toplumun federal yapılı olduğundan söz edilebilmektedir, Yani federalizm ortaya çıkabilmektedir ki toplumsal yapısındaki farklılaşan gruplar belirli coğrafi bölgelerde toplanmamış hiçbir devlet, bugüne kadar federal olarak adlandırılmamıştır. Başka bir deyişle federalizmi federal toplum olgusuyla ilişkilendirirsek federal devleti, "birden fazla farklılaşmış grubu, ona ait, yani onu oluşturan kimlik niteliklerini koruyarak ve yeni bir siyasal birim yaratarak, tek bir devlet çatısı altında birleştiren siyasal ve anayasal örgütlenme biçimi olarak" tanımlamak mümkündür.⁵⁶⁵

Federalizm iki hükümet (Merkezi hükümet ve bölgesel hükümetler) arasındaki anayasal çerçevesinde yetkilerin paylaşmasını demektir. Federalizmde iki hükümetin

⁵⁶¹ Kymlicka W., **Multicultural citizenship: a liberal theory of minority rights** Oxford, New York, Clarendon Press, 1995, s. 182.

⁵⁶² Burgess M., **Comparative Federalism -Theory and Practice**, Routledges, London and New York: 2006, s. 267-268.

⁵⁶³ Burgess, s. 267-268.

⁵⁶⁴ Erk J., **Swiss Federalism and Congruence, Nationalism and Ethnic Politics**, Cilt. 9, No. 2, Yaz 2003, s.52.

⁵⁶⁵ Uygun O., **Federal Devlet. Temel İlkeler, Kurumlar ve Uygulama**, Ankara, İtaliç Yayınları, 2002, s.50-51.

birbirlerinin yönetsel alanlarına müdahale etme yetkileri yoktur.⁵⁶⁶ Federalizm farklı unsurların farklılıklarını koruyarak kendi dışında oluşacak bir merkeze belirli bir oranda tabi olunmasıdır. Kısaca, A, Nalbant’a göre *“muhalefet etme sürecinin belirli bir düzen içerisinde sistematik bir hale gelmesidir. Bu sistematik düzenin dışında üniter sistemde öncelik merkeze ait olmasına rağmen, federalizmde öncelik yerele ve coğrafi örgütlenmeye aittir”*.⁵⁶⁷

Federalizme geçiş iki farklı yolla olabilmektedir: ilki, federalizm, Devletlerin bir araya gelmesi ile yeni bir yapılanma içerisine girerek farklı unsurların birleştiren bir bütünleşme süreci ile ortaya çıkabilmektedir ve ikincisi bir devletin sahip olduğu farklı unsurlarının ayırarak yeni bir örgütlenme sonucu ile ortaya çıkabilmesi mümkündür.⁵⁶⁸

Federalizm toplumda bir denge özelliğe sahiptir ki herhangi bir baskı girişiminde güçlerin (Merkezi hükümet ve bölgesel hükümetler) birbirlerine muhalefet etmesi sonucunda denge sağlanmış olmaktadır. Federalizmde otoriteden gücün merkez ve yerel seviyede paylaştırılması için toplumun hiçbir kesimine baskı yapılmamaktadır. Ayrıca Federalizm siyasi, kültürel, dini, ekonomi gibi farklı unsurları birleştiren bir niteliktir. Federalizm ülkede yaşayan farklı dini, dili, siyasi ve etnik kökeni taşıyan insanlara belirli bir oranda siyasi özerklik vermektedir. Özetle, aynı coğrafyada farklılıkların yaşanmasına uygun ortam yaratan Federalizm, ayrımcılıkların yaşanmasına fırsat vermemektedir.⁵⁶⁹

Yüzölçümü açısından geniş topraklara sahip olan ülkelerde halkın temsili için en uygun yönetim şekli federalizmdir. (bu bağlamda Gürcistan küçük ülke olduğu için Federalizm sisteme geçiş uygun değildir) Federalizmde yönetim bir merkezde değil, birçok alt yönetim birimlerinde toplanmıştır. Bu durum halkın yönetime katılımını sağlamaktadır.⁵⁷⁰ Federalizmde birtakım alt yönetim birimleri vardır. Her vatandaş bu alt birimlerin sınırları içerisinde yaşamaktadır. Federalizmde vatandaşların ödedikleri vergilerin hangi amaçlarla kullanıldığını ve nerelere yatırım yapıldığını denetleme imkanları üniter ülkelerin vatandaşlarından daha fazladır. Kabul etmedikleri veya memnun kalmadıkları bir hizmetin

⁵⁶⁶ Keating M., **Federalism And The Balance Of Power in European States**, SIGMA ,Support for Improvement in Governance and Management, OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development, France, 2007.s 7.

⁵⁶⁷ Nalbant A., **Üniter Devlet Bölgeselleşmeden Küreselleşmeye**, 2. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayın., 2012, s. 4.

⁵⁶⁸ Arısoy A., **Avrupa’da Federalizm Geleneği ve Avrupa Bütünleşmesinde Federalist Akımlar**, Ege Akademik Bakış Dergisi, 10(4), 2010, s. 1197.

⁵⁶⁹ Eryılmaz B., **Kamu Yönetimi Düşünceler-Yapılar-Fonksiyonlar Politikalar**, Kocaeli, Umuttepe Yayınları, 2012, s. 215.

⁵⁷⁰ Eryılmaz, s. 116.

değiştirilmesi ya da tamamen kaldırılması yönünde merkezi yönetime baskı yapma imkanları büyüktür. Yönetimin politikasının değiştirmemesi bir sonraki seçimlerde görevi başkasına devretmesi sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla yönetimin vatandaşların isteklerine ilgi göstermesi ve çaba vermesi oldukça önemlidir.⁵⁷¹

Federalizm toplumun federal özelliklerinin korunması için ortaya çıkmış olan bir araç niteliğindedir. Federal toplum kendi içerisinde farklı unsurları kapsayan, değişik yaşam tarzı, etnik köken, dini, dili, bölgesel farklılıktan kaynaklanan farklı sebepler sonucunda ayrılmış toplumları bünyesinde barındıran bir toplum türüdür.⁵⁷² O.Uygun'a göre "*Federalizm bir sebep değil, toplumun federal özelliklerinin somutlaştığı bir sonuçtur.*"⁵⁷³ Nicholas Kittrie⁵⁷⁴ federalizmin amacını "*En iyi hükümet halkına en yakın olanıdır*" olarak belirtmiştir.

Gürcistan'da mevcut teritoryal çatışmalar etnik karaktere sahip bir nitelik taşımaktadır. Çatışma süreç içerisinde hiçbir taraf imtiyaz vermemiştir. Etnik ayrılıkçı taraflar Gürcistan içerisinde çok geniş bir özerkten başlayıp bağımsızlığa kavuşma ve sonrasında ise Rusya Federasyonuna katılma talebine kadar çizgi izlemişlerdir. Ancak kendi toprak bütünlüğünü korumak için çok çaba gösteren Gürcistan tarafından zamanında sunmuş olan tüm teklifleri (federalizm sistemi başta olmak üzere) etnik ayrılıkçılar tarafından her zaman rededilmiştir.

4.1.1 ÖZERKLİKTEN FEDERALİZME GEÇİŞ SÜRECİ

Özerklik kavramın kökeni eski Yunanca'da "otonomi" kelimesinden gelmektedir ve başkasına muhtaç olmadan faaliyetlerini gerçekleştirmek ve kendi kendini yönetmek demektir. Yönetimin esas unsuru insandır, dolayısıyla bütün yönetimlerin temel vazifesi insanın güvenli ve huzurlu yaşayabilmesi için uygun şartların sağlanmasıdır. Özerklik yerel halka anayasaya göre belirlemiş olduğu sınırlar içerisinde özgürce hareket etmesini sağlayan ve karar alma ve uygulama, kısmi bir özgürlük hakkı vermektedir, ancak tam bağımsızlık hakkı yoktur.⁵⁷⁵ Merkezi yönetim yerel yönetimlere belirli alanda ve yalnızca yerel nitelik taşıyan hizmetler için belirli bir oranda faaliyetleri gösterme ve karar alma hakkı vermektedir. Bu bağlamda yerel yönetimler açısından özerkliğin bağımsızlık yerine, hareket serbestliği olarak

⁵⁷¹ Öztürk N. K., **Federalizm ve Türkiye**, Amme İdaresi Dergisi, 25(4), 1992, s. 70.

⁵⁷² Uygun O., **Federal Devlet Temel İlkeler, Kurumlar ve Uygulama**, Ankara, İtalik Yayınları, 2002, s.49.

⁵⁷³ Uygun, s. 48.

⁵⁷⁴ Ayr. Blg. için bkn: <https://www.wcl.american.edu/faculty/kittrie/>

⁵⁷⁵ Ulusoy A. ve Akdemir T. **Yerel Yönetimler Ve Mali Özerklik: Türkiye ve OECD Ülkelerinin Karşılaştırmalı Analizi**, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12(21), 2009, s. 261.

tanımlanması daha gerçekçi bir sonuç verecektir. Hareket serbestliğinden amaçlanan yerel yönetimlerin merkezi yönetimin müdahalesi olmadan kendi ihtiyaçlarını kendi imkanları ile karşılamalarıdır.⁵⁷⁶ Dolayısıyla, özerk yönetimler faaliyetleri gösterme ve karar serbestliğine rağmen, belirli sınırlar çerçevesinde bulunmak zorundadırlar. Kısaca Özerklik, yönetimde halkın söz sahibi olmasını hedefleyen bir araçtır ve bir topluluğun anayasa çerçevesinde kendi kendilerini yönetme hakkıdır. Özerklik sınırsız bir özgürlük değil, kısmi bir özgürlük hakkı vermektedir, anayasa ve kanunların belirlemiş olduğu sınırlar içiğinde faaliyetlerini gerçekleştirme hakkı ifade etmektedir.⁵⁷⁷

Özerkliğin daha geniş bir alanda değerlendirilmesi sonucunda ortaya federalizm çıkmaktadır. Federalizm özerkliğin sınırlarını aşan, özerklik çerçevesinden kopan bir kavram anlamına gelmektedir. Federalizm birçok devletin kendi istekleri sonucunda bir araya gelerek özel kanunlara ve kendi iç işlerinde özerkliğe sahip olmak koşuluyla tek bir devlet durumunda birleşmelerini ve dışarıya karşı tek bir siyasi güç olarak görölmelerini ifade etmektedir.⁵⁷⁸

Özerklik yapının esas amacı merkezi yönetimin yükünü hafifletmek ve bürokratik işlemlerden kaynaklanan sakıncaları ortadan kaldırabilmesidir. Merkezi yönetimin ağırlıkta olduğu ölkelerde halkın kendi yerel sorunlarına kendilerinin çözebilmesi için özerk bir yapıya kavuşturulmaktadır.⁵⁷⁹ Özerklik yapı, merkezi yönetimin ağırlıklı olduğu ölkelerde yönetim alanında merkezi yönetimin küçültölmesi, yerel yönetimlere yetkisinin artması ve merkezi yönetimin yerel alandaki müdahalelerinin kısıtlanmasını sağlamaktadır.⁵⁸⁰ Özerklik tarihsel süreç içerisinde merkezi yönetime rağmen kendi kendini yönetme hakkına kavuşması için uzun süren bir mücadelesin sonucudur.⁵⁸¹

Özerklik kavramı merkezi yönetimin müdahalesi olmadan yerel halkın yerel ihtiyaçların kendi imkanlarla karşılamasını, yanı yerel özelliği taşıyan bütün faaliyetler çerçevesinde yerel yönetim birimlerinin bağımsızlığı ifade etmektedir. Böylece özerklikte yerel yönetimler karar alma ve aldıkları kararları uygulama özgürlüğüne sahiptirler.⁵⁸² Özerklikte bu özgürlük yerel yönetim birimlerinin karar organlarının seçim yolu ile göreve gelmesi, tüzel kişiliğe sahip olması, yerel ihtiyaçların yerel imkanlar ve yerel kurumları

⁵⁷⁶ Ökmen ve Parlak, s. 41.

⁵⁷⁷ Sezgin M., **Türkiye’de Belediyeleşme Süreci (1854-1997)**, 1. Baskı, Konya, Tablet Yay., 2008, s. 66-67.

⁵⁷⁸ Nalbant, s. 38.

⁵⁷⁹ Ulusoy A., ve Akdemir s. 261.

⁵⁸⁰ Çevikbaş, s. 74.

⁵⁸¹ Keleş R., **Yerinden Yönetim ve Siyaset**, 8. Basım, İstanbul, Cem Yayınevi, 2012, s. 13.

⁵⁸² Coşkun C., **Türkiye’de İdari Vesayet Denetimi ve Yerel Yönetimlerin Özerkliği**, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, 5(3), 1996, s. 39.

yardımla sağlanması ve mali açıdan merkezi yönetime bağıllık olmaması sonucunda ortaya çıkmaktadır.⁵⁸³ Bu bağlamda Özerklik bir yapıda bir topluluk kendi ihtiyaçları karşılayabilmesi için mali kaynaklara sahip olması gerekmektedir.

Özerklik, yerel yönetimlerin demokratik birimler olarak tanımlanabilmektedir. Bu bağlamda yerel özelliği taşıyan hizmetler daha etkin ve hızlı bir şekilde gerçekleştirmektedir. Özerkliğin sınırlarının ne olması gerektiği tartışmaların çıkış noktası, üniter yapının bozulmaya başlayacağı nokta ile birleşmektedir. Öbür taraftan merkezi yönetim tarafından yapılan aşırı denetimler ise demokrasiyi ve yerel yönetimlerin özerkliğini sınırlandıran bir işlev görmektedir. Dolayısıyla üniter yapı, aşırı denetim, demokrasi ve yerel özerklik kavramlarının aynı ortamda yer alabilmesi çok hassas dengelerin kurulmasına bağlıdır.⁵⁸⁴

A. Nalbant, Özerklik sistemden federalizme geçişi şu şekilde anlatmaktadır: “*Özerklik yönetimde merkezi yönetimin varlığı esastır. Özerklik merkezi yönetim olmadan hiçbir anlamı yoktur. Kuramsal olarak tüm yetkilerine sahibi olan merkezi yönetim istediği zaman bazı yetkilerini çevresine dağıtmaktadır. Bunun aksine federalizmde, birleşmeden önce özerklikleri bulunan siyasal otoriteler birleşmeden sonra da özerkliklerini korumaktadırlar. Bu çerçevede üniter devletler ile federalizmde geçerli olan özerklik kavramı arasında fark vardır. Üniter devlet kamu yönetimi sistemine dahil olan alt yönetim birimlerini kendisi özerkleştirmektedir. Oysa federalizmde önceden de özerkliğe sahip olan siyasal otoriteler özerkliklerini koruyarak bir bütün haline gelmektedirler.*”⁵⁸⁵

Federalizme geçişin temel kaynağı her zaman aynıdır: Ulusaltı Özerklik. Ulusaltı Özerklik federalizmi adem-i merkeziyetçilik anlayışından uzaklaştırmaktadır ki esas ayrım noktası ulusaltı öğelerin özerkliğidir. Ulusaltı öğelerin özerkliği, özerk bir yönetime sahiptirler. Ulusaltı Özerklik” yerel halkın kendi dilini kullanabilmesini, yerel kültürün özgürce yaşanabilmesini ve dini mezheplerin ve inanışların korunabilmesini içermektedir. “Ulusaltı Özerklik” federalizm altında değerlendirilmesi gereken bir kavramdır. Federalizm yönetimin her düzeyinde kendi kuralları ile örgütlenmiş yönetim kademelerinden oluşmaktadır.

⁵⁸³ Çevikbaş R., “Türkiye’de Yerel Yönetimlerde Yerel Özerklik Ve İdari Vesayet”, Yerel Siyaset Dergisi, 3(32), 2008, s. 75.

⁵⁸⁴ Çevikbaş, s. 74.

⁵⁸⁵ Nalbant, s. 40.

Federalizm merkezi yönetim ile yerel/bölgesel yönetimler arasında iktidarın paylaşım politikasıdır. Federalizm devlet ile yerel otoriteler arasında paylaştırmacı bir yönetim tarzıdır.⁵⁸⁶

Federe devletlerin özerkliğinin kurulmasını ve sürdürülmesini Federalizmin gücü sağlamaktadır. Federalizm ve Özerklik arasında farklılıklar bulunmaktadır. Özerklik merkezi devlet ile bir veya birden fazla yerelin arasındaki ilişkilerin düzenlendiği bir ortamda söz konusu olabilecek bir kavramdır. Özerklik, bölgesel azınlıkların yerel bir alanda yoğunlaştığı ve öncelikle yerel ihtiyaçlarının karşılanması taleplerinin olduğu durumlarda federalizme tercih edilebilmektedir.⁵⁸⁷

Gürcistan'da etnik çatışmaların çözümü konusunda etnik azınlıkların birinci tercihi özerklik yapıdan federalizme geçişi, sonrasında ise tamamen bağımsızlığa kavuşmasıdır. Gürcistan hükümetin birinci tercihi ise tüm şartlarda ülkenin toprak bütünlüğünün sağlamak ve korumasıdır.

4.2 ÇATIŞMA ÇÖZÜMÜ VE ÖNERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Uluslararası hukukta etnik çatışmaların çözülmesine dair birtakım uluslararası normlar ve ilkeler bulunmaktadır, fakat devlet yapısı içerisinde etnik farklılıkların nasıl yönetilmesi gerektiğine ilişkin net bir çözüm yoktur.⁵⁸⁸ Her etnik çatışma farklı nitelikleri taşımaktadır, dolayısıyla etnik çatışmalar belirsizleştirmektedir. Buna ilaveten her ülkede devletlerin uygulamış olduğu çözüm yöntemleri farklıdır ve ülkeden ülkeye değişmesine neden olmaktadır.⁵⁸⁹ Gurr ve Harff'ın ifade ettiği gibi "*Etnik çatışma, belli amaçlardan dolayı karmaşık verilerin birleşmesiyle gerginleşen ilişkilerin doğurduğu etnik temelli gerilimler ağıdır.*"⁵⁹⁰ Etnik çatışmaların mutlak kazanç ve kaybın ürünüdür, bu bağlamda taraflar mutlaka bazı kayıp ve riskleri kabul etmelidirler, dolayısıyla çatışma çözüm seçenekleri üzerinde çok çaba vermek zorundadırlar.⁵⁹¹

Tarih süreci içerisinde siyasi iktidarların tarafından etnik farklılıkların yönetilmesinde çeşitli politikaları izlenilmiştir. Siyasi iktidarların bu politikalar kapsamında bazı etnik azınlıklar etnik temizliğe uğramıştır, bazıları baskı yoluyla asimile edilmiştir, bazıları

⁵⁸⁶Şengül R., **Yerel Yönetimler**, Kocaeli, Umuttepe Yayınları, 2011.s. 16. Ayr. Bknz: Uygun O., **Federal Devlet, Temel İlkeler, Kurumlar ve Uygulama**, Ankara: İtalik yay., 2002.

⁵⁸⁷Yıldız A., **Ulus Devletin Bunalımı Federalizm ve Kürt Meselesi**, İstanbul, Etkileşim Yay., 2010, s. 63-64.

⁵⁸⁸Uluslararası hukuk temelinde geliştirilen çözüm çerçeveleri için bkz. Ganguly And Taras, s. 92-120.

⁵⁸⁹Schnecken U., **Models of Ethnic Conflict Regulation, Managing and Settling Ethnic Conflicts**, Eds. Schnecken and Wolff S, London, Hurst&Company, 2004, s. 37.

⁵⁹⁰Gurr T. R., ve Harff B., **Ethnic Conflict in World Politics**, Boulder, Westview Press, 1994, s. 83-87.

⁵⁹¹Kurubaş, s. 36-37.

çoğunluğun dilini, dinini ve kültürünü zorla benimsemiştir, bazıları sert ve çok ağır politikasından dolayı fiziksel olarak ortadan kaldırılmış, bazıları fiziksel ayrıma ve ekonomik ayrımcılığa tabi tutularak ve siyasi haklarından mahrum bırakılarak, “ötekileşme” politikası görmüştür.⁵⁹²

Etnik çatışmaların derinleşmesini engelleyebilmesi ve etnik ayrılıkçı hareketlerin gelişmesinin azaltabilmesi için devlet içinde etnik kimliklerin bir biçimde tanınması ve korunması gerekmektedir.⁵⁹³ Fakat öbür taraftan etnik azınlıklara bu tür hakların tanınması etnik gerilimlerin derinleştiğine yol açarak ülkelerde ayrılıkçı hareketleri güçlendirebilmektedir. Azınlıklara kimlik haklarının verilmemesi durumunda ayrılıkçılığın önüne geçilebileceği ifade etmemektedir, bu sadece çatışma riskinin varlığına işaret etmektedir. Kurubaş’a göre *“bu durumda yapılması gereken tek şey etnik ayrılma riskini kabullenerek, etnik azınlıklara sadece kimlik değer ve bağlılıklarını sürdürebilmelerine imkan tanıyacak hakların verilmesidir.”* Kendi kendini yönetim, özerklik, iktidar paylaşımı gibi yönetsel ve teritoryal düzenlemeler etnik ayrılıkçı hareketleri azaltmaktadır, fakat etnik grupların iktidar üzerindeki rekabetlerini artırabilmektedir. Bu durum ise etnik sorunun daha çatışmacı ve çözümsüz hale getirmektedir.⁵⁹⁴

Etnik çatışma olgusunun çözüm çerçevesini etnik azınlığın kimliğini korumasına etnik farklılıkların toplumsal etkileşimi bozmasını engelleyen ve devletin temelde ülke bütünlüğünün bozulacağına ilişkin korkularını ortadan kaldıran, devletin gerçek demokrasi ve eşit vatandaşlığı gerçekleştirmesini sağlayan unsurlara bağlıdır. Dolayısıyla etnik çatışma çözüm çerçevesini şu unsurlara dayanmaktadır: Ülke toprak bütünlüğün korunması, ülkede mevcut farklılıkların korunması, toplumsal etkileşimin güçleyerek sürdürülmesi, demokrasinin geliştirilmesi, ekonomik güçlendirmesi. Bu unsurlara uygun olarak oluşturulacak çözüm, güçlü bir demokratik ortamda tüm vatandaşların kendi etnik değer ve bağlılıklarını korumalarına imkân verecek hakların herkes tarafından tanınan genel haklar haline gelmesi ile mümkündür. Güçlü demokratik bir yapı, bireylerin farklılıklarını korumalarına imkân verebilmektedir. Kurubaş’ın ifade ettiği gibi *“Güçlü demokratik bir*

⁵⁹² Kymlicka, s. 147.

⁵⁹³ Schneckenner, s. 23.

⁵⁹⁴ Kurubaş E., “Etnik Sorunlar: Ulus-Devlet ve Etnik Gruplar Arasındaki Varoluşsal İlişki”, Doğu Batı Düşünce Dergisi, Doğu Batı Yay., Yıl 11, Sayı: 44, Şubat-Mart 2008, s. 36- 37.

yapıda ne devlet bölünme korkusu, ne de etnik gruplar yok olma korkusu yaşayabilir, artı bu durum hem etnik tuzak aşılabilir, hem de etnik barış sağlanabilir.”⁵⁹⁵

Etnik çatışma çözümünde çatışan tarafları olan devletlerin ve etnik grupların gerçekçi hareket etmeleri gerekmektedir. Bir taraftan etnik grupların merkezi yönetimden ayrılmayı bir çözüm olarak görmekten vazgeçmelidir, doğdukları coğrafyasında siyasi toplumla birlikte yaşamalıdır. Devlete sadakatla dengeli bir ilişki kurmalıdırlar. Öbür taraftan devletler ise etnik farklılıkları korumak, onları “öteki”nin değil, “biz”in parçası olarak bakarak asimilasyonist, etnik temizlik politikasından vazgeçmelidir. Kısaca devletler etnik azınlıklarla bir arada yaşayarak kendi sosyo-politik yapılarına onları entegre etmek durumundadırlar. Aksi halde etnik uyuşmazlık, etnik şiddete yol açarak ulusal birlik ve bütünlüğün zarar vererek kısa süre içerisinde devlet içi sorun statüsü kaybederek uluslararası boyut kazanacak ve kontrolden çıkacaktır.⁵⁹⁶

Çatışmaların çözümüne gidebilecek süreç iyi yönetilmek zorundadır. Güçlü bir çatışma çözüm yönetimi için azınlıkların fiziksel ve kültürel güvenliği sağlanan uygun tedbirler alınmalıdır.⁵⁹⁷ Güvenliği sağlanan tedbirleri ise şöyle sıralayabiliriz: Birinci-Saygıdır, taraflar birbirinin onurlu olduğunu ve meşru hakkı kabul etmelidir. Nefret, aşağılayıcı davranış, ötekileşme gibi ortam ortadan kaldırılmalıdır.⁵⁹⁸ İkincisi yetki paylaşımıdır, burada esas ortaklığın sağlamlaştırılmasıdır. Etnik azınlık liderlerinin kamu hizmetlerde, orduda, yüksek yargıda görev almaları devlet ve etnik azınlık arasında işbirliği güçlendirmektedir. R. Dahrendorf’a göre “*etnik çatışmaların ortadan kaldırabilmesi için siyasi kurumlarda tek bir egemen grubun hakim olması engellenmelidir. Her grup belli oranda sosyal, siyasal, kültürel, dini kurumlarda temsil edilirse ülkede çatışma ortamı ortadan kalkacaktır.*”⁵⁹⁹ Yetki paylaşımı daha çok bölgesel özerk yapılar açısından geçerlidir - etnik çatışmaları azaltmada önemli bir çözüm yöntemidir. Vergilendirme, eğitim sistemi, medya, dilin kullanımı gibi alanlarda özerk olan etnik grupların çatışma sebepleri büyük oranda ortadan kalkacağı için ulus devlet bünyesinde barışçıl bir yaşamı ayrı bir devlet kurmaya tercih edeceklerdir.⁶⁰⁰ Üçüncüsü seçimlerdir. Demokratik seçimlere dayanarak azınlıkların ülke siyasetinde dengeli bir şekilde yer alması gerekmektedir. Seçim sistemi,

⁵⁹⁵ Kurubaş, s. 37.

⁵⁹⁶ Kurubaş, “Etnik Sorunlar: Ulus-Devlet ve Etnik Gruplar Arasındaki Varoluşsal İlişki”, s. 37.

⁵⁹⁷ Lake-Rothchild, s. 56-57.

⁵⁹⁸ Lijphart A., **Demokrasi Modelleri: Otuz Altı Ülkede Yönetim Biçimleri ve Performansları**, çev: Güneş Ayas-Utku Umut Bulsun, İstanbul, İthaki yay., 2014, s. 173-204.

⁵⁹⁹ Welsh D., **Domestic Politics and Ethnic Conflict, Ethnic Conflict and International Security**, Princeton, New Jersey, Princeton University Press, 1993, s. 56.

⁶⁰⁰ Gurr ve Harff, s. 298.

seçimlere katılabilme koşulları, etnik siyasi partilerin varlığı çatışmaları azaltmada, ortadan kaldırmada önemli rol oynamaktadır.⁶⁰¹ Etnik çatışmaları azaltma potansiyele sahip olan seçim sistemi bir partinin seçimde aldığı oyun aynı oranda parlamentoya yansımaya dayalı bir sistem olup azınlık konumunda olan bir grubun da parlamentoda temsil edilmesini sağlamaktadır.⁶⁰² Dördüncüsü ise, bölgesel özerklik ya da federalizmdir. Etnik çatışmada taraflar arasında çok uzun bir süre devam eden karşılıklı nefreti barış süreci ile bir anda yok etme imkânsızdır, dolayısıyla etnik grupları merkezin yönetimden belli bir düzeyde uzaklaştırma politikası ve azınlıklar grup için öz yönetimin sağlanması çatışma çözüm yönetimin en güvenli tedbirlerden biridir.⁶⁰³

Etnik çatışmaların çözülmesinde farklı yöntemlerin önerildiği görülmektedir. Kurubaş, etnik çatışmaların çözülmesinde güç kullanılmasının altını çizmektedir. Bu yöntem ulusal düzeyde egemen grubun asker ve polis personeli sorunlu etnik gruplar üzerine göndermesi, uluslararası düzeyde ise, çatışan taraflara BM ve bölgesel barış güçlerinin müdahalesi ile gerçekleşmektedir. Örneğin, taraflar sıcak bir çatışma içine girdiğinde, tarafsız bir gücün devreye girerek bir tampon bölge oluşturmaya ve sonuç olarak en azından fiziksel şiddeti önlemesi, çatışma çözülmesinde atılabilecek bir ilk adım niteliği taşımaktadır. Fiziksel şiddet önlenmeden, anlaşmazlık konularının ele alınması olanağı çok düşük olmakla birlikte, sorunların nedenlerinin üzerine yapıcı yaklaşmak da imkânsızdır. Gücün yalnızca ulusal kolluk güçlerine dayanılarak kullanımı, tarafsızlık bağlamında sorunlu olabilmektedir. Çünkü bu güçler, genellikle dominant konumdaki grubun çıkarları doğrultusunda hareket etmektedirler. Ancak, ulusal gücün makul düzeyde ve tarafsızca kullanıldığında fonksiyonel olabileceğini söyleyebiliriz. Uygulamaya baktığımızda, etnik çatışmaların ağırlıklı olarak güç temelinde çözülmeye çalışıldığını görüyoruz. Uygulamada çoğunlukla yapılan bu yanlış, güç kanalıyla sorunların sadece bastırılabilindiğini, ancak çözülemeyeceğini gözardı etmektedir. Şiddetin şiddeti kışkırttığını unutmamak lazım. Şöyle ki, şiddete maruz kalan grupların intikam alma eğiliminde olduklarını tarih boyunca görebiliyoruz. Bu gruplar başta zayıf konumda olabilir ve şiddete karşılık vermeyebilir. Ancak, uzun vadede bunu bir grup

⁶⁰¹Çelik A., B., **Travmaların aşılmasında toplumsal mutabakat, Barış Kitabı: Bireyden Topluma Savaşın ve Barışın Ruh Hali**, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yay. 2009, s. 170.

⁶⁰² Çelik, s.170-171.

⁶⁰³ Lake-Rothchild, s.57-62.

travmasına dönüştürüp intikam almanın arayışı içerisine girerler. Kurubaş'a göre, “doğal olarak böylesi bir temelde sorunun gerçek anlamda çözümü mümkün olamaz”.⁶⁰⁴

Bazı araştırmacılar etnik çatışmanın kanlı bir savaşla bastırılma ya da etnik grubun devletten ayrılması gibi sonuçların kaçınılmaz olduğunu savunmaktadırlar, ancak yaşanan bazı tecrübeler, (Gürcistan'da Abhazya ve Samaçablo savaşı bunun en güzel örneğidir) söz yaklaşımının doğru olmadığını göstermiştir. Örneğin, Ted Gurr “çatışma sonrası dönemde müzakereler yoluyla etnik gruplar ile devletin arasındaki dengeyi bulmak mümkündür” ifade etmektedir.⁶⁰⁵

Çatışma çözümünü sağlayan çeşitli yolları vardır. Bazı devletler etnik çatışmayı çözmeden, genellikle demokratik olmayan, asimile etme, şiddete dayalı çözüm yöntemleri kullanarak sorunu ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. Diğer bazı devletler ise, egemenliğin kısmi devri ya da paylaşımı şeklindeki federasyon, özerklik gibi uygulamaları, seçim sisteminin çatışmaları engelleyecek ya da ortadan kaldıracak bir niteliği taşıyan yöntemler kullanmaktadır.⁶⁰⁶

Devlet tarafından temel insan ve azınlık haklarının güvence altına alınması, egemen grubun azınlık grup haklarına saygısı, etnik uyuşmazlıklar ve çatışmaları önemli oranda azaltılabilmektedir.⁶⁰⁷ Yerel düzeyde sivil örgütler ve ortak demokrasi kuramı barışçıl yaşamın temel unsuru olarak kabul edilmektedir. Bu sisteme göre, devlet yönetiminde alınan kararlar oy çokluğu ile değil, oy birliği ile alınmalıdır. Devlet yönetiminde bu sistem tek bir hakim grubun ortaya çıkmaması hedeflenmektedir. Devlet ve etnik azınlıklar arasında koalisyonlar, karşılıklı veto sistemi, çok partili sistem, çıkar gruplarının varlığı ve federal ya da adem-i merkeziyetçi yönetim aracılığıyla etnik sorunların engellenmesi, mevcut çatışmaların çözümü sağlanması ve çatışma sonrası dönemde istikrarlı bir barış ortamının kurulması mümkün olacaktır.⁶⁰⁸

⁶⁰⁴ Kurubaş E., “Etnik Sorun Dış Politika Bağlamında Kürt Sorununun Türk Dış Politikasına Etkileri”, Avrupa Çalışmaları Dergisi 8, Ankara, 2009, s. 47-49.

⁶⁰⁵ Gurr, **Ethnic Conflict in World Politics**, s. 290-292.

⁶⁰⁶ Çelik, **Travmaların aşılmasında toplumsal mutabakat, Barış Kitabı: Bireyden Topluma Savaşın ve Barışın Ruh Hali**, s.169-170 .

⁶⁰⁷ Özgür N., **Balkanlar Devletlerinin Dış Politika Uygulamalarında Etnik Sorunların Rolü (1989-1997), Uluslararası Politikada Yeni Alanlar Bakışlar**, İstanbul, Der Yay, 1998, s. 22-24.

⁶⁰⁸ Horowitz D. L., **Ethnic Groups in Conflict** , Berkeley, London, Los Angeles, University of California Press, 2000, s.94.

Çatışma çözümüne⁶⁰⁹ ilişkin diğer bir önemli bir nokta üçüncü bir tarafın varlığıdır. Üçüncü taraf tarafsız olmalı yani her iki tarafa eşit şekilde hizmet etmemelidir. Üçüncü tarafın temel görevi diğer iki tarafı bir araya getirmesidir.⁶¹⁰ Üçüncü tarafın ilk etapta danışma toplantıları düzenlemesi beklenir. Fakat bazen bu tür toplantılarla herhangi bir sonuca ulaşılmamaktadır, bu durumda üçüncü taraf şiddetli çatışmaları durdurmak için arabuluculuk göreviyle devreye girmektedir. (örn. Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy'nin Ağustos 2008'te beş gün savaşında Rusya ve Gürcistan arasında arabuluculuk yaptığı gibi). Üçüncü taraf olarak arabulucunun görevi müzakeredir. Arabulucu çatışma yönetimin esası müzakere sürecini yönlendirme ve çatışmanın içeriğine dair temel çözüm çalışmasıdır. Müzakere sorumluluğunu ise taraflara bırakmalıdır.⁶¹¹

Sonuç olarak etnik çatışma çözümü sadece devlet ile etnik gruplar arasındaki müzakerelere, alınacak siyasi ve hukuki tedbirlere dayanan bir süreç değildir. Çözümün esas unsuru toplumsal hayata ilişkindir. Devlet ve etnik gruplar arasında barışın sağlanması için farklı etnik gruplar arasında düşmanlığın yok etmesi, güvenin yeniden kazanması ve toplumsal ilişkilerin iyileştirilmesi gerekmektedir.⁶¹²

4.2.1 GÜRCİSTAN'DAKİ ETNİK SORUNLARIN GELECEĞİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1990'lı yılları Güney Kafkasya'da etnik çatışma yılları olarak tanımlamak mümkündür. Soğuk Savaş nedeniyle Güney Kafkasya'daki etnik uyuşmazlık sıcak çatışmaya dönüşmemiştir ancak gizli çatışmaların mekânı olmuştur. Güney Kafkasya'da etnik çatışmaların ortaya çıkışını Çarlık Rusya döneminden başlayıp 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin yıkılmasıyla başlayan dönemle açıklamak mümkündür. Güney Kafkasya bölgesinde yaşayan halkların yönetilebilmesi için izlenen politika sonucunda her halk birbirlerine düşman olmuştur ve birlikte yaşama iradeleri nerdeyse kalmamıştır. İzlenmiş olan bu politika nedeniyle Güney Kafkasya halklarının özgürce yaşam ve kendi kimliklerini ifade edebilme/sürdürme hakları ellerinden alınmıştır. Sovyetler Birliği'nin yıkılışıyla birlikte bu sorunlar kendini göstermiş ve bölge halkları bir çatışma sürecine girmiştir. Güney Kafkasya'da etnik uyuşmazlık sorunu etkin ve sürekli yaşanmıştır. Azerbaycan ve Ermenistan

⁶⁰⁹Dünya üzerindeki çeşitli çatışma çözümü örnekleri ve çatışma çözümüne ilişkin kapsamlı bilgiler için bkz. Aktoprak E., **Devletler ve Ulusları: Batı Avrupa'da Milliyetçilik ve Ulusal Azınlık Sorunları**, Ankara, Tan Kitabevi Yayınları, 2010.

⁶¹⁰ Çelik, **Travmaların aşılmasında toplumsal mutabakat, Barış Kitabı: Bireyden Topluma Savaşın ve Barışın Ruh Hali**, s.174.

⁶¹¹Yıldız A., **Ulus Devletin Bunalımı Federalizm ve Kürt Meselesi**, İstanbul, Etkileşim Yay., 2010, s. 276.

⁶¹² Çelik, s.172.

arasındaki ilişkiler zamanla daha da kötüleşmiştir. Gürcistan’da ise mevcut etnik gruplar bağımsızlık arayışına girmiştir.⁶¹³

Genellikle etnik çatışmaların belli nedenlerin yanı sıra belli olmayan nedenleri de bulunmaktadır. Güney Kafkasya’daki etnik çatışmaların belli olmayan nedenlerden biri temel insan ihtiyaçların yeterince karşılanamamasıdır. Örneğin, Gürcistan’da yaşayan Gürcüler için temel insan ihtiyacı güvenlidir, Gürcüler toprak bütünlüğü olarak tanımlayabileceğimiz güvenlik ihtiyacına vurgu yapmaktadırlar, Öte yandan, Gürcistan’da yaşayan etnik azınlıklar Osetler ve Abhazlar için temel insan ihtiyacı kimliktir, onlar kendi kaderini tayin etme hakkı çerçevesinde kimlik ihtiyacının tatmin edilmesini beklemektedir. Böylece Gürcistan’da etnik uyuşmazlıklarının nedeni etnik grupların temel insan ihtiyaçlarının tatmin edilmemesidir. Ayrıca Gürcistan’da etnik uyuşmazlıkta bölgesel ve süper güçlerin güç mücadelesi ve denge politikası etnik çatışma süreçlerini etkilemektedir.⁶¹⁴

Gürcistan’da yaşayan etnik azınlığın bağımsızlık arayışları ülkede mevcut etnik gerginlikleri savaşa dönüştürmüştür. Samaçablo ve Abhazya etnik çatışmaların sonucunda binlerce insan ölmüş ya da yaralanmış, binlerce insan mülteci olmuştur, milyarlarca dolarlık maddi zarar ortaya çıkmıştır. Gürcistan’da etnik uyuşmazlığın savaşa dönmesinin en büyük nedeni ayrılıkçı yönetimlerin arkasında uluslararası aktörün, Rusya’nın tutumunun yanı sıra merkezi yönetimlerin izlediği politikası olmuştur. Sovyetler Birliği’nin yıkılmasıyla birlikte Rusya Gürcistan’da etnik çatışmaları şiddetlendirerek kendisiyle karşı çıkan bölge ülkelerini baskı altına almak istemiştir.⁶¹⁵

Rusya, Güney Kafkasya’yı her zaman “arka bahçesi” olarak algılanmaktadır ve bölgeyi etkisi altına alabilmek için farklı araçları kullanmıştır. Ermenistan Rusya’nın bir parçası haline gelmiştir, fakat Azerbaycan ve Gürcistan hızla Rusya’dan uzaklaşarak Batı dünyası ile entegrasyonu tercih etmiştir. Bu durum, bölgede egemenliği sürdürmeyi isteyen Rusya’yı memnun etmemiştir, dolayısıyla Rusya daha sert tedbirleri almaya karar vermiştir. Bu amaçla Rusya bölgede ayrılıkçı yönetimleri sosyal, ekonomik, siyasi ve diplomatik açısından her türlü destekte bulunmuştur.⁶¹⁶

⁶¹³ Kanbolat, s.74.

⁶¹⁴ Frolov, A., “Rossia i Gruzia: Nekotorie itogi konflikt - Rusya ve Gürcistan: Bazı Çatışma Sebepleri”, Vlast, N: 10, 2007, s. 36.

⁶¹⁵ Frolov, s. 36-39.

⁶¹⁶ Alekseevna A., “Voorujenii konflikt v ujnoi osetii ie ego posledstviya- Güney Osetya’da silahlı Çatışma ve Yansımaları”, Krasnaya zvezda dergisi, Moskova, 2009.

Gürcistan’da ayrılıkçı bölgeler olan Samaçablo ve Abhazya ile ilgili sorunlar Sovyetler Birliği’nin yıkılması sonrasında patlak vermiştir. Rusya’nın “yardımıyla” büyümüş, savaşa dönmüştür ve çözülemez bir hale gelmiştir. Gürcistan’da mevcut etnik çatışmalarda Rusya ayrılıkçı yönetimlere destek vermiştir, onlara mali ve idari yardımlar yapılmıştır, ayrılıkçı yönetimlerle ekonomik ilişkiye girerek serbest ticaret hakkı vermiştir. Ayrıca, Gürcistan halkına vize uygulanırken, ayrılıkçı bölge halkına Rusya’ya serbest seyahat ve bu ülke ile ticaret hakkı verilmiştir. Ayrılıkçı bölge halkına Rus vatandaşlığı verilerek, bir anlamda bölgeler fiili olarak Gürcistan’dan koparılmış ve Rusya’nın bir parçası haline getirilmiştir. Buna ilave olarak Gürcistan’ın bölgeye müdahalesini önlemek amacıyla BDT aracılığıyla bölgede “barış gücü” adıyla Rus askeri üsleri yerleştirilmiştir. Bu askeri birlikler ayrılıkçı bölgelerin ordusu gibi hareket etmiştir ve sıcak çatışmalarda ayrılıkçı güçlere destek vermiştir.⁶¹⁷ Ağustos 2008’te “Beş Gün Savaşı” olarak bilinen Gürcistan-Samaçablo sıcak çatışması Rusya’nın bu sorundaki yerinin açıkça göstermiştir.⁶¹⁸ Gürcistan’daki Samaçablo ve Abhazya sorunlarının perde arkasında Batı dünyası ile Rusya arasında bir hesaplaşma olduğunu da bellidir. ABD’nin NATO aracılığıyla Rusya’nın nüfuzu altındaki çevrelere doğru ilerlemesi, Kosova’nın Sırbistan’dan kopararak bağımsızlığının tanınması ve sonunda Ukrayna ve Gürcistan’ın için başvurmaları Rusya’yı Batı ile hesaplaşma noktasına getirmiştir.

619

2-3 Nisan 2008’de Bükreş zirvesinde Gürcistan’ın NATO üyeliği kabul edilmemiştir ve bunun nedeni ülkede mevcut etnik çatışmaları olmuştur. Dolayısıyla Gürcistan NATO üyeliğinin kabul edilmemesinin en büyük nedeni olan etnik çatışma sorununu çözmeye karar verilmiştir. Etnik çatışma çözümü Samaçablo’dan başlamıştır. Gürcistan toprak bütünlüğünü korumak amacıyla bölgeye girmiştir. Bu durum Rusya’ya için tamamen batıya dönen Gürcistan’la hesaplaşma için iyi bir fırsat olmuştur. Rusya, Samaçablo bölgesinde “barışı ve güvenliğini” sağlamak adıyla bölgeye “barış güçleri” girerek Gürcistan’a karşı operasyon başlatmıştır. Rus askeri birlikleri Gürcistan topraklarına girerek gerginliğin sıcak çatışmaya

⁶¹⁷Problemi bezopasnosti na yujnom kavkaze: Rosiisko-Gruzinskie otnosheniya i perspektivi, dolgosrochnogo uregulirovaniya Gruzino- obkhazkoi- Gruzinsko- yujno osetskogo konfliktov - Güney Kafkasya’da Güvenlik Problemleri, Analiticheskie dokladi, 3(27), MGIMO Üniversitesi, Moskova, 2001

⁶¹⁸King Ch., “The Five-Day War Managing Moscow After the Georgia Crisis”, Foreign Affairs, Vol. 87, No. 6, November/December, 2008, s. 2-11.

⁶¹⁹“Aspekti Gruzino-Abhazskova Konflikta- Gürcü-Abhaz Çatışmasının Yansımaları”, Russia’s Rol: Realities and Myths, Conference Proceedings: Moscow, June 28-29, 2005, Irvayn, University of California, 2006 <http://www.socsci.uci.edu/~cpb/progs/pdfs/aspect12.pdf>.

dönmesine neden olmuştur.⁶²⁰ Gürcistan'ın birçok bölgesini işgal eden Ruslar, ayrılıkçı bölgenin bağımsızlığını tanıyarak Samaçablo'yu tamamen merkezi yönetimden koparmıştır.

Özetle, Ağustos 2008'te "Beş Günlük" Savaşı sonrasında Gürcistan ile Rusya arasındaki çatışmanın son durum şu şekildedir: Birincisi, Batı, Rusya'ya karşı çıkarak Gürcistan'da Rus askeri orduların ilerlemesine son vermiştir. Bundan sonra Rusya'nın olası müdahalelerine karşı kırmızı çizgi çekilmiştir. İkincisi, savaş Gürcistan'a kalıcı bir çözüm getirmemiştir. Sıcak çatışma sadece sorunu daha da derinleşmiştir. Üçüncüsü, çatışma çözümü konusunda tarafların siyasi liderliğinin başarısızlığının da altını çizmek gerekmektedir. Gerek Medvedev-Putin ikilisi, gerekse Saakashvili ve ayrılıkçı bölgelerin liderleri çatışmayı siyasi beklentileri için bir araç olarak kullanmışlardır. Ancak bu politika tam tersi sonuçlar doğurmuştur, hiçbir liderin tam olarak kazanmamıştır. Dördüncüsü, Gürcistan çatışmalarının çözüme kavuşturulmasında arabulucu olarak bir üçüncü ülkenin önemli görevler üstlenebileceği görülmüştür. Üçüncü ülkenin gerek Rusya gerekse Gürcistan ile yakın bir diyalog ve işbirliği içinde olması nedeniyle her iki ülkeyi çözüm için bir araya getirmesi ve sorunun çözümüne yönelik çalışmalarda bulunması mümkündür.⁶²¹

Yukarıda işaret edildiği gibi Gürcistan'da etnik çatışmaların nedeni etnik grupların temel insan ihtiyaçlarının tatmin edilmemesidir. Gürcüler için güvenlik, Abhazlar ve Osetler için kimlik ihtiyacının tatmin edilmemesidir. Bir Abhaz ve Oset için bağımsızlık kendi kimlikleri ifade etme, sürdürme ve fiziksel varlığını devam etme, kısaca "ölüm kalım" konusudur. Gürcüler için "toprak bütünlüğü"nin korunması yaşamın güvenlik altına alınması ve hayat standartların devamı ve hatta gelişmesi için önemlidir. Abhazlar ve Osetler için Gürcülerin güvenlik ihtiyacı önemli değildir. Çünkü bağımsızlıktan vazgeçme onlar için "ulusal intihar" anlamına gelmektedir.⁶²²

Volkan "Kimlik Adına Öldürmek Kanlı Çatışmalar Üzerine Bir İnceleme" kendi kitabında *"Gürcistan'da her iki tarafı için Güvenlik ve Kimlik ihtiyacının tatmin edecek bir sonuca ulaşması şu anki şartlarda mümkün gözükmemesi"* belirterek Gürcistan'da çatışma çözüm önerisinde bulunmuştur. Volkan'a göre *"ilk olarak ekonomik gelişme ve kalkınma ile Gürcistan'da çatışmaların işbirliği içinde çözümü için gerekli ortamın hazırlanması"*

⁶²⁰Sestanovich St., What has Moscow done? 2008, s. 12-29

http://carnegieendowment.org/files/thinking_strategically_russia.pdf

⁶²¹Gürses, E., "Kafkasya'da Uluslararası Rekabet", Ankara, Avrasya Dosyası, 2001, s.26.

⁶²²Vamık V., "Traumatized Societies and Psychological Care: Expanding The Concept Of Preventive Medicine", Mind and Human Interaction, 11(3), 2000. s. 179.

gerekmektedir, İkinci çatışma çözümünde Gürcistan'da siyasi yapının değişmesi yoluyla Federalizme geçişle birlikte halledilmesi mümkündür. (Gürcistan'da son zamanda yaşanan gelişmelerin takiben, ülkenin federalizme geçişi iel etnik çatışmaların çözmesi mümkün olmayacağı bellidir.) Üçüncüsü olarak çatışma çözümünde Finlandiya ile İsveç arasında kazan-kazan modeline göre çözüme ulaşan Aland Adaları çatışması bir örnek olabilir. Bu adaların egemenliği Finlandiya'ya aittir. Bu adalarda yaşayan İsveç toplumu ise kendi kimliklerini devam ettirecek tüm araçlara sahiptir. Kendilerine ait yasama organına, bayrağa, devlet televizyonlara, radyolara ve hatta Finlandiya vatandaşlarından biraz farklı olan bir Finlandiya pasaportuna bile sahiptirler.”⁶²³ Volkan bu tarz bir çözüm ile Gürcistan çatışmalarının her iki tarafını da tatmin edebilmesi mümkün olduğunu vurgulanmıştır.

Uluslararası barışı sağlama yöntemleri ve çatışmaların çözümü için en temel unsurları diplomasi ve arabuluculuk ve problem çözümü çalıştaylarıdır. Güney Kafkasya çatışmalarını çözmek yolunda çalıştaylar yapılması uygundur. Bu yöntemin temel unsuru, çatışan tarafların tarafsız bir üçüncü taraf liderliğinde çatışma çözümü süreçlerinin kontrol edildiği ortamda bir araya gelmeleridir. Çatışan iki gruptan karar vericiler üçüncü taraf ile birlikte ilk önce çatışmanın analizini yapmaktadır. Bu analiz yapılırken çatışmanın açıkça bilinen nedenleri, faktörleri ve unsurları yanında çatışmanın belli olmayan unsurları da ortaya çıkarılmaktadır. Tarafsız üçüncü tarafın süreci yönetmesi ve hiçbir bağlayıcılığı olmayan özgür bir tartışma ortamı oluşturması beklenmektedir.⁶²⁴ Ancak Günümüzde Gürcistan'daki çatışmaları ne barış ne savaş durumu olarak belirtmek mümkündür. Ülkede mevcut Samaçablo ve Abhazya sorunu zaman zaman sıcak çatışmaya dönüşebilmektedir. Bugün bu çatışmalar sadece “donmuş çatışmalar” olarak tanımlanabilir.

A. Öztürk, “Rusya-Gürcistan Krizi: Yerel Bir Çatışma, Küresel Yansımalar” isimli makalesinde “toplumlar arasında etnik sorunların şiddete dönüşmeden çözülmesi çok önemlidir. Çünkü yangın çıktıktan sonra önlem alınanın bir faydası yoktur. Etnik patoloji bir grubun diğer gruplara veya toplumlara karşı güvensizlik, düşmanlık ve yabancılaşıma hissi anlamına gelmektedir. Etnik patoloji, bir toplumda var olan etnik grupların diğer gruplara yönelik toplumsal bir şiddeti harekete geçirmesi olarak ortaya çıkmaktadır”⁶²⁵ ifadesinde bulunmuştur.

⁶²³ Volkan, s. 179-180

⁶²⁴ Volkan, “Traumatized Societies and Psychological Care: Expanding The Concept Of Preventive Medicine”, s. 180.

⁶²⁵ Öztürk, s. 3-4.

Gürcistan'daki etnik çatışmalar için çözüm önerileri şu şekilde olabilir: Birincisi: Gürcistan'da etnik çatışmaları çözebilmesi için “kazan-kazan” yöntemin kullanması en uygun gözükmektedir. Bu yöntem tüm tarafları tatmin edici bir yöntemdir. “Kazan-kazan çözümüne ulaşmak için tek-tarafli (tehdit, geri çekilme, kaçınma), iki-tarafli (müzakere ve pazarlık) ve çok tarafli (arabuluculuk, barış kurma) çatışma çözüm yöntemleri” kullanılmalıdır. Bu yöntemle sorunların kalıcı bir barışa kavuşturulması mümkündür. İkincisi, Gürcistan'da etnik çatışmalarının çözümünde çatışmaların “donma noktasına” ulaştıktan sonra, taraflar acele etmeden her iki tarafların kabul edebileceği bir uluslararası ya da bireysel arabulucu tayin edilmelidir. Arabuluculuk görevi uluslararası örgütlere (BM, AGİT, AB) ya da çatışan tarafların tamamının saygı göstereceği bireysel arabuluculara (örn. Fransa cumhurbaşkanı Nikolas Sarkozy'nın Ağustos 2008'te beş gün savaşında arabuluculuk yaptığı gibi) da verilebilir. Üçüncüsü, Gürcistan'da çatışmalarının kalıcı çözüme kavuşturulabilmesi tarafların arasında görüşmelerin yapması gerekmektedir. Bu bağlamda Görüşmelerin başarılı olabilmesi için kesin sonuca ulaşılan kadar görüşmelerin sürekli bir biçimde devam etmesi şarttır.⁶²⁶ Dördüncüsü, Gürcistan'da etnik çatışmaların çözülmesi için en önemli unsur Rusya ile iyi komşuluk politikasıdır. Komşuluk bir fırsattır, çünkü iletişim ve ulaşım sorunlarının da azlığı nedeniyle pek çok anlamda yoğun bir işbirliğini beraberinde getirebilir.

G. Ayman'a göre “iyi komşuluk ilişkilerinin olmazsa olmaz koşulu komşular arasında teritoryal sorunların halledilmiş olmasıdır”. İyi komşuluğun temelinde yatan karşılıklı egemenlik konusunda uzlaşma, sınırların tanınması ve ortak doğal kaynakların paylaşılmasını içermektedir. Devletlerarasında barışın sağlanması için sınırlar konusunda uzlaşma veya egemenliğe ilişkin sorunların çözülmesine dair ortak normların varlığı büyük önem taşımaktadır. Şöyle ki, devletler arasında sınırların sorgulandığı oranda savaş ve çatışmanın hakim olduğu görülmektedir.

Teritoryal sorunlar, komşular arasında savaş olasılığını artırdığı gibi, uluslararası politikada çözümü oldukça zor meseleler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sorunlar devletler arasında işbirliğini engelleyen veya aksatan faktörler olarak önem taşımaktadır. “*Egemenlikle ilgili sorunların devletlerarasındaki işbirliğini nasıl engellediği sorusunun yanıtı, hasmane bir ilişki içinde bulunan devletlerin, daha sonra bunun kendileri aleyhlerine kullanılacağı ya*

⁶²⁶ Volkan, s.181.

*da uzun vadede sürdürülmesinin olası krizler nedeniyle zor olacağı düşüncesiyle ekonomik işbirliğini de teşvik etmeyecek olmasıdır”.*⁶²⁷

Komşu devletler arasındaki iyi komşuluk, birbirlerinin varlıklarını tehdit etmeyen, egemenliklerine ve sınırlarına saygılı bir ilişkinin tesis edilmesini ve bu ilişkilerin korunmasını gerektirmektedir. Bunun yanı sıra, iyi komşuluk, doğal afetler ve bunun gibi beklenmedik kazalar karşısında dayanışma, destek ve yardım çabalarını da içermektedir. Komşu ülkeler arasındaki destek ve dayanışma, zaman zaman bu devletleri ortak düşmana karşı bir ittifakta birleştirdiği gibi, birlikte savaşa girmelerini sağlamıştır. Komşuluk, “yan yana yaşamaya mahkum olmaksın”, komşulukta iyi ilişkilerin varlığı ve devamı, komşuların kendi sorunları yanı başındakilere yansıtmamaları anlamına da gelmektedir. Ancak, şunu da belirtmek gerekir ki, iyi komşuluğun içerdiği alışveriş ve işbirliği olanaklarından doyurucu bir şekilde yararlanabilmek için sadece teritoryal sorunların var olmaması “yeterli” değildir. Dış siyasal ortamın niteliği komşular arasındaki ilişkileri önemli derecede etkilemektedir. Şöyle ki, ideolojik kamplaşma ve dış güçlerin böl ve yönet politikalarının komşular arasında işbirliğini zorlaştırabilir ya da bu imkânı ortadan kaldıracak önemli engeller ortaya çıkarabilir. Dış etkilerin yanı sıra, komşu devletler arasındaki ilişkileri, var olan potansiyelden azami düzeyde faydalanma yolunda benimsenmiş bir vizyon ve atılacak adımlarda kararlı bir siyasi iradenin mevcut olmaması da etkilemektedir. Ayman’ın sözleriyle söylersek: “Zira iyi komşuluk, mevcut koşulların etkisiyle kendi başına gerçekleşen bir olgu olmaktan çok siyasal karar vericilerin bu yöndeki karar ve tercihleriyle geliştirilen ilişkileri ifade etmektedir.”⁶²⁸

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Kafkasya bölgesi tarihin tüm dönemlerinde jeopolitik konumu açısından dünyanın dikkatini çekmiştir. Bölge, Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının buluşma noktasıdır. Kafkasya, Karadeniz yolu ile Avrupa’ya, Hazar Denizi yolu ile Asya’ya ulaşması sağlamaktadır. Dolayısıyla Kafkasya, jeopolitik önemini her dönemde korumuştur.

Gürcistan Güney Karadeniz’in doğusunda, Güney Kafkasya bölgede yer alan, Karadeniz’e, Türkiye’ye, Rusya ve Azerbaycan ile Ermenistan’a sınırları olması nedeniyle doğu-batı arasında köprü özelliği taşıyan önemli bir ülke konumundadır. Ayrıca Gürcistan, Kafkasya bölgesinde denize bağlantısı olan tek bir ülkedir. Batı dünyası için çok önemli olan

⁶²⁷ Ayman S. G., *İyi Komşuluğun Formülü, Türk Dış Politikasında Teritoryal Sorunlar*, İstanbul, yalın yayıncılık, 2012, s. 12-13.

⁶²⁸ Ayman, s.14.

petrol ve doğalgaz boru hatları ve tarihi ipek Yolu'nun canlandırılması projesinde transit ülke rolü oynayan Gürcistan, büyük güçlerin dikkatini çekmiştir.

Gürcistan 1921 yılında kaybedilen bağımsızlığını 1991 yılında SSCB'nin dağılması ile tekrar kazanmıştır. Bağımsızlık Gürcistan'ın esas amacı ülkenin toprak bütünlüğünü sağlayarak uluslararası arenaya çıkması olmuştur. Ancak söz konusu süreç Gürcistan için kolay olmamıştır. 1991 yılında Sovyetler Birliğinin dağılmasından sonra bağımsızlığını kazanan üç Güney Kafkas cumhuriyetinden biri Gürcistan olmuştur. Gürcistan'da Sovyetler Birliği döneminde üç gruba bölgesel özerklik verilmiştir. Acara ve Abhazya'ya özerk cumhuriyet ve Samaçablo'ya özerk bölge statüsü verilmiştir.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte Güney Kafkasya'da özgürlük ortamının yanı sıra etnik azınlıkların bağımsızlık faaliyetleri de ortaya çıkmıştır. Yaklaşık 70 sene boyunca Sovyet hegemonyasında kalan egemen ve etnik gruplar, merkezi yönetimin baskı politikasıyla dondurulmuş bir birlik içine yaşamışlardır. Ancak Sovyetlerin Birliği'nin dağılmasıyla beraber ortaya çıkan özgürlük ortamında egemen ve etnik azınlık gruplar arasında uzun süre içerisinde saklı olan düşmanlık hemen ortaya çıkmıştır. Güney Kafkasya'da yaşayan etnik azınlık gruplar arasında milliyetçi düşünceleri kuvvetlendirilmesi bölgedeki etnik çatışmalarına neden olmuştur. Bu bağlamda Gürcistan'da da mevcut etnik gruplar harekete geçmişlerdir.

Gürcistan'ın ilk Cumhurbaşkanı Gamsakhurdiya milliyetçi bir politika izlemiştir ve “Gürcistan Gürcülerindir” sloganı ile hareket etmiştir. Ülkenin milliyetçi sloganla yönetilmesi Gürcistan'da mevcut farklı etnik grupların ayrılıkçı taleplerinin artmasına yol açmıştır. Soğuk Savaş boyunca tamamen Moskova kontrolü altında olan Gürcistan Sovyetlerin dağılması ile Rusya'nın kontrolü dışına çıkmıştır. Gürcistan, SSCB'nin dağılmasının ardından RF'nin bölge üzerindeki en önemli politik kontrol aracı olarak meydana getirdiği BDT üye olmayı reddetmiştir. SSCB'nin dağılması ile Rus etkisinden çıkan Gürcistan, tekrar aynı etki sahasına girmek için oldukça büyük çaba göstermiştir.

Gamsakhurdiya'dan sonra iktidara Shevardnadze gelmiştir. SSCB'nin eski dış işleri bakanı olan Shevardnadze döneminde ülkede etnik çatışma çözülmeden “donmuş çatışma” haline gelmiştir. Shevardnadze hükümetin en büyük yanlılık BDT'ye katılmasıdır. Rusya, Sovyetler'den ayrılan ülkeleri kendi etkisi altında tutmak için BDT'yi kurmuş ve Gürcistan da Shevardnadze döneminde topluluğa üye olmuştur. Rusya'nın amacı arka bahçesi olarak gördüğü Kafkasyada kendisi dışında başka bir gücün varlığını engellemektir. Bu anlamda

BDT sayesinde bölge ülkelerinde askeri üs bulundurma hakkı elde etmiştir. Buna ilaveten Rusya bölge ülkelerindeki etnik ve dini yapılardan kaynaklanan sorunları kullanarak bölgeye müdahale imkânı bulmaktadır.

Kasım 2003 tarihinde Gürcistan'da Gül devrimi ile iktidara gelen ve yüzünü tamamen Batıya çeviren Saakashvili'nin dönemi Gürcistan ve Rusya arasındaki soğuk ilişkilerin başlangıcı olmuştur. Rusya, Batı'nın Gürcistan'a doğru ilerlemesine izin vermemek için müdahaleler yapmaktadır. NATO ve AB'ni Gürcistan ile yakınlaşmaları Rusya'yı rahatsız ederek Gürcistan'ın iç işlerine katılmasına neden olmuştur. Saakashvili döneminde Gürcistan NATO üyeliği için iç ve dış politika açısından aktif bir siyaset izlemiştir. NATO şemsiyesi altında Gürcistan'ın askeri açıdan Batı'nın kontrolüne girmesi için Saakashvili ile temaslarının yoğunlaştırılması, Rusya'nın Gürcistan'a yönelik yeni adımların atmasına neden olmuştur. NATO'nun Gürcistan'ı kontrol etmesi, ABD'nin Kafkasya'nın tümünün kontrolü anlamını taşımaktadır. Eski Sovyet coğrafyasında NATO'nun genişlemesinin hızlandırılması ve Rusya'nın etkinliğinin azaltılması Rusya'yı rahatsız etmiştir. Rusya, Gürcistan'da NATO'nun genişlemesine kesinlikle izin vermeyeceğini, gerekirse bunu askeri güç kullanarak önleyeceğini, defalarca vurgulanmıştır. RF, Kafkasya'da kendi çıkarlarına uygun bir böl ve yönet politikası ve baskı sistemi kurmayı hedeflemiştir. Dolayısıyla Rusya yakın çevresinde yaşanan gelişmelere ilişkin daha hassas ve dikkatlidir. Küresel güç olması arzusunda olan ve bu arzusunu açık bir şekilde vurgulanan Rusya, yakın çevresinde üçüncü devletlerin varlığını istememektedir. Bu bağlamda Gürcistan'ın Batıya çevirmesi ve NATO'ya üye olması isteği Gürcistan-Rusya ilişkilerinde ciddi ekonomik, askeri ve siyasi sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu gerginlik kısa süre içerisinde Ağustos 2008'te savaşa sonuçlanmıştır. Rusya, Ağustos 2008'de başlayan Gürcü-Oset çatışmasında askeri kuvveti kullanarak Gürcistan'ın büyük bir bölümünü işgal etmiş, ABD ve Avrupa ülkelerinin baskısı ile işgal girişiminden vazgeçmiş ve Tiflis'in 25 km yakınına kadar gelen askeri birliklerini geri çekmiştir. Avrupa Birliği Dönem Başkanı ve Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy'nin arabuluculuğuyla "Sarkozy Planı" çerçevesinde savaş sona ermiştir. 26 Ağustos 2008 tarihinde Gürcistan BDT'den ayrılmıştır. Rusya ise Samaçablo ve Abhazya'yı bağımsızlığını tanımıştır.

Sovyetler Birliği'nin dağılma süreciyle birlikte Rusya Federasyonda siyasi, ekonomik ve sosyal açıdan büyük bir kaos başlamıştır. Soğuk Savaşın bitmesiyle iki kutuplu sistem sona ermiştir. 1947-1991 yılları arasında süren Soğuk savaş döneminin iki süper gücünden biri olan Rusya, 1991 yılından itibaren Sovyetlerin çöküşü ile ortaya çıkan yeni ortamda yeni

şartlara uygun olarak kendi politik tercihlerini yeniden belirlemesi ve kendi yerinin yeniden tanımlaması hedeflenmemiştir. Kısaca, dünyada söz konusu yeni dönemi Rusya Federasyonu için, yeni iç ve dış koşullara göre ilk defa kendini merkezde, sonra ise yakın çevresinde ve uluslararası ortamda “yeniden ortaya koyma” dönemidir.

Rusya Federasyonu’nun, küresel ortamda yeniden söz sahibi bir ülke olabilmesi için öncelikle bölgesindeki enerji kaynakları, nakil hatları ve ilgili ülkeler üzerinde kontrolü ele geçirmek zorundadır. Rusya hem yakın çevresiyle, hem de Küresel sistemin güçlü aktörleriyle ilişkilerin yeniden kurulması gerekmiştir. Bu bağlamda ilişkilerin yeniden belirtme süreci Rusya, “Yakın çevresinde” yer alan ülkelerle başlamıştır. Rusya’nın “Yakın çevresindeki” ülkeler ise Sovyet Blokun eski üyeleridir. Sovyetler’den bağımsızlığı yeni kazanan ülkelere yönelik Rusya’nın bakışı (özellikle Kafkasya ülkelerine) pek değişmemiştir. Çünkü Rusya hala Kafkasya’yı kendi doğal nüfuz alanı ya da “arka bahçesi” olarak algılamaktadır. Dolayısıyla, bölgedeki “Yakın çevre” politikası çerçevesinde RF kullandığı baskı ile özellikle Gürcistan’daki iç siyasi ve etnik çatışmaları alevlendirdiği gibi, Gürcistan’da iç savaşa sürüklenmesine de neden olmuştur.

Gürcistan bulunduğu jeopolitik konumu Rusya’nın vazgeçemeyeceği bir ülkedir. Gürcistan’da mevcut etnik çatışmaların (Gürcü-Samaçablo, Gürcü-Abhazya) Rusya tarafından desteklenmesi iki ülke arasındaki ilişkileri daha da kötüleşmektedir. Bu kötü ilişkilerin en büyük nedeni Rusya tarafından Samaçablo ve Abhazya özerk bölgelerine verildiği destektir. Gürcistan Rusya’dan uzaklaşarak batı ile yakınlaşmaya tercih etmiştir ve bu çerçevede NATO ve AB gibi örgütlere girmek istediğini her zaman vurgulamıştır. Gürcistan ve Rusya arsındaki kötüye giden ilişkiler renkli devrimler sonrasında Amerika yanlısı Saakashvili’nin iktidara gelmesiyle daha da gerginleştirmiştir. Saakashvili’nin Gürcistan’ın bütünlüğünü sağlamak amacıyla ayrılıkçı bölgelere müdahalesi ve batıya yaklaşması Rusya’yı tedirgin etmiştir.

Çarlık Rusyası, Sovyet Rusyası ve Rusya Federasyonu Gürcistan’a her zaman Karadeniz’e, Türkiye’ye ve İran’a ulaşma yolu ve bu bölgeler üzerinden de Orta Doğu, Orta Asya ve Akdeniz’e açılan bir kapı olması nedeniyle stratejik önemini taşıyan ülke olarak bakmıştır. 1991 yılında bağımsızlığını kazandıktan sonra Gürcistan Batı Dünyasına yaklaşmaya çalışmıştır. Bu faaliyetler ise Rusya’yı oldukça rahatsız etmiştir. Güney Kafkasya’da var olan enerji potansiyelini Batı ile paylaşmak istemeyen Rusya Federasyonu, Gürcistan ve diğer bölge devletlerinin Batı’ya yaklaşma isteklerine karşı çıkmaktadır. Ayrıca

Ruslar Güney Kafkasya’da yaşamış olan etnik grupları kullanarak Gürcistan başta olmak üzere bölgenin iç işlerine müdahale ederek kendi çıkarlarını gözetmektedir.

Rusya’nın Kafkasya koridoruna fazla önem vermesini üç husustan kaynaklanmaktadır: Birinci husus Rusya’nın güvenlik anlayışdır. Rusya yakın çevresinde diğer uluslararası güçlerin olmasını kendi varlığına bir tehdit olarak görmektedir. İkincisi, Rusya yakın çevresinde daha doğrusu BDT coğrafyasında geçmişten bugüne dek sahip olduğu stratejik çıkarlarını korumak istemektedir. Dolayısıyla bu coğrafyada üstünlüğünü ve egemenliğini kaybetmek istememektedir. Bunun için gerekli olan siyasi, ekonomik ve askeri, bütün tedbirleri almaktadır. Örneğin, Gürcistan’ın iç sorunu olan etnik çatışmalara Rusya’nın müdahalesini ve hatta siyasi hesaplaşmaları da bu çerçevede değerlendirmek mümkündür. Üçüncü husus ise Rusya’nın Orta Asya ve Hazar Havzası enerji kaynaklarını, ister üretim, isterse nakil ve boru hatları üzerinden kontrol etmek istemesidir.

Güney Kafkasya bölgesi enerji bölgesidir. Dolayısıyla AB, Güney Kafkasya devletlerine ekonomik ağırlıklı politikalarla yaklaşmıştır. Bu bağlamda Gürcistan Hazar zenginliklerini AB’ye ulaştıran rolünü üstelenmiştir. Aynı zamanda Gürcistan tarihi bir ticaret yolu olma niteliğine sahiptir. Asya, Çin ve Ortadoğu’nun zenginliklerini Avrupa ile buluşturan İpek Yolu bu topraklardan geçmiştir. Gürcistan’a olan ilginin bir sebebi de, tarihi İpek Yolunun canlandırılmasıdır. Böylece AB, Asya ile doğrudan ticaret yapabilecektir. Güney Kafkasya bölgesindeki istikrar ve güvenliğin sağlanması AB için önem taşımaktadır. Bu açıdan AB’nin dikkatini Gürcistan’da donmuş çatışmalar olarak adlandırılan Abhazya ve Samaçablo etnik sorunları çekmiştir. Ancak Avrupa Gürcistan’da mevcut Abhazya veya Samaçablo çatışmalarının çözümüne siyasi bir taraf olarak katılmasını istememektedir. Bunun yerine çeşitli ekonomik rehabilitasyon ve çatışmadan etkilenen nüfusların yaşam koşullarının iyileştiren ve mültecilerin geri dönüşü için gerekli şartları sağlayan projelere destek vermektedir.

Sovyet idaresinden kurtulduktan sonra Gürcistan’ın esas amacı Avrupa’ya yakınlaşarak Avrupalılaşmak, Avrupalı bir devlet olmak kabul edilmektir. Gürcistan, uluslararası topluma batılı norm ve standartlar ışığında entegrasyonu hedeflenmiştir. 1990 yıllardan itibaren Gürcistan hükümeti, Avrupa kimliğini kazanması ve Avrupa kulübünün bir parçası olması için çok fazla çabalanmıştır. Batı Dünyası uluslararası hukuk çerçevesinde “Gürcistan’ın toprak bütünlüğüne” her zaman destek vermiştir. Uluslararası hukukun temel belgesi Birleşmiş Milletler Kurucu Sözleşmesi’dir. Bu Sözleşmeye göre “BM üyesi olan

devletlerin sınırları, egemenliği BM tarafından tanınmıştır ve güvence altına alınmıştır, dolayısıyla üye devletin ülkesel bütünlüğü ilgili devletin rızası olmadan güç kullanılarak değiştirilemez.” Günümüz BM’nin bu kuralı, uluslararası hukuk en temel ilkelerinden birisidir. Bu ilke, günümüzdeki AGİT ve Avrupa Konseyi gibi geniş kapsamlı ve önemli uluslararası örgütleri kuran devletlerarası sözleşmelerde de kabul gören temel ilkelere aittir. Dolayısıyla, BM üyesi Gürcistan içinde bulunan Samaçablo ve Abhazya ayrılıkçı bölgelerin tek taraflı bağımsızlıklarını ilan etmeleri, Rusya tarafından bu iki bölgenin bağımsızlık kararını tanıması BM üyesi olan Gürcistan’ın ülkesel bütünlüğünün bozulması uluslararası hukuk kurallarına aykırıdır. ABD’nin ve diğer Batılı güçlerin vurgusu bu yöndedir ve doğrudur. Batı İttifakı, Gürcistan’ın ülkesel bütünlüğünü savunup her zaman korumaya çalışmıştır. Dolayısıyla Batı İttifakı, Samaçablo ve Abhazya ayrılıkçı bölgelerin tek taraflı bağımsızlığını kabul etmeyerek bunu “uluslararası hukuka aykırı, dünya barışına ve demokrasiye yönelik tehdit” olarak değerlendirmektedir. Ayrıca bu iki ayrılıkçı bölgenin bağımsızlık ilanlarını tanımış olan Rusya, Batı İttifakı tarafından, “uluslararası hukuka aykırı davranmakla, Gürcistan’ın ülkesel bütünlüğünü bozmakla” suçlanmaktadır. Ağustos 2008 yılında Gürcistan’da yaşanmış 5 günlük savaştan dolayı ABD merkezli Batı İttifakı ile Rusya arasında yeni bir mücadele ve rekabet süreci şekillenip yükselmiştir.

Güney Kafkasya ülkelerden biri olan Gürcistan petrol ve doğalgaz gibi kaynakları açısından zengin değildir. Fakat Kafkasya’da denize bağlantısı olan tek bir ülkedir. Dolayısıyla doğu-batı enerji koridorunda transit ülke olarak ön plana çıkan Gürcistan ABD’nin dış politikasında önemli bir yer almaktadır. Bu bağlamda bu önemli petrol transit hattın bulunduğu bölgenin güvenliği ve Gürcistan’ın toprak bütünlüğünün sağlanması enerji hattının güvenliği anlamına gelmektedir. ABD, bu hattın güvenliğinin sağlanmasını kendi görev olarak görmüştür. ABD, “yaşamsal çıkar alanı” ilan ettiği Güney bölgedeki çatışmaların çözüm sürecine aktif olarak katılmıştır. ABD, Gürcistan’ın toprak bütünlüğünü ilgilendiren Abhazyave Samaçablo sorunlarının kendi çıkarların bakımından çözmeye çalışmıştır. Bu bağlamda ABD’nin birinci amacı bölgedeki etnik çatışmaları önlenmesi ve bölgede Rusya’nın ağırlığının sona erdirilmesi olmuştur. Ancak belli ki, ABD’nin Kafkasya’daki petrol ve doğalgaz gibi kaynaklar üzerindeki kontrolü ele geçirmesi ve bölgede üretilen enerjinin sorunsuz bir şekilde Batı’ya ulaşması Rusya’yı rahatsız edecektir.

ABD’nin, Güney Kafkasya’ya ilgisini öncelikle ekonomik çıkarlardan değerlendirmek mümkündür. Bölgenin petrol ve doğalgaz gibi kaynaklara sahip olması, petrol kaynaklarının işletilmesi ve uluslararası pazara güvenli bir şekilde ulaştırılması ABD’nin Güney

Kafkasya'ya yönelik dış politikasının esas unsurudur. Fakat bölgede petrol boru hatlarını kontrol eden Rusya'nın varlığı ABD'nin bölgedeki çıkarlarını engellenmektedir.

Gürcistan'ın çok önemli jeopolitik konumundan dolayı Washington, Gürcistan'ı, Karadeniz ve Kafkasya bölgelerinin kapısı olarak görmektedir. Dolayısıyla işbirliğinin gelişmesine paralel olarak ABD, Gürcistan'da tek başına söz sahibi olmaya çalışmıştır. Kasım 2003'te Shevardnadze'nin Gül Devrimi ile yönetimden uzaklaştırılmasının ve yerine Amerika yanlısı Saakashvili'nin getirilmesinin arkasında ABD'nin olduğu görülmektedir. ABD tarafından Kafkasya'nın kapısı konumunda olan Gürcistan'ın kontrol edilmesi vasıtasıyla Güney Kafkasya'nın kontrolü, Karadeniz'in, Hazar petrol ve doğalgaz transit yollarının da elle geçirilmesi anlamını taşımaktadır. Dolayısıyla ABD Gürcistan yönetimine her türlü desteğinde bulunmuştur.

Karadeniz'in kontrolünün ele geçirilmesi ABD için çok önemli avantajlar sağlayacaktır, Birinci, Karadeniz, Doğu-Batı ve Kuzey-Güney enerji koridorlarının tam kesiştiği noktada bulunmaktadır. Karadeniz jeopolitik konumu ABD için çok büyük önem taşımaktadır. İkincisi, Rusya'yı çevrelemek için Karadeniz çok önemli imkânlar sağlamaktadır. Gürcistan'da "Gül Devrim" sonrası ABD ile çok samimi ilişkiler kurması, Karadeniz bölgesinde ABD'nin politik manevralarını kolaylaştırmaktadır. Üçüncüsü ise ABD'nin Karadeniz'de varlığı Rusya karşıtı politikalar izleyen bölge ülkelerine güç vererek cesaretlendirecektir.

Gürcistan'da iç sorunu olan Samaçablo ve Abhazya'da yaşanan etnik çatışmalar merkezi yönetimin tüm çabalara rağmen hala çözüm beklemektedir. Bunun nedeni Gürcistan'ın jeopolitik konumudur. ABD ve Rusya arasındaki bu ülke üzerinde yaşanan güç mücadelesinden dolayı etnik çatışma taraflar arasında uyuşmazlık sıcak askeri çatışmaya dönüşme tehlikesini her zaman taşımaktadır.

KAYNAKÇA

A. KİTAPLAR VE MAKALELER

Abashidze Z., **NATO da saqartvelo utopiadan realobamde, NATO ve Gürcistan ütopyadan gerçeğe**, Tiflis, Bakur Sulakauri Yayınevi, 2000.

Abashidze Z., **dangreuli kedlebis chrdilshi 1990-1991, Yıkılmış Duvarların Gölgesinde 1990-1991**, Tiflis, Bakur Sulakauri Yayınevi, 2012.

“Abhazya Cumhuriyeti’nin Devlet Bağımsızlık Kararnamesi”, Birleşik Kafkasya Konseyi, Sap 24,2000.

“Abkhazya Today”., The International Crisis Group Europe Report, N°176, 15 September, 2006

Ağacan K., “ABD’nin Gürcistan’a Asker Göndermesi: Terörle Mücadelede Üçüncü Cephe mi, Yoksa Köşe başının Tutulması mı?”, Stratejik Analiz, Cilt 2, Sayı 24, Nisan, 2002.

Ağacan K., “Gürcistan: Çok Milletli Yapıda Devlet İnşa Sürecinin Öyküsü”, Der., Aslanlı A ve Cavid Veliev, **Güney Kafkasya: Toprak Bütünlüğü, Jeopolitik Mücadeleler ve Enerji**, , Ankara, Berikan Yayınevi, 2011.

Ağacan K., “Gürcistan’a Yönelik Artan Rus Baskıları ve Türkiye”, Stratejik Analiz, Cilt 1, Sayı 4, Ağustos 2000.

Ağacan K., **ABD'nin Kafkasya Politikası, Değişen Dünya Düzeninde Kafkasya**, Ed. Yeşil ot, İstanbul, Kitabevi yay., 2005.

Ağacan K., “Abhazya'nın Rusya Tarafından Gizli İlhakı”, *Stratejik Analiz*, Cilt: 3, Sayı: 20, Mart 2003.

Ağacan K., “Güney Kafkasya”, *Stratejik Öngörü*, 2023 dergisi, 2006.

Ağacan K., “Gürcistan'a yönelik Artan Rus Baskıları ve Türkiye”, *Stratejik Analiz*, Cilt 1, Sayı 4, Ağustos 2000.

Ağacan K., “Rus Liberal İmparatorluk Stratejisi, Güney Kafkasya ve ABD”, 2023 dergisi, Sayı.31., Ankara, 2003.

Ağacan K., “Rusya'nın Gürcistan'a Vize Uygulaması Silahsız Savaş mı?”, *Stratejik Analiz*, Cilt 2, Sayı: 9, Eylül 2001.

Ağacan K., “Saakashvili'nin Güney Osetya Operasyonu: Bir Hipotezin Tezi”, *Stratejik Analiz*, Cilt. 5, Sayı: 54, Ekim 2004.

Akçay D., **Self-determinasyon: Bir ilkenin Ölenemez Nötralizasyonu**, İstanbul, Aybay Yayınları, 1988.

Akhaladze L., Gamakharia C., Beridze T., Gvantseladze T., **Ocherki iz istorii Gruzii s drevneishix vremen do nashix dnei, Gürcistan Tarihinden Kronikleri Eski Zamanlardan Günümüze Kadar**, Tiflis, İvereli yay., 2016.

Akhaladze L., “Inscriptions of the Kings of Egris-Abkhazeti”, *Informational –analytical journal Abkhazeti*, N: I.Tiflis, 2004.

Aktoprak E., **Devletler ve Ulusları: Batı Avrupa'da Milliyetçilik ve Ulusal Azınlık Sorunları**, Ankara, Tan Kitabevi Yayınları, 2010.

Aktürk Ş., “Etnik Kategori ve Milliyetçilik: Tek-Etnili, Çok-Etnili ve Gayri-Etnik Rejimler”, *Doğu Batı dergisi*, 9 -38, İstanbul, doğu batı yay., 2006.

Alekseevna A., “Voorujenii konflikt v ujnoi osetii ie ego posledstviya- Güney Osetya'da silahlı Çatışma ve Yansımaları”, *Krasnaya zvezda dergisi*, Moskova, 2009.

Antonenko, O., “samxedro konfliktis dasasruli da shida debatebi rusetshi, Askeri çatışmasının bitişi ve Rusya'da iç tartışmaları”, **Devlet ve Güvenlik**, II Bölüm, Tiflis, Barış, Demokrasi ve Kalkınma Kafkas enstitüsü yay., 2016.

Antonenko O., “rusetis Chartva konfliktshi, Çatışmaya Rusya'nın katılması, **Devlet ve Güvenlik**, II Bölüm, Tiflis, Barış, Demokrasi ve Kalkınma Kafkas enstitüsü yay. 2016.

Arbatova A. N., “The Impact of the Caucasus Crisis on Regional and European Security”, *Southeast European and Black Sea Studies*, Vol. 9, No. 3, September, 2009.

Arısoy A., “Avrupa’da Federalizm Geleneği ve Avrupa Bütünleşmesinde Federalist Akımlar”, Ege Akademik Bakış Dergisi, 10(4), 2010.

Armaoğlu F., **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi**, 12. Basım, İstanbul, Alkım Yayınları, 1999.

Arsava, F., **Azınlık Kavramı ve Azınlık Haklarının Uluslararası Belgeler ve Özellikle Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesinin 27. Maddesi Işığında İncelenmesi**, Ankara, Ankara Üniversitesi SBF Basımevi, 1993.

Arsava F., “Self-Determinasyon Hakkı ve Kosova”, Uluslararası Hukuk ve Politika, 5(17), 2009.

Arsava F., **Self-determination Hakkının Tarihi Gelişimine Bir Bakış ve Aaland Adaları Sorunu**, Cilt: 1, Ankara, AÜSBF Yayınları, 1981.

Aslanlı A., “Abhazya’da Sonun Başlangıcı mı?”, Cumhuriyet Strateji, Sayı 28, 25 Ocak 2005.

Asmus R., **Mtsire omi romelmac msofllo shedzra, saqartvelo, ruseti da dasavletis momavali, Dünyayı Sarsan Küçük Savaş, Gürcistan, Rusya ve Batı’nın Geleceği**, Tiflis, İlia Devlet Üniversitesi Yayınları, 2010.

Aşkın M., “Kimlik ve Giydirilmiş Kimlikler”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10(2), 2007.

Ateş D., “Etnisiteden Ulusa, Ulustan Etnisiteye: Kültürel, Siyasi ve İktisadi Çerçeveseler”, Doğu Batı Düşünce Dergisi, Ankara, Doğu Batı Yay. Yıl 11, Sayı 44, 2008.

Aydın S., “Etnik Bir Ad Olarak Türk Kavramının Sınırları ve Genişletilmesi Üzerine”, Birikim dergisi, 71-72 Mart-Nisan, Ankara, 1995.

Aydın M., **Rusya Federasyonu’nun Orta Asya-Kafkasya Politikası: Yakın Çevre Doktrininin İnşası, Küresel Politikada Orta Asya**, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2005.

Ayman, S. G., **İyi Komşuluğun Formülü, Türk Dış Politikasında Teritoryal Sorunlar**, İstanbul, yalın yayıncılık, 2012 .

Bahturidze Z., “Cumhurbaşkanı Saakashvili döneminde Gürcistan’ın iç politika yönü”, Sosyal sorunların modern araştırma dergisi, No:3, Cilt:7. 2011.

Balasaniani M., **Samtskhe-javakheti toponimia,somkheti da misi mimdebare teritoriebi, Samtskhe-javakheti Toponimleri, Ermenistan ve Çevresindeki Toponimleri**, Tiflis, Gürcü Patrikhanesin Gürcistan Üniversitesi yay. 2016.

Baskın O., **Küreselleşme ve Azınlıklar**, 4.Basım, Ankara, İmaj Yayınevi, 2001.

Baskın O., **Türkiye’de Azınlıklar**, Ankara, İletişim yay., 2004.

Bendianishvili A., **saqartvelos pirveli respublika 1918-1921, Gürcistanın ilk Cumhuriyeti 1918-1921 yy.**, Tiflis, Mematiane yay., 2001.

Beniashvili A., **saqartvelos pirveli respublika1918-1921, Gürcistan'ın ilk cumhuriyeti 1918-1921**, Tiflis, Mematiane yay., 2007.

Berdzenishvili N, Canashia S., **Gürcistan Tarihi**, İstanbul, Sorun yayınları, 1987.

Berghe P., **A Socio-Biological Perspective, içinde Nationalism**, ed. John Hutchinson, Anthony Smith, New York, Oxford University Press, 1994.

Bertsch K. G., **Crossroads and Conflits, Security and Foreign Policy in the Caucasus and Central Asia**, New York, Routledge press, 2000.

Beygua V., **Abhazya Tarihi**, çeviren: Tuna M., İstanbul, Asyayın, 2000.

Bezhanishvili Z., “Between Conşict and Partnership, Contemporary Developments in Russian-Georgian Relations”, Russian Politics and Law, Vol. 47, No. 3, May-June 2009.

Bgajba O. X., ve Lakba, S. Z., **Istoria Abkhazı s drevneishix vremen do nashix dnei, Antik Çağdan Günümüze Kadar Abhazya'nın Tarihi**, Sohum, alasharbaga yay. 2007.

Brewer B. ve Pierce K. P., “Social Identity Complexity and Outgroup Tolerance” Personality and Social Psychology Bulletin, 31, 2005

Brown E. M., **Causes and Impliations of Ethnic Conflict, Ethnic Conflict and International Security**, Princeton, Princeton University Press, 1993.

Brown E. M., **Nationalism and Ethnic Conflict**, Cambridge, MIT Press, 2001.

Burgess M., **Comparative Federalism -Theory and Practice**, , London and New York, Routledges press, 2006.

Capotorti F., **Study on the Rights of Persons Belonging to Ethnic, Religious and Linguistic Minorities**, New York, United Nations Publications, 1996.

Cassese A., **Self Determination of Peoples**, England, Cambridge University Press, 1995.

Caşın M. H., “ABD'nin Kafkasya Politikasında Rusya ile Ortaklık ve Rekabet Paradoksunun Olası Gelişmelerini Anlamak”, Arı, T. **Orta Asya ve Kafkasya: Rekabetten İşbirliğine**, Bursa, MKM Yayıncılık, 2010.

Cemilli E., **ABD'nin Güney Kafkasya Politikası**, İstanbul, IQ Kültür Sanat yay., 2007.

Chandra K., **Constructivist Theories of Ethnic Politics**, Oxford, Oxford University Press, 2012.

Chepurin A., “Seven Subjects on Russian-Georgian Agenda”, International Affairs, Cilt: 50, Sayı: 3, Moscow, 2004.

Chernysh K., **Russian Policy Discourse During and After the Georgian War: Representations of NATO**, İsveç, Linköpings Universitet yay. 2010.

Chigorin A., “Russian-Georgian Relations”, International Affairs, Cilt: 49, Sayı: 1 Moscow, 2003.

Chipman J., **Managing the Politics of Parochialism, Ethnic Conflict and International Security**, Ed. by Michael E. Brown, Princeton, Princeton University Press, 1993.

Coaklei J., “The Resolution of Ethnic Conflict: Towards a Typology”, International Political Review, Vol. 13, No. 4., 1992.

Connor W., **A Nation is a Nation, is a State, is an Ethnic Group**, Oxford, Oxford University Press, 1994.

Connor W., **Nationalism and Political Illegitimacy, Ethnonationalism in the Contemporary World**, Ed. by. Daniele Conversi, New York, Routledge press, 2002.

Coppieters B., and Legvold R., **Statehood and Security: Georgia After the Rose Revolution**, Massachusetts, The MIT Press, 2005.

Coppieters B., **War and Secession: A Moral Analysis of the Georgian-Abkhaz Conflict, Contextualizing Secession: Normative Studies in Comparative Perspective**, New York Oxford University Press, 2003.

Cordell K., **Introduction: Aims and objectives, Ethnicity and Democratisation in the New Europe**, New York, Routledge press, 1999.

Cornish P, and Geoffrey E., “The Strategic Culture of the European Union: A Progress Report”, International Affairs, Cilt: 81, Sayı: 4, Temmuz 2005.

Coşkun C., “Türkiye’de İdari Vesayet Denetimi ve Yerel Yönetimlerin Özerkliği”, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, 5(3), 1996.

Cotter J., “Cultural Security Dilemmas and Ethnic Conflict in Georgia”, The Journal of Conflict Studies, Cilt: 9, Sayı: 1, 1999.

Crawford J., **The Creation of States in International Law**, Second Edition, Oxford, Clarendon Press, 2006.

Cumburidze D. **Saqartvelo-rusetis urtiertobebi XVIII-XXI saukuneebshi, XVIII- XXI yüzyıllarda Gürcistan-Rusya İlişkileri**, Cıld I., Tiflis, Meridiani yay., 2016.

Cvetkovski N., “The Georgian-South Ossetian Conflict”, Danish Association for Research on the Caucasus-Aalborg University, 1999.

Çavuşoğlu N., **Azınlık Nedir? Azınlık kavramı üzerine tartışmalar için, İnsan Hakları Yılığ**, Cilt 19-20, Ankara, Todaie, 1998.

Çavuşoğlu N., **Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Azınlık Hakları**, 2. Baskı, İstanbul, Su Yayınları, 2001.

Çelikpala M., **Kuzey Kafkasya'da Anlaşmazlıklar, Çatışmalar ve Türkiye**, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2006.

Çelik A., B., **Travmaların aşılmasında toplumsal mutabakat, Barış Kitabı: Bireyden Topluma Savaşın ve Barışın Ruh Hali**, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yay. 2009.

Çevikbaş R., “Türkiye’de Yerel Yönetimlerde Yerel Özerklik Ve İdari Vesayet”, Yerel Siyaset Dergisi, 3(32), 2008.

Çiloğlu F. **Gürcülerin Tarihi**, İstanbul, Kafkas araştırmaları yay., III, 1993.

Çiloğlu F., **Rusya Federasyonu’nda ve Trans Kafkasya’da Etnik Çatışmalar**, İstanbul, SinatleYayınları, 1998.

Çoban F., “Gürcistan’da Etnik Kimlik ve Güvenlik Algısı Bağlamında Ahıskalı Türkler”, *Uluslararası Ahıskalı Türklerin Hukuki ve Sosyal Sorunları Sempozyumu*, Giresun Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi-karasam, 14-15 Nisan 2014.

Çolakoğlu S., ”Türkiye’nin Gürcistan politikası” Chveneburi Kültürel Dergi, sy. 36, İstanbul, 2009.

Dağı Z., **Kimlik, Milliyetçilik ve Dış Politika: Rusya’nın Dönüşümü**, İstanbul, Boyut Kitapları, 2002.

Danilov D., “Russia’s Search for an International Mandate in Transcaucasus”, der. Bruno Coppier, **Contested Borders in the Caucasus**, Brüksel, Vubpress, 1996.

Demir A. F., “SSCB Sonrası Dönemde Türkiye-Ermenistan İlişkileri”, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Ankara, Cilt:2, Sayı:5, 2005.

Demir, A. F., **Türk Dış Politikası Perspektifinden Güney Kafkasya**, İstanbul, Bağlam Yayınları, 2003.

Demirağ Y., “Bağımsızlıktan Kadife Devrime Türkiye-Gürcistan İlişkileri”. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 2 (7), 2005.

Demirağ Y., “Kafkasya’da Türk ve Rus Politikası”, *Stratejik Analiz*, Cilt: 4, Sayı: 40, Ağustos, 2003.

Devdariani J., “saqartvelo da ruseti: rtuli gza urtiertgagebisaken, Gürcistan ve Rusya, İlişkilerin Zor Yolu”, **Devlet ve Güvenlik**, II Bölüm, Tiflis, Barış, Demokrasi ve Kalkınma Kafkas enstitüsü yay. 2006.

Diasamidze B., “Batumis sakıtkhı XVIII-XIX XVIII-XIX saukuneebis ruset-turketis omebshı, XVIII-XIX XVIII-XIX yüzyıllar Rusya-Türkiye savaşlar dönemlerinde Batum Sorunu,” *komşu devletlerin Jeopolitik çıkarları bağlamında Güney-Batı Gürcistan Sempozyonu*, Batum, 2009.

Diasamidze B., **Giorgobidan Giorgobamde, Giorgobidan Giorgoba'ya Kadar**, Batumi, Tsiskari yay., 2005.

Doğan İ., “Siyasal Bir İlke Olarak Halkların Kendi Geleceğini Belirleme İlkesine Devletler Hukuku Açısından Bakış”, Kamu Hukuku Arşivi Dergisi, Cilt: 9, Sayı:1,2006.

Dzarusov R. S., **piatidnevnyaya voyna na kavkaze, Kafkasyadaki beş günlük savaş**, Moskova, stalitsa yay., 2009.

Efegil E., “Türkiye Kürt Sorununa Çözüm Bulabilir mi?” Karar Vericilerin Önerilerinin Karşılaştırılmalı Analizi, Uluslararası Davraz Kongresi, Küresel Diyalog, 2009.

Efegil E., “Washington’un Hazar Havzası Projesi ve Türkiye”, Avrasya Dosyası, Sayı.2., 2000.

Elazar D. J., “Federal Systems of the World: A Handbook of Federal, Confederal and Autonomy Arrangements”, Longman Group UK, Essex, 1991.

Elnur H.M, **Yeni Çarlar ve Rus Dış Politikası**, İstanbul, IQ Yayıncılık, 2007.

Erisken Th.H., **Ethnicity and Nationalism: Anthropological Perspectives**, Second Edition, London, Pluto Press, 2002.

Erk J., “Swiss Federalism and Congruence”, Nationalism and Ethnic Politics, Cilt. 9, No. 2, Yaz 2003, s.52

Ertürk S., **II. Dünya Savaşında Yer Altında Savaş**, Ankara, Berikan yay., 2004.

Eryılmaz B., **Kamu Yönetimi Düşünceler-Yapılar-FonksiyonlarPolitikalar**, Kocaeli, Umuttepe Yayınları, 2012.

Frolov A., “Rossia i Gruzia: Nekotorie itogi konflikta - Rusya ve Gürcistan: Çatışmanın Bazı Sebepleri”, (Vlast dergisi, N: 10, 2008.

Gachechiladze R., **sakartvelo msoplio kontekstshi - XX da XXI saukuneebis politikuri tskhovrebis dziritadi momentebi**, Tiflis, bakur sulakauri yay. 2013.

Gahrton P., **Georgia: Pawn in the New Great Game**, New York, Pluto Press, 2010.

Gamakharia C., Akhaladze L., **Afk hazeti/Saqartvelo: İstoria-Kultura, Abhazya/Gürcistan: Siyaset-Kültür**, Tiflis- İstanbul, Abhazya Bilim Adamları Desteği Vakfı Tarafından Yayımlanmıştır, 2016.

Ganguly R. And Taras C., **Understanding Ethnic Conflict: The International Dimension**, Newyork, Longman yay., 2002.

Geertz C., **The Interpretation of Cultures**, London, Fontana Press, 1993.

Gelashvili G., **germaneli mogzaurebi saqartveloshi (XVIII- XIX ss.), axali da uaxlesi istoriis sakitxebi, Gürcistan'da Alman Gezginleri, Yeni ve Çağdaş Tarih Sorunları**, Tiflis, Devlet yay. 2007)

“Georgia, Ministry of Education and Culture of Abkhazya”, Tiflis, Inst. of History and Ethnology of Iv. Javakhishvili, yay. 2011.

Gogolishvili O., **Berlinis kongresi da misi shedegebi, Berlin Kongresi ve Sonuçları**, Batum, Devlet yay., 2016.

Gökçe C., **Kafkasya ve Osmanlı İmparatorluğunun Kafkasya Siyaseti**, İstanbul, (Şamil Eğitim ve Kültür Vakfı, 1979.

Green D. P. ve Seher R. L., **What Role Does Prejudice Play in Ethnic Conflict?**, England, Yale University press, 2003.

Guibernau M., **Milliyetçilikler**, Çev. Ayşe Nur Domaniç, İstanbul, Sarmak Yayınevi, 1997.

Gurr T., R., **Minorities, Nationalists, and Ethnopolitical Conflict, Managing Global Chaos: Sources of and Responses to International Conflict**, Washington DC, US Institute of Peace, 1996.

Gurr T., R., ve Harff B., **Ethnic Conflict in World Politics**, Boulder, Westview Press, 1994.

Guruli V., **Georgievskis traqtati 1783 , Georgievs Anlaşması 1783**, Tiflis, Üniversalı yayı., 2013.

Güler A., **Osmanlıdan Cumhuriyete Azınlıklar**, Ankara, Türkar, Türk Metal İş Sendikası Araştırma Bürosu, 2003.

Güner Ö., “Gürcistan'da Yeni Yönetim, Etnik Ayrılıkçı Bölgeler ve Güvenlik”, M. Turgut Demirtepe, **Orta Asya ve Kafkasya'da Güç Politikası**, Ankara: USAK Yayınları, 2008.

“Gürcistan krizi değerlendirme raporu”, Usak Raporları, Sayı: 08-03 uluslararası stratejik araştırmalar kurumu, Ankara Ağustos, 2008

“Gürcistan-Abkhazya Anlaşmazlığı, Dünü, Bugünü, çözüm Perspektifleri”, Diaspora ye Entegrasyon Enstitüsü, Nart Dergisi, Sayı:25, 2001.

Gürses E., “Kafkasya'da Uluslararası Rekabet”, Avrasya Dosyası, Cilt 7, Sayı 1, İlkbahar 2001.

Gvalia G., **rogor ircheven patara qveknebi strategiul mokavshireebs? Dabalansebis da mitmasnebis strategiebi samkhret kavkasiis regionshi- Küçük Devletler Stratejik Müttefikleri Nasıl Seçiyorlar? Güney Kafkasya bölgesinde dengeleme stratejileri**, Tiflis, İlia Devlet Üniversitesi Yay., 2013.

Gvenetadze E., **saertashoriso urtiertobebshi NATO, NATO uluslararası ilişkilerde**, Tiflis, Gürcistan teknik üniversitesi yay, , 2009.

Hafkin G., “The Russo-Georgian War of 2008: Developing The Law of Unauthorized Humanitarian Intervention After Kosovo“, Boston University International Law Journal, Vol. 28, 2010.

Hannum H., **Autonomy, Sovereignty and Self-Determination: The Accommodation of Conflicting Rights**, Philedelphia, University of Pennsylvania Press, 1996.

Hazır H., “Demokrasilerde Etniklik Sorunu ve Türkiye Açısından Tartışılması”, Avrasya Dosyası, C.3, S.4, 1996.

Heraclides A., “Secessionist Minorities and External Involvement”, International Organizations, Vol 44, No. 3, Summer 1990.

Hobbes Th., Leviathan, Oxford: Oxford University Press, 1996.

Horowitz D. L., **Ethnic Groups in Conflict** , Berkeley, London, Los Angeles, University of California Press, 2000.

Hryan St., **Ethnic Conflict and International Relations** England,, Dartmouth Publishing Company, 1995.

Hutchinson J., and Smith Anthony, **Ethnicity: Introduction**, Oxford-Newyork, Oxford University Press, 1996.

Isaacs H. R., **Basic Group Identity: The Idols of the Tribe, Ethnicity: Theory and Experience**, Cambridge, Harvard University Press, 1975.

İtonishvili V., **agmosavlet saqartvelos mtianetis istoriidan, Doğu Gürcistan’ın Dağlar Tarihinden**, Tiflis, 1992.

Javakhishvili İv. **Qartveli eris isitoria, saqartvelos tskhovreba da tavgadasavali I saukunidan VII saukunis pirvel nakhevramde, Gürcü Milleti Tarihi, Gürcistan’ın Hayatı I. Yüzyıldan VI yüzyılın Birinci Yarısına kadar**, Cilt I, III Bölüm, Tiflis, Tiflis Devlet Üniversitesi yay. 1979.

Jorbenadze B., **qartuli dialeqtologia, Gürcü Diyalektoloji**, Tiflis, mecniereba yay., 1989

Kalaycı H., “Etnisite ve Ulus Karşılaştırması”, Doğu Batı Düşünce Dergisi, Yıl 11, sayı 44, doğu batı yay., İstanbul, 2008.

Kanbolat H., “Abhazya Örneğinde Kosova’nın Güney Kafkasya Yansımaları”, Stratejik Analiz, Cilt 9, Sayı.98. Nisan 2008.

Kanbolat H., “Abhazya ve Güney Osetya Sorunu Çatışmaya Yönelebilir mi?”, Stratejik Analiz, Haziran 2008.

Kanbolat H., “Gürcistan Nereye Gidiyor: Demokrasiye mi Totalitarizm mi?”, Stratejik Analizi, Ankara, 2007.

Kanbolat H., “Karadeniz’de NATO Gündemi”, Stratejik Analiz, Sayı 72, Nisan 2006.

Kantarıcı H., “Gürcistan’ın Güney Osetya’ya Yönelik Stratejik Hamlesinin Kafkasya Jeopolitiğine Yansımaları”, 2023 dergisi, Sayı 89, 15 Eylül 2008.

Kantarıcı Ş., “Kafkasya’da Etnik Çatışmalar Eksenin, Güney Osetya Sorunu”, ed. Cavid Veliev ve Araz Aslanlı, **Güney Kafkasya: Toprak Bütünlüğü, Jeopolitik Mücadeleler ve Enerji**, Ankara, Berikan Yayınevi, 2001.

Kantarıcı Ş., “Kafkasya’da Etnik Çatışmalar Eksenin, Güney Osetya Sorunu”, ed. Cavid Valiev ve Karabayram A., **Rusya Federasyonu’nun Güney Kafkasya Politikası**, Ankara, Lalezar kitabevi, 2007.

Karasar H., “Saakashvili Pulled the Trigger: Turkey between Russia and Georgia”, SETA Policy Brief, Sayı: 20, Ankara, 2008.

Kasım K., **Soğuk Savaş Sonrası Kafkasya**, Ankara, USAK Yayınları, 2009.

Kaufman Ch., “Possible and Impossible Solutions to Ethnic Civil Wars”, *International Security*, C.20, Sayı, 4, ilkbahar,1996.

Kaufman S.J., “Escaping the Symbolic Politics Trap: Reconciliation Initiatives and Conflict Resolution in Ethnic Wars” *Journal of Peace Research*, Vol. 43, No. 2, 2006.

Kaufman S.J.,” Ethnicity as a Generator of Conflict”, *Handbook of Ethnic Conflict*, Routledge, 2010.

Kauhchishvili T., **Herodotes Tsnobebi Sakartvelos shesaheb, Herodot’un Bilgileri Gürcistan Hakkında**, c. I, Tiflis, Sovyet Gürcistan Bilimler Akademisi yay., 1960.

Kaynak M., ve Gürses E., **Büyük Ortadoğu Projesi**, İstanbul, İlk yay., 2004.

Kazın F. A., “Vzaimootnosheniya Rasia s yujnoi osetiyei i abhaziyei v sravnitelnom perspektive Rusya ve Güney Osetya ve Abhazya arasındaki ilişkilerde karşılaştırmalı perspektivleri”, *Polis dergisi*, №1 2009.

Keating M.,” Federalism And The Balance Of Power in European States, SIGMA ,Support for Improvement in Governance and Management, France, OECD, Organisation for Economic Cooperation and D pment, 2007.

Keleş R., **Yerinden Yönetim ve Siyaset**, 8. Basım, İstanbul, Cem Yayınevi, 2012.

Khangoshvili Kh., **qistebi, Kistlar**, Tiflis, 2005.

Kharadze K., **saqartvelos istoriuli geografia Shida qartli, Gürcistan’ın Tarihsel Coğrafyası Shida Kartli**, Tiflis, Sabchota yay., 1992.

Kılıç D., “Self-Determinasyon ilkesinin Azınlıklar Açısından Değerlendirilmesi”, Ankara, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 12(1-2), 2008.

Kırdar S., “Conflict Resolution in Georgia: An Analysis Applying the Intractable Conflict Theory and the Govermental Politics Model, Perceptions, Winter 2008.

Kiknadze G., “Sabchota khelisuflebis clebshi 1921-1990, Sovyet İktidarın Döneminde 1921-1990”, **XVIII-XXI yüzyıllarda Gürcistan-Rusya İlişkileri**, Cilt II, Tiflis, meridiani yay., 2016.

Kiknadze V., **Saqartvelo-rusetis urtiertobebi XVIII-XXI saukuneebshi, XVIII- XXI yozlarında Gürcistan-Rusya İlişkileri**, Cilt I. Tiflis, meridiani yay., 2016.

King Ch., “Potemkin Democracy: Four Myths About Post-Soviet Georgia”, The National Interest, Sayı: 64, 2001.

King Ch., “The Five-Day War Managing Moscow After the Georgia Crisis”, Foreign Affairs, Vol. 87, No. 6, November/December, 2008.

King P., **Federalism and Federation**, Croom Helm, London and Canberra, 1982.

Kobakhidze B., Sılaqadze D., Vacharadze.A., **saqartvelos pırveli respublika, Gürcistan’ın ilk Cumhuriyeti**, Tiflis, Gürcistan mili Arşivi yay., 2016.

“Konseptsia Vneshney Politiki Rossiyskoy Federatsii, Rusyanın dış politika doktrini”, Vestnik Dergisi, No. 1, 1993.

“Kontseptsia vneshnei politiki Rosiiskoi Federatsii, Rusya federasyonun dış politika doktrini”, diplomatik dergisi, № 8, 2000.

Korotkeviç V.,I., **istoria sovremenoi Rossii 1991-1993, Çağdaş Rusya’nın Tarihi 1993-2003**, Sankt-Peterburg, Sankt-Peterburg Üniversitesi yay., 2004.

Köktaş N., “Saakashvili Dönemi Gürcistan: İç ve Dış Politika Üzerine Bir Değerlendirme”, Antalya, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Doktora Bölümü, 2015.

Kudava M., Manjgaladze G., Rurua N., ve Sikharulidze V., “Georgian-NATO Relations and Georgian Security”, Center for Strategic and International Studies, Washington, 21 Mart 2006.

Kuloğlu A., “Rusya’nın Yeni Politikaları ve Türkiye”, Stratejik Analiz, Cilt 1, Say. 3, Temmuz 2000.

Kurat A., N., **Türkiye ve Rusya 1798-1919**, Ankara, TTK Yayınları, 2011.

Kurubaş E., **Asimilasyondan Tanınmaya: Uluslararası Alanda Azınlıkların Korunması ve Avrupa Yaklaşımı**, Ankara, Asil Yayın Dağıtım, 2004.

Kurubaş E., “Etnik Sorun Dış Politika Bağlamında Kürt Sorununun Türk Dış Politikasına Etkileri”, Avrupa Çalışmaları Dergisi 8, Ankara, 2009.

Kurubaş, E., “Etnik Sorun-Devlet İlişkilerini Sorunsallaşması ve Aktör Tutumlarındaki Açmazlar: Türkiye’deki Kürt Sorunu Örneği”, Liberal Düşünce, 2008.

Kurubaş, E., “Etnik Sorunlar: Ulus-Devlet ve Etnik Gruplar Arasındaki Varoluşsal İlişki”, Doğu Batı Düşünce Dergisi, Doğu Batı Yay., Yıl 11, Sayı: 44, Şubat-Mart 2008.

Kütükçü M. A., “Uluslararası Hukukta Self-Determinasyon Hakkı ve Türk Cumhuriyetleri”, Konya, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, N:12, 2004.

Kymlicka W., **Multicultural citizenship: a liberal theory of minority rights**, Oxford, New York, Clarendon Press, 1995.

Kymlicka W., **Is Federalism a Viable Alternative to Secession?**, Lehning, P. B. (Ed.), **Theories of Secession**, New York, Routledge press, 1998.

Lake D., Rothchild D., “Containing Fear: The Origins and Management of Ethnic Conflict”, International Security, vol. 21, no.2, 1996.

Lekishvili S., “kogda voznik termin yujnaya osetia? Güney Osetya terimi ne zaman ortaya çıktı?” Osetya Sorunu Broşürü, Tiflis, 1994.

Lijphart A., **Demokrasi Modelleri: Otuz Altı Ülkede Yönetim Biçimleri ve Performansları**, çev: Güneş Ayas-Utku Umut Bulsun, İstanbul, İthaki yay., 2014.

Lincoln M., “Georgia’s Rose Revolution”, Current History, Cilt: 103, Sayı: 675, 2004.

Lomouri N. **Berdzeni Logograposebis Tsnobebi Sakartvelos shesaheb, Yunan Logografların Bilgileri Gürcistan Hakkında**, Tiflis, Gürcistan ve Kafkas Tarihi Araştırmaları yay., 1963.

Lomsadze G., “Amid Controversy, Georgian Student Protest Movement Grows”, 10 Haziran 2003.

Lortkipanidze M., **afkhazebi da afkhazebi , Abhazyalar ve Abhazya**, I baskı, Tiflis Ganatleba yay., 1990.

Lortqifanidze M., **antikuri samyaro da qartlis samefo- iberia, Antik Dünyası ve Kartli Krallığı- İberiya**, Tiflis, Ganatleba yay., 1968.

Lynch Dov, “The Conflict in Abkhazya, Dilemmas in Russian Peacekeeping Policy”, The Royal Institute of International Affairs, London, 1998.

Makharadze I., **kartvelebi amerikashi, Gürcüler Amerika’da**, Tiflis, Bakur sulakauri yay. 2011.

Malanczuk P., **Modern Introduction to International Law**, Londra, Routledge press, 1997.

Mamisimedashvili Kh., **Vainakhebi da qartveli mtiulebi, Vaynakhlar ve Dağlarda yaşayan Gürcüler**, Tiflis, 1997.

Margoshvili L., **pankiseli qıstebıs wes-chveulebebi da tanamedroveoba, Pankisli Kistlerin Gelenekleri ve Modernlik**, Tiflis, 1985.

Marilyn B. Brewer ve K. P. Pierce, “Social Identity Complexity and Outgroup Tolerance”, Personality and Social Psychology Bulletin, 31, 2005.

Mayall J., “Nonintervention, self-determination and the new world order”, International Affairs, Cilt 67, No. 3, 1991.

Megrelishvili Sh., **samkhet dasavlet saqartvelos istorudan, Güneybatı Gürcistan Tarihinden**, Batumi, Sabchota yay. 1963.

Meliqishvili G., **dziebani saqartvelos kavkasiisa da axlo agmosavletis zveli istoriis dargshi, Gürcistan, Kafkasya ve Orta Doğu, Eski Tarih Araştırmaları**, Tiflis, Calı yay., 1999.

MeliqishvilimG., **saqartvelos istoria, Gürcistan’ın tarihi**, Tiflis, Sovyet Gürcistan yayınları, 1980.

Menteshashvili A., **İstoricheskie predposilki separatizma v Gruzii, Gürcistan’da ayrılıkçılığın tarihsel arka planı**, Tiflis, 1998.

Meral Öztoprak Sağır, H. Serkan Akıllı, “Etnisite Kuramları ve Eleştirisi”, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 28 No1, Mayıs 2004.

Mert, O., **Türkiye’nin Kafkasya Politikası ve Gürcistan**, İstanbul, IQ Kültür Sanat Yayıncılığı, 2004.

Metreveli E. ve Hakobyan, E., “The Political Underpinnings of U.S. Bilateral Aid to the Countries of Transcaucasus, Demokratizatsiy”, The Journal of Post-Soviet Democratization, 9 (3), 2001.

Metreveli R., **Tamar mefe 1184-1213, Kraliçe Tamar 1184-1213**, Tiflis, Gulani yay., 1992.

Mitchell L. A., **Uncertain Democracy: U.S. Foreign Policy and Georgia’s Rose Revolution**, Philadelphia, University of Pennsylvania Press, 2009.

Burduli G., “Mravaletnikuri da mravalkulturuli sakartvelo” Çok etnikli ve çok kültürlü n, Editor: Gvantsa (Multi Kültürlü Eğitim ve Kültür Çeşitlilik Modelin geliştirme Projesi”, Tiflis 2015.

Murinson A., “The Secessions of Abkhazya and Nagorny Karabagh: The Roots and Patterns of Development of Post-Soviet MicroSecessions in Transcaucasia”, Central Asian Survey, 23, 1, March 2004.

Muzalevsky R., “The Russian-Georgian War: Implications For The UN And Collective Securityé”, OAKA, Cilt. 4, Sayı, 7, 2009.

Nalbant A. , **Üniter Devlet Bölgeselleşmeden Küreselleşmeye**, 2. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yay., 2012.

Natmeladze M., Daushvili A., **saqartvelos uaxlesi istoria, Gürcistan’ın Çağdaş Tarihi**, Tiflis, Mematiane yay., 2004.

Natmeladze M., **Gürcistanın tarihi XIX-XX yüzyıllarda**, Cilt: 4, Tiflis, Palitra yay., 2012.

Nesrin K., **Yugoslavya Sorununun Ulusal ve Uluslar arası Boyutu**, İstanbul, Palme Yay., 2005.

Nichol J., “Russia-Georgia Conflict in South Ossetia: Context and Implications for U.S. Interests”, Congressional Research Service, CRS Report for Congress, Ankara, USAK Yayınları, 2009.

Nichol J., “Armenia, Azerbaijan, and Georgia: Political Developments and Implications for U.S. Interests”, Congressional Research Service, February 20, 2014.

Nodia Ghia, “Georgia: Dimensions of Insecurity”, Der. Bruno Coppieters & Robert Legvold **Georgia After the Rose Revolution**, London, The MIT Press, 2005.

Nodia Ghia, “A New Cycle of Instability in Georgia: New Troubles and Old Problems”, Der. Bertsch G. K., **Crossroads and Conflict: Security and Foreign Policy in the Caucasus and Central Asia**, New York, Routledge press 2000.

Nodia, Gia, **sakartvelos poliitikuri landshapti: migtsevebi, gamotsvevebi da perspektivebi, Gürcistanın Siyasi Manzara: Başarılar, Zorluklar ve Beklentiler**, Tiflis, CIPDD, 2006.

Nodia Gh., and Anchabadze Y., “Georgians and Abkhazians: The Search for a Peace Settlement”, Köln: Bundesinstitut für Ostwissenschaftliche und Internationale Studien, 1998.

Nussberger A., “The War between Russia and Georgia, Consequences and Unresolved Questions”, Göttingen Journal of International Law, N1, 2009.

Oberschall A., **Conflict and Peace Building in Divided Society**, New York Routledge Press, , 2007.

Oğan S., “Küresel Mücadelenin Yeni Rekabet Alanı: Karadeniz”, 2023 dergisi, Sayı 61, Mayıs 2006.

Oğan S., **Turuncu Devrimler**, İstanbul, Birharf yay., 2006.

Okan M. **Türkiye’nin Kafkasya Politikası ve Gürcistan**, (İstanbul, IQ Kültür-Sanat Yayıncılık, 2004.

Olçay, H. B., “Kosova nereden Nereye?”, Avrasya Etütleri, sayı 17, ilkbahar-yaz 2000.

Oran B., **Küreselleşme ve Azınlıklar**, 4.Basım, Ankara, İmaj Yayınevi, 2001.

Oran B., **Türk Dış Politikası**, Cilt.2, İstanbul, iletişim yay., 2005.

Oran B., **Türkiye’de Azınlıklar**, Ankara, İletişim yay., 2004.

Ökmen M, ve Baştan, S., **Kamu Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar ve Bir Yönetişim Faktörü Olarak Yerel Yönetimler, Kuramdan Uygulamaya kamu Yyönetimi**, Edit. Yılmaz A., Ökmen M., Ankara, Gazi Kitabevi, 2004.

Özdağ Ü., “S.S.C.B.’den Rusya Federasyonu’na (1985-1993)”, Avrasya Dosyası, Rusya, Kafkasya Özel, 1996.

Özer S., “Bağımsızlık Sonrası Gürcistan-Avrupa Birliği İlişkileri”, Uluslararası İlişkiler dergisi, Cilt 4, Sayı 15, Ankara, 2007.

Özgür N., **Balkanlar Devletlerinin Dış Politika Uygulamalarında Etnik Sorunların Rolü (1989-1997), Uluslararası Politikada Yeni Alanlar Bakışlar**, İstanbul, Der Yay, 1998.

Özkan G., “Who will stop Russia?” Turkish Daily News, Karadeniz Araştırmaları Dergisi, 13 Ağustos, 2008.

Özkan G., “Georgia’s NATO Membership Within Context of The Black Sea Dimension of The New Great Game”, (Karadeniz Araştırmaları Dergisi, Sayı:27, 2010.

Özkan G., “Gürcistan’ın NATO Bilmecesi ve Rusya”, Analist Dergisi, Sayı:17, Ankara, 2012.

Öztürk A., “Rusya-Gürcistan Krizi: Yerel Bir Çatışma, Küresel Yansımalar”, OrtaAsya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi, 4 (7), 2009.

Öztürk N. K., “Federalizm ve Türkiye”, Amme İdaresi Dergisi, 25(4), 1992.

Pamir N., **Bakü-Ceyhan Petrol Boru Hattı: Orta Asya ve Kafkasya’da Bitmeyen Oyun**, Ankara, ASAM Yayınları, 1999.

Papaskırı Z., **Abkhazya, Istoria bez falsifikatsii, Abkhazya, Tahrif Olmadan Tarihi**, Tiflis, 2010.

Papashvili N., **msoflio religiebi saqartveloshi,nGürcistan’da Dünya Dinler, Özgür Üniversitesi**, Tiflis, Gürcistan Sovyet Cumhuriyeti Bilimler Akademisi Matba yay. 2002.

Pazarcı H., **Uluslararası Hukuk**, 8. Bası, Ankara, Turhan Kitabevi, 2009.

Pazarcı H., **Uluslararası Hukuk**, 15. Bası, Ankara, Turhan kitabevi yay., 2016.

Polat N., **Ahlak, Siyaset, şiddet Bir Kuram Olarak Uluslararası Hukuk**, İstanbul, Kızılelma Yayıncılık, 1999.

Polikanov D. and Graham Timtis, **Russian Politics under Putin**, Ed. C. Ross, Manchester, Manchester University Press, 2004.

Potier T., “Conflict in Nagorno-Karabakh, Abkhazya and South Ossetia, A Legal Appraisal”, Dordrecht, Kluwer Law International, 2001.

Primakov E. M., **Godı v bolshom poliitike, Yıllar, Büyük siyasette, Hatıralar**, Moskova, Sovershenno sikretno yay. 2009.

“Problemi bezopasnosti na yujnom kavkaze: Rosiisko- Gruzinskie otnosheniya i perspektivi, dolgosrochnogo uregulirovaniya Gruzino-obkhazkoi i Gruzinsko-yujno osetskooogo konfliktov

- Güney Kafkasya’da Güvenlik Problemler, Analiticheskie dokladi”, 3(27), Moskova, MGIMO Üniversitesi yay., 2001.

Purtaş, F., **Rusya Federasyonu Ekseninde Bağımsız Devletler Topluluğu**, Ankara, Platin yay., 2005.

Ramaga Ph. V., “The Basis of Minority Identity”, Human Rights Quarterly, Vol. 14, 1992.

Rex J., **Ethnic Minorities in the Modern Nation State**, London, MacMillan Press Ltd, 1996.

Rondeli A., “damoukidebeli sakartvelos archevani, Bağımsız Gürcistanın Tercihi”, akhali azri, N: 3, noember-dekemberi, tbilisi, 2001.

Rumelili B. and Çelik A., “Necessary but not Sufficient: The Role of EU in Resolving Turkey’s Kurdish Question and Greek-Turkish Conflicts”, European Foreign Affairs Review, N:11, 2006.

Ryan St., **Ethnic Conflict and International Relations**, 2nd Education, Aldershot, Sydney, Darthmount, 1995.

Sağır Öztoprak, M., ve H. Serkan Akıllı, “Etnisite Kuramları ve Eleştirisi”, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 28 No1, Mayıs 2004.

Sandıklı A., İsmaylov E., Gafarlı O., “Kafkasya’daki Gelişmeler ve Türkiye”, Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Dergisi, Rapor no:60, , Ankara, Nisan 2014.

Sağartvelos istoria, Gürcistan Tarihi, Cilt III, Tiflis, Palitra yay. 2012.

Saralidze, L., “1989 wlıs 9 aprili, 9 Nisan 1989 yıl”, **Sağartvelo-rusetis urtiertobebi XVIII-XXI saukuneebshi, XVIII- XXI yozlarında Gürcistan-Rusya İlişkileri**, Cilt I. Tiflis, meridiani yay., 2016.

Saralidze L., “1992-1993 afxazetis omi, 1992-1993 Abhazya Savaşı”, **Sağartvelo-rusetis urtiertobebi XVIII-XXI saukuneebshi, XVIII- XXI yüzyıllarda Gürcistan-Rusya İlişkileri**, Cıld I., Tiflis, meridiani yay., 2016.

Saralidze L., “cxınvalıs regionıs konglıktı, Tskhinvali Bölge Çatışması”, **Sağartvelo-rusetis urtiertobebi XVIII-XXI saukuneebshi, XVIII- XXI yüzyıllarda Gürcistan-Rusya İlişkileri**, Cıld I., Tiflis, meridiani yay., 2016.

Saralidze L., “damoukidebelı sağartvelos dapyroba rusetis geostrategiulı amocana, Bağımsız Gürcistan’ın İlhakı Rusya’nın Stratejik Görevidir”, **XVIII-XXI yüzyıllarda Gürcistan-Rusya İlişkileri**, Cilt II, Tiflis, meridiani yay., 2016.

Sarıkaya Y., “Russia Federasyonu’nun Gürcistan Politikası”, Ed. Öztürk M., ve Sarıkaya Y., **Uluslararası Mücadelenin Yeni Odağı: Karadeniz**, Ankara, Platin Press, 2005.

Sarıkaya Y., “Georgian Foreign Policy After The August 2008 War”, Journal of Black Sea Studies, Vol. 8 Issue 31, Autumn 2001.

Schneckener U., **Models of Ethnic Conflict Regulation, Managing and Settling Ethnic Conflicts**, Eds. Schneckener and Wolff S, London, Hurst&Company, 2004.

Sezgin M., **Türkiye’de Belediyeleşme Süreci (1854-1997)**, 1. Baskı, Konya, Tablet Yay., 2008.

Shengelia N., “Gürcistan’da Osmanlı Çalışmaları”, Chveneburi Kültürel Dergisi, sayı.41, İstanbul, 2001

Simmel G., **Çatışma Fikri ve Modern Kültürde Çatışma**, çev. Tanıl Bora, Kalaycı Nazile, Elçin Gen, İstanbul, İletişim yay. 2015

Smith A., **Milli Kimlik**, Çev. Bahadır Sina Şener, İstanbul, İletişim Yayınları, 1994.

Smith A., **Küresel Çağda Milletler ve Milliyetçilik**, Çev. D. Kömürcü, İstanbul, Everest Yayınları, 2002.

Smith A., **National Identity**, Penguin Books, Las Vegas, Üniöersity of Nevada press, 1991.

Socor V., “Russia Rejects Wider OSCE Role in South Ossetia”, Eurasia Daily Monitor, Cilt: 1, Sayı: 66, 04 Ağustos 2004.

Songulashvili A., **samkhret oseti saqartveloshi?!, Gürcistan’da Güney Osetya mı?!**, Tiflis, 2009.

Stanovcic V., “Problems and Options in Institutionalizing Ethnic Relations”, International Political Science Review, Vol. 13, No. 4, 1992.

Stavenhager R., **Ethnic Conflicts and The Nation-State**, London, Macmillan Press, 1996.

Surguladze A., **saqartvelos istoryis narkvevevbi, Gürcistan’ın tarihi araştırmaları**, Cilt.6, Tiflis, sabçota saqartvelos yayınları, 1972.

Surguladze A., ve P., **saqartvelos istorya, Gürcistan’ın tarihi**, tbilisi, 2013

Svanidze M., “Türkiye Tarihi 1299–2000”, Tiflis Artanujı yay., 2007.

Svanidze M., **Osmanlı Tarihi**, Cilt:. 1. Tiflis, Tiflis Chronografi yayınevi, 1999.

Şahin M., “Transkaskasya Siyasi Coğrafyasından Etnik Dağılımın Etkileri”, Avrasya Dergisi, sayı 19, 2001,

Şengöl R., **Yerel Yönetimler**, Kocaeli, Umuttepe Yayınları, 2011.

Tajfel H., “Social Psychology of Intergroup Relations”, Annual Review of Psychology, 1982.

Tamçelik S., “Değişen Dünya Düzeninde Kıbrıs’ın Yeri Ve Self-Determinasyon İlkesinin Yeniden Değerlendirmesi”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C. XII, Sayı1-2 , 2008.

Tangiashvili N., and Kobaladze M., “EU-Georgian Neighbourhood Relations”, Center of EU Enlargement Studies, Central European University, 2006

Tanrısever O. F., “Rusya Federasyonu’nun Orta Asya-Kafkasya Politikası: Yakın Çevre Doktrininin İnşası”, der .Mustafa Aydın, **Küresel Politikada Orta Asya**, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2005.

Tanrısever O. F., “Sovyet Sonrası Dönemde Rusya’nın Kafkasya Politikası”, Türkeş M., ve Uzgel İ., **Türkiye’nin Komşuları**, Ankara, İmge Kitabevi, 2002.

Tavkul U., **Etnik Çatışmaların Gölgesinde Kafkasya**, İstanbul, Ötüken Yayınları, 2002.

Tavkul U., “Kafkasya’nın Jeopolitik Konumu İçerisinde Rusya Açısından Çeçenistan’ın Stratejik Önemi”, KÖK Araştırmalar 1(2),1999.

Tellal E., “Zümrüdüanka: Rusya Federasyonu’nun Dış Politikası”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 65 (3), 2010.

Tendre G., “The Problem of Minority Education in an International Perspective”, International Journal of Educational Research, 2000.

Tierney St., “The Search for a New Normativity: Thomas Franck, Post-Modern Tribalism and The Law of Self-Determination”, EJIL Vol.13, No.4, 2002.

Tomuschat Ch., Secession and Self-Determination, ed. Kohen G., **Secession, International Law Perspectives**, Cambridge, Cambridge University Press, 2006.

Tonkin E., McDonald M., Chapman M., **History and Ethnicity, Ethnicity**, Eds. Hutchinson John - Smith Anthony D., Oxford-Newyork, Oxford University Press, 1996.

Topal C., “Türkiye’nin Güney Kafkasya Politikası ve Gürcistan”, Turkish Studies, Vol. 10/1 Winter, 2015.

Topchishvili R., **fashistta cru istoria, Faşistlerin yanlış Tarihi**, Tiflis, 1999.

Topchishvili R., **kavkasiis khalkhta etnografia, Kafkas Halkın Etnografını**, Tiflis, Etnografi üniversite yay. 2007.

Totadze A., **Osetini v Gruzii, Osetler Gürcistan’da**, Tiflis, Devlet yay. 1994.

Tsiurikhi Q., “sabchota etnofederalizmis meqanizmi, Sovyet Etnopederalizmin Mekanizma”, **Devlet ve Güvenlik**, II Bölüm, Tiflis, Barış, Demokrasi ve Kalkınma Kafkas enstitüsü yay., 2006.

Tsiurikhi Q., “1989-1993 wlebi sidzneleebis xana saqartvelos istoriashi, 1989-1993 yılları - Gürcistan Tarihinin Zor Dönemi”, Devlet ve Güvenlik, II Bölüm, Tiflis, Barış, Demokrasi ve Kalkınma Kafkas enstitüsü yay., 2006.

Ulusoy A. ve Akdemir T., “Yerel Yönetimler Ve Mali Özerklik: Türkiye ve OECD Ülkelerinin Karşılaştırmalı Analizi”, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12(21), 2009.

Uygun O., **Federal Devlet. Temel İlkeler, Kurumlar ve Uygulama** Ankara, İtalik Yayınları, 2002.

Uygun O., **Federal Devlet Temel İlkeleri, Başlıca Kurumları ve Türkiye’de Uygulanabilirliği**, İstanbul, XII- levha yay. 2007.

Uz A., “Teori ve Uygulamada Self- Determinasyon Hakkı”, Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi, Cilt:3, N: 9, 2007.

Üstel F., **Yurttaşlık ve Demokrasi**, Ankara, Dost Yayınları, 1999.

Vamık V., **Kimlik Adına Öldürmek: Kanlı Çatışmalar Üzerine Bir İnceleme**, İstanbul, Everest yay., 2009.

Vamık V., and Itzkowitz N., **Turks and Greeks: Neighbours in Conflict**, England, The Eothen Press, 1994.

Vamık V., “Geniş Grup Kimliği ve Barış Sağlama Üzerine Bazı Düşünceler”, 21. Yüzyılda Sosyal Bilimler, 2012.

Vamık V., “Traumatized Societies and Pshchological Care: Expanding The Concept Of Preventive Medicine”, Mind and Human Interaction, 11(3), 2000.

Vatanka A., NATO and the South Caucasus, Jane’s Defence Weekly, Sayı 41, 6 Ekim, 2004.

Veliyev C., “Kafkasya’nın güvenliği tehlikede”, Yakındoğu ve Kafkasya Araştırmaları masası, 18 Ağustos, 2008.

Vorobiev V., “İstoria SNG, BDT Tarihi”, Tarih Dergisi, Çeliabinsk, Çeliabinsk Devlet Üniversitesi yay. N: 34, 2011.

Walzer M., “Yeni Kabile Varlığı, Birikim”, N:45-46, 1992

Wardhaugh R., **Languages in Competition. Dominance, Diversity and Decline**, Londra, Oxford press, 1987.

Warner L.W. and Lunt P. S., **Ethnicity, Theories of Ethnicity: A Classical Reader**, Ed. Sollors J. Werner, New York, New York University Press, 1996.

Watts R. L., “Federalism, Federal Political Systems, and Federations”, Annual Review of Political Science, C.1, 1998

Weber M., “**What is an Ethnic Group?**”, **Ethnicity: Nationalism, Multiculturalism and Migration**, Cambridge, Polity Press, 1997.

Welsh D., **Domestic Politics and Ethnic Conflict, Ethnic Conflict and International Security**, Princeton, New Jersey, Princeton University Press, 1993.

Wendt A., **Social Theory of International Politics**, Cambridge, Cambridge University Press, 1999.

Wheatley J., “Managing Ethnic Diversity in Georgia: One Step Forward, Two Steps Back”, .Central Asian Survey. 28 (2), 2009.

Wolff St., **Ethnic Conflict A Global Perspective**, New York, Oxford University Press, 2006.

Yalçinkaya A., **Kafkasya’da Siyasi Gelişmeler**, Ankara, Lalezar Kitabevi, 2006.

Yanar S., **Türk-Rus İlişkilerinde Gizil Güç Kafkasya**, İstanbul, IQ Kültür, Sanat yay., 2002.

Yapıcı U., “Gürcistan Savaş Öncesi ve Sonrası”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt:63, Sayı:3, 2008.

Yapıcı,M., “Kafkasya’nın sorunlu bölgesi: Güney Osetya”, OAKA, Cilt:2, Sayı: 5, 2007.

Yerasimov S., **Milliyetler ve Sınırlar:Kafkasya, Balkanlar ve Orta Doğu**, çev. Şirin Tekeli, İstanbul, İletişim Yayınları, 1994.

Yıldız A., **Ulus Devletin Bunahımı Federalizm ve Kürt Meselesi**, İstanbul, Etkileşim Yay., 2010.

Yılmaz M, E., “UN Peacekeeping in the Post Cold-War Era”, International Journal on World Peace, Vol. 12, No. 2, 2005.

Yılmaz, M. E., “Soğuk Savaş Sonrası Dönemde “Sınır İçi” Etnik Çatışmalar”, Uluslararası Hukuk Dergisi, 2 (6),2006.

Yılmaz M. E., **Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Etnik Çatışmalar, Etnik Çatışmaların Nedenleri ve Etnik Barışın Tesisi**, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2007.

Young C., **The Dialectics of Cultural Pluralism: Concept and Reality, The Rising Tide of Cultural Pluralism**, England, The University of Wisconsin Press, 1993.

Zakaraia P., “k istorii shida kartli, Shida Kartli tarihin, Osetya Sorunu Broşürü, Tiflis, 1994.

B. İNTERNET KAYNAKLARI

“Aspekti gruzini-obhazkogo koflikta,”

University of California, İrnive, 2000, s.174

<http://www.peacebuilding.uci.edu/files/progs/pdfs/russian4.pdf> (18.02.2017)

Aladashvili I., Russian Military Bases in South Caucasus, (Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, The Army and Society in Georgia, Vol. 7, No.10, 1999
http://www.politics.ankara.edu.tr/?bil=bil_sbfdergisi&cilt=63&sayi=3 (17.01.2016)

“ABD Rusya-Gürcistan Gerginliğinden Endişeli”, 18 Nisan 2008
http://www.cnnturk.com/DUNYA/haber_detay.asp?PID=319&HID=4&haberID=450401> (01.08.2016)

Azerbaydjan - Klyuçevoe Zveno v Energetičeskoj Bezopasnosti Yevropeyskovo Soyuzu
<<http://www.zerkalo.az/rubric.php?id=42101> (23.02.2017)

A Secure Europe In a Better World European Security Strategy Brussels, 12 December 2003
<https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf> (12.11.2016)

Ağacan K., “Saakaşvili’nin Güney Osetya Operasyonu: Bir Hipotezin Testi”, 16 Ocak 2005,
<http://www.turksam.org/tr/yazilar.asp?kat=6&yazi=33> (28.10.2016)

Aslanlı A., “Saakaşvili Yönetimi Ülke Sorunlarını Çözüme Kavuşturma Yolunda”,
<http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=7&sayfa=45> (07.05.2016)

Andrew Wilson & Nicu Popescu, “Creating Good Neighbors in Russia’s Backyard”, St. Petersburg Times,
http://www.sptimes.ru/index.php?action_id=2&story_id=28963 (14.04.2016)

Abhazya-Gürcistan Anlaşmazlığı ve Gürcistan Abhazya savaşının kronolojisi,
<http://www.mehmetciktv.com.tr/haber/1423> (13.06.2015)

Babalı, T. (2006), Caspian Energy Diplomacy Since the End of the Cold-War, Ankara,
<http://www.kafkas.org.tr/hakkinda/pankisi.html> (10.02.2015)

BM Güvenlik konseyi Abhazya ve Güney Osetya ile ilgili ortak toplantı yapıyor,
<http://www.abhazyam.com/haber/374/bm-abhazya-ve-g-osetya-ile.html> (18.09.2015)

Cvetkovski, N., “The Georgian-South Ossetian Conflict”, Danish Association for Research on the Caucasus; <http://www.caucasus.dk/chapter4.htm> (27.08.2016)

Darchiashvili D., "Russian Military Presence in Georgia: The Parties Attitudes and Prospects," Caucasian Regional Studies, Vol. 2, No.1, <http://www.poli.vub.ac.be/>; (10.02.2015)

De Haas, M.I, Russia’s Foreign Security Policy in the 21. Century: Putin, Medvedev and Beyond, 2010., <https://pipss.revues.org/3790> (22.07.2015)

De Waal Th., Georgia’s Choices: Charting A Future in Uncertain Times, Carnegie Endowment, Massachusetts, NW,
http://www.carnegieendowment.org/files/georgias_choices.pdf. (04.02.2016)

Dekanozishvili, Mariam, The EU in the South Caucasus: By What Means to What Ends?”, http://gfsis.org/media/activities/thumb1/pub/files/publications_politics/dekanozishvili_The_EU.pdf (11.06.2016)

Dünden Bugüne Abhazya Gerçeği”, http://www.abhazya.org/abhazydabhazya_tarihi.htm
<http://www.ebrd.com/downloads/country/strategy/georgia.pdf> (17.01.2015)

EU Special Representatives

http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?lang=en&id=2_63&mode=g&name
(27.03.2016)

EU-Georgia Action Plan;

http://www.ec.europa.eu/world/enp/pdf/action_plans/georgia_enp_ap_final_en.pdf
(12.06.2016)

EU Cooperation with Georgia, The European Commission's Delegation,
<http://www.delgeo.cec.eu.int/> (28.04.2015)

Efegil E., "Türkiye Kürt Sorununa Çözüm Bulabilir mi? : Karar Vericilerin Önerilerinin Karşılaştırmalı Analizi",
<http://www.setav.org/tr/Yayinlar,2008,arsiv.setav.org/ups/dosya/27874.pdf> (13.09.2016)

Ermenler“Yeni Karabağ”la tehdit ediyorlar,

http://www.for.ge/view.php?for_id=30379&cat=14 (22.03.2017)

European Union, “European Security Strategy: A Secure Europe in a Better World”, Brussels, 12 Aralık 2003, s. 8; , <https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf>
(19.11.2016)

Fiiriyev, Z., “Saakaflvili’nin Güney Osetya Hamlesi: Tafları Yerinden Oynatır mı?” , USAK Stratejik Gündem, <http://www.usakgundem.com/haber.php?id=11863> (02.08.2016)

Food Security Programme, The European Cornmission’s Delegation,

<http://www.delgeo.ec.europa.eu/en/programmes/food.html> (11.04.2015)

Gürcistan İstatistik Kurumu http://census.ge/files/results/Census%20Release_GEO.pdf
www.geostat.ge (17.05.2016) www.census.ge (10.02.2015)

Gamakharia,C., Gogia, B., “Abhazya istoricheskii oblast Gruzii,(istoriografia, dokumentı i materialı, komentarii) s drevneishix vremen do 30 godov XX veka”, Abhazya, Gürcistan’ın tarihi bir bölgesi (İstoriografi, belgeler, ve yorumlar) eski çağlardan XX yüzyılın 30-lere kadar, iverieli yay. Tiflis, 1997; <http://dspace.nplg.gov.ge/handle/1234/38375> (13.12.2016)

Gürcistanın 1921 yılın Anayasası,

<http://constitution.parliament.ge/uploads/masalebi/1921-konstitucia.pdf> (23.01.2015)

Güney Osetya” statüsüne dair Gürcistan Cumhuriyet Hukuku

bkn: http://www.parliament.ge/files/613_8104_833304_-7.pdf (16.01.2015)

Gogolashvili, K., South Caucasus: 20 Years of Independence, (Friedrich Ebert Stiftung, 2001) <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/georgien/08706.pdf> (22.01.2015)

Gürcistan Cumhuriyeti, Dışişleri Bakanlığı resmi internet sitesi,
<http://www.mfa.gov.ge/index.phprnang> (17.01.2015)

Gürcistan'da Güney Osetya Alarmı,
<http://www.ntvmsnbc> (16.03.2016)

Gürcistan sınıra asker yığıyor
<http://www.abhazyam.com/haber/287/> (12.07.2016)

Gürcistan Güney Osetya'yı, Rusya Gürcistan'ı bombalıyor,
<http://www.dw.de/g%C3%BCrcistan-g%C3%BCney-osetyay%C4%B1-rusya-g%C3%BCrcistan%C4%B1-bombal%C4%B1yor/a-3546813> (23.02.2016)

Gruziya--Rossiya-poiski-vykhoda-iz-tupika,
<http://www.globalaffairs.ru/global-processes/>, (06.03.2016)

Georgia Launched Anti-Smuggling Operation in South Ossetia”, Civil Georgia,
<http://www.civil.ge/eng/> (18.01.2016)

Güney Osetya'da Neler Oluyor?”
http://www.circassiancanada.com/tr/arastirma/guney_osetyada_neler_oluyor.htm
(24.08.2016)

Georgia Makes Russia Face Difficult Choices in South Ossetia
<http://www.16beavergroup.org/mtarchive/archives/001210.php>. (27.05.2016)

Güney Osetya Anlaşmazlığı
http://www.kafkas.org.tr/bgkafkas/bukaf_gosetya_gosetyaanlasmazligi.html (11.07.2016)
Güney Osetya Sorunu”, Kafkas Derneği;
http://www.kafder.org.tr/bilgibelge.php?yazi_id=303 (05.08.2016)

Gürcistan
http://www.gurcukulturmerkezi.org/index.php?option=com_alphacontent§ion=5d=
(02.07.2016)

Georgia-EU Cooperation
<http://eu-nato.gov.ge/en/eu/cooperation>, (01.02.2017)

Gürcistan Anayasası
<https://emis.ge/acts/saqartvelos20konstitucia.pdf> (15.03.2017)

Güler, Ali, “Lozan'da Azınlıklar ile ilgili Oluşturulan Statü ve Bunun Türkiye'nin Milli Birlik ve Bütünlüğü Açısından Önemi,” 2002
<http://www.eurasianet.org>. (12.04.2016)

Havlik and Astrow, “Economic Consequences of the Georgian Russian Conflict
<http://www.Abkhazya-georgia.parliament.ge/History/Georgianflortkipanidze.htm>
<http://rus.expertclub.ge/> (15.04.2016)

International Crises Group (ICG), Georgia: Avoiding War in South Ossetia, s. 20.
<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/UNTC/UNPAN019224.pdf>
(23.04.2016)

İnsan Hakları Komitesi 18 No'lu Genel Yorum. Alıntının yapıldığı makale: Mehmet Ergün, Ayrımcılık ve Özürlüler, Özveri Dergisi, www.ozida.gov.tr/ozveri/ov3/ov3ayrimveozurlu.htm
(12.09.2016)

Konflikt Mejdu Gruzıey i Abxazıey İstoriya Voprosa
<http://www.rian.ru/spravka/20070927/81316995.html> (14.12.2016)

Konflikt 2008: Pritsini i Posledstvi, Levada – Chentr
<http://www.levada.ru/04-08-2010/rossiiskogruzinskii-voennyi-konflikt-2008-goda-prichiny-i-posledstviya> (08.012.2015)

Kanayan yaralar Abhazya, Osetya, Acara ve Ahıska <http://www.farukarslan.com/wp-content/uploads/2011/11/KANAYAN-YARALAR.pdf> (23.07.2015)

Kafkasya'nın sorunlu bölgesi: Güney Osetya
<http://www.usak.org.tr/dosyalar/dergi/qtRzCYzdAvKpYA6TcdABVGrvPkGCsN.pdf>
(15.04.2016)

Kafkaslarda Yüksek Gerilim Hattı, Aydınlık, 6 Haziran 2004
<http://www.aydinlik.com.tr/2004.06.06/dunya.html> (22.05.2016)

Kurashvili P., Georgia Official Says He was Attacked
<http://www.washingtonpost.com/wpdyn/content/article/2006/09/03/AR2006090300724.html>
(12.11.2016)

Karbolat, H., “Kosova Güney Kafkasya'ya Yansımaya Başladı”,
http://www.kho.edu.tr/Dokuman/enstitu/tezler/Muharrem_Tas.pdf (17.04.2016)

Kozhokin E., "Georgia-Abkhazya," Jeremy R.Azrael and Emil A.Pain (eds.), US and Russian Policymaking with respect to the use of Force, California, Rand Publication
<http://www.rand.org/publications/CF/CF129/CF-129.chapter5.html> (14.05.2016)

Kandelaki ,O., The Impact of Internal Conflicts on Economic Situation in Georgia and Secessionist Regions <http://iatp.ge/publications/85.pdf> (25.09.2016)

Khaindrava: Tbilisi Works over Abkhazya, South Ossetia Status”, Civil Georgia, 04 Ocak 2005, <http://www.civil.ge/eng/> (04.05.2016)

King, C.,The Five Day War – Managing Moscow After the Georgia Crisis, 2008
<http://www.foreignaffairs.com/articles/64602/charles-king/the-five-daywar> (12.03.2017)

Kantarıcı, H., Gürcistan'ın Güney Osetya'ya Yönelik Strateji
<http://www.2023.gen.tr/Arsiv/eylul2008/5.htm> (19.11.2016)

Kanpolat H., Abhazya ve Güney Osetya Sorunu Çatışmaya Yönelebilir mi?, Stratejik Analiz, Haziran 2008, <http://www.asam.org.tr/temp/temp749.pdf>. (17.10.2016)

- Kanbolat, H., Gürcistan Savaşı mı Hazırlanıyor?,
<http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=2175&kat2=1> (22.08.2016)
- Lortqifanidze, M., Apkhazebi da apkhazeti,- Abhazyalılar ve Abhazya, (Ganatileba yay., Tbilisi, 1990) http://www.amsi.ge/istoria/div/m.lordkiPaniZe_afx.html (17.12.2015)
- Lortkipanidze, M., “afkhazebi da afkhazebi ”, Abhazyalılar ve Abhazya, II baskı, Meridiani yay.Tiflis, 2012 -<http://www.abkhazovedenie.com/files/eBooks/78/Marika-Lordkipanidze.pdf> (18.07.2015)
- Lakoba, S., “ Abxazıa de fakto ili Gruzıa de jure? Slav araştırma merkezi, Hokkaydo üniversitesi yay. Sapporo, Japonya, 2001s.103
<http://src-h.slav.hokudai.ac.jp/publictn/lakova/lakovacontents.html> (26.10.2016)
- M. Saakashvili Javahketi bölgesi hakkında,
bknz:<http://www.tabula.ge/ge/story/80511-saakashvili-ingreva-rusetis-kovlisshemdzeleobisa-da-sistemis-efekturobis-mitebi> (22.08.2016)
- Myths, Conference Proceedings: Moscow, June 28-29, 2005, Irvayn, University of California, 2006, <http://www.socsci.uci.edu/~cpb/progs/pdfs/aspect12.pdf>. (19.07.2016)
- McDermott, Rogger, N., Russia's Conventional Armed Forces and the Georgian War Parameters, United States Army War College Quarterly v.39 no.1Spring 2009
<http://strategicstudiesinstitute.army.mil/pubs/parameters/Articles/09spring/mcdermott.pdf> (22.07.2016)
- Matsuzato, K., The Five-Day War and Transnational Politics, A Semiospace Spanning the A Semiospace Spanning the Borders between Georgia, Russia, and Ossetia
https://www2.gwu.edu/~ieresgwu/assets/docs/demokratizatsiya%20archive/GWASHU_DEMO_17_3/K4194L6490236865/K4194L6490236865.pdf (14.07.2015)
- Mayall J., —Non-intervention, self-determination and the new world order International Affairs Vol 67 No 3, 1991
https://www2.gwu.edu/~ieresgwu/assets/docs/demokratizatsiya%20archive/GWASHU_DEMO_17_3/K4194L6490236865/K4194L6490236865.pdf (16.02.2017)
- Mark L., and Grant Ch.,Georgia and the EU: Can the Europe's Neighbourhood Policy Deliver? Centre For European Reform, Policy Brief, Eylül 2005
http://www.cer.org.uk/pdf/pol icybrief_georgia_sept05.pdf (17.10.2016)
- Mehmet Ali Bolat, Gürcistan
http://www.davetci.com/d_ulke/gurcistan.htm (13.09.2016)
- Hechter, M., Max Weber on Ethnicity and Ethnic Change, American Journal of Sociology,1976, 81 (5)
<http://www.jstor.org/stable/2777563> (21.09.201)
- Minorities and Indigenous People, 2002
<http://www.ykliitto.fi/ourcomhr/Z6minor.html> (22.03.2016)

Neef Ch., and Schepp M., (Der Spiegel), “Interview With Alexander Solzhenitsyn”, The New York Times, July 23, 2007
<http://www.nytimes.com/2007.07.23/world/europe/23spiegel.html?> (19.12.2016)

NATO, Rusya İçin Endişeli,
http://www.haber7.com/haber.php?haber_id=316326 (08.12.2015)
<http://www.nato.int/>

Osetler Referandum Bayramı Yaptı”, Radikal, 13 Kasım 2006
<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=204400> (08.01.2017)

Oğan, S., Rus-Gürcü Askeri Üs Pazarlığı ve Cavaheti Ermenileri
www.turksam.org/tr/yazilar.asp?kat1=1&yazi=308 (04.12.2016)

Ossetia,ColumbiaEncyclopedia;
<http://search.epnet.com/login.aspx?direct=true&db=afh&an=IXBOssetia> (22.11.2016)

Öz, D. , E., Kafkasya’da patlamaya hazır etnik bomba, Gürcistan’da özerklik sorunları, (Adnan Menderes Üniversitesi, Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, <http://www.asam.org.tr/temp/kitap119.pdf>. (13.12.2016)

Rusya ve Gürcistan Arasındaki Gerilim Artıyor
<http://www.ntvmsnbc.com/news/444230.asp#storyContinues>> (14.11.2016)

Russia Warns Against Tbilisi's 'S.Ossetia Administration' Plan”, Civil Georgia, 29 Mart 2007
<http://www.civil.ge/eng/article.php?id=14883> (27.09.2016)

Russia Calls on Georgia to Pullout Extra Troops from South Ossetia”, Civil Georgia, 13 Temmuz 2004
<http://www.civil.ge/> (12.07.2016)

Russian Resurgence And The Contemporary Scene In The ‘Near Abroad’: A Case Study Of The Crisis In Ukraine, www.ndu.edu.pk (15.11.2016)

Sanadze, V., Amerikis gavlena sakartvelos damoukidebel sakhelmtsipod chamoqalibebaze – Gürcistanin bağımsız bir devletin kurulmasında ABD'nin etkisi
http://www.resonancedaily.com/index.php?id_rub=11&id_artc=15592 (22.08.2016)

Saqartveloshı momkhdar konflikttan dakavshirebulı faktebıs damdgenı saertashoriso mısıa” Gürcistan’da yaşanan çatışma olaylara dair uluslararası misyonun raporu” cilt II, Tiflis, 2009, <http://smr.gov.ge/Uploads/66c4e7.pdf> (22.04.2016)

Sakartvelo kartvelebıs
<http://www.rian.ru/spravka/20070927/81316995.html> (12.01.2016)

Sarkozy Planı için bkz:
Six Point Peace Plan, Gürcistan Hükümeti Resmi Web Sitesi
http://smr.gov.ge/uploads/file/Six_Point_Peace_Plan.pdf (09.10.2016)

Soviyetlerin Anayasaları: <http://constitution.garant.ru/history/ussr-rsfsr/> (08.10.2016)

Socor V., Security Priorities in the Black Sea-Caspian Region,
[http:// www.georgiaemb.org/DisplayMedia.asp?id=229&from=archive](http://www.georgiaemb.org/DisplayMedia.asp?id=229&from=archive) (13.07.2016)

Sancaktar C, “Kosova’nın Bağımsızlığı: Sürecin Tarihsel Analizi”, Şubat 2008, bknz:
www.tasam.org (14.07.2016)

Simmel G., The Sociology of Conflict
https://brocku.ca/MeadProject/Simmel/Simmel_1904a.html (01.02.2017)

Sestanovich St., What has Moscow done?
http://carnegieendowment.org/files/thinking_strategically_russia.pdf (14.01.2017)

Sepashvili,G., “Geographical Extension of OSCE Mandate in South Ossetia not Foreseen
<http://www.civil.ge/eng/article.php?id=7813> (11.12.2016)

South Ossetia, Georgia - Conflict Settlement Process (JCC) 200
http://europa.eu.int/comm/external_relations/cfsp/fin/actions/geocsp.htm (14.02.2017)

Six Point Peace Plan, Gürcistan Hükümeti Resmi Web Sitesi
http://smr.gov.ge/uploads/file/Six_Point_Peace_Plan.pdf (14.04.2016)

Sanadze, V., Amerikis gavlena sakartvelos damoukidebel sakhelmtsipod chamoqalibebaze – Gürcistanin bağımsız bir devletin kurulmasında ABD'nin etkisi,
http://www.resonancedaily.com/index.php?id_rub=11&id_artc=15592 (13.03.2016)

Strobe Talbott ile ilgili bknz: <http://live.worldbank.org/node/9904> (14.07.2016)

Thomas De Waal, Georgia’s Choices: Charting A Future in Uncertain Times, Carnegie Endowment, Massachusetts, NW, s. 5,
http://www.carnegieendowment.org/files/georgias_choices.pdf (14.10.2016)

Turan, S., “Osetya Diye Bir Yer”, 31 Ağustos 2004
<http://www.infomag.com.tr/v2/yazar/135> (22.03.2017)

The OSCE Mission to Georgia, Mission Survey
<http://www.osce.org/publications/survey/survey02.htm> (19.11.2016)

Tsikhelashvili K., The Case Studies of Abkhazya and South Ossetia, Draft Chapter
http://www.ecmi.de/cps/download/Abkhazya_SouthOssetia.pdf (12.11.2016)

Taştekin, F, Gergin hatta `statü' dansı,
<https://www.kafkas.org.tr/> (22.07.2016)

Uşak Gürcistan Krizi Değerlendirme Raporu
<http://www.usak.org.tr/dosyalar/rapor/tAN1vx8M96fa0KRSuxTSlHF9aC4HvU.pdf>
(26.03.2016)

Voenniy Rusya'nın Gürcistan'a müdahalesinin değerlendirmesi
<http://www.bilim.org/forum/viewtopic.php?t=3530> (01.07.2016)

Voenniy Rusya'nın Gürcistan'a müdahalesinin değerlendirmesi
<http://www.bilim.org/forum/viewtopic.php?t=3530> (16.03.2016)

Watts R. L., Federalism, Federal Political Systems, and Federations, (Annual Review of Political Science, C.1, 1998
<http://www.afsp.mshparis.fr/activite/2006/collinz06/txtlinz/vonbeyme2.pdf> (12.03.2016)

Zverev A., Ethnic Conçicts in the Caucasus 1988-1994, (Der.) Bruno Coppieters, Contested Borders in the Caucasus, (Brussel: Vubpress, 1996)
<http://poli.vub.ac.be/publi/ContBorders/eng/ch0103.htm> (22.07.2016)

1977 tarihli SSCB Anayasası 86. Madde
http://tustav.org/yayinlar/sureli_yayinlar/yeni_cag/yc_77_11.pdf (13.09.2016)

www.turkgurcu.com (18.06.2016)

[http://saqinform.ge/news/12377/saqarTvelo+da+dsT+\(saqinformis+analitikuri+mimoxilva\).html](http://saqinform.ge/news/12377/saqarTvelo+da+dsT+(saqinformis+analitikuri+mimoxilva).html) (19.08.2016)

<http://encyclopedia.farlex.com/Abhazia> (13.12.2016)

http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/193_georgia_and_russia_clashing_over_Abkhazya.pdf (07.11.2016)

<http://ghn.ge/com/news/view/25276> (15.02.2016)

<https://www.wcl.american.edu/faculty/kittrie/> (18.03.2016)

<http://www.archives.gov.ge/uploads/other/2/2784.pdf> (24.06.2016)

<http://www.2023turkiye.net/clifford-geertz-kimdir/> (26.05.2016)

<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1079618> (03.05.2016)

http://www.parliament.ge/files/617_8236_358700_samxret_oseti.pdf (13.08.2016)

<http://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780195123715.001.0001/acref-9780195123715-e-675> (07.03.2016)

<http://www.geoland.ge/ge/products/maps/thematic-map/mosaxleobis-rukebi/etnikuri-sedgeniloba-migraciebi-dialeqtebi-da-lingvistika> (22.03.2016)

<http://mediacity.ge/news.php?id=297> (17.05.2016)

<http://www.biyografi.net/kisiayrinti.asp?kisiid=4394> (13.04.2016)

https://www.youtube.com/watch?v=TG_3YWj2Rl8 (14.11.2016)

<https://www.youtube.com/watch?v=zTuIa5JV2zU> (23.12.2016)

http://www.cnnturk.com/DUNYA/haber_detay.asp?PID=319&haberID=449355
(01.03.2017)

C. GAZETELERİ

Akhali versia gazetesi, 10-16 Kasım, 2003,

Akhalitaoba gazetesi, 23 Kasım 2003,

New York Times, September 25, 2001

Rezonansi gazetesi, 14 Kasım2003

Radikal gazetesi, 18Eylül,2008,

Radikal gazetesi, 25 Kasım 2003.

Sabah gazetesi, 8 Ağustos: 2008

Sabah gazetesi, 14 Ağustos: 2008

Star gazetesi, 17 Ağustos 2008,

Milliyet gazetesi, 8 Ağustos: 2008

Milliyet gazetesi, 11 Ağustos: 2008

Milliyet gazetesi, 12 Ağustos: 2008

Hürriyet gazetesi, 11 Ağustos: 2008

Zaman gazetesi, 1 Aralık, 2001,

24 saati gazetesi, 15 Kasım, 2003

